

ZBORNİK

10. mednarodna konferenca gledališke pedagogike

ustvarjalni, inovativni in vključujoči

Ljubljana, 2022

Book of abstracts

10th international conference on educational drama

CREATIVE, INNOVATIVE AND INCLUSIVE

Zbornik 10. mednarodne konference gledališke pedagogike

USTVARJALNI, INOVATIVNI IN VKLJUČUJOČI

VKLJUČUJOČE UČENJE: 27. 10. 2022, preko spleta

IZZIVI DIGITALIZACIJE: 18. 11. 2022, Ljubljana

IGRAJ ZELENO: 15. 12. 2022, preko spleta

Organizatorji konference

Društvo ustvarjalcev Taka Tuka
Javni sklad RS za kulturne dejavnosti
Hiša otrok in umetnosti

Programski odbor

Veronika Gaber Korbar
Valentina Korbar
Irina Lešnik
Katarina Picelj
Jan Pirnat
Irena Rajh

Izdajatelj zbornika

Društvo ustvarjalcev Taka Tuka Osojna pot 3a, Ljubljana
Javni sklad RS za kulturne dejavnosti

Zbornik uredila

Veronika Gaber Korbar

Oblikoval

Leon Zalar

Ljubljana, 2022

Avtorji prispevkov so sami odgovorni za jezikovno pravilnost besedil.

Če mi daste nalogo, ki ji lahko podarim nekaj svojega, ne bo
več naloga; bo veselje, bo umetnost.

Bliss Carman

VKLJUČEVANJE TUJCEV V RAZREDE S POMOČJO GLEDALIŠKE IGRE	6
ČARNO GLEDALIŠČE V NARAVNEM OKOLJU	17
GLASBENO-GIBALNA IGRA OKOLI SVETA ZA NAJMLAJŠE	25
RAZVIJANJE PRVIN GLEDALIŠKEGA IZRAŽANJA PRI POUKU	36
SPREJEMANJE UČENCEV Z MOTNJO POZORNOSTI IN HIPERAKTIVNOSTI (ADHD)	45
POUK JE LAHKO TUDI ZANIMIV	55
DOBRO POČUTJE V ŠOLI – pogled na temo skozi dramo in gledališče v izobraževanju.....	63
STRIP KOT DIDAKTIČNI PRIPOMOČEK.....	73
UPORABA METOD IN TEHNIK GLEDALIŠKE PEDAGOGIKE PRI TURISTIČNEM KROŽKU	80
GLEDALIŠČE IN LITERATURA SE SREČATA V ŠOLSKI KNJIŽNICI.....	91
KAMIŠIBAJ PRI POUKU SLOVENSKEGA JEZIKA	99
RAZVIJANJE IN SPODBUJANJE EMPATIJE SKOZI USTVARJALNI GIB	109
ALI SE LAHKO CELO URO SAMO IGRAMO?.....	118
LAHKO SEM LUTKA PA ČEPRAV ZAJEMALKA.....	126
BREZ BESED	135
DIDAKTIČNA IGRA KAČE IN LESTVE.....	143
KOLIKO ČASA NAM JE ŠE OSTALO?	152
DANES ZELENA IGRA, JUTRI ZELENA PRIHODNOST	161
VODA – FILM O POMENU ČISTE VODE.....	169
GOZDNI PALČEK SMETKO	177
UPORABA LUTKE KOT MOTIVACIJSKO ORODJE V PEDAGOŠKEM PROCESU	187
SPROSTIMO SE SKOZI IGRO	197

ZMAJČEK REŠUJE MOJ PLANET	204
DIGITALIZACIJA PRI POUKU – ZA in PROTI	213
SNEMANJE RADIJSKE IGRE PRI POUKU NA DALJAVO	220
UPORABA DIGITALNEGA KOLESA PRI POUKU MATEMATIKE	229
UPORABA »DIGITALNEGA KOLESA« IN »KAMIŠIBAJA« PRI UČNEM PREDMETU KOMUNIKACIJA	240
VRAČANJE K NARAVI; KO VRVICA OŽIVI	249

VKLJUČEVANJE TUJCEV V RAZREDE S POMOČJO GLEDALIŠKE IGRE

Povzetek

Učitelji se velikokrat sprašujemo, kako vključiti nove, tuje govoreče učence v razrede. Učenci so v stresu že zaradi same selitve, poleg tega pa se morajo soočiti z novo kulturo, jezikom, predvsem pa z novimi sošolci. Prav tako je pri sprejemanju učencev potrebno premišljeno ravnanje in priprava ostalih učencev na sprejetje prišlekov. Prijetno vzdušje, pozitivna klima in prijetni medosebni odnosi so za sobivanje zelo pomembni. S pomočjo kreativnosti in s spodbujanjem dinamičnega pristopa k poučevanju in učenju, predvsem pa pristopih sprejemanja različnosti in vključevanja, smo učence med seboj poskušali povezati s pripravo večjezične gledališke igre. Vsi učenci so bili angažirani, med seboj so si pomagali. Počutili so se sprejeti pripadniki družbe. Učenci so v skupini doživljali prijetne občutke in prijetna čustva ter empatijo do drugih in drugačnih. Stkala so se nova prijateljstva. Prav tako so učenci širili znanje tujih jezikov. Bolj so razumeli, kako pomembno je sprejemanje drugačnosti za mirno sobivanje.

Ključne besede: gledališka igra, integracija tujcev, sobivanje, učenje tujih jezikov, večjezičnost, vključujoče učenje

INTEGRATING FOREIGN STUDENTS IN CLASSES WITH A THEATER

Abstract

Teachers often wonder how to integrate new, especially foreign-speaking, students into authentic classes. Students are already under stress because of the migration, and they also have to deal with a new culture, language, and new classmates. When accepting students, it is necessary to act thoughtfully and prepare the other students to accept the newcomers. A pleasant atmosphere, a positive climate and positive interpersonal relationships are very important for coexistence. With the help of creativity, a dynamic approach to teaching and learning, and above all, approaches of acceptance of diversity and inclusion, we tried to connect the students with each other by preparing a multilingual theater play. All students were engaged, they helped each other and felt accepted. Students experienced pleasant feelings and emotions, as well as empathy. New friendships were made. Students also expanded their knowledge of foreign languages. They understood how important accepting differences is for peaceful coexistence.

Keywords: theater play, integration of foreigners, coexistence, learning foreign languages, multilingualism, inclusive learning

Uvod

Glede na trenutno globalno situacijo ob množičnih migracijah ljudi se učitelji pogosto znajdemo v slepi ulici, kako vključiti učence tujce, ki pridejo s starši s trebuchom za kruhom, in so iznenada pahnjeni v novo okolje, kulturo, razred, med neznane vrstnike, ki jih poleg vsega ne razumemo niti besede. Učitelji, učenci, starši in drugi vpleteni vemo, kako pomembno je sobivanje z ljudmi, saj se na šoli in v okolici vsakodnevno srečujemo s trki kultur in drugačnostjo. Učitelji, starši in vsi v okolju si želimo, da bi učenci živeli v sožitju različnih kultur in ver, razumevanju in strpnosti. V takem okolju je nujno potrebno razumeti koncept kulturne zavesti, spoznati in naučiti se načine, kako se soočati z drugačnostjo kultur ter razumeti pomen nacionalnega učenja jezika, predvsem pa strpnosti, sočutja, razumevanja in spoštovanja (Milree Garles, 2011). Učitelji se pogosto soočamo z izzivi, vprašanji in dilemami, kako doseči harmonijo, strpnost in razumevanje v realnih situacijah ter kako v praksi vključiti tujejezične učence v avtentične razrede.

»Creative Drama« je dobro znana in uporabna metoda za pomoč pri socialni vključenosti in integraciji beguncev. Gledališka tehnika omogoča humanistično in anti-diskriminacijsko učno vzdušje. Gledališki prijemi se lahko uporabljajo za vključitev prikrajšanih in izključenih skupin in je odprta za razlike, drugačnosti različnih okolij, različnih kultur. Z dramskimi in gledališkimi pristopi k spodbujanju socializacije se lahko izboljša tudi empatija med vrstniki različnih kultur. Razbijajo se stereotipi, povečuje in izboljšuje se medkulturno učenje ter timsko delo. (Anthony, b. l.)

Ker se sama ukvarjam z gledališko igro, se je porodilo vprašanje, kako medpredmetno povezovati učno snov s pomočjo gledališke igre in kako s pomočjo le-te krepiti socialne veščine. Pojavile so se potrebe za uspešno izpeljano integracijo vseh otrok, predvsem pa potreba po strokovnem znanju učiteljev na šoli.

Potrebe izobraževanja učiteljev za delo z učenci tujci

Potrebe učiteljev za delo s tujci so bile primerna usposobljenost osebja za delo z učenci tujci, področje večjezičnosti, dramskih veščin, izboljšanje znanj in spretnosti strokovnih delavcev za kakovostno in trajno sodelovanje s starši migranti. Prav tako je bilo pomembno poznavanje ključnih prvin jezika in kulture migrantov za lažje navezovanje stikov s starši migranti ter spodbujanje k sodelovanju. Zagotoviti je bilo potrebno ustrezno znanje in spretnosti pedagoških delavcev za spodbujanje medkulturne komunikacije med starši slovenskih otrok in starši migranti.

Da bi strokovni delavci pridobili znanje na področju vključevanja priseljencev v avtentične razrede, smo želeli raziskati uspešne prakse uvajanja in šolanja priseljencev po Evropi. Z učitelji z izkušnjami na področju poučevanja priseljencev iz različnih organizacij smo poskušali pridobiti kakovostno znanje, s katerim bi medkulturne aktivnosti bolje vključevali v delo v razredu, razvijali kakovostno didaktično gradivo in uporabo IKT. Pri tem smo želeli vključevati tudi raziskovanje drugih kultur in izboljšanje sodelovanja s starši, pridobiti trajnostno usposobljenost za zmanjševanje jezikovnih preprek, za kakovostno poučevanje v razredu, razvoj didaktičnih pripomočkov in raziskovanje možnosti za poučevanje maternega jezika. Poleg tega smo želeli stopati naproti medkulturnemu dialogu, naučiti učence sprejemati drugačnost, privzgojiti evropske vrednote s poudarkom na spoštovanju človekovih pravic, vključno s pravicami pripadnikov manjšin in etničnih skupnosti in preprečevati konflikte, ki so posledica različnih veroizpovedi, ras, kultur in socialnih razmer. V ta namen smo se udeležili izobraževanj v tujini, in sicer Creative Drama as a Social Inclusion and Refugee Integration Tool v Londonu ter Creativity and Interculturality – Harness the Power of Creativity through Intercultural Exchange in the Classroom v Lizboni.

Na teh izobraževanjih smo pridobili izkušnje na omenjenem področju. Izobraževanja so bila zelo uporabna. Strokovni delavci smo pridobili znanje in izkušnje o uporabi dramskih tehnik in igre kot orodja za pozitivno socialno vključevanje, sposobnost tehnike vrednotenja skozi dramske aktivnosti, znanje za pripravo ustvarjalnih dramskih tehnik in dramske igre glede na značilnosti oziroma karakteristike migrantstkih učencev. Na teh delavnicah smo pridobili

nekaj teoretičnega znanja, predvsem pa smo bili udeleženci aktivno vključeni v program. Tam smo bili vsi tujci, ki so se morali vključiti v skupino. Sami smo doživeli nekakšno nelagodje ob prihodu v novo, neznano skupino in doživljali, kar doživljajo novi učenci, zato so bila ta izobraževanja pristna. Na ta način smo lahko za nadaljnje delo izbirali dobre in izključevali manj primerne tehnike poučevanja. Spoznali smo socialne igre, ki so nam v pomoč pri delu in poučevanju v razredu.

Vključitev tujejezičnih učencev v avtentične razrede v praksi

Za vključevanje tujejezičnih učencev v avtentične razrede smo naredili načrt in zastavili cilje, ki smo jih s projektom skušali doseči, in sicer (Hribar, 2017):

- uvajanje v kulturo, kamor so učenci priseljeni;
- boljše sledenje otrok migrantov življenju in delu na šoli oziroma boljša vključitev v širše socialno okolje;
- učenje maternega jezika in kulture države izvora;
- spodbujanje enakih vzgojno-izobraževalnih možnosti;
- podpora otrok migrantov za učinkovitejše vključevanje v izobraževanje;
- uspešna vključenost otrok migrantov v šolsko, socialno in kasneje poklicno okolje;
- razvijanje zmožnosti za predstavljanje lastne kulture;
- zaznavanje, razumevanje in sprejemanje drugačnosti;
- zmožnost premagovanja predsodkov do drugih kultur, primerjanje kultur, vzgajanje k strpnosti;
- ohranjanje oziroma nadgrajevanje lastne identitete in kulture;
- znanje slovenščine v smislu zagotavljanja uspešnosti vključevanja v sistem vzgoje in izobraževanja;
- razvijanje jezikovne zmožnosti (otroci usvojijo oziroma se naučijo zadostnega nabora besedišča, slovničnih in sporazumevalnih vzorcev za uspešno sporazumevanje v šolskem okolju);
- sporazumevanje z učitelji, sporazumevanje z vrstniki, dejavno sodelovanje pri pouku;
- razvijanje socialne zmožnosti (Zmožnost izražanja mnenja, želja, namere oziroma ustreznega reagiranja na želje drugih. Učenci imajo to zmožnost že razvito, vendar so jo razvili v lastnem okolju in jo znajo realizirati le v svojem jeziku ter na način, ki ustreza ustaljenim vzorcem v njihovem sociokulturnem okolju. Učenje jezika je tudi

socializacijski proces, prilagajanje novim življenjskim okoliščinam in govornim položajem.);

- razvijanje spoznavne zmožnosti (širjenje otrokovega pojmovnega sveta).

Za ustrezno integracijo tujih učencev je potrebna vključitev vseh udeležencev, učiteljev, staršev in učencev. Pri pouku smo v ta namen ustvarjali na različne načine, se učili pozdravov v drugih jezikih, se seznanjali z različnimi pisavami (arabščina, cirilica), pisali svoja imena v cirilici, poslušali iste zgodbe v slovenskem, nato v tujih jezikih, ki so jih brali učenci sami (Doktor Jojboli, Sneguljčica ...).

Večjezična gledališka igra Trije prašički

S pomočjo kreativnosti in s spodbujanjem dinamičnega pristopa k poučevanju in učenju, predvsem pa pristopih sprejemanja različnosti in vključevanja, smo učence med seboj poskušali povezati tudi s pripravo večjezične gledališke igre Trije prašički. Projekt »Multilingual Theatre« je bil izveden v tretjem in petem razredu, z občasnim vključevanjem staršev migrantov za pomoč pri prevajanju dramskega besedila v njihov jezik. Učenci so dobili scenarij, napisan v slovenščini, nato pa so ga morali, vsak za svojo vlogo, prevesti v svoj materni jezik:

- PRVI PRAŠIČEK – špansko
- DRUGI PRAŠIČEK – albansko
- TRETJI PRAŠIČEK – jordansko
- MAMA PUJSA – angleško
- OČE PUJS – slovensko
- BABICA PUJSA – iraško
- KMET – angleško
- VOLK – rusko
- GOZDAR 1 – rusko
- GOZDAR 2 – slovensko
- ZIDAR – slovensko

Nekaterim učencem so morali pri tem pomagati starši. Učenci so med vajo začeli prepoznavati druge jezike. Če je kdo pozabil besedilo, so mu že priskočili na pomoč sošolci, ki so prišepnil besedilo. Tako so se naučili nekaj besed in povedi tujega jezika. Prav tako so prepoznavali različne jezike.

Medpredmetno povezovanje učne snovi s pomočjo gledališke igre

Učenci so s pomočjo gledališke igre nezavestno povezovali predmete in učne vsebine na sledeč način:

- Slovenski jezik – slovnično pravilno zapisovanje besedila;
- Likovna umetnost – izdelava rekvizitov in scene za gledališko igro;
- Družba – življenje v skupnosti, sožitju, otrokove pravice in dolžnosti, odgovornost;
- Glasbena umetnost – ustvarjanje skladb in plesa za gledališko igro;
- Računalništvo – prepisovanje besedila, snemanje kadrov in glasbenih vložkov;
- Jeziki – prevajanje besedila v materni jezik.

Krepitev socialnih veščin s pomočjo gledališke igre

Z delom in sodelovanjem v večkulturnem gledališču so se med učenci krepili medosebni odnosi, ne samo med sošolci ampak tudi med oddelki in razredi. Učenci so v skupini doživljali prijetne občutke in prijetna čustva. Vsi v skupini so bili zelo angažirani, med seboj so si pomagali. Počutili so se sprejeti pripadniki družbe. Stkala so se nova prijateljstva. Prav tako so učenci širili znanje in se učili tujih jezikov, poznali so več besed in povedi. Bolj so razumeli, kako pomembno je sprejemanje drugačnosti za mirno sobivanje.

Pozitivni učinki na učence

S pomočjo ustvarjanja gledališke igre so učenci pridobili spretnosti in kompetence, potrebne za uspešnejše vključevanje v družbo. Ustvarjali so medkulturni dialog evropskih razsežnosti in empatičnost do drugih in drugačnih. S projektom so učenci pridobili vrline in spretnosti, ki so jim pomagale pri razvoju in izboljšanju komunikacije med vrstniki, reševanju problemov, timskega dela in kreativnosti. Učencem je bilo na ta način zagotovljeno privlačnejše socialno in učno okolje. S tem so ustvarili boljšo odzivnost za socialne, jezikovne, verske in kulturne raznolikosti, povečala se je tudi motiviranost za delo. Gledališke igre so učenci predstavili sošolcem, matični in sosednji šoli, vrtcem, staršem, starostnikom in širši lokalni skupnosti, prav tako so se udeležili območnega srečanja gledaliških skupin ter Festivala gledaliških sanj v festivalni dvorani v Ljubljani. Učenci so izdelali tudi večjezično knjižico gledališke predstave in knjižico Mini slovarček gledaliških besed.

Zaključek

Begunci, tujci, imigranti se ob vključitvi v gledališko skupino na enostavnejši način integrirajo v lokalno skupnost. Tako nastanejo spontana poznanstva, prijateljstva, medsebojno razumevanje, umirjeno vzdušje ter večja obojestranska tolerantnost. Dramske igre, igre vlog in podobne dejavnosti, zaupanje, timsko delo in skupne aktivnosti so zelo pomembne dejavnosti, ki pomagajo zmanjšati oziroma zatreti psihološke ovire in nestrpnosti med skupinami. Z delom in sodelovanjem v večkulturnem gledališču so se med učenci krepila pozitivna čustva, pozitivni medosebni odnosi, ne samo med sošolci ampak tudi med oddelki in razredi. Učenci so v skupini doživljali prijetne občutke in prijetna čustva ter empatijo do drugih. Vsi v skupini so bili zelo angažirani, med seboj so si pomagali. Prav tako so širili znanje v tujih jezikih, poznali so več besed in povedi. Projekt je bil med učenci zelo dobro sprejet, zato smo dramsko igro obdržali pri pouku.

Literatura

Anthony C., Suzan (b. l.): Creative Drama in the Classroom. Pridobljeno 10. 10. 2022, s <https://www.susancanthy.com/res/tchr/drama.html>.

Hribar, Simona (2017): Program projekta Multilingual Theater.

Milree Garles, Diana (2015): Multilingual Theatre: Community value and future education necessity. Iowa: University of Northern Iowa. Pridobljeno 26. 10. 2022 s <https://scholarworks.uni.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=hpt>.

ČARNO GLEDALIŠČE V NARAVNEM OKOLJU

Povzetek

Naša osnovna šola je umeščena v pravljlično okolje med visoke smreke, zelene travnike, njive in s pogledom na okoliške hribe.

V razredu, kjer poučujem, se pogosto igramo gledališče v naravi. Zakaj?

Narava nam namreč v vseh letnih časih ponuja ideje za igro, ki se s ščepcem domišljije spremeni v gledališče. Otrok naj bi se v svojem otroškem obdobju čim večkrat srečal z gledališčem. Umetnost v naravi pomaga razvijati otrokova občutenja, spoznanja, veselje do življenja, kajti narava sama je najlepše umetniško delo. Vsi vemo, da umetnost bogati naše življenje. Moja želja je, da otroci v naravnem okolju, vsak v svojem tempu in na svoj način z igranjem, petjem, plesom, oblikovanjem, poslušanjem, skozi igro, razvijajo gledališko ustvarjanje.

Naša najbližja okolica nam ponuja ogromno vsebin, materialov in idej za umetniško ustvarjanje in učenje. Vse vsebine iz narave lahko povežemo v učne predmete in le-te povezujemo med seboj. Pouk postane bolj zanimiv, pester in igriv. Učenci si učno snov lažje zapomnijo in osvojeno snov povezujejo med seboj. Učenje na konkretnem nivoju je pogosto uspešnejše in hitrejše. Danes so učenci velikokrat prenasičeni z različnimi vtisi, hrupom, stresom,... Ob takem načinu učenja v naravi rastejo, se razvijajo, postajajo radovednejši, samozavestnejši in sproščeni.

Ključne besede: naravno okolje, gledališki pristop, uspešno učenje, umetnost, učenci

MAGICAL THEATER IN A NATURAL ENVIRONMENT

Abstract

Our primary school is set in a fairy-tale environment among mighty spruce trees, green meadows, fields, with a view of the surrounding hills.

In the class I teach we often perform outdoor theatre. Why?

Nature gives us many ideas for play in all seasons, and these can change into theatre with a pinch of imagination. A child should come into contact with theatre throughout his or her childhood as often as possible. Art in nature helps develop child's feelings, findings, joy to life, because nature itself is the most beautiful piece of art. We all know that art makes our lives richer. I want children to develop theatrical creation in a natural environment, each with his or her own pace and in his or her own way, through playing, singing, dancing, designing, listening, through play.

The surrounding environment provides us with an abundance of topics, materials and ideas for artistic creation and learning. Any kind of content from nature can be connected to school subjects, which can be further cross-linked. This makes lessons more interesting, varied and playful. Pupils tend to memorise the subject matter in school much easier and find connections between the topics they learned. Learning on a specific level is often more successful and faster. Today, pupils are often over-saturated with various impressions, noise, stress... But with an outdoor learning approach they grow, develop, become more inquisitive, more confident and relaxed.

Keywords: natural environment, theatrical approach, successful learning, art, pupils

Uvod

Najpomembnejša naloga učitelja ta, da si želi predvsem ustvariti trdne odnose z učenci, saj so prav oni jedro kakovostne šole. Učitelj naj ne bi grajal, obtoževal, se pritoževal, sitnaril, grozil, kaznoval, pa tudi ne ponujal nagrad, da bi s tem motiviral oz. nadziral svoje učence. To popolnost je, na podlagi mojih dvajsetletnih izkušenj dela z učenci, zelo težko doseči. Posebej v današnjem času, ki je prenatrpan z različnimi zunanjimi dejavniki, mobilnimi napravami, video igrami, računalniki in podobno, je učitelju zelo težko motivirati učence z učnimi vsebinami. Učenci pričakujejo od učitelja, da jih bo stalno motiviral za učno delo, da bo delo zabavno in lahko.

Teoretični del

Pomembnost vključevanja gledaliških prvin v učni proces

Otroci so ob vstopu v šolo dobesedno vrženi v nov način življenja. Ta od njih zahteva sedenje za mizo, pisanje, poslušanje, tako učitelja, kot tudi ostalih sogovornikov in izvajanje različnih dejavnosti, ki jih prej niso potrebovali. Učenci imajo ogromno energije in nov način dela je za marsikoga težek in mu zato lahko hitro upade motivacija. Učenci v nižjih razredih osnovne šole še vedno potrebujejo igro in s frontalno obliko poučevanja je učitelju težko pridobiti njihovo pozornost. Zato je eden od načinov, ki se je pogosto izkazal za zelo uspešnega, tudi poučevanje ob pomoči gledaliških tehnik.

Otroci se že od rane mladosti igrajo razne domišljjske igre – igre vlog. Zelo radi uprizarjajo dogajanje okoli sebe. Gre za nekakšno simbolno igro. Pogosto se igrajo za učitelje, vojake, mame... Brez večjih težav se postavijo v različne vloge. Res pa je, da v teh svoji igrah nimajo gledalcev oz. občinstva. Njihova igra tudi nima zapisanega scenarija, ki bi se ga morali držati. V trenutku, ko otroci dobijo svoje občinstvo/gledalce, pa se simbolna igra spremeni v gledališko.

Otroci se skozi gledališke igre tudi izrazijo, spregovorijo, identificirajo, preizkušajo nove zmožnosti, urejajo medsebojne odnose in se sproščeno izražajo (Korošec, 2001). Učenci ob gledališkem ustvarjanju pridobivajo predvsem pozitivno samopodobo in kar je najpomembnejše, postajajo samozavestnejši in bolj motivirani za delo. Učijo se potrpežljivosti, empatije do sovrstnikov, delovati morajo kot skupina in med seboj sodelovati ter zaupati drug drugemu. Otroci se tako socializirajo. Gledališka vzgoja, seveda zelo pozitivno vpliva na razvoj govora oz. komunikacije.

Primeri dobre prakse pri vključevanju gledališča v učni proces

Zelo pomembno je (posebej pri mlajših učencih), da pouk ne poteka samo na frontalni način, saj za nekatere učence prav sedenje v šolski klopi pri miru in poslušanje, predstavlja nekakšen stres. Znano je, da prav ta vrsta poučevanja lahko pripravi otroka do tega, da šole ne mara. Zelo pomembno za otrokovo motivacijo in uspešno pomnjenje je, da je pri pouku otrok aktiven. Pouk, pri katerem učitelji uporabljajo gledališke metode, vsebuje več gibanja, več svobodne komunikacije in izražanja. Tako postane bolj zanimiv in pester, učenci pa zadovoljnejši in bolj ustvarjalni. Učitelji pogosto pozabljamo na razvoj domišljije, saj zaradi prenatrpanih učnih načrtov zmanjka časa za to. Domišljija pa je sila, ki nas žene k napredku.

Gledališke prvine lahko učitelj uporabi pri vseh učnih predmetih (in ne samo pri pouku slovenščine) in pri vseh starostnih stopnjah. Učenci lahko izdelujejo tako črke in številke ter z njimi zaigrajo prizore, kot tudi različne zgodovinske dogodke, se učijo besedila pesmic pri glasbi in utrjujejo različna družboslovna in naravoslovna znanja.

Seveda, pa od učitelja zahteva takšen način poučevanja, kar nekaj dela in časa, posebno na začetku.

Pouk na prostem

Pouk na prostem v prvi vrsti omogoči učencem učenje, igranje in ustvarjanje na svežem zraku. Vse to vpliva na fizično in mentalno zdravje učencev. Je pozitivna in realna izkušnja.

Povečuje motivacijo in vpliva celo na samozavest posameznika. Dokazano je, da imajo tudi učenci z motnjami pozornosti pri pouku na prostem manj težav. Učenci gojijo pozitiven odnos do okolja in svojih bližnjih. Predvsem pa pouk na prostem že sam po sebi omogoča medpredmetno povezovanje.

Zanimivo je, da lahko učitelj nekatere učne cilje doseže že samo s tem, da izvede pouk zunaj. Pouk lahko poteka zunaj na prostem le deset minut, lahko pa ga učitelj izvede na prostem v celoti. Seveda, je takšno delo olajšano učiteljem, ki imajo učilnice na prostem.

Gledališče na prostem

Naša najbližja okolica nam ponuja ogromno vsebin, materialov in idej za umetniško ustvarjanje in učenje. Vse vsebine iz narave lahko povežemo v učne predmete in le-te povezujemo med seboj. Potrebno pa je kar nekaj časa posvetiti pripravljenosti otrok na gledališko ustvarjanje na prostem. Kajti tako ustvarjanje lahko zmoti že najmanjša žuželka ali naključni mimoidoči. Gledališki prostor je pri ustvarjanju dobro omejiti, saj se lahko kaj hitro zgodi, da nastopajoči otroci »pobegnejo z odra«. Največkrat gledališki prostor omejijo gledalci sami. Prav je, da nastopajoči osvojijo prizorišče skozi različne gledališke vaje, ki so zelo pomembne za gledališko ustvarjanje. Z gledališkimi vajami/igrami na prijeten in igriv način osvajajo gledališke prvine, kot so gibanje, pravilna artikulacija, govor, pozornost, strpnost do soigralcev in zaupanje drug drugemu. Vse to je pomembno za uspešno izvedbo gledališke predstave.

Največkrat pri gledališkem ustvarjanju na prostem ne potrebujemo posebne scenografije, saj nam le-to ustvari narava in okolica sama. Otroci potrebujejo le kakšen dodatek, morda oblačilo ali predmet.

Praktični del

RAZRED:	2. razred
PREDMET:	Slovenščina, spoznavanje okolja, športna vzgoja, glasbena umetnost
UČNA ENOTA:	JESEN
UČNI CILJI:	<ul style="list-style-type: none"> • Učenci poslušajo prebrano pravljico. • Izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje pravljice. • Oblikujejo si domišljjske predstave književnih prostorov. • Oblikujejo si domišljjske predstave oseb. • Zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor in druge prvine gledališkega dogodka. • Govorijo o tem, kaj jih je v predstavi pritegnilo ali odvrnilo in zakaj. • Svoje domišljjske predstave, nastale ob poslušanju, primerjajo s tistimi, nastalimi ob gledanju gledališke predstave sošolcev.
UČNE METODE:	<ul style="list-style-type: none"> • <i>verbalno-tekstualna</i> – razlaga, razgovor, pripovedovanje, poslušanje, poročanje, grafično delo, branje, pisanje, opazovanje • <i>demonstrativno-ilustracijska</i> – prikazovanje oz. demonstracija • <i>eksperimentalna</i> – eksperimentiranje • <i>izkustveno učenje</i> – igra, praktično delo
UČNE OBLIKE:	<ul style="list-style-type: none"> • frontalna • individualna • skupinska • delo v dvojicah
PRIPOMOČKI IN SREDSTVA:	Pravljica A. Štefan, Kotiček na koncu sveta, figurica škratka, košarica
UVODNI DEL:	Po uvodnem pozdravu smo z učenci odšli v našo učilnico na prostem, na gozdno jaso ob šoli. Med potjo sem učence opozorila, naj bodo pozorni, če v travi ali okolici opazijo kaj nenavadnega. Sama sem našla skrito figurico škratka, ki sem ga skrila svojo dlan. Škratka so si potem učenci podajali iz roke v roko. Vsak otrok je

	škratku namenil lepo besedo, ali pa mu kaj zaupal.
OSREDNJI DEL:	<p>Sledila je obravnava pravljice Anje Štefan, Petelinček in njegova suknjica. Po čustveno prebrani pravljici je sledila analiza pravljice in preverjanje razumevanja prebranega.</p> <p>Ker so učenci kar nekaj časa sedeli, smo se pred gledališko uprizoritvijo razgibali. Uporabila sem metode za ogrevanje pred gledališko uprizoritvijo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • HOJA PO PROSTORU NA RAZLIČNE NAČINE • POZDRAVLJANJE • PLOSKANJE V KROGU Z OČESNIM STIKOM • KOLUMBIJSKA HIPNOZA • PETELINJI BOJ • OPONAŠANJE GIBANJA ŽIVALI IZ PRAVLJICE <p>Učenci so se umirili ob pesmici Mire Voglar, Kostanjček Zaspanček. Pesmico so tudi gibalno prikazali.</p> <p>Sledilo je naše mini gledališče. Učenci so se razdelili v dve skupini in si v večini sami razdelili vloge. Imeli so kar nekaj časa, da so samostojno pripravili predstavo.</p> <p>Gledališki predstavi so zaigrali svojim sošolcem.</p>
SKLEPNI DEL:	<p>Po končanih predstavah smo skupaj odšli v gozd in poiskali škratku dom.</p> <p>Sproti smo nabirali različno jesensko listje in gozdne plodove, ki smo jih poimenovali, razvrščali, tipali, vohali... in pri pouku matematike uporabili še za seštevanje in odštevanje.</p>
ALI SEM DOSEGLA ZASTAVLJENE CILJE?	Glede na odzive učencev in preverjeno znanje menim, da sem zastavljene cilje dosegla. Učenci so pri pouku na prostem uživali in vsi zavzeto sodelovali.
KAJ BI SPREMENILA?	Glede nato, da je pouk potekal gladko, brez kakršnihkoli težav, ne bi spremenila ničesar.

Sklepni del

Zakaj se pogosto odločam za pouk na prostem ob pomoči gledaliških prvin?

Predvsem zato, da otroci preživijo čim več časa na svežem zraku in soncu. Da razvijajo svojo domišljijo in širijo besedni zaklad. Tako na prijeten in izkustven način pridobivajo nova znanja in utrjujejo učno snov. Stvari znajo med seboj povezovati in se na prostem razgibajo. In nenazadnje tudi zato, da gojijo pozitiven odnos do okolja in svojih bližnjih.

Viri in literatura

Korošec, H. (2007). Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj. *Sodobna pedagogika*, 3, 110 – 127.

Korošec, H. Novo razumevanje vloge gledališča v vzgoji in izobraževanju. Pridobljeno s: <http://www.gledališkapedagogika.net#helena-korosec2/cxfv>

Lukan, B. (1996). Gledališki pojmovnik za mlade. Šentilj: Založba Aristej

Rupnik Vec, T. (1998). Igranje vlog in simulacije. *Vzgoja in izobraževanje*, št. 3, str. 30-49.

Špehar Ašković, R. (2009). Izkustveno učenje – kaj je že to? O izkustvenem učenju. *Didakta*, (XVIII/XIX) 20-26.

GLASBENO-GIBALNA IGRA OKOLI SVETA ZA NAJMLAJŠE

Povzetek

Dijaki Gimnazije Slovenske Konjice so v preteklem šolskem letu sodelovali pri pripravi glasbeno-gibalne igre Okoli sveta, ki pripoveduje o izgubljenem fantu, ki se želi vrniti domov. Potuje na različne kontinente in srečuje različne ljudi. V Afriki sreča domačine in z njimi pleše, obira sadeže, v Avstraliji skače s kenguruji, v Aziji se uči novi besed, v Ameriki pleše z indijanci in kavbojci ... Potuje z različnimi prevoznimi sredstvi, vse ponazorijo z gibi, zvoki, pesmicami – letalo, vlak, podmornico ... Pri igri je sodelovalo od 10 do 15 dijakov (starih od 16 do 18 let). Igra je bila zasnovana tako, da smo lahko mi šli k otrokom v vrtec in jo odigrali v njihovih igralnicah. Obiskali smo vrtce in osnovne šole v štirih okoliških občinah in jo zaigrali več kot 500 otrokom.

Ključne besede: glasbeno-gibalna igra, otroci, gledališko ustvarjanje

MUSIC-MOVEMENT PLAY AROUND THE WORLD FOR THE YOUNGEST

Abstract

Students of the Slovenske Konjica High School actively participated in the preparation of the music-movement play Around the World, which tells the story of a lost boy who would like to return home. He travels to different continents and meets different people. In Africa he meets the locals and dances with them, picks fruit, in Australia he jumps with kangaroos, in Asia he learns new words, in America he dances with Indians and cowboys... He travels by various means of transport, all of which are illustrated with movements, sounds, songs - an airplane, train, submarine... 10 to 15 students (aged 16 to 18) participated in the game. The game was designed so that we could go to the children's kindergarten and play it in their playrooms. We visited kindergartens in four surrounding municipalities and played it to more than 500 preschool children.

Keywords: play, children, kindergarten, school

Uvod

Zaposlena sem na Šolskem centru Slovenske Konjice-Zreče in na Gimnaziji Slovenske Konjice poučujem slovenščino in filozofijo. Imam skoraj 20 let delovnih izkušenj. Poučujem dijake, ki so stari od 15 do 19 let.

Imam dva otroka in oba sta zelo rada hodila v gledališče na otroške lutkovne in gledališke predstave. Najbolj sta uživala v predstavah, ko sta morala tudi sama aktivno sodelovati (peti, odgovarjati, plesati ...) Tako sem prišla na idejo, da bi tudi jaz poskusila napisati in pripraviti kratko igro za predšolske otroke. Zadala sem si cilj, da bo zgodba zanimiva in bodo otroci lahko aktivno sodelovali in ne bodo samo poslušali. Samostojno sem pripravila že veliko različnih predstav in prireditev za starše, lokalno skupnost in dijake. Nikoli prej še nisem napisala teksta za otroke, tako da je bilo to zame prvič. Zamislila sem si, da mora biti igra dovolj razgibana. V predstavo pa sem želela vključiti tudi dijake. V prispevku bom predstavila, kako sem v igro za predšolske in šolske otroke vključila gledališke elemente, kako je predstava nastajala in opisala bom, kako je potekala izvedba igre Okoli sveta.

Teoretični del

Gledališka pedagogika

Gledališko pedagogiko sestavljajo trije vidiki vključevanja gledaliških elementov v izobraževalni proces: gledališko opismenjevanje, gledališko ustvarjanje ter gledališče kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev (Lešnik, 2020). Kadar jo izberemo za doseganje zastavljenih vzgojno-izobraževalnih ciljev, učencem omogočimo lažjo zapomnitev in priklic obravnavanih vsebin. Poleg tega pomembno vpliva na njihovo ustvarjalnost, divergentno mišljenje in oblikovanje osebnostnih struktur. Pozitivno vpliva tudi na sodelovanje in spoštovanje med učenci. V slovenskih šolah lahko gledališko pedagogiko zasledimo predvsem pri gledališkem krožku. Vsaj enkrat letno učenci praviloma obišejo tudi eno od gledaliških ustanov, kjer si ogledajo izbrano predstavo. Sicer gledaliških elementov običajno ne zaznamo, pa čeprav mnoge raziskave pričajo o moči, uporabnosti in

uspešnosti gledališke pedagogike. Eden od razlogov za to je pomanjkljiva usposobljenost učiteljev (Lešnik, 2017).

Gledališka pedagogika se nanaša na dvoje, in sicer: 1. na gledališče in gledališko igro kot zvrst in predmet umetniškega ustvarjanja, 2. na vzgojo kot znanstveno stroko učnega postopka gledališke vzgoje (Bidlo, 2006).

Po mnenju Lešnikove (2020) je gledališke pristope, tehnike in metode v izobraževanju možno uporabiti pri poučevanju različnih predmetov ter pri učencih v različnih starostnih obdobjih. Učenje z gledališkimi pristopi poteka tako, da se »ustvarjalni načini dela v gledališču v prilagojeni različici pretvorijo v interaktivne učne pristope, ki predstavljajo specifično kombinacijo metod in tehnik gledališke pedagogike« in »lahko olajšajo obravnavo, poglobljanje in utrjevanje snovi pri vseh predmetih, od umetniških, družboslovnih pa vse do naravoslovnih. Predstavljajo tudi odlično možnost za medpredmetno povezovanje.« (Lešnik, 2020, str. 248).

Tudi po besedah Korošec (2015) je izziv današnjega časa izobraževanje razširiti od tradicionalnega učenja branja, pisanja in računanja tudi na vzpostavljanje in vzdrževanje medosebnih odnosov, na razvoj ustvarjalnosti, zavedanje posameznika kot edinstvene osebe in kot del neke družbene sredine. Gledališka dejavnost pomaga poudarjati otrokovo osebnost, individualnost, krepi otrokovo samozavest, spodbuja razvijanje boljše komunikacije, pomaga izboljšati medsebojne odnose in skupinsko delo. Z gledališkim ustvarjanjem in gledališko dejavnostjo pomagamo otroku razvijati kritično mišljenje, empatijo, spoštovanje, kreativnost in smisel za estetiko. Učenci se s pomočjo gledališkega ustvarjanja učijo prevzemati odgovornost, sodelovati in razvijati nove interese.

Nacionalne smernice kulturno-umetnostne vzgoje (2009) govorijo o dveh osnovnih pristopih umetnostne vzgoje, in sicer, da umetnost lahko učimo kot posamezne študijske predmete preko poučevanja različnih umetniških disciplin in s tem razvijamo posameznikove umetniške sposobnosti, občutljivost in spoštovanje umetnosti; ter da umetnost lahko razumemo kot metodo poučevanja in učenja pri vseh učnih predmetih. V raziskovalni študiji s področja kulturne vzgoje v naših šolah (Nacionalne smernice kulturno-

umetnostne vzgoje, 2009) je bilo ugotovljeno, da pri učencih z dviganjem starosti močno pada motivacija za različne oblike gledališča in pozitivnost stališč do gledaliških dejavnosti, zato menim, da bi bilo potrebno pri različnih šolskih predmetih gledališko pedagogiko uporabljati kontinuirano že od začetka osnovne šole (pa tudi v predšolskem obdobju), pa vse do konca šolanja, saj bi bila ta metoda učencem na ta način bolj domača in bi jo tudi lažje in v večjem številu vzljubili.

Gledališka dejavnost je lahko uspešna metoda poučevanja in učenja pri vseh predmetih oziroma na vseh področjih kurikulumu. Čeprav se gledališče v slovenski šoli navadno povezuje samo z nekaterimi predmeti, bi lahko učitelji, z ustreznim znanjem in usposobljenostjo ter predvsem ob zavedanju pomena metode, metodo gledališke pedagogike uporabljali prav pri vseh predmetih in ne samo pri slovenščini in gledališkem klubu.

Gledališka umetnost

»Otroška igra je dejavnost, ki se izvaja zaradi nje same, je dejavnost, ki spremeni odnos do realnosti, je dejavnost, ki je notranje motivirana, svobodna in odprta ter za otroka prijetna.«
Otrok preko katerekoli igre »vzpostavi« svoj prostor, se preko nje uči in razvija na različnih področjih. V igri se spoznava s samim seboj, uči se jezika in raznih komunikacijskih in socialnih spretnosti (Kurikulum za vrtce, str. 13)

»Gledališče kot stičišče vseh lepih umetnosti, združi tako otroke kot učitelje in vse druge udeležence v procesu delovanja šole in izven nje, starše in druge gledališke navdušence v mogočno gledališko družino, kjer najde vsak in vsakdo svoje mesto.« (Zupančič, 2007, str.45)

Otrokova domišljajska igra in književnost sta posebej pomembni, ker dajeta občutek varnosti. To sta edini področji, ki otroku omogočata spreminjanje in prilagajanje sveta njegovim predstavam in potrebam. Svet in odrasli ljudje v njem postajajo z otrokovega zornega kota vse bolj zapleteni. Otroku, ki niti ne obvlada dobro edinega sredstva, s katerim

ga je mogoče do neke mere pojasniti, to je jezika odraslih ljudi, se zdi kaotičen, poln nerazumljivih in nepredvidljivih obratov, lahko si ga prilagodi po svoji lastni želji in potrebi. Tako priložnost pa poleg svobodne domišljajske igre daje otroška literatura. Ta je ukrojena natanko po otrokovih merah. V pravljici je svet urejen tako, da utrjuje občutek varnosti in s tem zadovoljuje eno temeljnih otrokovih psiholoških potreb v zapletenem svetu, ki ga obdaja (Kordigel, M., 1996/97). V tem otrokovem obdobju glavne literarne osebe zmeraj dosegajo uspehe in doživljajo razburljive dogodivščine, a s pomočjo čudežev. Vseeno pa otrokov literarni okus preseže klasično pravljico, pritegne jih fantastična pripoved. Literarni interes izvira iz otrokove želje po doživetju nečesa novega in razburljivega. Za izbor literature je značilno, da še zmeraj zahteva zgodbo, v kateri se potrdi občutek za pravičnost na svetu. Z metodo preverjanja in razumevanja ključnih besedilnih signalov preverjamo, ali so otroci zaznali književne osebe, ki nastopajo v besedilu, kaj te osebe počnejo, kaj se z njimi in okoli njih dogaja. Z metodo fokusiranja jim nato pomagamo razvijati recepcijsko zmožnost zaznavanja, razumevanja in vrednotenja (Kordigel Aberšek, 2008)

V vrtcu je gledališče umetniška dejavnost, ki ima za vse, tako otroke kot strokovne delavce, poseben čar. Ko razmišljamo o predšolskem otroku v vrtcu, pomislimo na igro, na vsakodnevno interakcijo med otrokom in otrokom ter med otrokom in vzgojiteljem. Zavedamo se, da imajo otroci v večini radi pravljice, radi se vživijo v vloge, ki so jim všeč. Z njimi se tudi poistovetijo. In prav to strokovni delavci znajo izkoristiti in obogatiti. Z lastnim vzgledom poskušamo v otrocih vzpodbuditi veselje in ljubezen do igranja, do soustvarjanja same predstave. »Gledališče je lahko že v vrtcu tista ustvarjalna dejavnost, ki otroke celo bolj prevzame kot televizija, internet, igralne konzole ... V gledališču se vse dogaja v živo, pred otroškimi očmi. Gledališče si lahko ustvari katerakoli manjša ali večja skupina otrok, ki skupaj preživi veliko časa.« (Levinger, 2000, str. 5).

Praktični del: Od ideje do izvedbe

Ideja

Imam dva otroka in oba sta zelo rada hodila v gledališče na otroške lutkovne in gledališke predstave. Najbolj sta uživala v predstavah, ko sta morala tudi sama aktivno sodelovati (peti, odgovarjati, plesati ...) Ko sem s svojima otrokoma, ki sta sedaj že najstnika, obiskovala gledališke predstave, sem se večkrat spraševala, ali bi znala tudi sama pripraviti zanimivo in aktivno igro za predšolske otroke. Ko je ideja dozorela, sem se odločila in napisala kratko igro za predšolske otroke. Zadala sem si cilj, da bo zgodba zanimiva in bodo otroci lahko aktivno sodelovali in ne bodo samo poslušali. Samostojno sem pripravila že veliko različnih predstav in prireditev za starše, lokalno skupnost in dijake. Nikoli prej še nisem napisala teksta za otroke, tako da je bilo to zame prvič. Zamislila sem si, da mora biti igra dovolj razgibana, da bo razumljiva.

Scenarij

Napisala sem zgodbo o izgubljenem fantku, ki se želi vrniti domov. Po motivu Homerjeve Odiseje, kjer se Odisej kar 10 let vrača v domači kraj, ob tem pa srečuje različna mitološka bitja, tudi naš izgubljeni fant potuje domov in se znajde na različnih kontinentih, državah, pomagajo mu različni ljudje. Vključila sem enostavne pesmi, ki ponazarjajo določen kraj ali pa način potovanja (Kilikili jaka zaka, Kolesa na avtu se vrte, Po morju pluje ladja ...) Fantku na poti domov pomagajo različni ljudje, ki predstavljajo določen kontinent oz. državo.

Igralci (dijaki)

Zaposlena sem na srednji šoli in poučujem najstnike, stare od 15 do 19 let. Želela sem jih vključiti v predstavo, sem se pa že ob pripravi scenarija zavedala, da mogoče dijaki ne bodo pripravljene sodelovati in igrati za vrtčevske otroke. Da jim ideja ne bo všeč, zato sem scenarij pripravila tako, da lahko igro odigra tudi le en igralec. Svojo zamisel sem nato predstavila dijakom 3. letnika, ker sem jih poučevala. Njihov odziv me je zelo presenetil, ni jih bilo treba prepričevati oz. jih prositi in vabiti k sodelovanju. Prijavilo se jih je kar 15.

Idejo sem potem predstavila tudi ravnateljici, ki me je podprla in je bila navdušena nad idejo. Ponudila mi je tudi pomoč, če bi jo potrebovala. Ko sem imela osnovne stvari v šoli urejene, sem dijake povabila na vaje. Dobivali smo se 2 krat na teden po pouku. Malo sem računala, da si bo še kakšen dijak premislil, ko bomo začeli z vajami, ampak so bili neverjetno zainteresirani in bili so veseli, da se bodo lahko vrnili nazaj v vrtec. Na vajah smo si razdelili vloge, dva dijaka sta znala igrati kitaro in harmoniko, zato sem ju prosila, da sta se naučila pesmi za spremljavo. Prav tako so imeli dijaki kar nekaj dobrih predlogov za izboljšave, sodelovalo je veliko dijakov, zato smo prvotno zgodbo še razširili in tako je nastala končna zgodba o fantu, ki se je izgubil.

Kostumi in scena

Po dodelitvi vlog so si dijaki sami izdelali oz. priskrbeli rekvizite. Ob tem so pokazali veliko iznajdljivosti in ustvarjalnosti. Prav tako so bili na tem področju izredno samoiniciativni. Ko smo razmišljali o sceni, sem prišla do spoznanja, da bo težko odigrati v šoli, ker nimamo primerne prostora, najem gledališke dvorane je bil predrag, zato sem se odločila, da bo najbolje, če se mi odpravimo v vrtčevske igralnice in igro odigramo v njihovem okolju. Posebne scene nismo imeli, rekviziti so bili preprosti, poskrbeli so za lasulje, pokrivala, ličila ...

Izvedba

Kontaktirala se ravnateljke okoliških vrtcev, jim predstavila projekt in odzvali so se izredno pozitivno. Uskladila sem se z dijaki in dogovorili smo se za termine. Z ravnateljki smo se prvotno dogovorili, da bomo igro predstavili in zaigrali samo v najstarejših skupinah predšolskih otrok (od 5 do 6 let).

Bolj se je bližal prvi nastop, več dilem sem imela. Pravzaprav nisem dobro poznala vseh dijakov in njihovih igralnih sposobnosti. Kako se bodo vživeli v svoje vloge? Kako se bodo znašli med otroki? Jih bodo znali animirati? Na vajah smo se sicer veliko pogovarjali o

možnih "motnjah" in nepredvidenih stvareh ipd. Tudi na vajah smo morali velikokrat improvizirati, saj je bilo težko uskladiti čas za vse dijake. Delo in usklajevanje je zahtevalo ogromno prilagodljivosti. Je pa bilo skupno druženje zelo prijetno, saj smo se veliko smejali.

Ko je prišel dan D in smo se z dijaki odpravili v vrtec, ki je čez cesto naše šole, je bilo čutiti kar nekaj nervoze pri dijakih. Ob prihodu v igralnico so nas otroci že čakali, saj so nas vzgojiteljice pričakovale. Po odigrani predstavi v dveh igralnicah so bili dijaki zadovoljni in tudi meni se je kamen odvalil od srca. Dijaki so zelo dobro odigrali, uživali so se v svoje vloge, animirali so otroke in otroci so aktivno sodelovali.

So pa takoj po končanih prvih dveh predstavah nastopile "prijetne težave":

- Igralnice v vrtcih so skupaj in vzgojiteljice v drugih igralnicah, kjer so bili mlajši otroci, so me prišle prosit, da bi tudi njim predstavili igro. Igro smo odigrali še enkrat (najmlajšim otrokom), ti sicer niso tako aktivno sodelovali, so nas pa z zanimanjem opazovali, ploskali, se smejali ...
- Naša igra traja cca. 20 minut, ampak otroci so tako sodelovali, da so hoteli še pesmic in so dijaka, ki sta igrala, kar prosili, da sta jim še kaj zaigrala. Dijaki so po končani igri še peli in plesali z otroki v igralnicah, težko se je bilo posloviti, zato je trajalo veliko dlje, kot sem načrtovala.
- Vzgojiteljicam je bila igra všeč, še posebej jih je navdušilo, da so igrali dijaki. Takoj so mi povedale, da bi morali to igro predstaviti tudi učencem v 1. triadi osnovne šole, saj se jim je zdela zelo primerna tudi zanje. Posebej so pohvalile tudi uporabo kitare in harmonike, saj je bila igra na ta način dosti bolj razgibana in otroci so z veseljem peli zraven.
- Po pogovoru z dijaki smo strnili vtise po prvem nastopu, predala sem jim pohvale in predloge o nastopu tudi še osnovnošolcem. Strinjali so se, so pa predlagali, da smo oblikovali dve manjši skupini, ki sta lahko nastopali istočasno. To se je izkazalo za izredno pozitivno, saj smo po priporočilu vzgojiteljic, ki so menile, da je igra primerna tudi za mlajše otroke (4 leta) in za otroke v 1. in 2. razredu, odigrali bistveno več

ponovitev, kot je bilo sprva načrtovano. Tudi v šolah so nas zelo prijazno sprejeli in otroci so povsod zelo aktivno sodelovali.

Končni rezultat

Skupaj smo nastopili in igro predstavili več kot 500 otrokom v občinah Slovenske Konjice, Zreče, Vitanje in Oplotnica. Na začetku je bila igrice mišljena za predšolske otroke, ampak smo jo potem odigrali tudi šolarjem v 1. triadi. Bila je zelo pozitivna izkušnja, z dijaki smo bili zelo lepo povsod sprejeti, vzgojiteljice in tudi učiteljice so pohvalile igro, zelo jim je bil vseh pristop.

Smo pa imeli tudi kar nekaj težav pri izvedbi, dijaki so veliko manjkali pri pouku, saj so bili vsi nastopi v dopoldanskem času. Kar nekaj težav je bilo s transportom dijakov na različne šole in v vrtce. Na koncu lahko zatrdim, da je bila izvedba izredno naporna, zahtevala je veliko prilagajanja in usklajevanja. Vseeno je pa bila izkušnja pozitivna.

Zaključek

Učenje, bodisi socialno, čustveno ali spoznavno, je postopek, v katerega je potrebno vložiti veliko truda, časa in volje. Lahko ga izvajamo na različne načine. Na naš končni rezultat – igra za najmlajše Okoli sveta – pa so vplivale oblika sodelovalnega učenja, skupina dijakov in večmesečno trajanje skupnega dela. Med dijaki samimi in mano se je oblikoval nov odnos – spoštovanje, zaupanje, samozavest, medsebojna komunikacija ... Dejansko z izvedbo dramske igre nismo dosegli samo prvotnega cilja, ampak mnogo več.

Viri in literatura

Bidlo, T. (2006): Theaterpädagogik. Einführung. Essen: Oldib.

Kordigel, M. (1996/97): Književna vzgoja v vrtcu. Jezik in slovstvo letnik 42–149, št. 4-5

Kordigel Aberšek, M. (2008): Didaktika mladinske književnosti. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.

Korošec, H. (2015). Novo razumevanje vloge gledališča v vzgoji in izobraževanju.

Pridobljeno 8. 10. 2021 s <http://takatukateam.wixsite.com/konferenca/helena-koroec-2>.

Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: MŠŠ.

Lešnik, I. (2017): »Odnos bodočih učiteljev razrednega pouka do gledališke pedagogike« V Vidiki internacionalizacije in kakovosti v visokem šolstvu, uredila Sonja Rutar, Sonja Čotar Konrad, Tina Štemberger in Silva Bratož, 313–325. Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Lešnik, I. (2020): »Konsenz o znanstveni terminologiji s področja gledališke pedagogike«. V Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: mednarodni vidiki vzgoje in izobraževanja, 147–156.

Levinger, B. (2000). Gledališče v deželi lepo in prav. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Nacionalne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2009).

Pridobljeno 8. 10. 2021 s

http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf.

Zupančič, Z. (2007). Mali gledališki vedež. Ljubljana: Šola retorike.

RAZVIJANJE PRVIN GLEDALIŠKEGA IZRAŽANJA PRI POUKU

Povzetek

V tem prispevku se osredotočam na učenje na način gledališča oziroma igre, ki skuša pasivno učenje zamenjati z izkustvenim. Za to področje se vse bolj uveljavlja izraz drama oziroma kreativna drama. Nanaša se na vrsto dejavnosti, ki temeljijo na igri. V pedagoškem procesu jih lahko izkoristimo kot učinkovit pripomoček. Ob tem ne moremo obiti pomena otroške igre, ki je nujno potrebna za otrokov razvoj in učenje. Je tudi temeljna za razvijanje prvin gledališkega izražanja. Gledališke prvine pri pouku razvijamo, ko obravnavamo otroške, rajalne in prstne igre, izštevanke. Razvijamo jih z govorno interpretacijo skozi branje, deklamacije in recitacije pesmi ter dramska besedila. Razvijamo jih s pantomimo, ki jo imajo otroci zelo radi. Tudi dramsko improvizacijo učitelji lahko vključujemo v različne vsebine. Z razvijanjem gibalne sproščenosti učenci pridobivajo spretnost obvladovanja prostora. Ugotavljam, da je razvijanje prvin gledališkega izražanja močno vpeto v pedagoški proces.

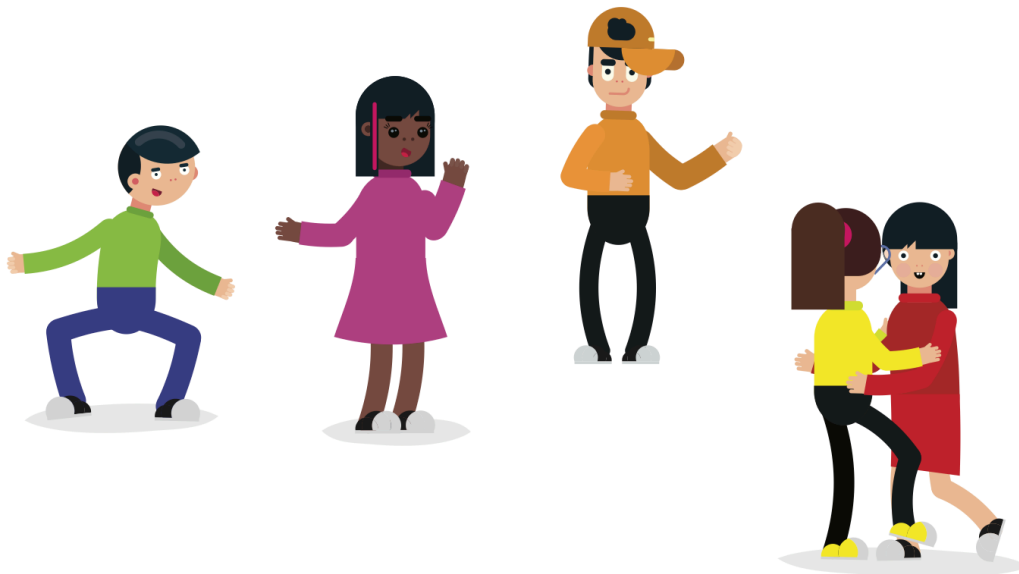
Ključne besede: Kreativna drama, otroška igra, govorna interpretacija, pantomima, improvizacija

DEVELOPING ELEMENTS OF THEATRICAL EXPRESSION IN CLASS

Abstract

In this Article I focus on learning in the way of a theatre or play that seeks to replace passive learning with experiential learning. The term drama, or creative drama, is being used increasingly in this field. It refers to a series of activities based on a play. They can be used as an effective tool in the educational process. In addition, we cannot bypass the importance of children's play, which is indispensable for children's development and learning. It is also fundamental for the development of elements of theatrical expression. Theatrical elements are developed in class when dealing with children's merry-making, finger games and counting rhymes. They are developed with speech interpretation through reading, declamations and recitations of songs, as well as dramatic texts. They are developed with mime, which children love very much. Teachers can also involve dramatic improvisation in different subjects. By developing relaxed movement, pupils acquire the skill to master the space. I note that the development of elements of theatrical expression is embedded strongly in the pedagogical process.

Keywords: Creative drama, children's play, speech interpretation, mime, improvisation

Uvod

Kadarkoli v pouk vnesem elemente igre, je učinek presenetljiv. Pozornost in motivacija učencev sta vzbujeni. Zato se v tem prispevku osredotočam na učenje na način gledališča oziroma igre, ki skuša pasivno učenje zamenjati z izkustvenim. V zadnjem času se za to področje vse bolj uveljavlja izraz drama oziroma kreativna drama, ki se nanaša na vrsto izraznih sredstev, kar lahko v pedagoškem procesu izkoristimo kot učinkovit pripomoček, otroku nedvomno bližji, saj temelji na igri. Pri kreativni drami ni primarni cilj pripraviti gledališko predstavo, temveč se išče načine, kje in kako lahko v učnem načrtu učenci delujejo ustvarjalno in v dramskih oblikah dosegajo zastavljene učne cilje. Pri drami gre za skupinsko ustvarjanje, sodelovanje, skupinske odločitve, kar ustvarja izkušnje, ki mladega človeka izgrajujejo v socialnih veščinah.

Kako naj torej kot učiteljica razrednega pouka pristopim k razvijanju gledaliških prvin pri otrocih?

Učitelj vstopi v komunikacijo z učencem in pomembno je, da se učitelj zaveda, kaj sporoča z njo. Ko vzpostavimo trden in sproščen odnos, je naslednji pomemben korak v vpeljevanju gledaliških prvin v pouk element otroške igre.

»Ves čas se zavedam, da igra ni le igra, ampak tudi močno orodje za vzgojo in razvoj otrok. Skozi igro spoznavajo sebe, svoje interese in razvijajo pomembne socialne, spoznavne in izkustvene veščine. Lahko odkrijejo tudi svoje mojstrstvo, ki jim bo v življenju dajalo motivacijo, samozavest, varnost. In takšno vsestransko razvijanje je NEPRECENLJIVO.«
(Juhant, 2021, str. 2)

Lahko torej trdimo, da gledališke spretnosti izhajajo iz otroške igre. Prepričana sem, da gledališke spretnosti razvijamo najprej skozi igro, ko se učenec še ne zaveda, da pravzaprav na nek način nastopa, ampak se preprosto samo igra.

Otrok je v igri aktiven, se izraža na različne načine. Velikokrat v igri posnema odrasle, kar temelji na predhodnemu opazovanju. V posnemanju pa ne izraža zgolj svoja opažanja temveč tudi svoje razumevanje situacije. V igro sta poleg domišljije torej vključena tako

perceptivni kot kognitivni proces, s čimer lahko utemeljimo, da je igra osnovna človekova potreba, v kateri se razvija in uči.

Pomembno je torej, da otroku ob vstopu v šolo omogočimo čim več igre. Od učitelja tak pristop k pouku zahteva veliko mero ustvarjalnosti, da cilje, ki jih želi doseči pri pouku, doseže prav preko igre, v kateri se izraža otrokova igrivost, ustvarjalnost, sproščenost. V igri, kompleksni dejavnosti, ki razvija celostno, je za dosego konkretnega učnega cilja včasih potrebno več časa.

Lutka ima v otroški igri posebno in nepogrešljivo mesto, saj je pogosto otrokova zaupnica in most v komunikaciji. Vanjo se vživlja in ob njej izkuša zaupanje in sproščenost.

Na osnovi sproščene komunikacije in izkušnje otroške igre lahko pedagoški proces gradimo na posameznih elementih, ki so značilni za gledališko igro, ko se učenec postavi v vlogo, da drugim nekaj prikaže, razloži, odigra, prebere, nastopi pred drugimi na njegov ustvarjalen način.

Prvine gledališkega izražanja v šoli razvijamo skozi različne dejavnosti, ki sledijo zastavljenim ciljem učnega načrta:

Otroške, rajalne in prstne igre, izštevanke.

Te kratke dejavnosti lahko izredno popestrijo pouk, otroci z njimi osvajajo in memorirajo prva kratka besedila, se urijo v izreki na igriv način.

Razvijanje govorne interpretacije

Razvijanje govorne interpretacije lahko učitelji dosegamo z mnogimi dejavnostmi, ki so pravzaprav sestavni del pouka. Govorno interpretacijo razvijamo skozi branje, deklamacije in recitacije pesmi ter dramska besedila.

Učenec mora najprej usvojiti tehniko branja, da lahko naredi korak naprej k interpretativnemu branju. Pomembno je, da posluša čim več interpretativnega branja, zato naj učitelj ne opušta vloge bralca.

Pogosto opažamo, kako se učenec pri branju zakrči, strah pred napakami ga hromi in branje je zanj prava muka. Tudi na tem področju je lutka lahko učiteljeva magična pomoč. Brati z lutko, s posrednikom, je za otroke manj stresno, saj ni nič hudega, če se lutka zmoti. In če učitelj z lutko še odigra takšno branje z napakami, in ga popravlja, bo z njo z večjo samozavestjo bral tudi učenec. On bo lutko učil brati.

Vedno bolj sem prepričana, da je izrazno, doživeto branje potrebno vaditi. Brati učencu, da učenec sliši, kaj se pričakuje, in vaditi z njim. Mislim, da se učitelji poslužujemo pestrih bralnih spodbud, od klasičnih tabel branja do različnih bralnih dejavnosti (bralni odmor, otroci berejo mlajšim...), ob tem pa morda pozabljamo, da je tudi branje lahko igra, če branju dodamo element igre.

Pri deklamacije pesmi z učenci vadimo pravilno in izrazno deklamiranje. Deklamacijo lahko nadgradimo glede na vsebino npr. s kostumi, rekviziti, z igro vlog. Učencem lahko z različnimi pristopi ponudimo različne interpretacije, npr. z navodilom preberi v vlogi zajčka, medveda, ježa, lisice... s katerimi se poigravajo in vadijo v interpretaciji. Dejavnost jih pritegne, če ji dodamo element igre.

V dramskih besedilih v branju vlog učenci zelo uživajo, zelo hitro začutijo potrebo po interpretativnem branju in zelo radi odlomek uprizorijo. Besedilo se naučijo na pamet ter se pripravijo na razredno oz. šolsko gledališko uprizoritev. Vsaj enkrat na leto naj bi učenci imeli priložnost zaigrati v razrednem gledališču.

Izražanje z mimiko, kretnjami, gibanjem in govorom - pantomima

Učenci pantomimo obožujejo. Poznamo vrsto iger, ki slonijo na pantomimi in z malo domišljije je pantomima odličen element pouka, pri katerem učenec poleg učnih ciljev razvija tudi gledališke prvine.

Pantomimo pri pouku večkrat uporabim. Z njo smo prikazali gibalno zgodbo, piktograme, pregovore... Pantomima je odličen pokazatelj otroške domišljije, življenja, spontanosti. Učitelji večkrat zmotno predpostavljamo, da je to nekaj enostavnega in lahkega, pa vendar je vsaj kakšen učenec, ki zmrzne v tej dejavnosti. Naučila sem se, da se je tudi pantomime potrebno učiti, da jo je potrebno razvijati. Tehnika ogledala, ko sta v paru eden, ki se dobro izraža s pantomimo, in drugi, ki se ne, je odlična dejavnost za razvijanje te spretnosti. Za začetek je dovolj opazovanje in posnemanje drugih.

Gibalna zgodba je lahko dejavnost za celo uro. Z njo razvijamo mnogo ciljev. Dejavnost temelji najprej na bralnem razumevanju, ko se učenec seznani z zgodbo. Nato jo prikaže s pantomimo in pri tem skuša prikazati vsako podrobnost. Biti mora ustvarjalen in iznajdljiv. Gledalci morajo biti pozorni na dogajanje in si predstavljati zgodbo. Poskusijo jo opisati in tudi zapisati. Nato prvotno zgodbo primerjamo z zapisanimi zgodbami otrok, kar je izvrstno izhodišče za analizo pantomime – kaj je bilo težko predstaviti, kako bi še lahko..., kajti tudi pantomime se učimo, jo nadgrajujemo in se vadimo v tej spretnosti.

Dramska improvizacija

Dramske improvizacije posnemajo vsakdanje opravke, izražajo občutja, čustva, lastnosti. Za dramsko improvizacijo na podlagi zgodb ali dramskih situacij so primerne mnoge vsebine, ki jih lahko prikažemo na različne načine. Zadnje čase je zelo priljubljen *kamišibaj*. Na naši šoli smo ga izvedli malo drugače. Slike na podlagi ljudske pravljice, delo celotnega razreda, smo projicirali na platno ter ob nizanju slik pripovedovali zgodbo ali jo nadgradili z igro kot predstavo za starše.

Dramsko improvizacijo kot gledališko prvo lahko razvijamo tudi pri naravoslovnih predmetih. Z govornim nastopom lahko učenec ob plakatu predstavi določeno temo. Element igre predstavitev popestri, če govorec nastopa v vlogi npr. zdravnika in se obleče v zdravniško haljo in opremi s stetoskopom, gozdarja, lovca, policista, kuharice...

Učenci se zelo radi preizkušajo v vlogah televizijskih oddaj. Kot vremenoslovci predstavijo vremensko napoved ob projicirani vremenski sliki. Zdi se preprosto, toda nekaterim učencem so besedne zveze povzročale težave. Istočasno pa so napoved morali podkrepiti z vremensko karto oziroma se orientirati na njej. V razredni tarči izpostavimo nek problem in učenci z argumenti zavzemajo dve stališči, za ali proti. V razrednem soočenju so se soočili štiri letni časi, učenci so ob tem ponovili in utrjevali vso vsebino.

Dramsko improvizacijo uporabim tudi kot pomoč pri razumevanju matematičnega problema oziroma zapisa računa. Razlagam, da je račun kot film, ki teče od leve proti desni in ne obratno. In potem odigramo neko situacijo, z zapisanimi števili. Tako z gledališkimi prvinami konkretiziramo matematični problem, pridobivamo potrebne predstave in razumevanje zapisa računa.

Obvladovanje prostora

Pomemben gledališki element je tudi obvladovanje prostora oziroma odra pri gledališki igri. Kar pomeni, da igralec v igri izkoristi prostor, je v gibanju. To spretnost lahko postopoma usvajamo z različnimi dejavnostmi, ko s položajem učencev v prostoru ali različnimi gibalnimi dejavnostmi, ki zavzemajo nek prostor, sledimo določeni nalogi.

Navajam nekaj dejavnosti.

Učenci so v skupini prikazali rezultate vprašalnika z vrstičnim in tortnim prikazom.

Dejavnost Potujemo po svetu izvajamo ob karti sveta. Orientacijo na karti prenesemo na prostor v telovadnici. Učenci s svojim položajem predstavljajo določeno celino oziroma ocean tako, da zavzamejo ustrezno mesto. Učenec potnik potuje po navodilih učitelja.

Kot drugačen prostor lahko otroku ponudimo naravno okolje. V okviru kulturnega dne smo v gozdu izvedli gledališko delavnico, ko smo zaigrali znano pravljico, ki smo jo ustrezno prilagodili. Gozd kot prizorišče dogajanja je nudil ogromno možnosti kako ga izkoristiti. Ustvarjalnosti otrok ni bilo potrebno spodbujati.

Če otroku nudimo dovolj izkušenj z dejavnostmi v gibanju in različnih prostorih, ga nastopanja ne bo strah. Ko bo na odru, prizorišče dogajanja in gibanje ne bo omejeno na en kvadratni meter. Prav tako ali pa še bolj pomembno je, da bo v življenjskih situacijah, tudi novih, samozavestno vstopal v komunikacijo, saj ga bodo tovrstne izkušnje opremile s potrebnimi socialnimi veščinami.

Zaključek

Predstavila sem le nekaj načinov kako lahko učitelj v pouk vnaša prvine gledališkega izražanja.

Učitelj, ki v učni proces vključuje prvine gledališkega izražanja, ni več glavni ustvarjalec dejavnosti, temveč se umika otroški igri in njeni igrivosti, sproščenosti, ustvarjalnosti. Učenci s svojim opazovanjem, dojetanjem, ustvarjanjem, domišljijo, odločitvami so tisti, ki usmerjajo tok poučevanje. Zadržijo se na točkah, ki se morda učitelju ne zdijo pomembne in bi jih prezrl. Poudarijo njim pomembne elemente in opuščajo nekatere vidike, ki so pomembnejši učitelju. Morda se učitelju zdi, da se odmikajo od načrtovanega cilja, zato tak način poučevanja zahteva tako premišljenost kot fleksibilnost v načrtovanju. Prav tako elementi drame ne bodo prinesli rezultatov, če se jih učitelj posluži dvakrat na leto, ampak mora biti tak pouk utečena praksa, kjer je gleda na teme učnega načrta lahko. Prvine gledališkega izražanja lahko tako preobrazijo učni proces, da so elementi igre lahko prisotni v vseh etapah pouka od preverjanja predznanja, usvajanja nove snovi, utrjevanja, preverjanja do končnega ocenjevanja. Le vedeti je potrebno, kaj in kako ter kdaj.

Pred učitelji je velik izziv. Očitno je, da se učenci na stare utečene načine poučevanja (frontalne oblike) ne odzivajo najbolje ali sploh ne. Izobraževanja za učitelje, ki se trenutno pojavljajo, se ne morejo izogniti novim izzivom in vse pogosteje je zaslediti teme sodobnih pristopov poučevanja. In eden izmed odgovorov oziroma sodobnih pristopov k poučevanju je tudi gledališka pedagogika.

Viri

JUHANT, Marko (2021): Navihani vodič. Mavčiče: Orton.

KOROŠEC, Helena (2002): Neverbalna komunikacija in lutka. V KOROŠEC, Helena, MAJARON, Edi (ur.): Lutka iz vrtca v šolo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani. Str. 31 – 54.

KRŽIŠNIK, Ana, RATEJ, Ira, KOROŠEC, Helena, JELEN, Alen, ŠTRANCAR, Marjan, PIRC, Vlado (2011): Gledališka umetnost. V BUCIK, Nataša, POŽAR MATIJAŠIČ, Nada, PIRC, Vlado (ur.): Kulturno – umetnostna vzgoja. Priročnik s primeri dobre prakse. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Str. 95 – 105.

MAVER, Manica (2019): Luč na odru. Priročnik za mentorje otroških in mladinskih dramskih skupin. Trst: Mladika.

PEČJAK, Sonja (2000): Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

SAKSIDA, Igor, MOHOR, Miha, prilagoditve pripravila GAJŠEK, Mojca, KRALJ, Valentin (1998): Učni načrt za izbirni predmet Slovenščina Gledališki klub. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Ucni-nacrti/Izbirni-predmeti/pp_nis_izb_gled.pdf (Uporabljeno: 29.10.2022)

SPREJEMANJE UČENCEV Z MOTNJO POZORNOSTI IN HIPERAKTIVNOSTI (ADHD)

Povzetek

Učitelj ima pomembno vlogo pri oblikovanju spodbudnega in varnega učnega okolja, ki je pomemben dejavnik učne zavzetosti in uspešnosti. Pomembno je, da se vsi učenci v razredu dobro počutijo, saj to vpliva na njihov napredek na vseh področjih njihovega delovanja. Osredotočila sem se na učence s posebnimi potrebami, natančneje na učence z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti. Zanimalo me je, ali bom s pomočjo delavnice, ki sem jo izvedla v razredu, pripomogla k boljši sprejetosti učenca, ki ima omenjeno motnjo. Delavnica, ki sem jo izvedla, je vsebovala metode in tehnike iz področja gledališke pedagogike, ki omogoča, da je učenec pri pouku bolj aktiven, kreativen, sproščen, prav tako so metode in tehnike gledališke pedagogike dober pripomoček za razvoj kritičnega mišljenja in empatije.

Ključne besede: spodbudno učno okolje, razredna klima, motnje pozornosti in hiperaktivnosti, gledališka pedagogika

ACCEPTING STUDENTS WITH ATTENTION DEFICIT AND HYPERACTIVITY DISORDER (ADHD)

Abstract

The teacher has an important role in creating a supportive and safe learning environment, which is an important factor in learning endeavor and success. It is important that all students feel good in the classroom, as this affects their progress in all areas of functioning. I focused on students with special needs, specifically on students with attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD). I was interested if I would be able to increase the acceptance of a student with ADHD in the classroom with the help of the workshop I performed. The workshop included methods and techniques of theater pedagogy, which enable the students to be more active, creative and relaxed during the classes. These methods and techniques are also a good tool for development of critical thinking and empathy.

Keywords: encouraging learning environment, classroom climate, attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), theater pedagogy

Teoretični uvod

Razumevanje različnosti

Za uspešno inkluzijo in dober odnos z učenci s posebnimi potrebami je ključnega pomena razumevanje posebnih potreb s strani vrstnikov. Vseeno pa je znanje osnovnošolcev o tej tematiki precej pomanjkljivo, mnogo jih ne razume kaj so to posebne potrebe in kako lahko tem osebam pomagamo (Ralli idr., 2011). Kot učitelji moramo do učenca s posebnimi potrebami razviti pozitivna stališča, saj lahko le na ta način to tudi spodbudimo pri drugih učencih (Kesić, 2012). Spodbudno učno okolje daje učencem občutek pripadnosti (Beganović, 2016) in prav tako vpliva na kognitivni, čustveni in socialni razvoj učenca (Vonta idr., 2009). V spodbudnem okolju bodo učenci lažje napredovali in dosegli boljše rezultate.

Učenci z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti

Motnja pozornosti in hiperaktivnosti (ADHD) je opredeljena kot razvojna motnja, z znaki hiperaktivnosti, impulzivnosti in pomanjkljive pozornosti, kar posameznika ovira na učnem, šolskem, socialnem in družinskem področju. Motnja velja za eno najpogosteje diagnosticiranih težav v otroštvu (Mikuš Kos, 2017). Ti primanjkljaji sodijo v skupino čustvenih in vedenjskih motenj. ADHD zajema neustrezne veščine pozornosti (nezmožnost osredotočiti se na nalogo, ohranjanje pozornosti med nalogo), impulzivnosti (hitro odzivanje brez premisleka o posledicah dejanja) in hiperaktivnosti (nemirno ali brezciljno vedenje, nenehna motorična dejavnost) (Nagode, 2008).

Pozitivne značilnosti učencev z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti

Kesić Dimić (2009) navaja precej pozitivnih lastnosti oseb z motnjo ADHD. Pravi, da imajo smisel za humor, so zmožni popolne usmerjenosti na stvari, ki jih zanimajo, imajo veliko

idej, najdejo drugačne rešitve, so empatični, imajo veliko energije, lahko počnejo več stvari hkrati, niso zamerljivi, so pustolovski, radi so v naravi in gojijo ljubezen do živali.

Pomembno je, da pri teh učencih iščemo pozitivne lastnosti in spodbujamo njihova močna področja. Spodbujati in negovati je potrebno njihovo pozitivno vedenje in jim omogočiti, da oblikujejo dobro šolsko samopodobo, na podlagi katere bodo lahko gradili svoje nadaljnje uspehe (Pastorčič, 2016).

Učenje z gledališkimi pristopi in pozitivni učinki

Učenje z gledališkimi pristopi poteka tako, da se ustvarjalne metode dela v gledališču v prilagojeni različici preoblikujejo v interaktivne učne pristope. To pa predstavlja specifično kombinacijo metod in tehnik gledališke pedagogike. Predstavljajo tudi odlično možnost za medpredmetno povezovanje (Lešnik, 2020). Uporaba gledaliških pristopov in tehnik pri učencih spodbuja inovativnost, ustvarjalnost, sproščenost in kreativnost (Šinko, 2013). S pomočjo gledališke pedagogike lahko učence bolj motiviramo za sodelovanje pri obravnavi določene tematike (Lešnik, 2020).

Gledališka pedagogika in sprejemanje drugačnosti

Družba je že od nekdaj nepotrpežljiva in negativno nastrojena do drugačnosti. Nekateri otroci so socialno izključeni, svojo stisko pa izražajo na različne načine (agresija, vedenjske motnje, izolacija). Učitelj je tisti, ki mora pripraviti aktivnosti, ob katerih bodo učenci lahko spoznavali in sprejemali razlike kot nekaj pozitivnega. Z ustreznimi gledališkimi pristopi lahko razvijamo empatijo, spoštovanje ter strpnost do drugačnosti (Pintač, 2016).

Praktični del

RAZRED:	5. razred					
PREDMET:	Razredna ura					
TRAJANJE:	2 uri					
UČNA TEMA:	Sprejemanje drugačnosti (učenci z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti)					
CILJI:	<ul style="list-style-type: none"> • Krepijo medsebojno povezanost, • spoznavajo medsebojne podobnosti in razlike, • vživljajo se v občutke drugih v medsebojnih interakcijah in ob tem razvijajo občutljivost do čustev drugih, • vzpostavljajo skupno dinamiko, • vzdržujejo pozornost, • sprejemajo ideje drugih, • izražajo se na neverbalen način, • razvijajo sposobnost sprejemanja drugačnosti. 					
UČNE METODE:						
UČNE OBLIKE:						
PRIPOMOČKI IN SREDSTVA:	<ul style="list-style-type: none"> • Smeški, • knjiga z naslovom Ivko nagajivko, • delovni list (obris osebe), • list z obrisom osebe za tablo, • različni šolski predmeti (šilček, barvice, svinčniki, učbeniki ...) 					
PRILAGODITVE:	<ul style="list-style-type: none"> • Po potrebi dodatna razlaga, • navodila so jasna in enoznačna, • učenci s posebnimi potrebami sedijo v bližini učitelja. 					

UVODNI DEL:	<p>Izberi smeška</p> <p>Na desno stran razreda položim veselega smeška, na sredino smeška z ravnimi usti in na levo stran razreda žalostnega smeška.</p> <p>Vsak učenec pove trditev o sebi. Tisti učenci, za katere trditev velja, stopi na desno stran (vesel smeško), če za učenca trditev ne velja, stopi na levo stran (žalosten smeško), če pa</p>
-------------	---

	<p>se učenec ne more odločiti glede trditve, pa stopi na sredino k smeškom z ravnimi usti. Pravilo igre je, da lahko učenci odločajo le o sebi, drugih sošolcev pa ne sodijo.</p> <p>Primeri trditev:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moj najljubši predmet je matematika. • Najraje jem meso. • Rad kolesarim. <p>Na koncu dejavnosti učence spodbudim, da razmišljajo o namenu igre (smo različni). Zanima me tudi, kako so se počutili, če so na eni strani ostali sami.</p>
<p>OSREDNJI DEL:</p>	<p>Zgodba Ivko nagajivko</p> <p>Učencem preberem zgodbo o fantu Ivku, ki ni maral šole. Kar naprej je izgubljal predmete, imel je neurejene zvezke, večkrat je pozabil na domačo nalogo in dogovore. Sošolci so se nad njegovim vedenjem kar naprej pritoževali. Med odmorom se Ivko podi po razredu in tako Klari zmoči zvezek. Zaradi svojih dejanj mora oditi k ravnatelju. Ravnatelj ni jezen nanj, ga posluša in mu tudi prizna, da je bil tudi sam v otroštvu diagnosticiran kot otrok z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti. Razume njegove težave in se zaveda, da bo potrebno tudi učitelje seznaniti s prilagoditvami, ki jih takšni otroci potrebujejo. Verjame, da je ne glede na vedenje vsak otrok vreden ljubezni in podpore.</p> <p>Obris osebe – Ivko</p> <p>Razdelim jim delovni list, na katerem je obrisana oseba. Učenci po skupinah zapišejo na obris Ivkove lastnosti. Zunaj osebe zapišejo lastnosti, ki so vidne (npr. starost, oblačila, barva oči ...), v osebo pa zapišejo lastnosti, ki jih na prvi pogled ne opazimo (interesi, vrednote, strahovi ...).</p> <p>Obris osebe na tablo</p> <p>Po skupinah učenci poročajo, kaj so zapisali na delovni list (obris Ivka). Na tablo skupaj zapišemo vse lastnosti. Zapišemo tako značilnosti, ki so v zgodbi in prav tako tiste, ki so si jih izmislili sami.</p> <p>Zamrznjena slika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ivko doma - Ivko med odmorom - Ivko med poukom - Ivko pri ravnatelju <p>Učenci v svoji skupini upodobijo zamrznjeno sliko. Vsaka skupina mora prikazati Ivka v določeni situaciji. V skupini si morajo učenci sami porazdeliti vloge, seveda pa morajo zamrznjene slike vsebovati Ivka in tudi druge smiselne osebe, ki so z njim v določeni</p>

situaciji. Vsaka skupina predstavi svojo zamrznjeno sliko. O nastalih slikah se pogovorimo.

Improvizacija

Po skupinah učenci uprizorijo prizor, ki se je zgodil, ko je Ivko svoji sošolki zmočil zvezke. V prizoru sodelujejo učiteljica, sošolka Klara in Ivko. Zanima me, kako je izgledal dialog med izbranimi osebami. Učence porazdelim v skupine po tri. V skupini se morajo učenci dogovoriti kdo bo učitelj, kdo sošolka in kdo Ivko. Najprej se o dialogu pogovorijo, ga zaigrajo zase, nato pa še pred razredom.

Norčevanje

Podam navodilo, da se naj učenci spremenijo v Ivkove sošolce. Poudarim, da ga sošolci niso sprejeli medse. Na tablo nalepim obris človeka (Ivka) in učencem podam navodilo, da naj na obris zapišejo zbadljivke, za katere mislijo, da so jih sošolci govorili Ivku. Kjer zapišejo zbadljivko, papir na tistem delu zmečkajo.

Opravičilo

Nadaljujem z zgodbo.

Ravnatelj je sošolcem predstavil Ivkove težave. Tako se Ivko sošolcem zasmili in sošolcem je žal za njihovo vedenje.

Učencem podam navodilo, da naj zaprejo oči in se postavijo v vlogo sošolcev, ki jim je iskreno žal. Po vrsti kličem učence, ki se javijo, da pridejo pred tablo in Ivku povedo nekaj lepega. Ko izrečejo »tolažbo«, zmečkan papir na eni od strani poravnajo.

Skupaj ugotovimo, da kljub temu, da je Ivko dobil zelo veliko pohval in lepih besed, so še vedno ostale »rane«, ki pa se žal nikoli ne bodo čisto zacelile, enako kot ne morejo povsem poravnati papirja. Zato je zelo pomembno, da pazimo na besede (zbadljivke), ki jih izgovorimo sošolcem.

Poišči predmet

Učencem razložim, da imajo učenci kot je Ivko težave z iskanjem predmetov, saj velikokrat stvari izgubijo. Spodbudim jih, da tudi sami povedo, če so že kdaj kaj izgubili. Vodim pogovor.

Na mizo raztrosim veliko različnih šolskih predmetov. Prosim za prostovoljca, ki se mi pridruži pri iskanju določenega predmeta (npr. šilček, radirka, majhna vrstica ...). Učenec mora v petih sekundah najti izbran predmet na mizi. Z drugimi učenci skupaj štejemo do pet.

	<p>Pisanje po nareku ob glasni glasbi</p> <p>Učencem razdelim liste in pisala. Razložim jim, da bodo morali zelo pozorno poslušati, kaj bom prebrala, saj bodo morali to tudi napisati kot narek. Ta narek bo nekoliko drugačen kot so ga vajeni, saj bomo med narekom poslušali glasno glasbo.</p> <p>Ko narekujem zgodbo, nekatere besede preberem bolj po tiho, z drugačno intonacijo in različnim tempom branja. Po dejavnosti vodim pogovor o tem, kako so se počutili in kako bi jim bilo, če bi učiteljica vsak dan učila učence na tak način.</p> <p>Nasveti – plakat</p> <p>Učence razdelim v skupine. Učenci morajo po skupinah v osebo zapisati nasvete, ki bi jih dali učiteljici, preden bi se v razred vključil tak učenec kot je Ivko. Zunaj osebe pa morajo zapisati nasvete, ki bi jih dali sošolcem. Učenci predstavijo svoje ideje. O njihovih idejah se pogovorimo (prilagoditve, pomoč, kako lahko pomagajo sošolci, kaj lahko naredi učitelj ...).</p>
SKLEPNI DEL:	<p>Korak naprej</p> <p>Učence prosim, da stopijo v krog. Učenčeva naloga je, da imenuje besedo, s katero lahko opiše današnjo delavnico. Dam jim nekaj sekund, da premislijo o besedi, ki jo bodo izrekli. Ko so pripravljeni, lahko stopijo v krog in izrečejo besedo. Če v krog stopita dva učenca naenkrat, se igra ponovi.</p>

Rezultati in razprava

ALI SEM DOSEGLA ZASTAVLJENE CILJE?	<p>Cilji so bili doseženi. Imeli so zelo veliko vprašanj glede fanta Ivka (junaka iz zgodbe), ki je imel motnjo pozornosti in hiperaktivnosti. Najbolj všeč jim je bila improvizacija.</p> <p>Imeli so zelo zanimive ideje in skozi celotno delavnico so bili motivirani za delo. Med seboj so si pomagali in sodelovali.</p>
KAJ BI SPREMENILA?	<p>Največ časa so učenci porabili pri dejavnosti zamrznjena slika, saj so si sami težko razdelili vloge, vsi so želeli vlogo Ivka. Prav tako smo veliko časa porabili za zadnjo aktivnost korak naprej. Učenci so potrebovali dodatno razlago in demonstracijo dejavnosti. V prihodnje bi si za celotno delavnico vzela več časa.</p>

Zaključek

Učencem se je delavnica zdela zanimiva, še posebej jih je zanimalo, kaj se je z Ivkom zgodilo v prihodnosti. Začeli so razmišljati o značilnostih oseb z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti, kar pa je bil tudi namen delavnice. Uporaba metod gledališke pedagogike je odlična tehnika za urjenje socialnih veščin, sprejemanja drugačnosti in spoštovanja drug drugega. Razred se je s pomočjo delavnice bolj povezal, manj pa je tudi pritožb glede vedenja učenca, ki ima omenjene motnje.

Literatura

Beganović, E. (2016). *Spodbudno učno okolje v prvem starostnem obdobju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kesič Dimic, K. (2009). *Adrenalinske deklice, hitri dečki. Svet otroka z ADHD*. Nova Gorica: Educa, Melior.

Kesič, S. (2012). *Stališča učencev do različnih oblik učne pomoči v osnovni šoli*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Lešnik, I. (2020). *Konsenz o znanstveni terminologiji s področja gledališke pedagogike. Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: mednarodni vidiki vzgoje in izobraževanja*, 147-156.

Mikuš Kos, A. (2017). *Duševno zdravje otrok današnjega časa*. Radovljica: Didakta.

Nagode, A. (2008). *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pastorčič, T. (2016). *Pozitivne karakteristike in močna področja učencev z motnjo ADHD, ki jih je potrebno spodbujati pri pouku*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Pintač, M. (2016). *Spoznavanje in sprejemanje drugačnosti v vrtcu z lutko*. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Ralli, A. M., Margeti, M., Doudoni, E., Panteleimidou, V., Rozou, T., in Evaggelopoulou, E. (2011). *Typically developing children's understanding of and attitudes towards diversity and peers with learning difficulties in the Greek setting. European Journal of Special Needs Education, 26(2), 233-249.*

Šinko S. (2013). *Pomen gledaliških igric v prvem starostnem obdobju v vrtcu. Revija za elementarno izobraževanje, letnik 6, številka 1, str. 119-130.*

Vonta, T. (2009). *Primeri dejavnosti za malčke in dojenčke. Ljubljana: Pedagoški inštitut.*

POUK JE LAHKO TUDI ZANIMIV

Povzetek

Razmere sodobnega časa nas silijo izobraževanje razširiti od tradicionalnega učenja tudi na posvečanje medosebnim odnosom, na razvoj ustvarjalnosti, zavedanje posameznika kot edinstvene osebe in kot dela družbe. Gledališka dejavnost je lahko uspešna metoda poučevanja in učenja, pri tem je pomembno, da učencem zaupamo in jim dovolimo, da raziskujejo in iščejo ustvarjalne rešitve.

Gledališka dejavnost pomaga poudarjati otrokovo osebnost, individualnost, krepi otrokovo samozavest, spodbuja razvijanje boljše komunikacije, pomaga izboljšati medsebojne odnose in skupinsko delo. Z gledališkim ustvarjanjem in gledališko dejavnostjo pomagamo otroku razvijati kritično mišljenje, empatijo, spoštovanje, kreativnost in smisel za estetiko. Učenci se s pomočjo gledališkega ustvarjanja učijo prevzemati odgovornost, sodelovati in razvijati nove interese.

Predstavljen je primer pouka, pri katerem se učenci dobro počutijo ter so vključeni v soustvarjanje učnega procesa in ob tem razvijajo svoje potencialne.

Ključne besede: učenje in poučevanje, gledališče, vključujoče učenje, osnovna šola, kritično mišljenje

LESSONS CAN ALSO BE INTERESTING

Abstract

The conditions of modern times force us to expand education from traditional learning to focus on interpersonal relationships, to the development of creativity, awareness of the individual as a unique person and as part of society. Theatrical creativity can be a successful method of teaching and learning. It is important to trust students and allow them to explore and find creative solutions.

Theatrical creativity helps emphasize the child's personality, individuality, improves the child's self-confidence, encourages the development of better communication, helps to improve relations and teamwork. Through theatrical creativity, we help children develop critical thinking, empathy, respect, creativity and a sense of aesthetics. Children learn to take responsibility, cooperate and develop new interests.

An example is presented, in which the children feel good and are involved in the co-creation of the learning process and, at the same time, develop their potential.

Key words: learning and teaching, theatre, inclusive learning, primary school, critical thinking

Uvod

Razmere sodobnega časa nas silijo izobraževanje razširiti od tradicionalnega učenja tudi na posvečanje medosebnim odnosom, na razvoj ustvarjalnosti, zavedanje posameznika kot edinstvene osebe in kot del družbe. Gledališka dejavnost je lahko uspešna metoda poučevanja in učenja, pri tem je pomembno, da učencem zaupamo in jim dovolimo, da raziskujejo in iščejo ustvarjalne rešitve.

Kot navaja Delors (1996) bi morala nova, razširjena zasnova učenja vsakemu posamezniku omogočati, da odkrije, predrami in obogati svojo ustvarjalnost – da spravi na dan zaklad, ki se skriva v vsakem izmed nas. Tako na izobraževanje ne bi več gledali le kot na sredstvo, temveč bi vlogo izobraževanja razumeli globlje: kot razvoj celovite osebnosti, ki se v vseh svojih razsežnostih uči biti.

Gledališka pedagogika in vključujoče učenje

Po besedah H. Korošec (2015) je izziv današnjega časa izobraževanje razširiti od tradicionalnega učenja branja, pisanja in računanja tudi na vzpostavljanje in vzdrževanje medosebnih odnosov, na razvoj ustvarjalnosti, zavedanje posameznika kot edinstvene osebe in kot dela neke družbene sredine. Pri čemer je uporaba gledališke pedagogike v veliko pomoč tudi učiteljem, saj so gledališka izrazna sredstva v pomoč pri lažjem razumevanju otroka, pri hitrejšem in zanimivejšem doseganju ciljev učnega načrta.

Gledališka dejavnost pomaga poudarjati otrokovo osebnost, individualnost, krepi otrokovo samozavest, prispeva k razvijanju boljše komunikacije, pomaga izboljšati medsebojne odnose in skupinsko delo. S takšnimi metodami pomagamo otroku razvijati kritično mišljenje, empatijo, spoštovanje, kreativnost in smisel za estetiko. Raziskave nekaterih nevroznanstvenikov dokazujejo, da prinaša mirno sedenje učencev v šolskih klopih slabše rezultate pri učnem procesu, kot če so učenci v proces dejavno vključeni in se pri tem tudi gibajo.

To potrjuje tudi Burns (2011), ki pravi, da gibanje pripravi možgane na učenje, prav tako pa jih v otroštvu pomaga organizirati. Z gibanjem smo lahko bolj koncentrirani in koncentracijo ohranimo dlje časa.

Gardner (1995) v okviru svoje teorije o več inteligencah obravnava tudi področje učenja z dramo, saj razlaga, da potrebujejo udeleženci v dramskih dejavnostih razvitih več inteligenc, tj. jezikovno, telesno-gibalno, interpersonalno in intrapersonalno inteligenco, pogosto pa tudi glasbeno inteligenco. Kar pomeni, da gledališka pedagogika pri pouku na učence ne vpliva pozitivno samo z vidika motivacije, lažjega razumevanja in pomnjenja učne snovi, ampak tudi z vidika razvoja različnih inteligenc.

Zanimivo je opazovati otrokov napredek ob uporabi gledaliških metod pri pouku, saj včasih sprememba v pozitivno smer res velika, zelo pogosto prav pri učencih z učnimi in drugimi težavami.

C. Cornett in K. Smithrim (2001) poudarjata mnoge prednosti gledališča v šoli: ker je gledališče del resničnega življenja, pripravlja učence na spopadanje z življenjskimi težavami; povezuje učence, da ustvarjalno rešujejo probleme in sprejemajo odločitve, spodbuja tudi k izražanju doživetij in razmišljanja; gledališče pri učencih razvija verbalno in neverbalno komunikacijo; lahko izboljša učenčevo psihološko počutje; razvija empatijo in nove perspektive, pomaga graditi močan značaj in osebnost; razvija socialne veščine pri otrocih; povečuje koncentracijo; pomaga prepoznavati in razvijati moralne vrednote; gledališče je zabavno in zato motivirajoče; prispeva k estetskemu razvoju in se lahko uporablja kot orodje za učenje.

Nacionalne smernice kulturno-umetnostne vzgoje (2009) govorijo o dveh osnovnih pristopih umetnostne vzgoje, in sicer, da umetnost lahko učimo kot posamezne študijske predmete preko poučevanja različnih umetniških disciplin in s tem razvijamo posameznikove umetniške sposobnosti, občutljivost in spoštovanje umetnosti; ter da umetnost lahko razumemo kot metodo poučevanja in učenja pri vseh učnih predmetih.

Opaziti je, da se nekateri bolj samozavestni in inovativni učitelji kljub omejitvam učnega načrta poslužujejo metod gledališke pedagogike. V šoli je z gledališkimi dejavnostmi

povezana lahko prav vsaka šolska ura in prav vsak predmet. Opažam, da učence zelo privlačijo razne dramatizacije in improvizacije, kamor se nekateri radi vključijo kot nastopajoči, drugi pa radi samo opazujejo. Učitelji se moramo zavedati, da namen gledališke dejavnosti v šoli ni ustvariti gledaliških igralcev, prinese pa k pouku veliko svežine in dobre energije.

V raziskovalni študiji s področja kulturne vzgoje v naših osnovnih šolah (Nacionalne smernice kulturno-umetnostne vzgoje, 2009) je bilo ugotovljeno, da pri učencih z dviganjem starosti močno pada motivacija za različne oblike gledališča in pozitivnost stališč do gledaliških dejavnosti, zato menim, da bi bilo potrebno pri različnih šolskih predmetih gledališko pedagogiko uporabljati kontinuirano že od začetka osnovne šole (pa tudi v predšolskem obdobju), vse do konca osnovne šole, saj bi bila ta metoda učencem na ta način bolj domača in bi jo tudi lažje in v večjem številu vzljubili. Opažamo lahko, da so nekateri učenci izrazito pozitivno naravnani do gledaliških dejavnosti, drugih pa te dejavnosti sploh ne zanimajo oziroma do njih čutijo nekakšno strahospoštovanje. Slednji so večinoma tisti, ki se bojijo javnega nastopanja in glasnega izražanja svojih mnenj, čustev, želja ... in bi jim gledališko udejstvovanje prav zaradi tega še veliko bolj koristilo.

Geffen (1997) navaja, da učitelji pogosto pravijo, da pri pouku za gledališko pedagogiko ni časa. Pri tem bi mu lahko pritrdili, vendar samo če bi pozabili, da učenci ob gledališki dejavnosti ne izgubljajo časa, ampak se pri tem tudi veliko naučijo, vendar na drugačen način, kot smo ga verjetno vajeni. Nekateri učitelji menijo tudi, da je gledališče pri pouku samo modna muha in ne resna metoda dela, veliko jih meni, da za tako metodo dela niso usposobljeni ali da bodo ob taki dejavnosti celo izgubili nadzor nad učenci.

Zgoraj navedeni razlogi se po mojem mnenju do danes niso veliko spremenili, opažam pa, da je zelo pomembno, če se na šoli vsaj kakšen od učiteljev opogumi za uporabo gledaliških metod, saj mu kasneje zagotovo sledi vsaj še kakšen sodelavec.

Soustvarjanje pouka in dobra klima v razredu

Metode gledališke pedagogike pri svojih urah na predmetni stopnji osnovne šole pogosto uporabljam, čeprav ne poučujem samo izbirnega predmeta gledališki klub.

Velikokrat se za metode gledališke pedagogike odločim, ker želim, da so vsi učenci (ali pa vsaj večina) vključeni v soustvarjanje pouka. Tega se pogosto poslužujem pri pouku slovenščine in pri razrednih urah.

Pri pouku slovenščine so gledališki pristopi zelo uporabni na primer pri obravnavi knjig domačega branja. Učenci zelo radi pripravijo manjše dramske prizore iz prebrane knjige. Razdelim jih po skupinah, še bolje je, če se razdelijo kar sami, saj so s tem že takoj aktivno vključeni v načrtovanje in soustvarjanje pouka. Vsaka skupina je zadolžena za eno od nalog (priprava dramskega besedila, zamisli glede kostumov in rekvizitov, scenografija, glasba in morebitni zvočni efekti, scenografija, morebitna koreografija itd.). Če je učencev veliko, pripravimo več različnih prizorov. Na koncu komentiramo izvedbo in predvsem temo oziroma problem izbranega besedila. Cilj takšnega dela je, da učenci razvijajo predvsem kritično mišljenje, sposobnost vživljanja in izražanja čustev. Ob večkratni ponovitvi tovrstne dejavnosti lahko opazim, da učenci zelo napredujejo v izražanju svojega mnenja in razvoju kritičnega mišljenja.

Takšna dejavnost zahteva več učnih ur. Občasno pri pouku izvedemo tudi dramatizacije krajših besedil, ki jih obravnavamo, kar pa nam ne vzame toliko časa. Pri tem ponavadi izstopajo učenci, ki so dobri v improvizaciji, sčasoma pa je viden napredek pri vseh. Če je možno, dejavnost izvedemo tako, da jaz čim manj posegam v organizaciji in izvedbo. Če učenci niso dovolj samostojni in samoiniciativni, jim pomagam. Ves čas sem pozorna na dobro klimo v razredu. Ko se učenci med seboj ne poznajo dovolj dobro, pride včasih tudi do preprirov, po večkratni ponovitvi dramatizacij, pa že samo vedo, kdo je primeren za katero od vlog oziroma za kakšno drugo nalogo, zato do nesporazumov skoraj ne prihaja več.

Pri razrednih urah pogosto igramo različne igre vlog. Pri tem učenci vloge med sabo pogosto zamenjajo, saj se tako lažje vživijo tudi v drugo osebo in jo razumejo. Cilj takšnega pouka je pogosto učenje uspešnega komuniciranja, pa tudi razvijanje kritičnega mišljenja in

empatije. Tudi pri razrednih urah z vsako tovrstno dejavnostjo opažam napredek v komunikaciji med učenci in predvsem v razumevanju drugačnosti oziroma v strpnosti.

Pri izbirnem predmetu gledališki klub vsako leto pripravimo celovito predstavo, pri čemer vedno pazim, da so vključeni vsi učenci, ki si želijo aktivno sodelovati. Učencev na začetku večinoma ne poznam. Upoštevati poskušam njihove želje, saj si nekateri želijo imeti glavno vlogo, drugi izdelovati sceno, tretji izdelovati kostume ...Čeprav imam ponavadi v skupini zelo veliko učencev (trenutno 26), se posvetim vsakemu, da se počuti sprejet in pomemben član skupine, saj je to najbolj pomembno za dobro klimo v skupini, sproščeno vzdušje in uspešno ustvarjanje predstave. Skupino po začetnem spoznavanju in uvajanju v gledališko ustvarjanje zaradi lažjega dela razdelim na več manjših skupin. Proti koncu ustvarjanja predstave ali pa ob posameznih delavnicah se vsi učenci ponovni združijo. Najprej me je skrbelo, da zaradi delitve na manjše skupine, celotna skupina ne bo dovolj povezana, vendar so se moji strahovi izkazali za nepotrebne, saj se posamezne skupine, ko vidijo, da imajo vsi isti cilj, zelo hitro povežejo med sabo. Ustvarjanje predstave ponavadi traja štiri mesece, vadimo večinoma vsak popoldan. Čeprav bi kdo pomislil, da učenci s težavo prihajajo v šolo popoldne, moram povedati, da jih dejavnost in napredek, ki ga tudi sami vidijo, tako pritegneta, da se ob napornem delu zabavajo in po širih mesecih intenzivnih priprav na generalko popoldansko dejavnost celo pogrešajo, ko je vsega konec.

V tem času je pri učencih viden ogromen napredek na zelo različnih področjih (sposobnosti življenja, pomnjenja, izražanja čustev, kritičnega mišljenja, spretnost prepričljivega nastopanja, izražanja čustev in občutij, uspešnega komuniciranja ...).

Zaključek

Moje izkušnje so pokazale, da je gledališče neomejen vir možnosti ustvarjanja, izražanja, razmišljanja, izobraževanja in učenja. Poučevanje oziroma učenje z gledališki pristopi je zelo učinkovito, če želimo senzibilizirati učence in v njih sprožiti kritično razmišljanje ter ob vsem tem narediti pouk tudi zanimiv za učence.

Seznam literature

BURNS, Tim (2011). Možgani so mišica, ki jo je treba krepiti. V: Dnevnikov Objektiv.

Pridobljeno 23. 10. 2022, s <http://www.dnevnik.si/objektiv/intervjuji/1042436769>.

CORNETT, Claudia E. in SMITHRIM, Katharine L. (2001). The arts as meaning makers. Toronto, Ontario: Pearson Education Canada Inc.

GARDNER, Howard (1995). *Razsežnosti uma*. Ljubljana: Tangram.

GEFFEN, Mitzi (1997). Add some drama to your teaching. Pridobljeno 23. 10. 2022, s http://www.etni.org.il/etnirag/issue1/mitzi_geffen.htm.

DELORS, Jacques. (1996). Učenje: skriti zaklad. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

KOROŠEC, Helena (2015). Novo razumevanje vloge gledališča v vzgoji in izobraževanju. Pridobljeno 23. 10. 2022, s <http://takatukateam.wixsite.com/konferenca/helena-koroec-2>.

Nacionalne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2009. Pridobljeni 23. 10. 2022,

s http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf.

DOBRO POČUTJE V ŠOLI – pogled na temo skozi dramo in gledališče v izobraževanju

Povzetek

Prispevek bo predstavil ključne rezultate procesa dela z učitelji, strokovnimi in vodstvenimi delavci šole pri raziskovanju teme dobrega počutja (angl. wellbeing) s pomočjo tehnik gledališke pedagogike. Delavnice za učitelje/-ice in učence/-ke osnovnih šol v Brnu so bile realizirane v okviru mednarodnega projekta »*To Be or not To Be Well? - Drama and Theatre in Education*« (»*Biti ali ne biti dobro? – Drama in gledališče v izobraževanju*«). Gledališče in drama v izobraževanju sta ponudila metodološko orodje za raziskavo, kot tudi orodje za raziskovanje in vključevanje ključnih vidikov dobrega počutja v vzgojno-izobraževalni proces. Predstavljeni bodo: načela, ki so vodila delo v projektu, proces dela in metodologija ter rezultati, povratne informacije in odzivi udeležencev, ki so prav tako obravnavani v raziskavi, ki je spremljala projekt (*The Wellbeing of Czech Elementary School Teachers and Management in the Context of Drama Education*).

Ključne besede: projekt strateškega partnerstva, wellbeing (dobro počutje), gledališka pedagogika, drama v izobraževanju, čustveni in socialni vidik izobraževanja

WELLBEING AT SCHOOL – Looking at the Theme Through Drama and Theatre in Education

Abstract

This paper will present the key results of a process of working with teachers in exploring the theme of well-being through theatre pedagogy techniques. The workshops for teachers and pupils of primary schools in Brno were realized within the international project "*To Be or not To Be Well? – Drama and Theatre in Education*". Theatre and Drama in Education offered a methodological tool for research, as well as a tool for exploring and integrating key aspects of wellbeing into the educational process. The principles that guided the work of the project, the working process and the methodology will be presented, as well as the results, feedback and reactions of the participants, which are also addressed in the research that accompanied the project (The wellbeing of Czech elementary school teachers and management in the context of drama education).

Keywords: strategic partnership project, wellbeing, theatre pedagogy, drama in education, emotional and social aspects of education

Teoretični del

Uvod

Wellbeing oziroma dobro počutje v šolskem okolju je stopilo v ospredje predvsem v času epidemije covid-19, ki je pretresla delovanje šolskega sistema ter povečala stiske otrok in mladostnikov. Vse več iniciativ opozarja na pomembnost mentalnega zdravja otrok ter na vpliv šole na njihovo dobro počutje.

Glavni cilj projekta strateškega partnerstva *To Be or Not to Be Well – Drama and Theatre in Education* in spremljajočih raziskav je bil skupaj z učitelji in vodstvenimi delavci šol raziskovati, kaj *wellbeing* za njih pomeni v kontekstu šole ter na kakšen način lahko pri dobrem počutju pomagata drama in gledališče v izobraževanju.

V teoretičnem delu prispevka so predstavljena teoretična izhodišča projekta, v praktičnem delu osrednje aktivnosti češke organizacije projekta, v sklepnem delu pa glavni rezultati raziskave in projekta.

Dobro počutje v kontekstu vzgojno-izobraževalnega sistema na Češkem

Angleški izraz *wellbeing* v slovenskem, kot tudi v češkem jeziku, nima točnega terminološkega ekvivalenta. V slovenščini smo se odločili uporabiti izraz »dobro počutje«, ki pa prav tako, kot ugotavljajo v raziskavi *Wellbeing učiteljev in vodstvenih delavcev šole v kontekstu drame v izobraževanju*, pri prevajanju termina v češki jezik ne odraža kompleksnega razumevanje tega pojma, ki zajema tako fizično, duhovno, kognitivno, osebnostno in socialno raven posameznika, kot je bil termin uporabljen tudi v omenjeni raziskavi in projektu (Cisovská idr., 2021).

Sam termin *wellbeing* v češkem šolstvu še ni razširjen, sama vsebina tega termina pa v zadnjem času v šolah vedno bolj prihaja v ospredje, predvsem po izbruhu epidemije covid-19, kar je bilo zaznati tudi pri anketirancih že omenjene raziskave (Cisovská idr., 2021). Na Češkem se z definiranjem termina, kot tudi uvedbo prakse *wellbeing*-a v šolski sistem,

ukvarja delovna skupina *Wellbeing* projekta *Partnerstvo za izobraževanje 2030+*. Ta *wellbeing* oziroma dobro počutje definira kot stanje, v katerem lahko v podpornem in spodbudnem okolju v celoti razvijemo svoje telesne, kognitivne, čustvene, socialne in duhovne potencialne ter živimo polno in srečno življenje z drugimi (SKAV, 2021). Unicef (2020) posebej poudarja družbeno dimenzijo pojma *wellbeing* in pravi, da večdimenzionalni model dobrega počutja temelji na predpostavki, da nanj vplivajo lastne dejavnosti otrok in njihovih odnosov ter pa ekonomski in socialni viri njihovih skrbnikov, javne politike in nacionalni kontekst.

V okviru šolstva na Češkem je bilo dobro počutje obravnavano v okviru interdisciplinarnih področij. Raziskave lahko najdemo na področju pedagogike, psihologije in sociologije (Cisovská idr., 2021).

V okviru socialne in osebne vzgoje se termin *wellbeing* v češkem okolju nanaša na dosego osebnih in kariernih ciljev, duševno in fizično zdravje in splošno blaginjo posameznika. Valenta (2006) pravi, da je cilj osebne in socialne vzgoje otrok pomagati vsakemu učencu poiskati lastno pot k življenjskemu zadovoljstvu, ki je zasnovana na zdravem odnosu do samega sebe in do drugih ljudi v svetu.

V psihološko-pedagoškem diskurzu lahko termin najdemo v kontekstu šolske klime ali pa inkluzivnega izobraževanja. Dobro počutje je v ospredju predvsem v zadnjem desetletju na področju psihologije, kjer se ta raziskuje predvsem v povezavi z različnimi dejavniki (Cisovská idr., 2021).

V projekt smo vključili tudi raziskovanje koncepta *wellness*-a (Travis in Callander, 1990), ki *wellbeing* razvija kot kompleksno temo življenjskega sloga in zdravja ljudi ter vključuje vrednote, kot so prijaznost, sočutje, spoštovanje in na posameznika osredotočen pristop.

K razumevanju *wellbeing*-a smo v procesu projekta in njegovih spremljajočih raziskav pristopali zelo široko, samo razumevanje smo raziskovali in razvijali skupaj z udeleženci. Kot dobro počutje smo razumeli dobro počutje v profesionalnem in osebnem življenju, ki vključuje fizično, čustveno, duhovno in kognitivno področje posameznika.

Drama in gledališče v izobraževanju in dobro počutje

»Drama niso udejanjene zgodbe. Drama so človeška bitja, soočena z okoliščinami, ki jih spreminjajo, saj se morajo spoprijeti z njihovimi izzivi.« (Heathcote, 1967, str. 48)

Drama v izobraževanju kot metoda ima veliko presečišč s samim konceptom *wellbeing*-a, saj s svojimi principi sega tudi na področja, ki so zanj ključna. Machková (2017) cilje gledališke pedagogike opredeli na treh ravneh, kjer so poleg pedagoških ciljev prav tako pomembni cilji socialne in osebne ravni, ki jih sami principi gledališke pedagogike vsebujejo:

- razvoj strpnosti, empatije in možnosti vživeti se v drugo osebo;
- naučiti se poslušati druge;
- biti sposoben pošteno vrednotiti sebe in ostale;
- osvojiti delo v skupini in sodelovanje;
- osvojiti pozitivne vrednote in stališča;
- osvojiti neodvisno razmišljanje in izražanje lastnih mnenj;
- omogočiti samoizražanje preko umetniških praks;
- doseči pozitivno samopodobo;
- naučiti se reševati probleme;
- kontrolirano sprostiti čustva;
- svobodno razvijati in uveljavljati ideje;
- razvoj ustvarjalnosti;
- razvoj neverbalne in verbalne komunikacije.

V raziskavi DICE (DICE Consortium, 2010) so bili v kontekstu *wellbeing*-a potrjeni pozitivni učinki gledališke pedagogike na področju razvoja socialnih kompetenc – osebnih, medosebnih in medkulturnih ter državljskih kompetenc in pozitivnega odnosa do šole, ključnih področij, ki prispevajo k dobremu počutju posameznika.

Praktični del

Projekt strateškega partnerstva To Be or not To Be Well – Drama and Theatre in Education

Madžarska organizacija *Nyitott Kör*, ki dolga leta dela na področju gledališke pedagogike, je prepoznala, da je za dolgotrajnejši in bolj smiseln vpliv na učence, ki se udeležujejo njihovih programov, potrebno učence razumeti kot del širše skupnosti šole in zato nasloviti tudi njene druge pomembne člene – pedagoške, strokovne in vodstvene delavce šole.

Projekt *To Be or Not to Be Well – Drama and Theatre in Education* je v tri-letnem projektu *Erazmus-a+* združil štiri evropske organizacije, ki se ukvarjajo z dramo in gledališčem v izobraževanju in imajo dolgoletne izkušnje v sodelovanju s šolami. Cilj projekta je bil skupaj z učitelji, strokovnimi in vodstvenimi delavci preko drame in gledališča v izobraževanju iskati načine, kako podpreti dobro počutje njihovih šolskih skupnosti. Ključno vprašanje, ki so si ga organizacije zastavile, je bilo: »Kako lahko vplivamo na dobro počutje učiteljev, da bi ti lahko vplivali na svoje učence?«

Glavne aktivnosti projekta so bili seminarji, delavnice, in predstave s pedagoškimi in vodstvenimi delavci šole, ki so se osredotočili na problematiko *wellbeing*-a pri učiteljih; programi drame in gledališča v izobraževanju za njihove učence in učenke; ter spremljajoče raziskave, ki so raziskovale razumevanje koncepta *wellbeing*-a v kontekstu šole ter vpliv drame in gledališča v izobraževanju na dobro počutje.

Ustvarjalnost, vključenost in partnerstvo

Že od začetka projekta smo vsi partnerji stremeli k ustvarjanju učnih priložnosti za izvajalce in udeležence projekta, ki bodo sledile načelom ustvarjalnosti, vključenosti in partnerskega pristopa. S pomočjo različnih pristopov smo skozi cel projekt stremeli k ustvarjanju varnega prostora med udeleženci in izvajalci, v katerem so ta načela lahko uresničena. Načrtovana srečanja s pedagoškimi delavci so bila pripravljena glede na povratne informacije in potrebe

udeležencev. Zdelo se nam je pomembno, da merimo, spremljamo in raziskujemo vpliv procesa ter proces sproti prilagajamo.

Na začetku projekta smo partnerji skupaj razvili glavne koncepte, skozi katere smo želeli raziskovati temo *wellbeing*-a v šolskem okolju. Eden od konceptov je bil "živo" vprašanje, ki nam je omogočil delo na način, da nam bolj kot iskanje odgovorov globlje razumevanje lahko prinese raziskovanje vprašanj. S pomočjo koncepta "živega" vprašanja smo opredelili nadaljnje izhodišče, kako lahko premišljujemo o dobrem počutju v šolah – *Kaj je razlika med živeti in preživeti?*

Živo vprašanje, ki smo ga uspeli opredeliti kot »Kaj je razlika med živeti in preživeti?«, je sodobnik Hamletovega »Biti ali ne biti«, vendar se v današnjem času obe vprašanji, Shakespearovo in naše, ukvarjata s tem, kako živimo; ali živimo v kulturi, ki nam omogoča, da resnično "živimo", in kaj torej pomeni "živeti", ali pa živimo v kulturi, ki nam omogoča, da resnično "živimo", ali pa živimo v kulturi "preživetja" in vsem, kar ta vsebuje? (Richard Holmes, umetniški vodja Big Brum)

Kasneje v procesu smo "živa" vprašanja na različne načine raziskovali skupaj z udeleženci vsi partnerji v štirih različnih državah.

Delavnice za pedagoške in vodstvene delavce šol v Brnu

Center prostočasnih dejavnosti Lužánky je bil projektni partner na Češkem. Je eden od največjih centrov za prostočasno dejavnost na Češkem, ki se z gledališkimi dejavnostmi, tudi v sodelovanju s šolami, ukvarja že vrsto let na širši in sistemski ravni od 90. let prejšnjega stoletja, ko je gledališka pedagogika postala del učnega načrta v šolah.

Projekt je bil realiziran kot serija šestih seminarjev za pedagoške in vodstvene delavce šol iz petih različnih osnovnih šol iz Brna. Na sredini procesa so bili izvedeni štiri programi drame v izobraževanju za učence udeležencev, kjer je bilo ključno opazovanje in refleksija programov s strani učiteljev. Naš cilj je bil skupaj z učitelji najti načine, kako lahko njih in njihove učence podpremo pri dobrem počutju v šoli.

Prvi seminar se je osredotočal na vprašanje *Kaj razumemo kot dobro počutje oziroma wellbeing učitelja?* Skozi različne gledališke tehnike smo udeležence uvedli v proces in temo dobrega počutja ter z enostavno strukturo vpeljali udeležence v način dela z gledališkimi pristopi. Naša izkušnja je bila, da se je veliko učiteljev sploh prvič srečalo z razmislekom o njihovem lastnem počutju in o *wellbeing*-u v šoli, kar je postalo še bolj očitno med epidemijo covid-19, ko se je bolj pokazala vzajemna odvisnost med dobrim počutjem in izobraževanjem. Drugo srečanje smo zastavili okoli osrednjega vprašanja: »*Kako učitelji zaznavajo svoje poklicno in življenjsko zadovoljstvo, vključno z njegovim uresničevanjem v izobraževalnem procesu?*« Naše delo je bilo osredotočeno na skupinsko ustvarjanje živih fotografij, pri čemer so udeleženci izpostavili en dan v življenju učitelja, ki je zajemal trenutke, v katerih je učitelj živel in trenutke, v katerih je bil v stanju preživetja. V refleksiji smo se nato osredotočili na zbiranje gradiva za nadaljnje ustvarjalno delo, ki je postalo osnova za procesno dramo *Pismo*, ki je bila osrednji del naslednjega srečanja. V zgodbi, ki smo jo igrali skupaj, smo vstopili v zbornico in si ogledali zgodbo o pismu, ki ga je prejel ravnatelj šole. Udeleženci so vsebino pisma napolnili z lastno vsebino, kar nam je zagotovilo ustrezno gradivo za preučevanje vprašanj, povezanih s šolsko klimo in komunikacijo, področij, ki so jih udeleženci že prej opredelili kot ključne pri dobrem počutju v šoli. Na naslednjem seminarju smo pozornost s strani učiteljev obrnili na dobro počutje njihovih učencev. Raziskali smo pomen vseh vidikov dobrega počutja učencev, ki bi jih morali učitelji upoštevati in vključiti v izobraževalni proces. Drama v izobraževanju je bila prepoznana kot ena od metod, ki lahko k temu ključno prispeva. Sledili so programi drame za izobraževanje za učence učiteljev, kjer je bil glavni poudarek na aktivnem spremljanju vpliva drame v izobraževanju na posamezna področja dobrega počutja učencev. Pri navezujočem seminarju je bila v ospredju refleksija programov s strani učiteljev, ki so poudarili prednosti drame v izobraževanju:

- priložnost za prepoznanje in varno izražanje čustev;
- druga perspektiva učitelja na učenca in dinamiko razreda;
- priložnost za samoizražanje in pot k razvoju osebnosti;
- prostor za sodelovanje vseh udeležениh;

- razvoj kritičnega mišljenja;
- inovativen pristop k učni snovi;
- potencial za izboljšanje kakovosti življenja otrok v šoli.

»Ne gre le za prenos stališč in mnenj iz učitelja na otroke, temveč jih ustvarjajo sami.«

»Razvija kompetence, ne le znanja.«

»Ponuja prostor, kjer so učenci kot ena ekipa, brez pritiska na uspešnost in tekmovalnost.«

»Ker si otrok, odrasli ali kdor koli drug najboljše zapomni izkušnjo.« (Dittingerová in Ropret Perne ur., 2021)

Zaključni seminar se je osredotočil na refleksijo pridobljenih znanj in izkušenj skozi celoten projekt.

Sklepni del

Večina udeležencev projekta je posebej cenila, da so srečanja poudarjala njihovo dobro počutje in dobro počutje učencev, saj je bila to zanje zelo dragocena izkušnja. Kot smo imeli priložnost opaziti med srečanji ter so izrazili sami, se skrb za dobro počutje učiteljev in učencev premalo odraža v vzgojno-izobraževalnem okolju, pogosto zaradi pritiska na učno uspešnost, ki vpliva tako na učitelje, kot na učence. Na sodelujočih šolah so med procesom prepoznali pomen dobrega počutja in naredili konkretne korake k temu v osebni in poklicni življenju učiteljev. Metode drame v izobraževanju, ki so udeležence vodile skozi projekt, pa so učitelje podprle z novo metodologijo, iz katere lahko črpajo, da bi v izobraževalni proces vnesli smiselnost, čustveno vključili učence in tako pripomogli k njihovememu dobremu počutju.

»Ko sem morala bolj razmisliti o dobrem počutju, mi je postalo jasno, da so v mojem poklicnem in zasebnem življenju prisotni številni obremenjujoči dejavniki. Postopoma jih poskušam odpraviti in vzpostaviti drugačne vzorce ter načine dela in delovanja.«

»V svoji novi vlogi namestnice ravnatelja poskušam najprej razmišljati o potrebah in zadovoljstvu učiteljev in pomočnikov. Ker srečen učitelj = srečen učenec.«

»Vsak program drame v izobraževanju združuje razred, daje otrokom priložnost, da se uresničijo, da razvijajo na drugačen način, da pokažejo, kaj je v njih, kako čutijo – z drugačnega zornega kota kot v šoli.« (Dittingerová in Ropret Perne ur., 2021)

Viri in literatura

HEATHCOTE, D. (1967). Improvisation. V L. Johnson in C. O'Neill (ur.). *Collected writings on education and drama* (str. 44–48). London: Hutchinson.

CISOVSKÁ, H., JANEBOVÁ E., POLÁNKOVÁ L. (2021), *Wellbenig učitelů a vedoucích pracovníků základních škol v kontextu dramatické výchovy*. Brno: Lužánky - středisko volného času Brno, příspěvková organizace.

DICE CONSORTIUM (2010), *The dice has been cast*.

DITTINGEROVÁ, Eva in ROPRET PERNE, Katja ur. (2021), *Žít školou naplno*. Brno: Lužánky - středisko volného času Brno, příspěvková organizace.

MACHKOVÁ, Eva (2017), *Jak se učí dramatická výchova*, Praga: AMU.

SKAV (2021), Wellbeing ve vzdělávání - základní školy. Pridobljeno 23. 12. 2023, s https://partnerstvi2030.cz/wp-content/uploads/STEM_Wellbeing_ZS_SKAV_v03-podrobne-vysledky-1.pdf.

TRAVIS, John W. in CALLANDER, Meryn G. (1990), *Wellness for Helping Professionals: Creating Compassionate Culture*, Wellness Assoc.

UNICEF Innocenti (2020), *'Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries'*, *Innocenti Report Card 16*, Florence: UNICEF Office of Research – Innocenti.

VALENTA, J. (2006), *Osobnostní a sociální výchova a její cesta k žákovi*, Kladno: AISIS.

STRIP KOT DIDAKTIČNI PRIPOMOČEK

Povzetek

Poučevanje abstraktne in težje razumljive snovi v nižjem poklicnem izobraževanju na Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani velikokrat predstavlja velik izziv. Klasičen pristop poučevanja pri takšni snovi je največkrat zelo oviran zaradi preprostejšega razmišljanja dijakov in omejenega besednega zaklada, ki oteži sprejemanje in razumevanje informacij. Dijaki, v nižjem poklicnem izobraževanju, imajo različne posebne potrebe, med katerimi so najbolj pogoste: zmerna motnja v duševnem razvoju, govorne in jezikovne motnje, disleksija in disgrafija.

Da bi dijakom abstraktno snov predstavil na razumljiv način ter jih tako motiviral, da bi si učno snov čim bolje zapomnili, pri poučevanju velikokrat uporabljam didaktični pripomoček strip.

Dijaki se učnih ur, pri katerih se učimo s pomočjo stripa, zelo veselijo. Stripe radi prebirajo tudi doma. Takšno učenje dijake motivira in ustvarja spodbudno učno okolje, kjer je pomnjenje učinkovitejše.

Ključne besede: strip, varnost živil, govorne in jezikovne motnje, aktivno sodelovanje

COMICS AS A DIDACTIC TOOL

Abstract

Teaching abstract and difficult-to-understand material in lower vocational education at the Institute for the Deaf and Hard of Hearing in Ljubljana is often challenging. The classical approach to teaching such material is often severely hampered by the students' simpler thinking and limited vocabulary, which makes it difficult to absorb and understand the information. Students in lower vocational education have a variety of special needs, the most common of which are: moderate intellectual disability, speech and language disorders, dyslexia and dysgraphia.

In order to present abstract material in an understandable way and to motivate students to remember the material as well as possible, I often use the didactic tool of comics in my teaching.

Students look forward to the lessons in which they learn with the help of comics. They also like to read comics at home. This way of learning motivates students and creates a stimulating learning environment where memorisation is more effective.

Keywords: comics, food safety, speech and language impairment, active participation

Uvod

Kot učitelj na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana, se pri poučevanju soočam z različnimi izzivi. Poučujem dijake s posebnimi potrebami – gluhe in naglušne, dijake z različnimi motnjami avtističnega spektra, dijake z zmernimi motnjami v duševnem razvoju, dijake z govorno-jezikovnimi motnjami ter primanjkljaji na posameznih področjih učenja (večinoma disleksijo, disgrafijo ter dispraksijo). Vsem tem dijakom je skupno eno – pot, po kateri sprejemajo učno snov, je večinoma zahtevnejša in kompleksnejša kot pri ostalih dijakih brez posebnih potreb. Še posebej je zaradi omejenega abstraktnega razmišljanja dijakov in šibkega besednega zaklada oteženo sprejemanje in razumevanje novih informacij. Da bi dijakom abstraktno snov predstavil na razumljiv način ter jih motiviral, da bi si učno snov čim boljše zapomnili, pri poučevanju velikokrat uporabljam strip.

Zavod za gluhe in naglušne

Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana je osrednja slovenska ustanova za celostno obravnavo gluhih in naglušnih otrok, oseb z govorno-jezikovno motnjo in oseb z motnjo avtističnega spektra. Pouk v srednji šoli se izvaja na štirih nivojih poklicnega izobraževanja:

- srednje strokovno izobraževanje,
- poklicno-tehnično izobraževanje,
- srednje poklicno izobraževanje in
- nižje poklicno izobraževanje.

Vsi programi na našem zavodu so programi z enakovrednim izobrazbenim standardom s prilagojenim izvajanjem. Večja prilagoditev je ta, da je večina programov podaljšanih za dodatno šolsko leto. Slednje omogoča, da se določeni strokovni moduli poučujejo več let. Še posebej v nižje poklicnem izobraževanju je podajanje abstraktnejših vsebin velik izziv, saj imajo dijaki na tem področju velike omejitve.

Dijaki s posebnimi potrebami

Pri poučevanju se srečujem z različnimi skupinami otrok s posebnimi potrebami. V nadaljevanju bom opisal le nekaj tistih, za katere menim, da je moj pristop poučevanja zelo učinkovit in ga dobro sprejmejo.

Dijaki s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

To so dijaki s težjo obliko specifičnih učnih težav, ki se pojavijo zaradi znanih ali neznanih razlik v delovanju živčnega sistema. Najpogostejše motnje so:

- disleksija (motnje branja),
- diskalkulija (motnje računanja),
- disgrafija (težave pri pisanju)
- dispraksija (težave na področju praktičnih in socialnih veščin) (Marinč, 2015).

Poleg zgoraj naštetih najpogostejših motenj pa so lahko vidni zaostanki v razvoju in motnji pozornosti, mišljenju, pomnjenju, socialnih sposobnostih, komunikaciji, koordinaciji in pri emocionalnem dozorevanju. Motnje se pri dijakih pokažejo na zelo različne načine. Nekateri dijaki imajo lahko več motenj, za katere je značilno, da se med seboj prekrivajo, spet drugi dijaki imajo lahko samo en motnjo, ki ne vpliva na ostala življenjska področja (Kavkler, 2008).

Dijaki z avtističnimi motnjami

Avtizem je del spektra, ki ga imenujemo motnje avtističnega spektra, krajše kar MAS. Avtizem je vseživljenjska razvojna motnja, ki najbolj prizadene možgane pri obdelavi informacij. Pri vsakem posamezniku se avtizem kaže drugače. Največkrat pa imajo dijaki z avtizmom težave s socialno interakcijo ali komunikacijo in težave na področju fleksibilnosti mišljenja (Žagar, 2012).

Dijaki z lažjo motnjo v duševnem razvoju

Dijaki z lažjo motnjo v duševnem razvoju imajo znižane sposobnosti za usvajanje splošnih znanj in za učenje. Njihovi miselni procesi potekajo bolj na konkretni in ne toliko na abstraktni ravni. Uporaba jezika je preprostejša, saj se nagibajo k bolj nezrelemu odzivanju v socialnih okoliščinah (Opara, 2015).

Dijaki z govorno-jezikovnimi motnjami

Dijaki z govorno-jezikovnimi motnjami imajo motnje pri govornem izražanju, razumevanju in ustvarjanju. To pomembno vpliva na dijakovo učenje, sporazumevanje in vsakodnevno komunikacijo (Žerovnik, 2004).

Poučevanje s stripom

Veliko izobraževalnih programov v srednji šoli na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana je podaljšanih za dodatno šolsko leto. Slednje omogoča, da se določeni strokovni moduli poučujejo več let, kar učitelju omogoča več svobode pri pripravi ure, ki jo lahko pripravi povsem po individualnih potrebah dijakov v razredu.

Ena od zahtevnejših in abstraktnejših snovi, s katero imajo moji dijaki težave, so nevarni mikroorganizmi v kuhinji. Mikroorganizmi so nevidni, a nevarni prebivalci kuhinj, ki jih dijak mora poznati, oziroma se zavedati nevarnosti in posledic, ki jih le te predstavljajo. Najpogostejši in najbolj znan mikroorganizem je Salmonela. Za lažje podajanje snovi sem se odločil uporabiti didaktični pripomoček strip, ki se dotika zgoraj naštetih tem. Strip je nastal kot interno gradivo podjetja Slorest. Avtor stripa je priznani stripar Ciril Horjak. V podjetju so se pojavile potrebe po izobraževanju vseh zaposlenih v kuhinjah v temi HACCP oziroma varstvo in higiena živil. Delovno populacijo v kuhinjah večinoma predstavljajo zaposleni s srednjo poklicno izobrazbo. Klasični načini poučevanja, frontalno učenje, ni prišlo do pravega izraza, zato je vodstvo pristopilo z bolj inovativno idejo (Horjak, 2010).

Andragoški delavec mora staro predstavo o oblikah izobraževanja nadomestiti z novo predstavo o dinamičnih in fleksibilnih, aktivnih, prostovoljnih in sproščenih oblikah izobraževanja in vzgoje (Krajnc, 1979). Sproščene oblike izobraževanja so se v mojem primeru izkazale za zelo uspešno obliko poučevanja tudi pri dijakih, saj tudi nekateri med njimi zelo radi berejo in rišejo stripe. Učne vsebine sem izvajal s celotnim razredom.

Primer nevarnega mikroorganizma

Salmonela (znanstveno ime *Salmonella*) je rod gramnegativnih bakterij iz družine Enterobacteriaceae, ki pri človeku in živalih povzročajo različne oblike črevesnih okužb. Poznanih je več kot 2500 sevov, ki jih uvrščamo v šest podvrst, te pa v dve vrsti. Salmonele so dokaj odporne na zunanje vplive: preživijo 115 dni v vodi, 280 dni v vrtni zemlji, 80 dni v odpadkih, 2 leti v suhem iztrebku in kar 13 mesecev v piščančji drobovini pri temperaturi – 21 °C. Salmoneloze imenujemo bolezni, ki jih povzročajo bakterije iz rodu salmonel. V svetu so salmoneloze najpogostejše s hrano povzročene črevesne okužbe. Živila, ki so najpogostejše izvor okužbe s salmonelami, so meso, jajca, mleko, voda (EFSA, 2022) ...

Z dijaki smo Salmonelo spoznavali preko različnih epizod stripa. V stripu ima Salmonela zelo simpatično ime Nela Salmonela. S stripom ura postane vedno bolj dinamična. Vsako uro namreč določimo like v stripu, ki jih dijaki naglas preberejo. Po branju je zmeraj sledila razprava o tem, kaj je bilo v stripu narobe in kaj prav. Skoraj vedno so znali priti do vseh rešitev. Velikokrat se je med njimi razvila prava razprava. Dijaki so se v dogajanje v stripu znali dobro preslikati, saj jih večina v okviru izobraževanja opravlja prakso v velikih kuhinjah. S pomočjo stripa so si dijaki tudi lažje zapomnili učno snov in jo na prihodnjih urah preko zgodbe znali tudi ponoviti, kar jim je prišlo prav tudi pri spraševanju. Strip so nekateri dijaki tako dobro sprejeli, da ga z veseljem prebirajo še doma. Z branjem stripa smo krepili tudi samozavest in zmanjševali strah pred nastopanjem pred razredom.

Sklep

Poučevanje s pomočjo stripa se je pri dijakih izkazalo za zelo uspešno. Dijaki se učnih ur, pri katerih se učimo s pomočjo stripa, zelo veselijo. Stripe zelo radi prebirajo tudi doma. Dijaki so se z večkratnim prebiranjem stripa nehote naučil zelo težko snov. Dogajanje v stripu se jim je tako dobro zapisalo v spomin, da ga večina pozna na pamet, kljub temu so ga je v šoli prvič slišali. Takšno učenje dijake motivira in ustvarja spodbudno učno okolje, v katerem se počutijo prijetno. V šolskem prostoru bi morali spodbujati nastajanje učnih gradiv v obliki stripa, saj so dobro motivacijsko sredstvo za vse dijake.

Viri in literatura

EFSA (2022), pridobljeno s: <https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/salmonella>
(12. 10. 2022)

Horjak, C. (2010). *Stripe nujno v tovarne in pisarne*. Ljubljana: Tedx Ljubljana.

Kavlker, M. (2008). *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Krajnc, A. (1979). *Metode izobraževanja odraslih : andragoška didaktika*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Marinč, D., Vališer, A., Barborič, K. in Potočnik Dajčman, N. (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* Pridobljeno s: <http://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>

Opara, B. in Kermauner, A. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.

Žagar, D. (2012). *Drugačni učenci*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Žerovnik, A. (2004). *Otroci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Družina.

UPORABA METOD IN TEHNIK GLEDALIŠKE PEDAGOGIKE PRI TURISTIČNEM KROŽKU

Povzetek

Zanimala nas je uporaba metod in tehnik gledališke pedagogike pri turističnem krožku. V krožku sodelujejo mladostniki z govorno – jezikovno motnjo in mladostniki z avtizmom. Ti se pri vsakodnevnem učenju srečujejo s težavami na področju komunikacije in jezikovnih zmožnosti, pozornosti in pridobivanju socialnih veščin. Želeli smo odkriti, kako bi lahko s pomočjo gledališke pedagogike pripomogli h krepitvi teh različnih veščin ter ob tem spodbudili mladostnike tudi k boljšemu razumevanju novih učnih vsebin. Ugotavljamo, da lahko vzgojitelj z uporabo metod in tehnik gledališke pedagogike mladostnikom uspešno pomaga pri usvajanju novih učnih vsebin. Skupno ustvarjanje spodbuja čustveno opismenjevanje in krepitev socialnih veščin. Zaradi izkustvenega učenja s pomočjo aktivne udeležbe mladostnikov in njihovih osebnih izkušenj pri tem, se mladostniki na bolj spontan način naučijo več in si novo snov lažje zapomnijo. S pomočjo spodbujane ustvarjalnosti se pri mladostnikih rušijo obrambni mehanizmi in odpori, ki ovirajo njihovo ustvarjalnost.

Ključne besede: gledališka pedagogika, turistični krožek, mladostniki z govorno-jezikovno motnjo, mladostniki z avtizmom, učenje.

USE OF METHODS AND TECHNIQUES OF THEATER PEDAGOGY IN THE TOURIST GROUP

Abstract

We were interested in the use of methods and techniques of theater pedagogy in the tourist club. Young people with speech and language disorders and young people with autism participate in the club. In their daily learning, they encounter problems with communication and language skills, attention, and acquiring social skills. We wanted to discover how, with the help of theater pedagogy, we could help to strengthen these different skills and at the same time encourage young people to understand new learning content better.

We conclude that, by using the methods and techniques of theater pedagogy, the educator can successfully help young people to acquire new learning content. Co-creation promotes emotional literacy and the strengthening of social skills. Due to experiential learning with the help of the active participation of young people and their personal experiences in this, young people learn more and in a more spontaneous way. They remember new material more easily. With the help of encouraged creativity, defense mechanisms and resistances that hinder their creativity are destroyed in adolescents.

Keywords: theater pedagogy, tourist group, adolescents with speech and language disorders, adolescents with autism, learning.

Uvod

Pri izvajanju svojega vzgojno-izobraževalnega dela se vseskozi srečujemo z izzivi glede spodbujanja mladostnikov k globljemu usvajanju novega znanja in vseživljenjskega učenja. Tudi tokrat smo se spraševali, kako bi lahko z uporabo metod in tehnik gledališke pedagogike (v nadaljevanju GP) mladostnikom uspešno pomagali pri razumevanju in usvajanju novih učnih vsebin na področju turizma. Zanimalo nas je, kako bi lahko s pomočjo GP pripomogli k krepitvi komunikacije in jezikovnih zmožnosti, pozornosti in pridobivanju socialnih veščin mladostnikov z govorno – jezikovno motnjo (v nadaljevanju GJM) in mladostnikov z avtizmom.

Za uporabo metod in tehnik GP v procesu učenja turizma smo se odločili, ker smo si želeli odgovoriti na zastavljena vprašanja, pa tudi zato, ker smo učinkovitost uporabe metod in tehnik GP pred tem lahko preverili skozi uspešno delo kolegic, ki si pri svojem delu že dolga leta pomagajo z uporabo metod in tehnik GP.

Gledališka pedagogika oz. DIE (Drama in Education) je zvrst procesne drame, v kateri aktivno sodelujejo vsi prisotni (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020). Metode in tehnike GP lahko uporabljamo kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020). Učni pristopi, metode in tehnike GP so zasnovani celostno, tako, da mladostniki različne pojme (v našem primeru turistične znamenitosti) izrazijo z mnogimi različnimi sredstvi (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020). Dorothy Heathcote v (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020) predstavi GP kot dogajanje, kjer se mladostniki vključujejo skozi aktivno igro vlog, kjer so njihovi odnosi bistven element dogajanja, kjer dramo vsi sodelujoči ustvarjajo sprti le sami za sebe, za svoje učenje. Torej kot celostni učni pristop, s pomočjo katerega lahko aktivno obravnavamo različne učne teme.

Metode in tehnike gledališke pedagogike

Gledališki pristopi omogočajo, da mladostnike spodbujamo k razmišljanju in poizvedovanju o obravnavani učni snovi. S tem razvijajo različne sposobnosti ter prepoznavajo svoje šibkejše kot tudi svoje močnejše strani. Tako nadgrajujejo svoje izkušnje, jemljejo napake kot priložnost in izhodišče za učenje. Raziskujejo čustvene plati razumevanja različnih perspektiv, se vživljajo v različne vloge in tako prepoznavajo svoje sposobnosti (Gaber Korbar Valentina, v Gaber Korbar idr., 2020). Na ta način ponotranjijo snov, vzpostavijo do nje določen čustveni odnos in pridobljena spoznanja shranijo v dolgoročni spomin (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020).

Za mladostnike poteka dramsko dogajanje na videz spontano, učitelj ali vzgojitelj vnaprej načrtuje cilje, ki jih želi doseči ter vnaprej predvidi dejavnosti pri katerih uporablja tehnike in metode GP (Lešnik v Gaber Korbar idr., 2020). Mladostniki pa se skozi sodelovalen način dela, ki je ključen element vseh gledaliških pristopov naučijo razumevati drugačnost in sprejemati različnost. Upoštevanje drugačnosti in različnosti je ključno za kakovostno in strpno sobivanje (Gaber Korbar Veronika, v Gaber Korbar idr., 2020).

Dorothy Heathcote in Gavin Bolton sta bila mnenja, da spodbujanje mladostnikov k samostojnemu in odgovornemu gledališkemu ustvarjanju, poveča njihovo zavzetost in samozavest. Na ta način odkrivajo smiselnost učenja in skupaj pridobivajo veščine in znanje, ki ga na interaktiven in proaktiven način lahko uporabijo v vsakdanjem življenju. Naučijo se soočanja in reševanja problemskih situacij ter odločanja pri vodenju ustvarjalnega procesa (Farmer, 2022). Skupaj se sprašujejo, raziskujejo, zapisujejo, oblikujejo strategije, preizkušajo hipoteze in si skupaj predstavljajo (Wilhelm in Edmiston, 1998).

Mladostniki z govorno - jezikovnimi motnjami in mladostniki z avtizmom in uporaba gledališke pedagogike

Mladostniki z GJM so skupina mladostnikov, ki imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Odstopanja

na teh področjih pomembno vplivajo na mladostnikovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje. Posledice motenj se v šolskem obdobju odražajo pri usvajanju in izkazovanju šolskih znanj in veščin, medosebnih odnosih, vedenju in čustvovanju (Vovk-Ornik, 2015).

Mladostniki z avtističnimi motnjami izkazujejo primanjkljaje, ovire oz. motnje v socialni komunikaciji in socialni interakciji, ki se kažejo kot težave v verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah, pri vzpostavljanju socialnih odnosov, njihovem razumevanju in vzdrževanju. Primanjkljaji pomembno vplivajo na delovanje na socialnem, izobraževalnem in drugih pomembnih področjih njihovega trenutnega delovanja (Vovk-Ornik, 2015).

Zaradi želje, da se mladostnikom omogoči poglobljeno pridobivanje in usvajanje znanja, smo zavedajoč se vseh primanjkljajev, ovir oz. motenj, sledili priporočilom I. Lešnik (v Gaber Korbar idr., 2020), ki nas vabi, da mladostniki o različnih pojmi, pojavih in zakonitostih ne le poslušajo in govorijo, temveč jih dobesedno utelesijo in izrazijo z mnogimi različnimi gledališkimi sredstvi.

V našem primeru smo v spoznavni izobraževalni proces vnesli posamezne metode GP, na primer igro vlog, improvizacijo, prezentacijo in druge.

Skozi igro vlog mladostniki pridobivajo na osebni rasti, se učijo novih učnih vsebin, pridobivajo spretnosti v izražanju in sporazumevanju. Mladostniki v igri vlog »zaživijo« in so tako deležni tudi terapevtskih učinkom gledališke pedagogike. Odkrivajo notranje ustvarjalne potenciale, ki jih nato uporabijo za krepitev svojih prednostnih lastnosti in oblikovanje novih modelov izražanja in sporazumevanja. Zaupanje v lastne moči in kreativnost pri mladostnikih povečuje zaupanje v življenje, to pa ponuja občutek osebne izpolnjenosti (Vidrih, 2008).

S pomočjo vključujočega učenja smo pri mladostnikih z govorno jezikovnimi motnjami in mladostnikih z avtizmom želeli spodbujati pridobivanje novih veščin, krepiti njihovo

ustvarjalnost, čustveno opismenjevanje in socialne veščine ter pridobivanje novih znanj o delih arhitekta Jožeta Plečnika in njegovih znamenitostih v Ljubljani.

Uporaba gledališke pedagogike pri turističnem krožku

Pri uporabi metod in tehnik GP pri turističnem krožku smo si zastavljali vprašanja, na katera smo želeli dobiti odgovore. Zanimalo nas je, kaj lahko mladostniki pridobijo, tako na učnem področju, kot tudi na področju osebne ravni, pri podajanju vsebin s pomočjo tehnik in metod GP. Zato smo si zastavili nekaj podvprašanj:

Kako bi lahko s pomočjo GP pripomogli k krepitvi komunikacije in jezikovnih zmožnosti ter pozornosti pri mladostnikih z GJM in z avtizmom?

Kako bi lahko s pomočjo metod in GP spodbudili mladostnike tudi k boljšemu razumevanju novih učnih vsebin v turizmu in na sploh v procesu izobraževanja?

Kakšno bo sodelovanje mladostnikov z GJM in avtizmom med seboj, na kakšen način bo to sodelovanje prispevalo k krepitvi njihovih socialnih veščin?

Bodo uporabljene metode in tehnike GP povečale ustvarjalnost mladostnikov in ali se bodo v tem procesu pridobivanja znanja naučili več in se bo to znanje ohranilo v dolgoročnem spominu?

Kako se bo po izvedenih dejavnostih pogled mladostnikov na obravnavana ustvarjalna dela arhitekta Jožeta Plečnika spremenil?

Kako se bo po izvedenih dejavnostih spremenil pogled mladostnikov na izvajanje (igro vlog) turističnega vodiča v Ljubljani?

Kaj smo se vsi skupaj novega naučili?

Za učne cilje smo si zastavili razvijanje jezikovnih zmožnosti, spodbujanje skupinskega dela, spodbujanje ustvarjalnosti, izostrena in izboljšana pozornost, razvijanje občutka za prostor,

vzdrževanje pozornosti, razvijanje aktivnega poslušanja, razvijanje zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja Plečnikovih del, razvijanje govornih spretnosti ter spodbujanje sodelovanja.

Pri tem smo uporabili učne metode kot so didaktična igra »Pazi krokodil! 1« (prirejena za uporabo preko spleta), delo z besedilom, prezentacija, didaktična igra »Stavbe« ter igra vlog »turistični vodnik za Plečnikova dela v Ljubljani«.

Odločili smo se za učne oblike individualno delo, delo v dvojicah in skupinsko delo.

Učni pripomočki, ki smo jih uporabili so bili listi in svinčniki za zapisovanje, slikovno gradivo o Jožetu Plečniku ter besedilno gradivo o Jožetu Plečniku.

Skupina udeležencev je štela do 10 mladostnikov.

Potek dejavnosti po posameznih delavnicah:

Za uvod, kot "ogrevalno dejavnost" za spodbujanje sodelovanja med udeleženci (učenja drug od drugega) po vzoru knjige »Vključujoče učenje od A do Ž (Gaber Korbar idr., 2021), uporabimo prirejeno didaktično igro »Pazi krokodil« 1. Zaradi povečane odsotnosti udeležencev (praksa, bolezen) jo izvedemo preko spleta. Prosimo jih, da se razporedijo po vrstnem redu glede na mesec rojstva. Med seboj si pomagajo. Pripomočki, ki jih imajo so list papirja in svinčnik. Ko se postavijo »v vrsto«, se razdelijo po dva in dva. Razložimo jim, kako bodo sedaj potekala naša srečanja in naše raziskovanje življenja in stvaritev Jožeta Plečnika, predvsem v Ljubljani.

Nato udeležencem predložimo 10 fotografij na katerih so podobe arhitekturnih stvaritev arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani. Predstavimo jim nalogo, da bodo morali stvaritev na fotografiji, ki jo bodo izbrali, dobro spoznati, nato pa jo bodo predstavili drugim udeležencem. Udeleženci izberejo fotografijo, nato pa z nekaj stavki predstavijo izbrano stvaritev ostalim ter povejo zakaj so se odločili za določeno fotografijo, zakaj jim je zanimiva.

Sledi delo z besedilom, ko mentor pošlje mladostnikom nekaj ustreznih povezav s spletom o njihovem izbranem Plečnikovem delu. Ostale informacije preko spleta in v drugih gradivih (knjige, brošure, turistični vodiči ipd.) mladostniki poiščejo sami. Delo z besedilom poteka počasi, dalj časa, da se mladostniki dobro seznanijo z vsebino gradiva. Mentor pri tem svetuje, pomaga in spodbuja. Par (dva mladostnika skupaj) si pri pripravi predstavitve pomaga, pripravita pa vsak svojo predstavitev. Mentor jih spodbudi, naj bo predstavitev čim bolj ustvarjalna, slikovita. Oba mladostnika se dodobra spoznata z obema temama za kateri sta se odločila.

Za spodbujanje ustvarjalnosti nato po vzoru knjige »Vključujoče učenje od A do Ž (Gaber Korbar idr., 2021), uporabimo didaktično igro »stavbe«, pri kateri mladostniki s telesi oblikujejo izbrane Plečnikove stvaritve. Učni cilji so spodbujanje skupinskega dela in vživljanje v arhitekturna dela Jožeta Plečnika. Pripomočki, ki jih uporabimo so fotografije izbranih Plečnikovih stvaritev ter pisne predstavitve teh izbranih stvaritev. V dvojici udeleženca poskušata čim bolj slikovito prikazati izbrano Plečnikovo stvaritev. Pred seboj imata sliki teh dveh stvaritev. Vživita se v delo arhitekta in nato z živo sliko prikažeta stvaritev, ki sta jo izbrala, ter arhitektov ustvarjalni proces pri ustvarjanju tega dela. Upodobita vsak svojo izbrano stvaritev, pri tem pa drug drugemu pomagata, se dogovarjata, preizkušata različne zamisli. Živo sliko upodobita samo s telesoma, brez giba in zvoka. Tako skupaj upodobita 2 »živi sliki«. Ko vse dvojice pripravijo predstavitev »žive slike«, sledijo predstavitve. Vsaka dvojica zavzame dogovorjeni položaj, ostali udeleženci izrazijo svoja mnenja o predstavljeni »živi sliki«.

Po pisni pripravi besedila, ki bo predstavljeno, se ob pomoči mentorja omogoči sodelujočim vadenje igre vlog, torej vloge turističnega vodiča. Ob tem se mladostnikom nudi čas za razmišljanje, kako prikazati ustvarjanje in delo Jožeta Plečnika. Mladostniki se vživljajo v vlogo in ob tem premagujejo strah in tremo pred nastopanjem. Uporabljajo svoje talente, da so čim bolj ustvarjalni in inovativni.

Sledi izvedba igre vlog »turističnega vodiča«. Odpravimo se na sprehod v središče mesta Ljubljane. Vsak udeleženec pred izbrano znamenitostjo (Plečnikovo stvaritvijo) z igro vlog

predstavi to znamenitost. Drugi udeleženec iz dvojice ima dolžnost, da ga pri tem podpre in mu ustvarjalno pomaga. Vadijo govorne sposobnosti, ustvarjalnost, vzdrževanje pozornosti, pa tudi razvijanje občutka za prostor.

Ob vrnitvi v Dijaški dom sledi refleksija izvedenega. Udeleženci spregovorijo o tem, kako so se ob izvajanju igre vlog počutili, česa so se v celotnem procesu učenja naučili in kako se je spremenil njihov pogled na stvaritve Jožeta Plečnika.

Rezultati

Sodelovanje mladostnikov z GJM in avtizmom med seboj veliko prispeva k krepitevi njihovih socialnih veščin, saj si po prvih srečanjih res zaželi sodelovanja med seboj in jim njihovi primanjkljaji niso več pomembni, jih pri njihovem skupnem delu ne ovirajo. Skupaj se trudijo za doseganje ciljev, osvojitve znanja o Jožetu Plečniku. Veliko si med seboj pomagajo.

Vsekakor lahko iz opazovanja mladostnikov potrdimo, da se ob sodelovanju pri dejavnostih z uporabo metod GP, ustvarjalnost mladostnikov poveča, ter da se v tem procesu pridobivanja znanja naučijo več in se bo to znanje gotovo boljše ohrani v dolgoročnem spominu.

Po izvedenih dejavnostih se pogled mladostnikov na obravnavana ustvarjalna dela arhitekta Jožeta Plečnika spreminja, saj zdaj drugače vidijo poklic arhitekta, poklic arhitekta v določenem časovnem obdobju v Sloveniji, predvsem pa se zavedajo vrednosti, ki jo je arhitekt Jože Plečnik s svojimi deli, prinesel v slovensko, pa tudi evropsko okolje.

Po izvedenih dejavnostih se spremeni pogled mladostnikov na izvajanje (igro vlog) turističnega vodiča v Ljubljani. Osvobodijo se se strahu (nekateri ne popolnoma) pred nastopanjem v javnosti, saj lahko vadijo (se vživljali v svojo vlogo turističnega vodiča že prej v varnem okolju, ogromno razmišljajo o tem na različne načine, tudi s pomočjo didaktičnih iger...) preden pred ostalimi udeleženci predstavijo svojo predstavitev. Hkrati pa

nastopajočemu vedno stoji ob strani tisti drugi iz dvojice, ki je zadolžen, da mu pri predstavitvi pomaga.

Vsi skupaj smo se naučili ogromno. Mladostniki so odkrili mnoge svoje skrite talente, se osvobodili strahu pred sodelovanjem z drugimi in pred javnim nastopanjem. Ob vživljanju v različne vloge, so osebnostno rasli, si pomagali med seboj, tudi kadar jim ni šlo najbolje. Presenetili so s svojo zrelostjo, pripravljenostjo za sodelovanje, s trdom, ki so ga vložili v svoje delo, predvsem pa s količino znanja, ki so ga osvojili, tako pri učni vsebini, še bolj pri osebnostni rasti.

Zaključek

Ob prepoznavanju učinkovitosti GP pri učenju vsebin na področju turizma smo prišli do odkritja povečane učinkovitosti pri spoznavanju novih učnih vsebin, pri vzdrževanju in trajni osvojitvi novega znanja, pri pridobivanju novih veščin, pri krepitvi njihove ustvarjalnosti, čustvenega opismenjevanja ter socialnih veščin. Uporabo načrtujemo tudi pri njihovem nadaljnjem učenju.

Pri izvajanju dejavnosti smo prišli do ugotovitev, da lahko pri mladostnikih z GJM in mladostnikih z avtizmom lahko s pomočjo metod in tehnik GP veliko pripomoremo k krepitvi komunikacije in jezikovnih zmožnosti ter tudi ohranjanju pozornosti. Mladostniki so pri vseh aktivnostih, povezanih s procesom spoznavanja arhitekturnih del Jožeta Plečnika prisiljeni h komunikaciji z vsemi udeleženci, predvsem pa s svojim parom v dvojici. Ob tam vadijo izražanje, jezikovne zmožnosti ter tudi ohranjanje pozornosti.

S pomočjo metod in tehnik GP lahko uspešno spodbudimo mladostnike tudi k boljšemu razumevanju novih učnih vsebin v turizmu in na sploh v procesu izobraževanja. Njihovo razumevanje tako Jožeta Plečnika kot arhitekta, kot tudi njegovih stvaritev je bolj poglobljeno in celovito.

Literatura

FRAMER, David (2022): *Dorothy Heathcote – Pioneer of Educational Drama*. Drama Teaching, Features. <https://dramaresource.com/dorothy-heathcote-pioneer-of-educational-drama/>. (Citirano 12. 12. 2022).

GABER KORBAR, Veronika, KORBAR, Valentina (2020): Pri uporabi gledaliških pristopov pri pouku gre za naložbo v prihodnost. V GABER KORBAR, Veronika (ur.) (2020): *Moč (spo)razumevanja: osnove gledališke pedagogike*. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

GABER KORBAR, Veronika, KORBAR, Valentina, PICELJ, Katarina (2021): *Vključujoče učenje od A do Ž*. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

LEŠNIK, Irina (2020): Gledališka pedagogika na preseku gledališke umetnosti in pedagoške znanosti. V GABER KORBAR, Veronika (ur.) (2020): *Moč (spo)razumevanja: osnove gledališke pedagogike*. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

VIDRIH, Alenka (2008): *Dramske delavnice kot pot osebnostnega razvoja*. Ljubljana: Andragoška spoznanja, letnik 14, št. 3/4, str. 116-126. URN: NBN:SI:DOC-IUZW95PX from <http://www.dlib.si>. (Citirano 6. 12. 2022).

VOVK ORNIK, Natalija (ur.) (2015): *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. [Elektronski vir] / 2. izd. - El. knjiga. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

WILHELM, Jeffrey D., EDMISTON, Brian (1998): *Imagining to Learn: Inquiry, Ethics, and Integration Through Drama*. Canada: Pearson Education.

GLEDALIŠČE IN LITERATURA SE SREČATA V ŠOLSKI KNJIŽNICI

Povzetek

Zgodbe v nas prebujajo raznovrstna čustva. V današnjem hitrem tempu imajo tudi otroci manj priložnosti, da se umirijo in prisluhnejo sebi in svojim vrstnikom. Predstavila bi rada bibliopedagoško uro, ki učencem v povezavi z gledališkimi tehnikami pomaga krepiti socialne veščine. Pri urah, ki so potekale v šolski knjižnici, sem s pomočjo slikanice želela učence spodbuditi k samospoznavanju, razmišljanju o sebi in drugih, razmišljanju o tem, kako vidimo sebe in kako nas vidijo drugi. Spodbuditi sem jih želela k sprejemanju različnih čustev in izražanju le- teh. Pred in po prebiranju zgodbe sem načrtovala dejavnosti za spodbujanje pogovora o čustvih. Razvijati sem želela socialne veščine, kot so komuniciranje s sošolci, poslušanje, upoštevanje mnenja drugih, urjenje empatije. Pri izvedbi dejavnost sem si pomagala z različnimi gledališkimi tehnikami, z igro Iz škatle, kasneje pa smo med aktivnosti vključili še pantomimo, igro vlog.

Ključne besede: Šolske knjižnice, gledališka pedagogika, gledališka ustvarjalnost, socialne veščine, čustva

THEATRE AND LITERATURE TOGETHER IN THE SCHOOL LIBRARY

Abstract

Stories awaken in us all kinds of emotions. In today's fast-paced world, children also have less opportunity to listen to themselves and their peers.

I would like to demonstrate a pedagogical lesson that aims to help pupils strengthen their social skills, using theatre techniques. In my lessons, which took place in the school library, I used the picture book to encourage the students to explore themselves, to reflect on themselves and others, and to think about how we see ourselves and how others see us. I tried to encourage them to accept and express different emotions. Before and after reading the story, I have planned some activities to stimulate the discussion about emotions. I also wanted to develop social skills such as communicating with classmates, listening, taking other people's opinions into account, and developing empathy. I used various theatre techniques to help me perform the activity, such as Out of the box, pantomime, role-play.

Keywords: School library, theater pedagogy, theatrical creativity, social skills, emotions

Razlogi, problemi

Temeljni cilji vzgojno izobraževalnega dela pravijo, naj učenci razvijejo znanja sposobnosti in spretnosti, ki omogočajo in spodbujajo aktivno pridobivanje znanja na različnih področjih, kritično in ustvarjalno razmišljanje, izražanje čustev, misli ... Ko sem se srečala z gledališko pedagogiko in njenimi metodami, me je zanimalo, ali bodo učenci bolj aktivni, povezani, sodelovalni, empatični, če uporabim gledališke pristope. Menim, da imajo učenci pri rednem pouku premalo vsebin namenjenih raziskovanju čustev, premalo komunicirajo in poslušajo drug drugega. Na naših skupnih druženjih v knjižnici ni namen, da bi ustvarili uprizoritev, ampak v ure vnašam posamične metode in tehnike gledališke pedagogike in s tem učence spodbujam k ustvarjalnemu izražanju, samospoznavanju, učenju komunikacijskih spretnosti, razvijanju empatije.

Teoretično ozadje

Čustveno-socialna kompetenca v šolskem prostoru

S. Pečjak in K. Košir (2002, str.132–133) menita, da »vloga šole ni zgolj v tem, da kot izobraževalna institucija (na)uči učence temeljnih spretnosti, kot so računanje, branje in pisanje, pač pa je pomembna tudi njena vzgojna funkcija, v smislu, da poskuša usposobiti svoje učence za učinkovito (so)bivanje z drugimi v razredu in izven njega.« Šola naj bi torej omogočila učencem razvijati osebna stališča, vrednote in medosebne kompetence. Učencem mora ustvariti priložnosti za učenje socialnih veščin.

Gledališka pedagogika

Gledališka pedagogika je področje, ki ponuja številne tehnike, metode in pristope, s katerimi lahko vključimo, povežemo in opolnomočimo učence.

V. Korbar (2020, str. 30) «Gledališka pedagogika ponuja pedagogom pestro paleto tehnik, s katerimi lahko učence popeljejo v svet znanja in razumevanja, obenem pa pri njih razvijajo kompetence, pomembne za življenje.»

V. Gaber Korbar (2020) opredeli tri vidike vključevanja gledaliških elementov v vzgojno-izobraževalni proces: gledališko opismenjevanje, gledališko ustvarjanje in učenje z gledališkimi pristopi. Ta zadnji vidik, učenje z gledališkimi pristopi, je najmanj uveljavljen v šolskem vsakdanu, kljub temu da z njim lahko izboljšamo kakovost poučevanja. Z njim namreč lahko dosegamo tako vzgojno-izobraževalne kot ustvarjalne cilje. Sodelovalen način dela v razredu, ki je ključen element vseh gledaliških pristopov, omogoča učencem razmišljanje, vključenost, empatijo, strpnost, sprejemanje drugačnosti. Prednost uporabe teh metod in tehnik je v tem, da so aktivno vključeni čisto vsi učenci in učitelj tako prepozna njihova močna in šibka področja. Tako jim lahko omogoči, da napredujejo. Veliko aktivnosti poteka v skupinah, kar omogoča vzajemno učenje.

C. Cooper (2015) meni, da je funkcija gledališča prikazati človeško ravnanje z namenom ustvarjanja in zavedanja samega sebe na različnih področjih človekovega delovanja. Na ta način otroci pri vživljanju v literarne like vzpostavijo čustveno povezavo in v lik vnašajo tudi sebe. Ravno zaradi tega ne ostajajo ravnodušni in hladni. Pri tem vključujejo občutke in misli – kako oni doživljajo svet okoli sebe. Drama zato ni namenjena le postavitvi na oder. Pomaga nam lahko v vsakdanjih življenjskih situacijah. Preko drame lažje spoznamo kdo sploh smo in kaj hočemo, v kakšnem svetu želimo živeti. To pa se zgodi zaradi čustvene povezave.

Otroci s pomočjo drame razvijajo empatijo, kar je v današnjih časih še kako dobrodošlo pri našem pedagoškem delu. To pa lahko razvijejo preko čustvene povezave. Če želimo razvijati empatijo pri učencih, jo moramo najprej razvijati mentorji pri sebi. Če sami nismo tega sposobni, ne moremo to pričakovati od učencev.

Pri uporabi gledališke pedagogike moramo imeti pred očmi vse učence, ne samo tiste, ki radi igrajo in so pri tovrstnih dejavnostih precej uspešni in prvi v vrsti, ko iščemo igralce za

oder. To pa se zgodi zaradi čustvene povezave. Z gledališko pedagogiko lahko ponudimo prostor ustvarjanja in samozaupanja tudi tistim učencem, ki po navadi ne pridejo v ospredje.

Implementacija: izvedba aktivnosti z elementi gledališke pedagogike

Zgodba, govori o medvedu, ki potuje skozi Čarobni gozd. V njem se srečuje z nenavadnimi gozdnimi prebivalci, ki mu pomagajo pri iskanju njega samega in pri odgovorih na vprašanja o sebi. Učencem 4. razredov sem želela pripraviti oblike dela, ki pomagajo krepiti socialne veščine – komunikacijo, poslušanje, upoštevanje mnenja drugih brez vrednostnih sodb. V nadaljevanju bom predstavila aktivnosti, ki sem jih izvajala pred in po branju slikanice.

1. aktivnost - IGRE IZ ŠKATLE

Za motivacijo učence spodbudim, da na listek zapišejo odgovor na vprašanje Kakšen sem? (1 beseda). Razvijemo pogovor: Kako veš, da si tak? Sam sebe doživljaš tako ali so ti drugi povedali, da si tak, te vidijo takšnega?

Listke dajo v škatlo. Učenec izvleče listek in ga da sošolcu, za katerega misli, da je tak. Le-ta ga sprejme, če se strinja, v nasprotnem primeru listek vrne.

Učenci ugotavljajo razlike, kako se vidijo sami in kako jih vidijo drugi.

Za igro pantomime dodam listke različnih čustev: jeza, žalost, veselje, ponos, sram, strah, krivda. Razvijemo pogovor o prijetnih in neprijetnih čustvih. Katere lastnosti se jim zdijo manj in katere bolj pomembne. Kdaj se kako počutimo in zakaj. Učence spodbujamo, da izrazijo in utemeljijo svoje mnenje.

2. aktivnost - METANJE ASOCIACIJ

Učenci se posedejo v krog. Podajajo si žogico, potem pa žogico zamenjajo besede. Učenec tako namišljeno vrže besedo drugemu v krog. Ta jo ulovi – ponovi – in hitro pove asociacijo na to besedo ter jo vrže drugemu v krog. Tako gradimo verigo asociacij in pri tem ni pomembno, da so besede nekaj posebnega, izvirnega, važno je, da je to res prva beseda, ki jim pade na pamet in je tako igra hitra in spontana.

Ta vaja poveže učence, urijo se v poslušanju drugih in v sprejemanju izzivov.

3. aktivnost - NOTRANJI MONOLOG (Kot, da je ...)

a) Prvi junak v zgodbi Predzadnji pingvin je bil tečen, neprijazen, nepotrpežljiv.

A bi bil Predzadnji pingvin lahko drugačen?

KOT DA JE Predzadnji pingvin zelo prijazen, sodelovalen, ustrezljiv ...

b) Drugi junak Želva taksi je bila zelo prijazna, počasna, ustrezljiva.

KOT DA JE Želva taksi zelo nestrpna, se ji mudi ...

4. aktivnost - DIALOG S KLJUČNIMI BESEDAMI

Izbrali smo 2 prizora, ki sta bila učencem zelo všeč in sta vsebovala humorne elemente.

Aktivnost se izvaja v skupinah. Učenci sestavijo dialog, ki vsebuje samo ključne besede.

5. aktivnost - ŽIVE SLIKE

Učence sem razdelila v skupine. Vsaka skupina je izbrala odlomek, ki jim je bil najbolj všeč.

Izbrali so si tri prizore iz izbranega odlomka in jih poskusili prikazati kot živo sliko. Na moj znak so prehajali iz ene slike v drugo. Ostale skupine so ugotavljale za kateri odlomek gre.

S to tehniko razvijamo neverbalno izražanje, ki mu običajno namenjamo premalo pozornosti. Učenci pa pri tej dejavnosti izredno radi sodelujejo.

Rezultati

Učenci so s pomočjo gledaliških pristopov obogatili bralno doživetje. Vsi so radi sodelovali v aktivnostih, se vživljali v like, spoznavali sebe in sošolce. Morali so sodelovati, komunicirati, sklepati kompromise. Vse to so počeli v sproščenem vzdušju in v varnem okolju, kjer je dovoljeno delati napake. Seveda smo za obravnavo zgodbe porabili več ur, ampak mislim, da so to dobro naložene ure, ki bodo učencem koristile.

3. in 4. aktivnost sta se mi zdeli zahtevni za to starost, a so me učenci presenetili in obe aktivnosti izpeljali brez večjih zapletov. Pri živih slikah so bili dejavni tudi bolj zadržani učenci.

Zaključek

Hiter tempo življenja, tekmovalnost, zasičenost s tehnologijo in s tem povezani spreminjajoči se življenjski stili družin ne pripomorejo k temu, da bi vzgajali čuteče, empatične, sodelovalne učence. Tudi v šolskem prostoru si morajo te vsebine vedno znova izboriti svoje mesto. Ravno zato potrebujemo učenje z gledališkimi pristopi, da se vsi učenci počutijo sprejete, da prepoznavajo čustva drugih, si pomagajo, zmorejo poslušati mnenja drugih, se učijo poštenega vedenja v skupini, skupnega reševanja problemov, podpirajo dobre rešitve. Šolska knjižnica je srce šole in prostor, kjer bi morali poudarjeno delovati na teh vsebinah in jih vsakodnevno vključevati v svoje delo. Če se jih bomo lotili s pomočjo gledaliških pristopov, pa bomo pri tem prav gotovo bolj uspešni.

Viri in literatura

COOPER, C. (2015): Čutiti razmišljujoče in razmišljati čuteče. V U. L. Novak (ur.), Čustva bogatijo: zbornik 5. mednarodne konference gledališke pedagogike. (str.7 – 13). Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

GABER KORBAR, Veronika in KORBAR, Valentina. (2020): Pri uporabi gledaliških pristopov pri pouku gre za naložbo v prihodnost. V V. Korbar Gaber (ur.), Moč (spo)razumevanja: osnove gledališke pedagogike (str. 30 – 35). Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

LAVIE, Oren. (2017) .Medved, ki ga prej še ni bilo, in Čarobni gozd. Hlebce: Zala.

PEČJAK, S. in KOŠIR, K. (2002). Emocionalna inteligentnost kot socialno integrativni dejavnik in dejavnik učne uspešnosti učenca. V Poglavlja iz Pedagoške psihologije: Izbrane teme (str. 120-139). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, oddelek za psihologijo.

KAMIŠIBAJ PRI POUKU SLOVENSKEGA JEZIKA

Povzetek

V praktičnem delu sem predstavila Kamišibaj pri obravnavi pesmi. Učenec se preko lutke brez zadržkov sproščeno izraža in lažje komunicira, širi obzorja in besedni zaklad. Z uporabo primernih tehnik gledališke pedagogike vplivam na izboljšanje medsebojnega sodelovanja, oblikovanje vrednot, spoznavanje samega sebe; razvijam domišljijo in pozitivno samopodobo. S pomočjo dramskih in gledaliških besedil približam učencem kvalitetnejše in boljše razumevanje književnih del. Učenci se igrajo, da so v gledališču. Pri branju je velikokrat pomembna lutka, ki jo oživimo. Ta učence dodatno motivira k poslušanju in doživljanju književnega dela. Pri pouku besedilo najprej dramatiziramo, potem pa si učenci pripravijo lutke. To jih spodbudi, da se vživijo in se z lutko tudi pogovarjajo, kot da bi bila živa. Književno delo ilustrirajo, ga obnovijo s pomočjo kamišibaja.

Gledališke dejavnosti popestrijo pouk in vodijo učence k sodelovanju, povezanosti in vplivajo na njihovo ustvarjalnost, domišljijo ter spontano izražanje (Kolarič Wolf, 2017).

Ključne besede: gledališče, sodelovanje, motivacija, izražanje

1. Kako izberem zanimivo besedilo, da bo motiviralo učence?
2. Kako zanimivo ustvarim sceno za izvedbo predstave za gledalce?
3. Kako se posvetim nadarjenim učencem in učencem s posebnimi potrebami za oblikovanje gledališke predstave?

USING KAMISHIBAI IN SLOVENE LESSON

Abstract

The practical part deals with the use of Kamishibai storytelling when discussing a poem, as puppetry and the theatre are very important for Year 1-3 pupils. By using a puppet, a pupil can express himself freely and communicate more easily, thus broadening his horizons and vocabulary in all subjects, both in the Slovenian language lessons and in the story-telling club. By using suitable theatre pedagogy techniques, I help to improve the children's mutual cooperation, their shaping of values and self-discovery, and develop their imagination and positive self-image. With the use of dramatic and theatrical texts, I provide the pupils with a better understanding of literary works. I have been running a story-telling club for several years, and I teach in Year 3. The Slovenian language lessons and the story-telling club enables pupils to read a lot and play theatre. One of the important parts of the reading activities is the puppet that we "bring to life". It further motivates the pupils to listen to and experience the literary work. During the lesson, we first dramatize the text, and then pupils prepare their puppets. This helps them to get absorbed in the activity and talk to the puppet as if it were alive. Finally, the literary work is illustrated and summarized with the help of Kamishibai. Theatrical activities enrich lessons, improve pupils' cooperation and have a positive effect on their creativity, imagination and spontaneous expression (Kolarič Wolf, 2017). Puppetry can be a powerful motivational tool that enables pupils to enrich their vocabulary in a dynamic and wonderful way.

Key words: theatre, cooperation, motivation, expression

1. How do I choose an interesting text to best motivate pupils?
2. How to create an interesting scene for putting on a performance for the audience?
3. How does a teacher devote their time to talented pupils and pupils with special needs to prepare a theatre performance?

Uvod

Sem profesorica razrednega pouka in delam kot učiteljica v osnovni šoli. Z gledališčem se ukvarjam že vrsto let. Z učenci pripravljamo nekaj odrsko gledaliških in lutkovnih predstav, kajti otrok se srečuje z osnovami gledališča že v vrtcu, v šoli pa nato nadgrajuje svoje govorne in motorične sposobnosti. V prvi triadi učenec raziskuje in se igra z različnimi materiali. Najprej so to igrače, potem pa lahko oživi različne predmete, katerim doda lastnosti oživiljene lutke. Že mlajšemu otroku ni problem izdelati lutke iz kuhalnice. Najprej jo bo prevračal, tresel, se jo dotikal, ji pripovedoval različne zgodbe glede na svoja čustva. Ker nima še toliko besednega zaklada, igra s svojim celim telesom. Pri šolskem otroku pa motorična usmerjenost pada in govorna sposobnost narašča. Je že sposoben spreminjati glas ter povedati, kaj vse lutka počne. Spregovori o svojih čustvih in težavah. Z lutko razvija otrok verbalno in neverbalno komunikacijo, ustvarjalnost, domišljijo in je sposoben vživeti se v drugo vlogo ali situacijo. Pomembno je pripraviti materiale, kuhalnico, volno, krpice, flomastre in otroku prepustiti ustvarjalnost, da se bo lahko čim več igral.

Kako izberem zanimivo besedilo, da bo motiviralo učence?

Pri pouku so določeni cilji in obravnava literarnih vsebin po UN. Nekatere vsebine avtonomno dodajam, tudi na željo učencev. Velikokrat učenci dajo sami pobudo, s čim bi radi nastopali in se predstavili ostalim šolarjem ter staršem.

Otroci se radi igrajo take igre, v katerih posnemajo osebe iz svojega okolja (mame, očete, zdravnike ...), znane osebe ali pravljичne osebe. Pri tem se realnost prepleta z bogato domišljijo. Ob igranju spoznavajo vizualne, glasovne in gibalne možnosti za izražanje čustev ter misli. Spoznavajo svoje telo ter se hkrati naučijo izražanja s petjem, plesom in z razpoloženji. Ob tem pa se učenci naučijo vživljati v odrsko vlogo in tako izgubijo strah pred nastopanjem. Gledališka igra tako krepi otrokovo samozavest in samopodobo.

Učencem moram dati pred lutkovnim delom možnost, da spoznajo svoje izrazne zmožnosti, kajti to jim pomaga premagati strah in občutek negotovosti.

Na začetku se posvetim pripravljalnimi vajam, kot so vaje za sproščanje, gibalno izražanje in improvizacija, ki jih izvajamo brez prisotnosti občinstva. Aktivnosti so zasnovane tako, da v celoto povežejo znanja iz različnih področij, kot so slovenski jezik, književnost, glasbena umetnost in telesna vzgoja.

Začetno sproščanje je izjemno pomemben del, saj izboljšuje koncentracijo in pozornost učencev. Vaje izvajam ob umirjeni glasbi, ki pomaga ustvariti poseben ambient in čustveno razpoloženje.

Med izvajanjem se učenci osredotočijo na gibanje dela telesa: glave, rok, nog, trupa.

- Zrcalo: eden je zrcalo, drugi se gleda v zrcalo in počne različne gibe, zrcalo ga posnema.
- Kipar: eden je glina, drugi učenec pa umetnik. Igra koncentracije: učenci ležijo na hrbtu, se v tišini umirijo in sledijo mojim navodilom.

Pri vaji vlog pustim učencem svobodo, da pri ustvarjanju le-teh uporabijo pridobljeno znanje in lastna spoznanja. Ponudim različne lutke. Dobijo nalogo, da se dve lutki med seboj pogovarjata ob različnih priložnostih v različnih prostorih, kot so v restavraciji, zdravstvenem domu, pred šolo ...

Kako ustvarim zanimivo sceno za izvedbo predstave za gledalce?

Na odru ustvarimo primerno okolje s predmeti, ki jih imamo. Da si ga lažje predstavljamo, si prej vse skupaj narišemo. Z osvetlitvijo pričaramo dan, večer ali noč. Pri tem uporabimo žarnice različnih barv ali pa kar žepne lučke. Tu moram paziti, da se kdo ne opeče. Glasbo imam sicer posneto že prej, občasno pa zvoke ustvarjamo kar sproti z zvončkom, ropotuljami, trianglom, palčkami idr.

Kako se posvetim nadarjenim učencem in učencem s posebnimi potrebami za oblikovanje gledališke predstave?

V predstavo vključim vse učence. Redkokdaj se zgodi, da na začetku učenec ni pripravljen sodelovati. Jezikovno bolj sposobni učenci dobijo glavno vlogo z več besedila. Učenec, ki ima težavo z nastopanjem, pa ima vlogo pomočnika. Skrbi za urejenost učilnice, pripravo stolov za gledalce, razsvetljavo, pripravo predmetov in scene.

Za motiv kamišibaja sem si izbrala ljudsko pesem **Od lepe Vide**. Okolje, v katero je postavljena zgodba, je sredozemsko. Gre za čas, ko so arabski pirati plenili po sredozemskih obalah. Posebnost pesmi je, da je poudarek na družini in ljubezni do otroka. V ljudski pesmi je motiv preprost. Mlado ženo vodi od doma predvsem želja po lažnem življenju. Motiv lepe Vide je eden najpogostejših motivov v slovenski literaturi. Že Prešeren je v svoji obdelavi dodal prvotni zgodbi še sklepno idejo: lepa Vida hrepeni po domu, kot je prej koprnela po tujini, kar pomeni, da ji je usojeno neizpolnjeno hrepenenje. S to idejo je motiv postal pomemben za številna pesniška, pripovedna in dramska dela.

Pesem od lepe Vide govori o Vidi, ki je nekega dne stala pri morju in prala plenice. Po morju se je z barko pripeljal zamorec in jo vprašal, zakaj je tako žalostna. Vida mu je povedala, da se je poročila s starcem in da ima bolnega otroka. Zamorec jo je povabil s seboj k španski kraljici, kjer bi došla kraljičinega sina. Vida je zares odšla z zamorcem, vendar ko sta že odplula, ji je postalo žal. Pri kraljici je Vida vprašala sonce po domu. Sonce ji je povedalo, da njen sinek umira, mož pa jo išče. Zvečer je vprašala še luno. Ta ji je povedala, da je njen sinek umrl in so ga že pokopali. Vida je zajokala. Kraljica jo je slišala in jo vprašala, zakaj joče. Vida ji je rekla, da ji je srebrna posoda padla v morje. Kraljica jo je tolažila, naj ne joče, saj bo kupila novo posodo in jo pri kralju izgovorila. Kraljica je res kupila novo posodo in Vido pri kralju izgovorila. Vida pa je stala pri oknu in jokala zaradi sinka in moža.

Prizore iz pesmi Od lepe Vide so si učenci razdelili glede na njihove sposobnosti in jih ilustrirali. Za predstavitev sem kombinirala dramatizacijo in predstavitev s kamišibajem.

Nadarjeni učenci so se naučili besedilo na pamet, učenci s težavami so besedilo lahko brali. Nastopali so vsi učenci iz razreda, ki so bili v šoli.

Na aktivu prve triade izberemo vsako leto eno do dve gledališki predstavi v Kulturnem centru Božidar Jakac v Novem mestu, kajti gledališka izkušnja je del vzgoje, del splošne izobrazbe in priprava na kasnejše obiskovanje kulturnih ustanov. Že od samega začetka je potrebno otroke naučiti, kako poslušati, opazovati, kritično presojati; predvsem pa jih opozarjati na nadčasovnost dela, vsakokratno ponovno oživitev nekega dela, kreativnost, sposobnost vživljanja in izražanja, saj to je pot k oblikovanju kultivirane osebnosti, ki išče tudi estetske užitke in se zna o videnem kritično izražati.

Gledališče je kraj, kamor se bo vedno otrok rad vračal. Če upoštevamo, da je za nekatere učence šolski kulturni dan prva izkušnja z gledališčem, nam postane jasno, da bi ta morala biti čim bolj pozitivna. A kako to doseči? Igre morajo biti primerno izbrane, saj edino tako dosežemo zastavljen namen. Gledališka izkušnja vpliva na razvoj odraščajočega otroka, saj predstave obravnavajo teme, ki so mu blizu in v katerih se tudi sam najde. Učenec se namreč prek odrskega dogajanja uči iz življenja za življenje. Če se poistoveti z junakom, lahko prebrodi marsikatero lastno težavo, kot je to storil njegov lik; dobi vpogled v umetnost, ustvarjanje, drugačen način razmišljanja oziroma dožemanja. Gledališka izkušnja je, poleg razvijanja estetske občutljivosti, pomembna tudi za ozaveščanje problematike bivanja v sodobnem času in prostoru skozi gledališče. Učenci spoznavajo različne žanre in širijo življenjska vedenja o medčloveških odnosih.

Obisk gledališča lahko izkoristimo tudi za spoznavanje samega delovanja gledališke ustanove in njenih poklicev, pri čemer se učenci seznanijo s poklicem gledališkega igralca ter poklici, ki so povezani izključno z gledališčem.

Pomembna naloga gledališča je namreč ponuditi okolje za preizkus kulturnega obnašanja šolarja. Poleg nauka, ki ga ima vsaka gledališka zgodba, in sprejemanja znanja skozi umetnost, je pomembno tudi to, da se otroka že zgodaj navaja na primerno vedenje v kulturnih ustanovah. Učenec se mora namreč naučiti elemente kulturnega obnašanja: kako

se za gledališče pripravimo, kako se primerno oblečemo, vedemo, kako je s ploskanjem, sedenjem, kako se premikamo po vrsti; da so telefoni ugasnjeni, da ne jemo in tako naprej«. Neprecenljiva dobrota, ki jo ponuja gledališče, je užitek žive umetnosti. Številni učenci si mnogo bolj zapomnijo »živo odigrano besedo kot mrtvo« – četudi večkrat ponovljeno na papirju. Obisk gledališča je za odraščajočega otroka v sodobnem svetu neprimerljiva izkušnja, saj je gledališka predstava oblika umetniškega dejanja, ki poteka popolnoma v živo, brez posredovanja, posnetkov ali montaže. Učenci so sposobni vstopiti v teater brez vsakršnih zavor, predsodkov, tudi brez posebnih pričakovanj. Znajo se prepustiti predstavi. Zelo so pozorni na vsak detajl. Sposobni so občudovati igro ali pa brez zadržkov povedati, kaj jim je všeč in kaj ne.

Učenci prek dogajanja na odru in z vživljanjem v odrske like intenzivno («v živo») spoznavajo drugačnost in z njo povezano toleranco, razvijajo empatijo, najdejo zanimivo temo za premišljevanje ali pa vzor za ravnanje.

Izbirni predmet Gledališki klub izhaja iz vsebin dramske vzgoje pri pouku književnosti v šoli, vendar jih dopolnjuje z novimi vsebinami in besedili. Poleg ustvarjalnih gledaliških dejavnosti je predmet povezan tudi s spoznavanjem aktualnih dogodkov v slovenskih gledališčih. Predmet nima namena oblikovati celovite gledališke predstave (kot dramski krožek), pač pa spoznavati značilnosti drame in gledališča z aktivno gledališko vzgojo učencev. Njegova vsebina so predvsem dramska besedila in elementi ter celota in gledališke predstave.

Cilji gledališke vzgoje

Učenci s pomočjo učitelja in glede na individualne sporazumevalne zmožnosti:

- pridobivajo bralno in gledališko kulturo, tj. naklonjenost do branja krajših dramskih besedil ter obiskovanj gledaliških predstav;
- si oblikujejo stališča za prepoznavanje kvalitetne predstave (vzgoja gledališkega

občinstva);

- ob branju domačih in tujih krajših dramskih del in gledanju predstav razvijajo osebnostno in narodno identiteto;
- razvijajo zanimanje za sprejemanje različnih gledaliških in lutkovnih predstav (mladinsko gledališče in gledališče za odrasle, lutkovno gledališče, ulično gledališče, variete);
- spoznavajo gledališče kot sintezo različnih umetnosti;
- sprejemajo besedila in predstave in jih s pomočjo učitelja vrednotijo;
- s pomočjo učitelja pišejo in se pogovarjajo o besedilih in o predstavah;
- s pomočjo učitelja ustvarjajo besedila in manjše predstave, nastopajo na odru ter se učijo delati v skupini;
- berejo krajša besedila slovenske in tuje mladinske dramatike, spoznavajo zgradbo dramskega besedila;
- s pomočjo učitelja dramsko besedilo razčlenjujejo;
- s pomočjo učitelja pišejo dramatizacije pesemskih in proznih besedil;
- udeležujejo se vaj ter sproščeno improvizirajo besedila;
- ogledajo si predstavo/-e, se o njej/njih pogovarjajo in jo/jih skušajo vrednotiti;
- spoznavajo glavne prvine gledališkega dogodka, tj. gledališko komunikacijo in njeno aktualnost (igralci - predstava - skupinski gledalec);
- razvijajo zmožnosti izražanja z mimiko, s kretnjami, z gibanjem in govorom v odorskem prostoru.

Po mnenju režiserja in igralca Roberta Walta je gledališče vsekakor eno od področij, pomembnih za odraščajoče otroke: »Otroci so ustvarjalni sami po sebi in to njihovo ustvarjalnost je potrebno le še krepiti, da z leti ne zamre, jih motivirati, jim gledališče približati ter s tem spodbujati k ustvarjalnosti.« Walt pravi, da je pomemben preplet vsega trojega, torej vzgajanja, estetskega užitka in spoznavanja. Pravi tudi: »Ob didaktični črti posebej naglašujem lepoto tistega prizora, iz katerega bo učenec v svojo emotivno in intelektualno prtljago izbral glas, obraz igralca, glasbo, sliko, magičnost, zaradi katere je gledališče večno človeško ogledalo v razumevanju samega sebe«.

Zaključek

Ustvarjanje in inovativno učenje s kamišibajem uporabljam pri pouku že nekaj let. Ustvarjanje kamišibaja, kot tehnike pripovedovanja zgodb ob sliki in besedi, razvija več inteligenc hkrati, saj v učencih spodbuja ustvarjalnost in inovativnost. Prek kamišibaja učenci uresničujejo cilje iz učnega načrta, razvijajo si veščine in spretnosti pripovedovanja ter likovnega izražanja. Ob nastajanju kamišibaja učenci govorijo, pišejo, poslušajo, berejo ter razvijajo različne likovne tehnike. Ob ustvarjanju kamišibaja učenci postajajo radovednejši, bolj odprti, razvijajo zamisli, oblikujejo vrednosti zase in za druge.

Ob kamišibaju učenci razvijajo svoj naraven in avtentičen govor. Ko izdelajo kamišibaj, z njim nastopajo v manjših ali večjih skupinah v razredu, se naučijo izgubljati strah pred nastopanjem, skupno s sošolci in drugim občinstvom doživljajo zgodbe. Njihovi dosežki so polni idej in izvirnosti.

Pri kamišibaju razvijam različne učne veščine: razmišljanje, zavzetost, sodelovanje, vztrajnost, spoznavanje in pogum. Razumevanje umetnosti je eden od najpomembnejših izrazov človeške ustvarjalnosti.

Kot učiteljica lahko rečem, da učenci s pomočjo kamišibaja izražajo ustvarjalnost in dajo od sebe svoje notranje slike, ki jih prenesejo na papir. Z njimi popeljejo sebe in gledalca v svet, ki je samo njihov.

Literatura

Gledališče otroku odpre okno v osmišljanje sveta. Pridobljeno dne 20. 9. 2022, <https://www.rtv slo.si/kultura/novice/gledalisce-otroku-odpre-okno-v-osmisljanje-sveta/417740>.

Lutka iz kuhalnice (2014). Pridobljeno dne 20. 9. 2022, https://www.bibaleze.si/clanek/ideje_za_prosti_cas/lutka-iz-kuhalnice.html.

Marti i Garbayo, M. in Sanz Muelas, I. (2003). Na odru, Scenografija in ličenje: otroško gledališče. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Taka Tuka (2022). <https://www.takatuka.net/o-konferenci>.

RAZVIJANJE IN SPODBUJANJE EMPATIJE SKOZI USTVARJALNI GIB

Povzetek

V prispevku so predstavljene dejavnosti, ki skozi ustvarjalni gib spodbujajo čustveno opismenjevanje pri učencih. V ospredju je razvijanje in spodbujanje empatije, ki jo učencem pogosto primanjkuje. Omenjena sposobnost pomaga razumeti druge ljudi, ki izražajo in doživljajo določena čustva, kar pa ni pomembno le v šolskem prostoru, temveč v življenju na splošno. V teoretičnem delu s ta podana pomen čustvenega opismenjevanja ter razlaga pojma empatije. Predstavljena je tudi metoda ustvarjalnega giba, ki učencem omogoča zadovoljevanje njihove najosnovnejše življenjske potrebe – potrebe po gibanju, hkrati pa med drugim pomembno vpliva na človekov emocionalni razvoj. Omenjena metoda učitelju oziroma mentorju nudi neomejene možnosti uporabe. V nadaljevanju je opisan primer dobre prakse, kjer metoda ustvarjalnega giba ponuja vpogled v lastne občutke in poglobljanje v občutke drugih. Opisane so konkretne dejavnosti ter predstavljena vprašanja, ki spodbujajo skupno diskusijo, ki je ključnega pomena.

Ključne besede: ustvarjalni gib, čustveno opismenjevanje, empatija, gibanje.

DEVELOPING AND ENCOURAGING EMPATHY THROUGH CREATIVE MOVEMENT

Abstract

The article presents activities that encourage emotional literacy in students through creative movement. The focus is on developing and encouraging empathy, which students often lack. This ability helps understand other people who express and experience certain emotions, which is important not only in the school environment, but in life in general. In the theoretical part, there is the explanation of emotional literacy and the concept of empathy. What's more, there is a presentation of the method of creative movement, which allows students to satisfy their basic life need - the need for movement. The latter further more significantly impacts a person's emotional development and allows the teacher or mentor unlimited possibilities of use. Following is a description of an example of good practice, where the method of creative movement offers an insight into one's own feelings and a deepening into the feelings of others. To sum up, there is a presentation of concrete activities and questions, which enable and encourage crucial discussion

Keywords: creative movement, emotional literacy, empathy, movement.

Uvod

V šolah je med strokovnimi delavci pogosto veliko govora o tem, kaj učenci znajo, česa se niso dovolj naučili, kaj bo treba še utrjevati in podobno. V ospredju so tako velikokrat le kognitivne sposobnosti posameznikov, na krepitev socialnega in čustvenega področja pa pogosto pozabimo. Pri svojem delu imam možnost opazovati nekatere posameznike v individualnih situacijah ter hkrati pri interakciji s skupino. Tako dobim podrobnejši vpogled v njihov čustveni svet ter socialne spretnosti. Opažam, da v svetu, ki ceni individualnost in tekmovalnost, vrlina, kot je empatija, pogosto ne najde pravega mesta. Učenci so sicer do drugih prijateljski, vendar se hitro vse spremeni, če je treba poskrbeti za lasten interes. Če nekomu, ki ima polne roke, nekaj pade na tla, se samo hladno ozrejo, nato pa brezskrbno nadaljujejo s svojo igro ali pa nesrečo celo nagradijo z aplavzom. Kadar se nekdo ne odzove po njihovi volji, ga brez premisleka užalijo, ne da bi pomislili, kakšne posledice pustijo težke besede. Povsem naravno je, da ljudje na svet gledamo iz lastne perspektive in doživljanja, sposobnost videti svet tudi iz perspektive drugega pa nam da povsem nove razsežnosti razumevanja sočloveka. V zadnjih letih so mi sodelavke učiteljice večkrat opisovale dogodke, ki so kazali na to, da učencem primanjkuje empatije. Poleg pogovorov in delavnic sem želela poiskati še kakšen drug način, kako učencem približati omenjeno temo oz. jim dati možnost, da sami izkusijo, kako se počutijo osebe na drugi strani. Vse to in še več ponuja ustvarjalni gib.

Ustvarjalni gib

Z metodo ustvarjalnega giba sem se prvič srečala na seminarjih Vesne Geršak, ki se tako pedagoško kot tudi raziskovalno ukvarja z ustvarjalnim gibom kot učnim pristopom. Na omenjenih delavnicah sem spoznavala pomen ustvarjalnega giba ter različne igre, vaje in simulacije za delo s posameznikom in skupino.

Ustvarjalni gib kot pojem izhaja iz posebnega pojmovanja gibanja, ki se je porajalo na različnih področjih umetniškega ustvarjanja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja (Vogelnik, 1994). Uveljavil se je ob pojmu »ples«, vendar ne poudarja njegove estetske komponente, ki je povezana z različnimi slogi, oblikami in tehnikami, temveč ga zanima predvsem kakovost, izraznost ter povezovalna dejavnost med ljudmi. Pri ustvarjalnem gibu si gibe izmišljujemo sami, jih kreiramo, povezujemo med seboj in tako ustvarjamo nekakšno plesno gibanje. Lahko uporabljamo vse stile in načine. Osnovno načelo ustvarjalnega giba je povezanost gibanja z notranjim doživljanjem in čustvovanjem posameznika (prav tam).

Ustvarjalni gib nudi raznolike možnosti uporabe:

- ustvarjanje in sooblikovanje učnih in vzgojnih vsebin,
- gibanje, izražanje, krepitev domišljije, ustvarjalnost,
- krepitev odnosov v skupini,
- neverbalno izražanje (počutje, kaj si o nečem mislijo ...),
- telesna in čustvena sprostitvev,
- hitrejše pomnjenje, pot do tega pa bolj razgibana in učencem zabavnejša,
- vživljanje v situacije, vloge, čustva.

Ponuja nam torej neomejene možnosti – lahko je pristop k učenju in poučevanju različnih vsebin s pomočjo telesa ali pa zgolj metoda sprostitve ali dviga motivacije za učenje.

Še posebej pomembno je po mojem mnenju to, da pri omenjenem ustvarjanju ni napačnih interpretacij, poleg tega pa nudi zadovoljevanje tako osnovne potrebe, kot je gibanje. Učenci namreč pri frontalnem poučevanju večkrat doživljajo neuspeh za neuspehom – poleg pogosto prisotnih napačnih odgovorov glede učne vsebine se pojavijo še nezmožnost obvladovanja gibalnega nemira, verbalni izpadi, preveč burni odzivi in podobno. Omenjene situacije so zanje zato velikokrat stresne, zahteve pa prelahke ali previsoke, kar še krepí vedenje, ki je v razredu nesprejemljivo. Žal se neverbalno ustvarjalno gibanje v šoli prej

zavira kot spodbuja, ustvarjalnost pa postaja vse večja potreba vsakega posameznika. Za ustvarjalno reševanje problemov niso pomembne le ustvarjalne lastnosti in divergentno mišljenje, temveč tudi empatičnost (Kroflič, 1999). Notranjega čustvenega vživljanja otrokom pogosto primanjkuje, zato je izjemnega pomena, da ga spodbujamo skozi reševanje problemov na gibalni način.

Čustveno opismenjevanje in empatija

Čustva pomembno vplivajo na naše misli in odzive, zato kot socialna pedagoginja vedno stremim k temu, da z učenci, ko le lahko, govorimo o njihovih občutjih, jih razlagamo, iščemo vzroke. Poleg splošnega znanja o čustvih pa je pomembno tudi čustveno opismenjevanje za uravnavanje čustvenih odzivov oziroma vedenja posameznega učenca. Čustveno pismenost lahko razložimo kot prepoznavanje čustev pri sebi in drugih ter takšno uravnavanje čustev, ki prispeva k izboljšanju odnosa do sebe in do drugih. To pa pomeni slišati in začutiti druge ter se nanje ustrezno odzivati (Rutar Ilc, Rogič Ožek, Gramc, 2017). S čustvenim opismenjevanjem pri učencih krepimo poznavanje palete čustev, prepoznavanje čustev pri drugih in pri sebi, sprejemanje odgovornosti za lastna čustva, ustrezno ravnanje s čustvi, razumevanje porajanja čustev in njihove vloge ter še mnogo več (prav tam).

Visoko na lestvici čustvene pismenosti najdemo empatijo. Milivojević (2008) pravi, da sposobnost empatije pomaga razumeti druge ljudi, ki doživljajo in izražajo čustva. Je »sposobnost predstavljati si, kako druga oseba doživlja določeno situacijo« (prav tam, str. 117). To ne pomeni samo predstavljati si, kaj čuti drugi, temveč pomeni tudi emocionalno vključenost, povezovanje, razumevanje drugačnosti, saj izhaja iz osnovne psihološke predpostavke, da smo si ljudje različni (Kastelic, 2018). Empatija pomeni, da človek zmore razumeti, da smo ljudje različni in imamo zato lahko drugačna čustva in poglede na svet, kot jih ima on. Empatičen otrok zmore obvladovati svoje čustvene reakcije, sposoben se je postaviti v čevlje drugih in si predstavljati, kako se drugi počuti in kakšen odziv bi lahko pomagal tej osebi, da bi se počutila bolje (prav tam).

Empatija je pomembna za otrokov osebni, čustveni in socialni razvoj. Klima v skupini empatičnih posameznikov je prijetna, pozitivna, sodelovalna in ustvarjalna. Empatični učenci imajo praviloma široko socialno mrežo, saj so sposobni razvijati zdrave odnose ter lažje rešujejo konflikte. Takšni učenci niso omejeni le na svoje doživljanje sveta, temveč znajo pogledati situacijo iz perspektive drugega in lažje razumejo vedenje in čustvovanje te osebe.

Empatijo lahko spodbujamo in krepimo na različne načine. Pomembno je, da smo pri tem previdni in ne vsiljivi. Od otrok ne smemo zahtevati, da imajo poleg sebe ves čas v mislih še druge, saj bi to lahko pustilo posledice – lahko bi prišlo do patološke skrbi za druge, nase in na svoje potrebe pa bi pozabili. Ne smemo namreč zamenjevati empatije s sočutjem, saj pri empatiji ne gre za zlivanje z občutki drugih, temveč je včasih dovolj le to, da poslušamo in razumemo ter ne obsojamo.

Eden od načinov za razvijanje in spodbujanje empatije je branje pravljic, saj se otroci skozi domišljijski svet poistovetijo z junaki – razmišljajo, kako se junaki počutijo, o čem razmišljajo, ugibajo, kaj bodo storili in podobno. Sama sem želela, da učenci nekatere občutke začutijo na lastni koži, doživijo nekaj, česar mogoče še niso. V nadaljevanju predstavljam nekaj dejavnosti, ki skozi ustvarjalni gib pomagajo spodbujati in razvijati empatijo.

Dejavnosti za razvijanje in spodbujanje empatije

Človekovo telo je ustvarjeno za gibanje. V šolskem prostoru je gibanje oz. »gibalna vzgoja« omejena predvsem na športno-tekmovalne dejavnosti, pri čemer so gibi vnaprej določeni, naučeni in na noben način ustvarjalni. Potemtakem se učencem svobodno in ustvarjalno gibanje sprva zdi nenavadno, smešno, tuje in celo sramotno. Na to moramo biti pri uporabi metode ustvarjalnega giba pripravljeni. Učence moramo na to navajati postopoma, jim

predstaviti elemente plesa ter gibalno-plesno ustvarjanje. Ko se bodo učenci uglasili sami s seboj ter z ljudmi okoli sebe, bodo lahko uspešno sodelovali.

Naslednje dejavnosti sem črpala iz različnih izobraževanj, sem jih pa delno prilagodila glede na želeni cilj. Za prvo dejavnost potrebujemo večji prostor, ki ga omejimo z ovirami, ki so nam na voljo (klopi, stožci, vrvi ...). Jasno postavimo pravila, ki se jih morajo vsi držati – med gibanjem po prostoru, ki poteka na izbrano glasbo ali npr. podajanje ritma s pomočjo glasbil, se ne smejo dotakniti drug drugega, upoštevati pa morajo gibalne elemente, ki jih sproti podajamo: hoja po celih stopalih, hoja po prstih, hoja po petah, hoja po zunanjem robu stopal, hoja po notranjem robu stopal, drobljenje, zapičen korak, hoja v počepu, hoja po kolenih, hoja po vseh štirih, hoja po kolenih in komolcih, galop, poskok, skok, preskok, tek, drvenje, drsenje, zdrs, valjanje, plazenje, vrtenje. Če se zgodi, da se kdo koga dotakne, mora »krivec« v zapor. To je označen prostor izven dogajanja, učenec pa mora tam stati z obrazom obrnjen proti steni. Namesto zapora lahko uvedemo tudi nevidnost, kar pomeni, da se »krivec« na mestu, kjer se je nekoga dotaknil, usede na tla, zavzame določeno obliko ter za preostale postane neviden – vsi se ga izogibajo in se ga ne smejo dotakniti. Prostor med dejavnostjo večkrat zmanjšamo, zato je dotikanje proti koncu že skoraj neizbežno. Dejavnost zaključimo, ko ostane le še peščica tistih, ki se lahko še gibajo. Ključnega pomena je končna refleksija, ki učencem nudi uvid v lastne občutke ter občutke drugih. Pogovorimo se o tem, kako so se počutili tisti, ki so bili uspešni, tisti, ki so postali nevidni, in tisti, ki so pristali v zaporu. Zastavimo jim vprašanja: so se v resničnem življenju že kdaj tako počutili? Mislijo, da se je že kdo drug podobno počutil? Z učenci iščemo vzporednice z izločanjem v razredu, z osamljenostjo oz. nevidnostjo, iščemo situacije, ko so se počutili podobno kot tukaj. So bili večkrat v vlogi izločenega/nevidnega ali so bili tisti, ki so izločali? Kako so se počutili v drugi vlogi?

Empatijo lahko spodbujamo tudi skozi dejavnost, pri kateri učenci stojijo eden za drugim in se držijo za ramena – tvorijo kačo. Kačo vodi »glava«. Po prostoru se giba po glasbi, ko pa pride mimo slike (nalepljene na tla), ki ponazarja določeno čustvo, pokaže neki gib, s katerim te občutke ponazori. Vsi drugi za njo ponovijo. Nato gre »glava« na »rep« in

postopek se ponovi. Dejavnost traja toliko časa, da vsi izkusijo, kako je biti vodilni in kako zadnji med vsemi. Med dejavnostjo lahko slike menjamo, dodajamo, spreminjamo. Poleg giba lahko vodilni sprost tudi določen glas, kar mu da dodaten občutek razbremenitve. Zopet je končna refleksija izjemnega pomena, saj nekateri doživijo izkušnje, kot jih do tedaj še niso. Vprašamo jih: kaj čutiš kot vodja, ko skupina ponavlja za teboj? Kje se bolje počutiš – kot »glava«, »rep« ali nekje v sredini? V katerih situacijah se počutiš podobno?

Pri zadnji dejavnosti učence razdelimo v dve skupini oz. »plemeni«, ki si stojita nasproti. Na čelu obeh plemen stoji poglavar, ki pokaže določen bojni gib in spusti določen zvok, preostali člani pa za njim ponovijo. Nasprotno pleme (oz. najprej poglavar) kot odgovor na prejšnji »napad« pokaže svoj gib in zvok itd. Poglavarji se menjajo, tako da zopet lahko vsak izkusi vlogo vodje ter podrejenega. Zopet reflektiramo dogajanje in občutke. Uporabimo lahko podobna vprašanja kot pri prejšnji dejavnosti.

Zaključek

V današnjem času je empatija nekaj, kar ne potrebujejo samo tisti učenci, pri katerih so učiteljice opazile, da so usmerjeni le vase, da niso zmožni začutiti tistih, ki so ob njih, temveč vsa družba. Šola nam nudi ogromno znanja, ampak – je to res toliko vredno, če ne zmoremo čutiti, da drugi čutijo, kar v določenem trenutku doživljamo? Če nismo zmožni priti do zavedanja in spoznanja izkušnje ter doživljanja druge osebe? Če nimamo temeljev za razvoj varnih odnosov? V osnovnošolskem obdobju bi socialnemu in čustvenemu področju morali posvetiti več časa ter pozornosti. Da pa to naredimo na otrokom prijeten in nevsiljiv način, pa potrebujemo nekaj poguma ter prava orodja. Eno od njih je vsekakor ustvarjalni gib. Zgoraj opisane dejavnosti nudijo le majhen vpogled v to, kaj ta ponuja. Za uporabo ne potrebujemo nobenega gibalnega predznanja, saj temelji na človekovem naravnem gibanju, prav tako pa ne potrebujemo nobenih pripomočkov, le lastno telo. Upam, da sem s tem prispevkom koga spodbudila k razmisleku o smiselnosti uporabe ustvarjalnega giba kot pristopa, ki nudi raznolike možnosti - od učenja učnih vsebin do poglobljanja v lastna čustva ter čustva drugih.

Literatura:

KASTELIC, Petra (2018): Empatija. <https://www.zmajcek.net/empatija/>. (Citirano: 27. 12. 2022)

KROFLIČ, Breda (1999): Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.

MILIVOJEVIĆ, Zoran (2008): Emocije – Razumevanje čustev v psihoterapiji. Novi Sad: Psihopolis institut.

RUTAR ILC, Zora, ROGIČ OŽEK, Simona, GRAMC, Jožica (2017): Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

VOGELNIK, Mojca (1994): Ustvarjalni gib: plesno-gledališki priročnik. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

ALI SE LAHKO CELO URO SAMO IGRAMO?

Povzetek

V prispevku bo opisano način dela v drugem razredu prilagojenega izobraževalnega programa z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami. Otroci z avtizmom imajo pogosto več ovir na področjih socialne komunikacije, interakcije in vedenja interesov in aktivnosti. Veliko časa namenimo učenju ustreznih interakcij - sodelovanja, reševanja konfliktov, izražanja lastnih čustev, iskanja pomoči, spoštljivega sobivanja... Najbolj smo uspešni, če to izvajamo preko igre, kar je otrokom domače, čutijo se kompetentne, hkrati pa so motivirani. Igro učencev z lego kockami sem tudi med poukom izkoristila za doseganje različnih ciljev na področju komunikacije, socialnega učenja in različnih ciljev učnih predmetov. Ker je ob igri z "lego strički" nastajalo veliko zanimivih zgodb, smo eno od njih ob koncu leta oblikovali tudi v končni izdelek - knjigico. Besedilo so sami zapisali s pisanimi črkami.

Ključne besede: otroci z avtizmom, igra, učenje

CAN WE JUST PLAY FOR AN HOUR AGAIN?

Abstract

In this article you can read about learning in second class of special educational programme for children with autism. Children with autism often have problems in the areas of social communication, interaction and behaviour, interests and activities. We spend a lot of time learning appropriate interactions - cooperation, dealing with conflicts, expressing our own emotions, asking for help, respectful relationships... We are most successful if we do this through play. This is the most comfortable way for children, they feel competent and motivated at the same time. I used children's game with lego blocks during lessons to achieve various goals of communication, social learning and various goals of educational subjects. Many interesting stories were created while playing with the "lego figures". We turned one of them into a final product - a book. They wrote the text themselves in cursive letters.

Keywords: children with autism, play, learning

Razlogi, problemi

Otroci z avtizmom imajo pogosto več ovir na področjih socialne komunikacije, interakcije in vedenja interesov in aktivnosti. Veliko časa namenimo učenju ustreznih interakcij - sodelovanja, reševanja konfliktov, izražanja lastnih čustev, iskanja pomoči, spoštljivega sobivanja... Pri tem se poslužujemo različnih načinov, pripravimo razne aktivnosti, prilagoditve... Najbolj smo uspešni, če to izvajamo preko igre, kar je otrokom domače, čutijo se kompetentne, hkrati pa so motivirani. Obenem pa po aktivnosti, ki poteka preko igre, pogosto nimamo nekega enostavno oprijemljivega rezultata - rešenega delovnega lista, izdelka, predstave, s čimer bi zunanjemu opazovalcu pojasnili, ali smo in v kolikšni meri dosegli cilje, ki smo jih zasledovali. Med aktivnostmi gledališke pedagogike je bistven

proces, ni nujno, da imamo na koncu nek izdelek. Vsa spoznanja, občutki, izkušnje ob tovrstnih aktivnostih pridejo spontano, naravno, ni občutka, da je bilo to zdaj nekaj naučenega. Učitelj si mora pri sebi jasno zastaviti cilje, ki jih z aktivnostjo želi zasledovati, predvideti kriterije, kako bo to preverjan in med samim procesom tudi prepoznavati, kako te cilje uresničuje, ali jih ter po potrebi spreminjati potek, v kolikor proces ne gre v željeno smer. V kolikor pa presodi, da so se odprle nove možnosti raziskovanja, lahko prilagodi tudi cilje in s tem pokrije neka področja, ki jih prej ni predvidel. Tekom procesa pa mora na ustrezen način voditi tudi otroke, da bodo pri sebi prepoznavali svoj napredek, spoznanja, rezultate in bodo samo aktivnost dojemali kot neko obogatitev, ne zgolj čas, ki so ga preživeli na prijeten način. Ob tem raziskujemo, kako z otroki razvijati vrednotenje procesa, da prepoznavajo, kaj se je zgodilo, dogajalo.

Teoretično ozadje

Prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami ima v svojem predmetniku dva dodatna predmeta - socialno učenje in komunikacijske veščine. V vsakem razredu tekom vertikalne osnovne šole sta tedensko namenjeni od ene do dve uri. Komunikacijske veščine so namenjene razvijanju takšne stopnje komunikacije, ki otroku omogoča čim boljše vključenost v šolsko okolje, da bi pri tem lahko dosegal in izkazoval cilje na čim višjem nivoju, hkrati pa tudi čim boljši stik s svojo okolico oz. širšim socialnim okoljem, s tem pa temelj za čim bolj samostojno življenje. Z aktivnostmi otroci pridobivajo pozitiven odnos do komunikacije, razvijajo nebesedne in besedne elemente le te, usvojijo pravila medosebne komunikacije, spretnost za vzpostavljanje, vzdrževanje in zaključevanje komunikacije, skupno pozornost, pridobivajo samozaupanje in pogum ter spretnosti za izražanje svojih misli, čustev, želja, izkušenj, domišljije, ustvarjalnosti, širijo besedišče, se urijo v prepoznavanju in razumevanju neverbalnih sporočil, odgovornost za svoje vedenje itd. z namenom, da oblikujejo pozitivne in družbeno sprejemljive vedenjske vzorce. Socialno učenje pa je namenjeno usvajanju socialnih veščin, ki jih otrok potrebuje za življenje v svojem ožjem in širšem življenjskem

okolju. Aktivnosti so oblikovane na področju čustvenega opismenjevanja, učenja skbri zase, veščin v šolskem in ožjem okolju, vsakodnevnih veščin, socialne interakcije, veščin socialno sprejemljivega vedenja in odpravljanje motečega vedenja, spolne vzgoje (Prilagojeni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke s avtističnimi motnjami, 2014).

Implementacija

V nadaljevanju je predstavljen način dela v drugem razredu prilagojenega izobraževalnega programa z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. V aktivnosti so bili vključeni štirje fantje, sam proces pa je potekal približno pol leta. Vsi od naštetih fantov imamo prepoznane težave na področju avtističnega spektra - socialne komunikacije, interakcije in vedenja interesov in aktivnosti, hkrati pa še druge individualne specifike, ki jih ovirajo pri usvajajo vsakodnevnih in šolskih veščin. Tudi sama prosta igra se od posameznika do posameznika močno razlikuje. Pogosto najraje posegajo po lego kockah - tako je bilo tudi v tem razredu. Kljub mnogim aktivnostim, da bi se učenci med seboj bolj povezali in razvili nek nivo vsebinsko smiselne igre z lego kockami, ki ne bi temeljila zgolj na uresničevanju lastnih idej, kaj hočem sestavit ampak bi te ideje lahko združili v skupno idejo, skupen sestav, kjer bi vsak imel svoj del, svoj prispevek, do tega nismo uspeli priti. Izrazito pa se je spremenilo vzdušje med učenci, ko se nam je v drugem razredu pridružil še ne fant, ki je imel zelo zanimive ideje, ki so bile ostalim v izziv. To sem izkoristila za to, da sem poskušala s svojim vključevanjem zasledovati ciljev komunikacijskih veščin in socialnega učenja.

Nekaj ciljev, ki sem jih tekom celotnega procesa zasledovala: prepoznati in izraziti osnovna čustva: jeza, strah, veselje, žalost, spoznati vpliv čustev na naše telo, uporabljati pridobljeno znanje v vsakdanjih življenjskih situacijah, uporabljati novo pridobljeno znanje o čustvih za ohranitev čustvenega ravnovesja, izraziti svoje želje v skupini na sprejemljiv način, vstopati v odnose na sprejemljiv način, razlikovati jakost čustev, prilagoditi lastne interese skupini, prepoznati razloge in sprožilce čustev, naučiti se kontrkutivno odzvati na nepričakovane

spremembe... Sprva je spontana igra potekala med odmori. Učenci so se spontano igrali, pri tem pa je prihajalo do medsebojnih konfliktov, ko je vsak želel dosežati svoje cilje. Moja vloga pri tem je bila, da sem nadzirala celotno dogajanje med odmorom in skrbela za varnost, v primeru večjih konfliktov sem posegala v dogajanje, ob tem pa vodila, usmerjala in podpirala interakcijo, ki so jo med seboj razvijali učenci. Posamezne situacije iz njihove spontane igre sem še isti dan ali pa ob primerni priložnosti izkoristila za razvijanje določenih spretnosti pri aktivnostih komunikacijskih veščin ali socialnega učenja. Na podlagi njihovih lastnih izkušenj, konkretnega dogodka smo se tako pogovarjali o neki vsebini, ki sem jo želela, da jo prepoznajo, usvojijo, hkrati pa razardi lastne izkušnje razumejo.

Sam proces je bil uspešen. Opažala sem, da preko uporabe njihovih lastnih doživetij bolje razumejo vsebine, se lažje vživijo npr. v neko zgodbo. Uspešni so bili pri pripravljeni, usmerjeni aktivnosti pod mojim vodstvom. Nisem pa, kljub vključevanju njihovih lastnih doživetij, opažala, da bi veščine, ki smo jih prepoznavali, jih urili, prenašali v vsakdanje situacije. Kljub temu, da sem pripravljala aktivnosti na določenih področjih, se njihovo odzivanje komunikacija, interakcija v spontani situaciji niso spremenili. Ob tem sem evalvirala svojo vlogo znotraj tega. njihova spontana igra med odmori je bil zelo močan proces, ki je vseboval ogromno dražljajev, interakcije, sodelovanja, postavljanja zase itd. Kljub moji podpori, usmerjanje, uporabljanju določenih situacij, učenju nismo zmanjšali število konfliktov in uspeli dvignit nivo funkcioniranja na višjo raven. Jaz sem bila tista, ki je ustavila situacije, vodila pogovor, usmerjala razmišljanje, da smo naredili načrt k rešitvi, na koncu pa sklenila dogovor in rešila vsako posamezno situacija. Začela sem razmišljat, kako naj jaz spremenim to svojo vlogo tako, da bom pri učencih spodbudila samostojnost in prenos veščin v vsakdanjo situacijo.

Odločila sem se, da sama vstopim v njihovo igro. Prvi korak je bil, da sledim njihovim pravilom, prepoznam zgodbo oz.vsebino igre (kaj sestavljajo, kdo nastopa itd.), sprejemem vlogo, ki mi jo oni dodelijo (kaj naj sestavim, kdo je moja figura, kako izgleda, kakšne lastnosti ima) in v vsem dogajanju sledim njim. S tem sem postala njihov partner pri igri. Obenem pa sem s svojim vedenjem za njim model zaželenega, pričakovanega vedenja pri igri (ko je prišlo do nekega konflikta, sem odreagirala tako, kot je družbeno sprejemljivo). Ko

so se na to navadili, sem začela vnašati spremembe. Želela sem imeti drugačno vlogo, sestaviti drugačno figurico, ki bo imela takšne lastnosti, kot si jih jaz želim, tudi sestave sem sestavila drugače (barva, oblika) in jih v celoto umestila drugam, kot pa so mi določili. V tem primeru sem jaz govorila z otrokom in sva midva med seboj reševala nastali konflikt, ko se z mojimi spremembami ni strinjal. Pri tem sem bila še vedno model primerne vedenja. Nato pa sem spremembe vpeljala še preko svoje figurice in s tem poskušala vplivat na potek zgodbe in dogajanja. Moja figurica je rekla nepričakovane stvari, s čimer je spremenila potek dogajanja, večkrat se je figurica odzvala tudi tako, kot se jaz, kot učiteljica ne bi (figurica pa se je lahko, ker ni jaz, je del zgodbe), vseeno sem ob tem sledila neki rdeči niti njihove zgodbe in je nisem rušila. V tej situaciji je figurica postala lutka. Midva z otrokom sva imela nespremenjen odnos, konflikt pa sta med seboj reševali njegova in moja figurica. Občasno sem se predhodno pripravila, kaj želim preko svoje figurice vnašati v dinamiko igre, kaj želim sprožiti pri otrocih. Včasih sem se tega držala, največkrat pa sem izkoristila sam potek dogajanja, situacije, ki so nastajale preko spontane igre in jih s svojo figurico-lutko usmerjala v željene cilje. Ob tem pa sem sčasoma začela opažati spremembe.

Nehote pa je tekom tega procesa nastalo veliko zanimivih in smiselnih zgodb. Z učenci smo se spraševali, kaj lahko z njimi naredimo. Odločili smo se, da bi iz njih izdelali knjigo. Najprej smo sestavili zgodbo, ob čemer smo uresničevali tudi cilje pri slovenščini. Zapisali smo enostavne povedi, določili ustrezno zaporedje, jih smiselno povezali, se dogovorili in poenotili. Nato smo morali izdelati figurice (izbrali smo si temo o Smrkcih), jih poimenovati in zapisati njihova imena. Dogovoristi smo se morali tudi za sceno in jo izdelati, nato pa vsako figurico fotografirati. Nato je sledilo kadriranje posameznih prizorov, ki je zahteval izjemno veliko veščin dogovarjanja, usklajevanja, načrtovanja, izražanja želja, mnenja, potrpežljivosti, prilagajanja... Največ težav nam je povzročal prenos iz tridimenzionalnega v dvodimenzionalno obliko - iz lego kock sestavljene figure smo si morali zamisliti, kako morajo biti postavljene in fotografirane, da se bo na fotografiji videlo vse, kar si želimo, saj si ne moremo ogledati z druge strani, kot pri tridimenzionalnem sestavu. Nato smo zapisali povedi. V tem letu smo spoznali pisane črke, zato smo na roke napisane povedi preslikali. Ob pisanju povedi je bil posebej izziv za trening prepoznavanje čustev, jakosti in

samoregulacije le teh zahteva, da se ne smeš zmotiti, saj črne barvice (ki se pri preslikanju najboljše vidi) ob napaki ne moreš zradirat, zato moraš celo poved zapisati znova. Vse fotografije, preslikanje, oblikovanje sem doma izvedla sama. Nato smo poskusno knjigico natisnili in skupaj pregledali, če je kje kakšna napaka. Zadnje tiskanje in spenjanje sem izvedla sama. Skupaj z učenci smo pripravili tudi razstavo ob izizdu naše knjigice v Trgovini Zebra Gre na Luno. Sama razstava je bil svoj samostojen projekt - sestavljanje programa, zapis vabil, razdeljevanje vabil, obisk trgovinice, dogovarjanje z gospo Natalijo, kje bo razstava, kaj potrebujemo itd., lepljenje zgodbe, dogovor o poteku otvoritve, med samo otvoritvijo pa predstavitev poteka dela (predhodno vrednotenje), predstavitev modela Smrčje vasi (sestav iz lego kock je bil del razstave), kviz o naši knjigici za udeležence, razdelitev daril.

Rezultati

Kot je že opisano pri implementaciji, sprva s svojim vključevanjem, podporo, vplivanjem na interakcije, usmerjanjem in pripravljanjem različnih aktivnosti nisem zaznala željenih rezultatov. Bistveno pa se je dinamika spremenila, ko sem jaz postala del igre, kot odrasla enakovredna učencem. V tem vidim res ogromen potencial gledališke pedagogike. Še izraziteje pa sem lahko z lastno aktivnostjo vplivala na doživljanje učencev (in s tem dosegala zastavljene cilje), ko je dogajanje začela spreminjat figurica - lutka. S tem sva s posameznim otrokom na vsakdanji ravni še vedno ostala v odnosu učiteljica - učenec, midva med seboj v dobrem odnosu, prijatelja, brez konflikta. Hkrati pa naju je povezovala ena zelo močna vez - vsak od naju je imel nadzor nad svojo figurico. Midva med seboj sva bila v dobrem odnosu, vsak od naju pa je imel individualno zase možnost, moč, vpliv na to, kako se bo vedla, kaj bo naredila njegova figurica. Otrok je lahko preko figurice izrazil jezo na neprimeren način. O tem sva se brez težav lahko pogovarjala, ker se tako ni odzval on, ampak figurica, midva med seboj pa sva bila v redu, najih odnos ni bil ranjen, njegova figurica je rekla nekaj grdega moji figurici, ne on meni. S tem je otrok lahko izrazil svoj notranji svet, dal je frustracijo iz sebe, hkrati pa s tem ni prizadel nobenega resničnega

odnosa, osebe. Takoj v naslednjem trenutku je lahko na situacijo pogledal "z vrha", z določene distance, in jo vrednotil ločeno od sebe, s tem pa do neprimernega dejanja vzpostavil mejo, to neprimerno dejanje ni bil on, ni ga definiralo. Sama situacija ga je razburila, ni pa ga bremenil občutek krivde, zaznamovanosti, da je storil napako, zato je lažje reguliral svoje odzive. S tem je tudi sam (z ustreznim usmerjanjem) lahko našel rešitev in jo nato izpeljal, imel je moč, znanje, ki ga njegova figurica ni imela.

Razprava, zaključki

Celoten naš proces je navzven deloval, kot da se "samo igramo". Tudi učenci so sprva spraševali "A danes se bomo pa samo igrali?", kdaj se bom spet igrali. Kasneje so me vabili k njihovi igri, če bom imela danes čas, da se igram z njimi. Za njih je bilo dogajanje sprva le igra, čas, ki ga preživljajo po svoje in jih jaz ne usmerjam. Sčasoma pa sem jim zastavljala vprašanja, da so prepoznavali, da se pravzaprav tudi med to igro zelo veliko dogaja. Seveda tega niso vedno razumeli. Nekajkrat so me tudi vprašali, zakaj rečem, da med igro veliko naredimo. Dogovorili smo se, da uro oblikujemo tako, da se najprej igramo, potem pa npr. pogledamo snov, ki bi jo tisto uro delali. Jaz sem jim pri tem zastavila nekaj kriterijev - kaj morajo figurice sestavljati, kakšno vlogo ima kdo itd., nato pa smo se npr. 20 minut igrali. Za tem smo pogledali, kakšne naloge so na dano temo v delovnem zvezku in premišljevali, kaj od tega smo izvedli med igro. S tem so konkretno prepoznavali, da igra ni samo prosti čas in obratno - da so vsebine iz učnih ur uporabne v vsakdanjem življenju.

Viri in literatura:

Burja, T. idr. (2014): Prilagojeni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke s avtističnimi motnjami (AM), Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/PP_AM_ enakovredni.pdf

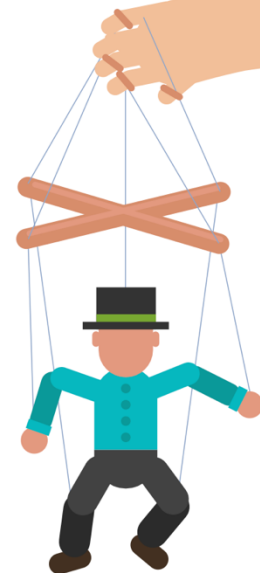
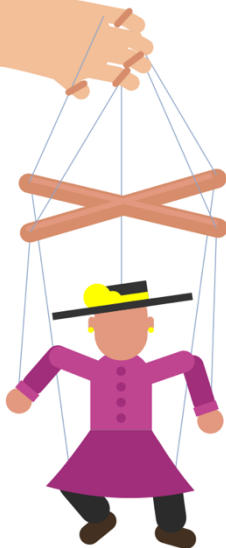
Suzana Puš

LAHKO SEM LUTKA PA ČEPRAV ZAJEMALKA

Povzetek

Neki novi časi so nas čez noč pahnil v neko čisto novo situacijo; epidemija in učenje na daljavo. Družba je odsevala strah, negotovost in zaskrbljenost. Dobri tolažbi sta bili iznajdljivost in pozitiven odnos. Kot učiteljica učencev 2. razreda, v katerem je bilo tudi nekaj učencev z odločbo, sem se zavedala, da moram odgovoriti na veliko več izzivov kot običajno. Dober adut so bili rekviziti, ki so mi med pripravo na videosrečanje z učenci prišli v roke. Z nekaj dodatki so se spremenili v lutke. Tako jih je na 1. videosrečanju pozdravil Šefko (zajemalka) s prav posebnim pogledom in jezikom, rahlo bolnega videza. Prizor je bil zabaven in smešen, kar je bil moj namen, a hkrati tudi v duhu realnega življenja. Izkazalo se je, da je takšen način lahko veliko več kot samo pouk na daljavo. Rekviziti so postajali lutke, ki so pritegnile učenčev pozornost, izboljšale sodelovanje in vključevanje.

Ključne besede: pouk na daljavo, rekviziti-lutke, sodelovanje, pozornost, vključevanje

I CAN BE PUPPET ALTHOUGH A LADLE

Abstract

Some new times have pushed us into some completely new situation overnight; epidemic and learning from distance. Society reflected fear, uncertainty and concern. Ingenuity and positive attitude have become comforting. As a teacher of 2nd grade, I was aware that I had to answer many more challenges than usual. It was necessary to play my trump card, which was a puppet. Random props, which were around the room during the preparation for the video lesson with students, can be a very good asset. With a few accessories, they turned into puppets. First video hour, Šefko (the ladle) greeted them with a very special look and language, looking slightly sick. It turns out that such a method can be much more than just learning from distance. Props were becoming puppets that attracted the student's attention and improved cooperation and inclusion.

Keywords: distance learning, props-puppets, cooperation, attention, inclusion

Neki novi časi – epidemija in učenje na daljavo

V šolskem letu 2020/21 smo bili učitelji, učenci, starši in še marsikdo postavljeni čez noč v neko čisto novo situacijo; epidemija in pouk na daljavo. S takšnim poukom mnogi učitelji nismo imeli nobenih izkušenj. Družba je odsevala strah, negotovost in zaskrbljenost. V tem obdobju je bilo dnevno izpostavljenih preveč problemov, rešitve pa so prihajale prepočasi. Pogosto je bila na preizkušnji tudi strpnost v družbi. Potrebno je bilo izkazati kar nekaj novih veščin, da bi obvladovali situacijo. Iznajdljivost in pozitivna usmerjenost sta vedno dobri tolažbi. Kot učiteljica učencev 2. razreda, v katerem je bilo tudi nekaj učencev z odločbo, sem se zavedala, da moram v takšnem vzdušju odgovoriti na veliko več vprašanj učencev kot običajno. Tako smo skupaj premagovali strah, negotovost in zaskrbljenost glede bolezni, ki

je bila glavna tema v družbi, glede socialne izoliranosti in izobraževanja na daljavo. Potegniti je bilo potrebno pravega aduta iz rokava. Pri svojem delu pogosto uporabljam lutko in vem, da so lutke odlične za uvajanje rutin, pravil in tudi novosti. Zato je bila lutka moja prva izbira. Ker sem jo morala na hitro ustvariti, izdelati, sem se poslužila rekvizitov, ki so bili okoli mene. Prva stvar, ki mi je ob tej ideji prišla v roke, je bila zajemalka. Z nekaj enostavnimi dodatki sem jo spremenila v lutko. Tako je učence je na 1. videouru pozdravil Šefko (zajemalka) s prav posebnim pogledom in jezikom, rahlo bolnega videza. Prizor je bil zabaven, smešen, kar je bil tudi moj namen, a hkrati tudi v duhu realnega življenja. Splošen vtis po prvi video uri je bil, da bo uporaba lutke obetavna metoda.

Pouk na daljavo brez lutke

Lutka seveda ni bila prisotna pri sleherni video uri. Zanimivo je bilo, kako drugače so se odzivali učenci ob prisotnosti in odsotnosti lutke. Deloma tudi zato, ker sem pri sebi opazala pomanjkanje suverenosti pri delu na daljavo. Saj je bila tudi zame to neka manj znana situacija, na katero me ni nihče pripravil. Priznam, da sem slabo poznala aplikacije za video srečanja. Sem pa iz dneva v dan odkrivala, kako deluje, kaj vse ponuja, kot še nekateri drugi komunikacijski kanali. Na drugi strani so bili učenci, katerih pozornost je bila razpršena na vse okoli njih. Spomnim se učenki s posebnimi potrebami, ki sta bili zelo neodzivni, žalostni, pa učenca, ki se je neprestano vrtel na vrtljivem stolu in s tem vznemirjal druge učence. Spet drug je ležal na postelji z najnovejšimi slušalkami, misleč, kako super je pouk na daljavo, še posebej, ker se lahko izklopi in vklopi po mili volji. Če temu dodam še vse moteče dejavnike v njihovih domovih (pleskanje sten, sesanje, delujoči kuhinjski aparati, mlajši sorojenci, radio...), je bila pritegnitev pozornosti posebna misija. Problem, s katerim smo se soočali, so bili tudi učenci, ki so neprestano segali v učiteljevo ali sošolčevo besedo, pa tudi učenci, ki niso ničesar zapisali. Pogosto pri tej starosti učencev učitelj preverja glasno branje. Učenci, ki niso dobri bralci, niso želeli glasno brati. Tudi pri preverjanju znanja so se odzivali vedno eni in isti učenci, ostali so bili tihi opazovalci. Izziv je bil pridobiti odzivnost vseh učencev.

Vpliv lutke na učence

Študija iz leta 2008, objavljena v *International Journal of Science Education* o učencih, starih od 7 do 11 let, je pokazala, da lutke učencem predstavljajo drugačno avtoriteto kot učitelj. Le te vidijo učenci bolj kot vrstnike. To prijateljstvo vodi do tega, da učenci lažje odgovarjajo na vprašanja lutke kot učiteljeva. Glede na to študijo so raziskovalci med študijo uporabili opazovanje v razredu ter intervjuje z učitelji in učenci. Opazili so, da so se otroci, ki običajno ne bi odgovarjali na vprašanja učiteljev, potrudili, da bi lutki podrobno razložili odgovore, ker so sočustvovali z njo. Učenci so trdo delali, da so artikulirali in razložili svoje ideje lutki (ki ne razume) in ne učitelju, ki pozna vse odgovore in bo vedel, kaj pomenijo, tudi če ne razložijo dobro. Lutke tako učiteljem omogočajo, da lažje pridobijo vpogled v učenčevo razumevanje predstavljenih konceptov, medtem ko učenci predajajo lutkam lekcijo, ki se je učijo. Christie Belfiore, asistentka v uredništvu revije *Teach Magazine*, v reviji omenja, da so lutke idealne za pritegovanje otrokove pozornosti, saj so zabavne in podobne medijem, ki jih otroci gledajo doma. Lutke so učinkovite tudi pri spodbujanju raznolikosti in vključevanja. Pri svoji ideji sem se oprla na nekdanji članek o terapevtskem lutkarstvu o, katerem piše Gudrun Gauda, psihologinja in družinska terapevtka. Piše, da imajo lutke vseh vrst, v različnih oblikah že od antičnih časov magično avro in terapevtski pomen. Predvsem zato, ker so podoba človeka – podoba, v katero je mogoče veliko vmisliti glede osebnosti, značaja in vedenja. To pomeni: lutke so kot ljudje – a tudi takšne, kot bi si želeli, da bi bili ti ljudje. Lutka nam nikoli ne nasprotuje. Bit mora to, kar želimo. Lahko si omislimo zelo preproste, enostavne lutke, ki so samo v svojem namigu človeške: lesene izrezljane lutke, lutke iz slame ali volne itd. Takšne še posebej spodbujajo našo domišljijo. Pa vendar so lutke brez oči precej redke. Pogosto so najpomembnejši detajl na lutki, saj nosijo njeno življenje. To nas ne preseneča, če vemo, da so oči staršev prvo, kar dojenček jasno vidi in tudi vsa naša prva doživljanja sveta beremo iz oči staršev.

Na podlagi teh preliminarnih informacij tudi ni presenetljivo, da ideja o uporabi lutk v (kurativnem) izobraževanju in (psiho)terapiji ni niti nova niti nič posebnega. Tako kot šamani ustvarjajo lutke kot človeško obliko in simbol, da bi nanje delali svojo magijo, jo vsak

otrok, ki dobi v roke lutko – tudi če je samo figura iz cunj – instinktivno uporabi kot partnerja, nasprotnika in identifikacijsko figuro.

O teh spoznanjih sem razmišljala neko popoldne med pospravljanjem po kuhinji in delovnem prostoru, kjer sem se pripravljala na pouk.

Rekviziti so postali lutke

Prelagala sem številne rekvizite, ko se mi je utrnila ideja, da se prav tako številni rekviziti nahajajo okoli učencev v njihovih domovih. Pred tem je Šefko – zajemalka imel za sabo že kar nekaj učnih ur na daljavo, ki jih je samostojno izpeljal. Učiteljica sem bila zgolj animator. Pozornost, sodelovanje in vključenost učencev je bila boljša, kot če je uro vodila učiteljica. Učenci so odlagali svoja bremena. Izražali so svoje skrbi, pomisleke glede skrivnostne bolezni in splošnega stanja, željo po socialnih stikih, po vrnitvi v razrede. Odločila sem se, da bom tudi njih spodbudila k uporabi lutke. Dobili so ustna navodila za izdelavo, pisna pa sem poslala v spletno učilnico.

Navodila v spletni učilnici:

1. Doma izberite predmet, ki bo jutri vaša lutka. Lahko ji kaj dodate ali nič. Dodatke izberite iz vaše okolice (papir, vrvice, koščki blaga, volna, gumbi, brisačke, vata, vejice, zamaški,...)
2. Jutri ob 8.00 se dobimo na zoom-u z vašimi lutkami.
3. Da jih bomo bolje spoznali se bodo lutke predstavile: povedale bodo svoja imena, koliko so stare, od kod prihajajo, kaj rade delajo, kaj jih zanima ter nekaj o svoji družini in prijateljih.

Naslednji dan sem opazila, da je večina učencev že v čakalnici zoom-a. Najprej sem spustila v učilnico samo učence. Pričakal jih je napis, da bom 5 minut zamudila, ker moram oskrbeti Šefka. Ta dan je bilo pri pouku namesto 9 kar 18 učencev; 9 učencev in 9 lutk. Med čakanjem

na učiteljico in Šefka je med njimi stekla komunikacija, ki je že spominjala na animacijo. Izkazalo se je, da so lutke še posebej koristne, ko moramo učitelji hitro vzpostaviti prijetno vzdušje za učenje.

Nato se je pridružil Šefko. Presenečen je bil nad novimi učenci. To so bili 1 zajemalka, 3 kuhalnice, 1 cedilo, 1 žlica, 2 vilici in 1 plišasti samorog. Večina je izbrala kuhinjske rekvizite verjetno po zgledu Šefka. Samoroga pa je izbrala deklica z avtističnim spektrom, ker je to bila njena igrača, na katero je bila že dalj časa navezana. Vsem rekvizitom so učenci dodali oči. Le nekaterim pa so dodali tudi lase, jezik, usta in določene kose oblačil. Šefko jih je pozival k predstavitvi. Spomnim se imen Nande, Šefla, Kuhla, Juhca, Piki, Dobertek, Vilka. Na moje presenečenje so učenci oz. njihove lutke predstavitev opravile zelo suvereno. Če primerjam le to s predstavitvijo najljubše osebe pred časom, ko smo bili še skupaj v razredu, je bil napredek očiten. Predvsem so bile lutke tiste, ki so ponudile veliko materiala in izhodišč za lažje izražanje in razvijanje komunikacije. Šefko jih je spodbujal z dodatnimi vprašanji. Zanimivo je bilo to, kako so stvari z lutko v roki bolj podrobno raziskali in postavili več vprašanj kot običajno. V naslednjih dneh so bile lutke ob njih.

Današnji otroci se hitro naveličajo igrač ali aktivnosti. Menim, da jim prehitro dovolimo zavreči jih ali pozabiti na njih, namesto da bi jih spodbudili, da jih bolje raziščejo. Pri lutkah pa je ravno to čar, da lahko nastajajo nove, ki se navezujejo in povezujejo z že obstoječimi. Tako so lahko vse aktivne na različne načine.

Ob različnih učnih vsebinah smo prihajali na nove ideje za izdelavo lutke.

Primer uporabe lutke pri matematiki – poštevanka

Moj cilj uporabe lutke pri utrjevanju poštevanka je bil predvsem ta, da bi sodelovali in se vključevali tudi tisti učenci, ki so bolj obremenjeni z neznanjem in napakami ter da bi uživali v procesu.

Za to priložnost smo si izdelali preproste lutke iz kuhinjske krpe, katerega drugega kosa blaga ali rokavice. Svojo sem jim predhodno pokazala na eni izmed ur matematike. Vsaka

lutka je bila predstavnik večkratnikov enega števila od 1- 10. To število je morala imeti pritrjeno na vidnem mestu, da smo ga vsi videli. Nato sem zavrtela spletno kolo na spletni strani »wheelofnames.com«, na katerem je bilo napisano veliko večkratnikov. Ko se je kolo ustavilo na določenem večkratniku, je morala lutka, ki ji je ustrezal večkratnik, ob zvočnem efektu zmagoslavja zaplesati. Zanimivo je bilo, da so njihove lutke izvajale kontrolo nad pravilnim rezultatom oz. reakcijo. Po plesu je lutka povedala še ustrezen račun k večkratniku. Tako so tudi brez težav usvojili, da imajo nekatera števila skupne večkratnike.

Pri uporabi lutke nastopi trenutek neobremenjenosti, ker se učenci preko nje lažje soočajo z nepravilnim rezultatom. Pravzaprav ga kar pripišejo lutki. Presenetljivo je tudi, da v več primerih podajajo analizo za napačno odločitev, kar je za učitelja neprecenljivo.

Kreativnost in edukacijska moč

Poudariti moram, da je pri izdelavi lutke iz domačih rekvizitov izstopala kreativnost učencev, včasih tudi njihovih staršev. Všeč mi je bilo dejstvo, da so pri izdelavi lutke sodelovali tudi družinski člani. Opaziti je bilo, da je tudi njih motiviral ta način dela.

Učenci so bili pred ekrani s svojimi lutkami zelo sproščeni. Včasih celo preveč. Privoščili so si tudi marsikateri neprimeren izraz (ti si neumen, smrdiš, ...), a je Šefko interveniral in jih opozoril na primernejše izražanje.

Presenetila me je edukacijska moč, ki se je izrazila pri takšnem delu. Npr. med učnimi vsebinami je bila tudi voda in njene lastnosti. Učence sem v sled ponavljanja učne snovi postavila pred izziv, naj izdelajo lutko vodo in jo poimenujejo. Moja je bila modra kapa, ki je predstavljala oblak z imenom Kumula. Večina lutk je bilo na palici, v modrih barvah iz kartona, vrteksa in vate. Bila pa je med njimi steklena prozorna posoda napolnjena z vodo, na njej pa so plavale oči, nos in usta. Slednje je bilo narisano na nepremočljivi podlagi (kos plastike) položeni na gladino vode (upoštevana lastnost materiala). Učence sem pogosto opozarjala, spodbujala, naj pri lutki raziščejo vse možne načine animacije. Lutki v skledi je bilo ime Bistra (lastnost vode). Ideja je bila nadvse izvirna. Bistra je imela več obrazov;

plavajoči obrazni deli so spreminjali obraz. To lutko smo skupaj še posebej raziskovali. Sestavni elementi so bili enostavni. Ugotavljali smo, da je en izmed načinov animacije lahko zibanje vodne gladine v skledi. Torej je bilo potrebno skledo premikati. Precej lažje jo je bilo premikati, če je učenka na mizo položila več barvic, nanje dala trši papir (za podlago) in na to postavila skledo. Pred kratkim smo se učili o gibanju teles in učenka je uporabila pridobljeno znanje, da je gibanje hitrejše in lažje, če zmanjšamo trenje. Zanimiva je bila ideja o govoru Bistre, ki je ponazarjal gibanje gladine vode. V govoru je bilo zaznati zadevanje vode v stene posode. Tu smo opazili tudi ritem in tempo, s katerim se pogosto srečujemo pri glasbeni umetnosti. Skratka uporaba lutke se je izkazala kot močno motivacijsko in komunikacijsko sredstvo v procesu osvajanja novih znanj, ponavljanja in utrjevanja ter uporabo že pridobljenih znanj.

Izkazalo se je, da je takšen način dela lahko veliko več, kot samo pouk na daljavo. Medtem, ko se je v javnosti poslušalo o pomanjkljivostih pouka na daljavo in vrzelih v znanju, smo z učenci na rednih videourah pogosto uživali v našem gledališču. In temu ni manjkalo nič. Rekvizite v naših domovih (šolske potrebščine, posode, jedilni pribor, kozarce, pokrovke, slušalke, stol, rokavice, celo vodo ...) smo z raznimi dodatki spreminjali v lutke, s pomočjo katerih smo dostopali do novih znanj ali pa ponavljali in utrjevali z veliko mero motivacije in kreativnosti.

Zaključek

Lutke so močno podporno sredstvo v procesu izobraževanja. Izkazale so se kot dober posrednik med učiteljem in učencem. Lutke, pa čeprav so to samo neki rekviziti, ponujajo več možnosti za ustvarjalnost, sodelovanje, kritično mišljenje in radovednost. Učencem dajejo glas in jih postavljajo v vlogo ustvarjalca. Mlade glave v rosnih letih je mogoče oblikovati v katerokoli smer. Izobraževanje ima ogromen potencial za spreminjanje sveta. Kako se razvijamo, obnašamo in ljubimo, je odvisno od znanja, ki ga imamo. Ne glede na to, ali gre za reševanje večjega konflikta na globalni ravni ali mikrokonfliktov, ki kar mrgolijo v nas, je izobraževanje entiteta, na katero se izključno zanašamo. Ko gre za prejetje,

želimo zagotoviti, da dobimo najboljše. Znanje se je tako kot vsaka druga stvar pod soncem spremenilo. Tehnološki razvoj je vplival na skoraj vse vidike našega življenja in izobraževalni sektor ni izjema. Zanimivo je videti, kako tehnologija spreminja podobo izobraževanja, hkrati pa se je močno povečal izziv ohranjanja temeljnih vrednot. Da bi ohranili temeljna načela, so si mnogi pedagogi trdo prizadevali, da bi nam predstavili učinkovite načine za podajanje kakovostnega izobraževanja in uporaba lutk je eden izmed njih.

Literatura

BELFIORE, Christie (2013): Puppets Talk, Children Listen.

<https://teachmag.com/archives/5618>

GAUDA, Gudrun: Einführung in das therapeutische

Puppenspiel.<https://www.kindergartenpaedagogik.de/fachartikel/psychologie/962/>

BREZ BESED

Povzetek

Pri gledaliških predstavah z vrtčevskimi otroki je eden izmed največjih izzivov in glavni krivec, da se predstave sploh ne lotimo, besedilo predstave. Kaj pa, če bi besedilo preprosto izpustili in ga nadomestili z gibi, mimiko, plesom, kostumi, scenografijo in načrtno izbrano glasbo? S tem pomagamo tudi otrokom, ki se v predšolskem obdobju najtežje izražajo ravno z besedami.

V prispevku želim predstaviti tri primere dobre prakse izvedbe gledališke predstave z najmlajšimi otroki brez besed ali le nekaj stavki, in sicer:

- Ela Peroci: Muca Copatarica (3–4 letni otroci),
- F. Prešeren: Povodni mož (4–5 letni otroci),
- R. Bonilla: Kakšne barve je poljubček (4–6 letni otroci).

S prvo in tretjo predstavo smo usvojili zlato priznanje na Državnem srečanju otroških gledaliških skupin v organizaciji JSKD. Največ pa zagotovo pomeni navdušenje otrok nad igro in neprecenljive gledališke izkušnje, ki jih dobijo ob tem.

Ključne besede: gledališka pedagogika, predšolski otroci, glasba, ples, scenografija.

NO WORDS

Abstract

When it comes to theater performances with kindergarten children, one of the biggest challenges and the main reason for not starting the show at all is the text of the play. What if the text was simply omitted and replaced with movements, facial expressions, dance, costumes, scenography and carefully selected music? With this we also help children, who, in the pre-school period, have the most difficulty expressing themselves with words.

In this article I would like to present three examples of good practice of performing a theatrical performance with the youngest children without words or only with a few sentences:

- Ela Peroci: Muca Copatarica (3-4 year old children),
- F. Prešeren: Flood Man (4-5 year old children),
- R. Bonilla: What color is a kiss (4-6 year old children).

With the first and third performances, we received a gold award at the National Meeting of Children's Theater Groups organized by JSKD. But the biggest thing is definitely the children's enthusiasm for the performance and the priceless theatrical experience they get from it.

Keywords: theatre, preschool children, music, dance, scenography.

Besedilo

Pri gledaliških predstavah z vrtčevskimi otroki je eden izmed največjih izzivov in glavni krivec, da se predstave sploh ne lotimo, besedilo predstave. Kaj pa, če bi besedilo preprosto izpustili in ga nadomestili z gibi, mimiko, plesom, kostumi, scenografijo in načrtno izbrano glasbo? Marsikdo se sprašuje, če je to sploh mogoče in ali so otroci tega sposobni. Pri tem pa pozabljamo, da se v predšolskem obdobju otroci najtežje izražajo ravno z besedami, tako z umikom besedila naredimo veliko uslugo tudi njim.

Glasba namesto besedila predstave

Večina mentorjev gledaliških skupin rada zapolni predstavo z glasbo, a vse premalo se zavedamo, kako pomembna je pravilna uporaba glasbe - vse od glasnosti, izbora vrste glasbe in besedila, če ga ta ima. Če glasbe ne izberemo in uvrstimo v našo predstavo z določenim namenom, potem je bolje, da je sploh ne predvajamo, saj lahko povzroči ravno nasprotni učinek. Glasba v predstavi nastopi v različnih funkcijah (Gal Štromar idr., 2014):

- ustvarjanje atmosfere;
- poudarjanje vsebinsko pomembnih trenutkov v predstavi;
- pripovedovanje dramske zgodbe (gledališki song).

Če z glasbo nadomestimo besedilo predstave, potem ima v naši predstavi tretjo funkcijo in dobesedno z izbiro glasbe pripovedujemo in orišemo dramsko zgodbo. Pomemben je preišljen izbor glasbe. Najprej se moramo odločiti za stil glasbe (klasična glasba, instrumentalna glasba, ljudska glasba, otroške pesmice, popevke,...), potem pa znotraj stila določimo skladbe, ki izražajo občutke, spodbujajo našo domišljijo k orisu nekih dogodkov, ki se zgodijo v predstavi. Glasbo s skrajšanjem in izrezovanjem oblikujemo po našem okusu in željah, kar je še posebej pomembno pri klasični glasbi, saj se razpoloženje v eni skladbi lahko zelo spremeni.

Po skrbnem in premišljenem izboru glasbe lahko rečemo, da je glasba ubrana in da v »celotni gledališki postavitvi tudi sama nosi smotrno dramaturški lok. V tem primeru lahko govorimo o glasbi kot o enakovrednem nastopajočem akterju« (Gal Štromar idr., 2014, str. 84).

Gib namesto besedila predstave

»Gib je eden izmed osnovnih gradnikov gledališke predstave« (Gal Štromar idr., 2014, str. 86). Gibi že v predstavi z besedilom odzamejo marsikatero besedo in pokažejo nek dogodek namesto da bi ga igralci opisovali. Gib predstavlja vsako neverbalno izražanje (ki je predšolskim otrokom veliko bližje kot verbalno izražanje), mimika (otroci z vživetjem v določeno vlogo in realnim doživljanjem predstave brez težav pokažejo mimiko) in ples (lahko je popolnoma samostojen izrazni ples, ki izhaja iz občutkov otrok ali pa dogovorjena koreografija, ki prikazuje določeno dogajanje).

Gib mora vedno izhajati iz karakterja osebe v predstavi in zgodbe določene predstave. Pri otrocih je pomembno, da popolnoma razumejo zgodbo in se dobesedno vživijo vanjo in v vse osebe, ki v njej nastopajo. Nekateri otroci so zelo ustvarjalni v svojem gibu in bodo znali brez težav svoje občutke izraziti z gibom. Tako bodo brez dodatnih pojasnil odlično prikazali dogajanje v predstavi. Drugi pa za to potrebujejo dodatne spodbude in dobesedno narisan »načrt«, kako in kje se naj gibajo po odru. Pomembno je, da poznamo naše otroke igralce in se jim individualno prilagodimo.

Kostumi in scena namesto besedila predstave

Kostumi in scena lahko veliko povedo o določeni predstavi – lahko jo umestijo v prostor, lahko dajo osebi karakter ali poudarijo določeno lastnost, lahko pokažejo časovne spremembe, vsekakor pa brez besed povedo, kdo je na odru in kje se trenutno nahaja.

Pri izbiri kostumov in scene je pomembno, da so enostavni. Z najmlajšimi je učinkovito sceno delati tako, da jih vključimo zraven, se o sceni pogovorimo, izberemo najboljšo idejo in jo uresničimo s skupnimi močmi. Del zagotovo lahko prispevajo tudi otroci.

Zlato pravilo scene je tudi njena uporabnost. Torej, vse kar je na odru, naj ne bo le kot okras, temveč mora biti nečemu namenjeno in se mora v predstavi uporabiti. Torej če je na odru stol, je lahko to dejansko stol, lahko pa je lestev, gora, tunel ali ladja, če ga obrnemo okoli.

Pri tem pa se moramo zavedati, da so še vedno najbolj pomembni otroci igralci, zato pri sceni in kostumih upoštevajmo pravilo »Manj je več!«.

Primeri dobre prakse gledaliških predstav s predšolskimi otroki

Na kratko bom predstavila tri primere dobre prakse izvedbe gledališke predstave z najmlajšimi otroki brez besed ali le nekaj stavki, in sicer:

- Ela Peroci: Muca Copatarica (3–4 letni otroci),
- F. Prešeren: Povodni mož (4–5 letni otroci),
- R. Bonilla: Kakšne barve je poljubček (4–6 letni otroci).

E. Peroci: Muca Copatarica

Predstavo sem izvedla z najmlajšimi otroki (3–4 leta), ki so se prvič srečali z gledališkim odrom, zato v njej nismo uporabili ene same besede. Namesto besed je govorila klasična glasba, ki je bila premišljeno izbrana, skrajšana in oblikovana v eno skladbo. Menjava odlomkov klasičnih glasb je bil znak za otroke za novo dogajanje na odru. Tako so otroci samostojno brez moje pomoči izvedli gledališko predstavo.

Posebnost predstave je bila ogromna škatla (2 x 2 metra), ki je predstavljala celotno sceno in je bila porisana s ključnimi okolji, v katerih se dogaja zgodba (hiše z rdečimi strehami v vasi, gozd, hiša muce copatarice, notranjost hiše z ogromno šivanko). Tako scena sporoča, kje se dogaja zgodba, otroci pa so z gibi prikazali, kaj se je zgodilo (kako se otroci prebujajo, iščejo

copatke; kako se odločijo, da gredo pogumno iskati Muco Copatarico; kako jih je strah, ko odkrijejo njeno hišo v gozdu; kako vsi razen najmlajšega najdejo svoje copatke; kako Muca Copatarica še naprej šiva copatke drugih otrok, otroci pa se s stiropornimi kroglicami, ki jih vržejo nad Muco Copatarico, hkrati tudi priklonijo).

S predstavo smo usvojili zlato priznanje na Državnem srečanju otroških gledaliških skupin v organizaciji JSKD in se udeležili srečanja gledaliških skupin na Jesenicah kot najmlajši igralci.

F. Prešeren: Povodni mož

Besedilo predstave je predstavljajo le nekaj najbolj znanih citatov, in sicer: »Od nekdanj lepe so Ljubljanke slovele, al' lepše od Urške bilo ni nobene.«, »Le urno, le urno obrni pete. Le urno, le urno, ker pozno je že.« »Vrtinec so vid'li čolnarji deroč al' Uršike videl nobeden ni več.« Namesto besedila je govorila klasična glasba in gibanje otrok. Velik poudarek je bil na stopnjevanju gibanja, predvsem v tistem delu, ko Urška in Povodni mož plešeta in jo na koncu potegne v deročo reko.

Za sceno smo uporabili deko iz barvnih kvadratov v modrih odtenkih na eni strani in črnega blaga na drugi strani, ki je služila za več namenov – bila je oder glasbenikom, ki so igrali na zabavi, predstavljala je deročo Ljubljanico in na koncu so otroci Urško in Povodnega moža z njo pokrili s črno stranjo navzgor, kot da sta izginila.

R. Bonilla: Kakšne barve je poljubček

Besedilo predstave je le kratek pogovor med dvema deklicama, ki ugotavljata, kakšne barve so poljubčki in skozi vso predstavo spoznavata, katera dobra in katera manj dobra stvar je določene barve. Pogovor med njima je bil popolnoma spontan in vsakič malo drugače speljan. Pomembno je le to, da je ta začetni dialog usmeril gledalce, o čem bo predstava govorila. Potem namesto predstave govori klasična glasba, ki se spreminja z barvnimi pozitivnimi in negativnimi občutki (poljubček je lahko rumen kot piščanček, ampak rumene

so tudi limone; lahko je rdeč kot jagode, ampak rdeča je tudi jeza; lahko je zelen kot travnik, a zeleni so tudi krokodili; lahko je moder kot morje, a modra je tudi žalost; kaj če je roza kot pujsi?).

Da so bile barve še bolj izpostavljene, so bili otroci oblečeni v barvne majice (ker so igrali več vlog, so imeli oblečene po dve majici, ki so jih med predstavo slekli). Uporabili smo tudi barvne luči in majhne barvne škatle (kot scena, ki je bila enostavna za prenos, saj je vsak otrok prijel svojo škatlo in jo nesel s seboj), ki so bili porisane s stvarmi, ki jih določene barve predstavljajo. Hkrati pa so se otroci ves čas gibalno izražali in prikazali celotno paleto čustev skozi celotno zgodbo.

S predstavo smo dobili zlato priznanje na Državnem srečanju otroških gledaliških skupin na Ptuju. Tudi tam smo bili najmlajša gledališka skupina in so nam vsi pošiljali poljubčke. Več kot kakršnakoli nagrada pa zagotovo pomeni navdušenje otrok nad igro in neprecenljive gledališke izkušnje, ki so jih ob tem dobili. S poljubčki smo v Mestni knjižnici Grosuplje za vse drugošolce naredili tudi pravo gledališko matinejo ob vstopu med bralce.

Za konec ...

Ustvarjanje gledališke predstave z najmlajšimi je dolgotrajen proces, a vsekakor nekaj najlepšega, če uživamo v gledališki igri z otroki. Ne smemo pričakovati, da bodo otroci že z nekaj vajami usvojili celotno predstavo. Pomembno je, da se v njej igrajo in jo podoživljajo na svoj način, mi pa jih pri tem spretno usmerjamo. Priporočljivo je, da otroci med seboj menjavajo vloge in se najdejo v tisti, ki jim je najbolj blizu. Velikokrat smo tudi sami kot mentorji v zmoti in pri določenem otroku precenimo ali podcenimo njegove igralske sposobnosti. Pomembno je, da zgradimo okolje, v katerem se bodo otroci počutili varne, saj bodo le tako lahko izražali svoje občutke in pri igri uživali.

Naslednji korak pa je zagotovo odhod na oder, ki se ga marsikateri mentor boji. Ja, lahko pričakujemo, da se bo zgodilo marsikaj, zagotovo kaj, kar ne bi niti v sanjah pričakovali – ko se na primer najmlajši otroci vrtijo v krogu čisto ob robu odra in ne veš, ali bi skočil pod oder

ali jih pustil v svojem elementu; ko se otrok zaplete v zaveso in razkrije pol zaodrja; ko otrok obnemi, išče mamo po dvorani in ji začne mahati; ko nekoga (dva, tri in vedno več) lulat tik pred predstavo. Hkrati pa se na odru zgodi tudi toliko lepih stvari – kako se otroci med seboj povežejo, kako jih združi ista zgodba, kako so drug drugemu prišepetovalci in drug drugega spodbujajo, kako cenijo gledališke predstave in se znajo v gledališču obnašati, kako dober je sendvič, ki ga dobimo po predstavi, predvsem pa kako neprecenljive so otrokove izkušnje na odru za naprej.

Naj besede ne bodo ovira. Premostite jih in igrajte se gledališče tudi z najmlajšimi.

Viri

Gal Štromar, Maja in Geč, Gregor (2014). *Črkolandija. Pravljica, dramsko besedilo in gledališki priročnik*. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti in AMANART, Zavod za kulturne dejavnosti.

DIDAKTIČNA IGRA KAČE IN LESTVE

Povzetek

Zavedamo se, da je samopodoba ključnega pomena za razvoj otrok in mladostnikov. Pri otoku s posebnimi potrebami še toliko bolj. V želji, da bi preko didaktične igre otroci in mladostniki krepili pozitivno samopodobo, smo naredili didaktično igro Kače in lestve.

Za učence in učitelje je pouk z didaktičnimi igrami pomemben pristop pri doseganju zastavljenih ciljev. Didaktične igre namreč delujejo motivacijsko in hkrati omogočajo drugačne izkušnje pri učenju.

Temelji so na pristopih gledališke pedagogike, ki poudarja otrokovo osebnost, spodbuja razvijanje boljše komunikacije, individualnost, krepi samozavest, skupinsko delo in pomaga izboljšati medsebojne odnose.

Z gledališkim ustvarjanjem in gledališko dejavnostjo pomagamo otroku razvijati empatijo, spoštovanje, kritično mišljenje, kreativnost in smisel za estetiko.

Ključne besede: samopodoba, didaktična igra, gledališka pedagogika, otrok s posebnimi potrebami

DIDACTIC GAME SNAKES AND LADDERS

Abstract

We are aware that self-esteem is crucial for the development of children and adolescents. In the case of child with special needs, even more so. In order to strengthen the self-esteem of children and adolescents through a didactic game, I made a didactic game Snakes and Ladders.

For students and teachers, lessons with didactic games are an important approach to achieving goals. Didactic games have a motivational effect on the individual and at the same time enable different learning experiences.

The foundation was on the approaches of theater pedagogic, which emphasizes the child's personality, encourages the development of better communication, individuality, strengthens self-confidence, teamwork and helps to improve mutual relations.

Through theatrical creation and theatrical activity, we help children develop empathy, respect, critical thinking, creativity and a sense of aesthetics.

Keywords: self-image, didactic play, theater pedagogic, child with special needs

Uvod

Razpoložljivost primernega šolskega gradiva za slepe in slabovidne otroke je v primerjavi z dostopnostjo in številčnostjo klasičnega gradiva neprimerno manjša. V želji, da bi dodala v zbirko otroških pravljic in pesmic za slepe in slabovidne otroke še kakšno zgodbo, sem načrtovala izdelavo slikanice z naslovom »Čigava je ta kapa?« in didaktično igro Kače in lestve. Raznolikost gradiva je dobrodošla. S pomočjo različnih materialov imajo otroci več spodbud pri razvijanju tipa. Za otroke z okvarami vida je treba poiskati, narediti ali kako drugače prikazati nadomestne informacije.

S pomočjo različnih materialov lažje približamo želeno informacijo, ki jo otrok lahko zazna preko tipa, vonja, sluha.

Slikanica in igra sta primerni tudi za polnočutne otroke. Današnji čas narekuje hitre in kakovostne informacije v procesu pouka kot v vsakdanjem življenju.

Teoretični del

Samopodoba

Samopodoba je eno temeljnih področij osebnosti. Zajema celoto predstav, mnenj, stališč, ki jih imamo o sebi, vrednost, ki si jo pripisujemo, odnos do samega sebe. Začetek sodobnega pojmovanja samopodobe je po mnenju psihologa Nathaniela Brandena seštevek samoučinkovitosti in samospoštovanja.

Samoučinkovitost pomeni zaupanje vase, v svoje sposobnosti, v svoj način razmišljanja, odločanja, prevzemanja odgovornosti. Človek, ki ima te lastnosti, čuti, da se lahko zanese nase, da obvladuje svoje življenje in da ima nadzor nad le-tem. Samospoštovanje pa predstavlja vrednostni vidik samopodobe. Pozitivno samospoštovanje nam omogoča, da se cenimo, se sprejemamo takšne, kot smo, ter verjamemo, da imamo pravico do sreče, prijateljstva, ljubezni (Tacol, 2011b, str. 10).

Žibert (2011, str. 9) ocenjuje, da imajo velik vpliv na razvoj samopodobe raznovrstni dejavniki razvoja. Med najpogostejše štejemo kognitivne in socialne dejavnike, ki najbolj neposredno vplivajo na posameznikovo doživljanje sebe in sveta, ki ga obdaja.

ZNAKI POZITIVNE SAMOPODOBE	ZNAKI NEGATIVNE SAMOPODOBE
Pripravljenost na sodelovanje.	Negativno vedenje.
Pripravljenost deliti z drugimi.	Samopodcenjevanje.
Sposobnost sprejemanja nasveta brez občutenja kritike.	Občudovanje brez tekmovanja.
Zadovoljstvo s sabo.	Pretirano kritiziranje.
Želja po doseganju uspešnosti.	

Vir: Žibert (2011, str. 16)

Didaktična igra

Didaktična igra je torej igra, s katero dosežemo načrtovane učne cilje, ki jih dosežemo le, če so udeleženci aktivni. Cilje lahko po končani didaktični igri preverimo in tudi ocenimo (Mrak Merhar idr., 2013).

Za učence in učitelje je pouk z didaktičnimi igrami pomemben pristop pri doseganju ciljev. Vzpodbuja dejavnosti, ki so najbolj prilagajene razvojnim zmožnostim učencev (Horvat, 2001). Didaktične igre namreč delujejo na posameznika motivacijsko in hkrati omogočajo drugačne izkušnje pri učenju. Zaradi tega so uporabne tudi v nehomogenih skupinah, kjer so vključeni tudi učenci, ki imajo manj predznanja in manjše sposobnosti. Ti učenci imajo priložnost, da se prav v takšnih situacijah izkažejo (Mrak Merhar idr., 2013).

Gledališka pedagogika

Gledališka dejavnost pomaga poudarjati otrokovo osebnost, individualnost, krepi otrokovo samozavest, spodbuja razvijanje boljše komunikacije, pomaga izboljšati medosebne odnose in skupinsko delo. Z gledališkim ustvarjanjem in gledališko dejavnostjo pomagamo otroku razvijati kritično mišljenje, empatijo, spoštovanje, kreativnost in smisel za estetiko. Učenci se s pomočjo gledališkega ustvarjanja učijo prevzemati odgovornost, sodelovati in razvijajo nove interese.

Gledališka dejavnost je lahko uspešna metoda poučevanja in učenja pri vseh osnovnošolskih predmetih oziroma na vseh področjih kurikulumu. Čeprav se gledališče v slovenski osnovni šoli navadno povezuje samo z nekaterimi predmeti, bi učitelji, z ustreznim znanjem in usposobljenostjo ter predvsem ob zavedanju pomena metode, lahko metodo gledališke pedagogike uporabljali prav pri vseh predmetih in ne samo pri slovenščini in gledališkem klubu.

Namen in cilj v sodobni gledališki vzgoji nista samo končni produkt, končna produkcija oziroma to, da z otroki ustvarimo predstavo. Potrebno je vedeti, da ne vzgajamo prihodnjih igralcev, temveč z metodami gledališke pedagogike pripomoremo k boljšemu čustvenemu, socialnemu in intelektualnemu razvoju otrok. Vsekakor pa jih sočasno tudi vzgajamo za razumevanje in spremljanje gledališke umetnosti. Ko omenimo kreativno dramo, gledališke delavnice, vaje in improvizacije, zelo pogosto pomislimo na neke nejasne forme kreativnega dogodka, ki naj ne bi vključevale estetske izkušnje in kritičnega odnosa do gledališča. Namen gledališke vzgoje ter izvajanja in razvijanja gledaliških dejavnosti v šolah je poudarjanje otrokove osebnosti, individualnosti, krepitev samozavesti, razvijanje in spodbujanje boljše komunikacije, učvrščevanje medsebojnih odnosov in skupinskega dela. Hkrati razvijamo kritično mišljenje, empatijo, spoštovanje, kreativnost in smisel za estetiko. Otrokom ponujamo možnost za ustvarjalno izražanje. S tem potisnemo ob stran ustaljeno miselnost, da s kreativno dramsko vzgojo in z izobraževalnim gledališčem vzgajamo (le) redne obiskovalce gledališča in bodoče igralce, ki nastopajo na odru po točno določenih

ukazih. Pozitivne učinke metod gledališke pedagogike smo dokazali tudi z rezultati ankete, ki smo jo razdelili med 100 učiteljev slovenščine na osnovnih šolah. (Korošec 2007: 112–116)

Otrok s posebnimi potrebami

Otroci s posebnimi potrebami so v zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami razdeljeni v naslednje skupine (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12 in 41/17):

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- gluhi in naglušni otroci,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- otroci z avtističnimi motnjami ter

otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja.

Praktični del

Didaktična igra je bila izdelana kot dodatek k tipni slikanici ali kot samostojna družabna igra. V tem primeru odstranimo vprašanja in naloge, ki se navezujejo na vsebino tipne slikanice.

Namenjena je vsem otrokom, ne glede na njihove težave oz. primanjkljaje. Pri izdelavi smo se osredotočili predvsem na njeno uporabnost za slepe in slabovidne otroke.

Igro sestavljajo lesena plošča s številčno mrežo, šest igralnih figuric - snežakov, lesena kocka z utori, lesena škatlica z lajno, v kateri so kartice z nalogami in vprašanji. Celotna igra je pospravljena v vreči iz blaga, nanjo je nalepljena aplikacija - Božičkova kapa.

Igralna podloga je izdelana iz lesene plošče, v katero so vžgane številke. S pomočjo nožka za linorez smo naredili ugreze, ki ločujejo posamezna polja. Lestve so izdelane iz lesenih palčk. Kače so izdelane iz moos reliefne gume in imajo gibljive oči. V vsakem polju je tudi številka v brajici.

Igralne figurice so snežaki. Vsak snežak ima drugo barvo klobuka. Vsaka barva ima drugačno strukturo za lažjo prepoznavo figurice.

Igri je dodana lesena kocka, velikosti tri krat tri centimetre. Ima pike z ugreznjenim reliefom, ki se jih da tipno prešteti.

Figurice, kocka in igralne kartice so pospravljene v leseni škatli, ki ima pod pokrovom pritrjeno majhno lajno z božično glasbo.

Didaktično igro kače in lestve smo ponovno uporabili in preuredili s pomočjo dijakov 6. in 7. skupine dijaškega doma Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana.

Igro smo skupaj preuredili in naredili nove kartice z izzivi. Tema igre je potovanje po Sloveniji. Igralna podloga ostaja enaka.

Pri sestavi vprašanj smo se držali načela gledališke dejavnosti, ki pomaga poudarjati otrokovo osebnost, individualnost, krepi njegovo samozavest, spodbuja razvijanje boljše komunikacije, pomaga izboljšati medsebojne odnose in skupinsko delo.

Pravila igre so ostala enaka. Imamo igralno podlogo s figurami. Spremenilo se je le pravilo, ko je na kartici napisano VSI IGRALCI, sodeluje celotna skupina in po opravljenem izzivu mečejo kocko vsi igralci.

Med potekom igre je bilo opaziti veliko dobre volje in smeha. Vsi sodelujoči so opravljali svoje naloge in se z veseljem pridružili skupinskim izzivom. Nihče ni imel težav z nastopanjem oziroma izpostavljanjem pred skupino. V primeru težav smo zastavili podvprašanje za pomoč, da je igralec lahko uspešno opravil dano nalogo. Imeli smo se tako dobro, da smo vmes celo pozabili na kakšno slikico oziroma posnetek.

Igra je bila zanimiva tudi za neaktivne gledalce, saj je bilo veliko smeha ob opazovanju kreativnosti vseh igralcev.

Na koncu je imela največ sreče vzgojiteljica iz sosednje skupine. Veseli smo bili vprašanja »Kdaj se bomo spet igrali?« Naš cilj je bil dosežen.

Sklepni del

Pri načrtovanju vsebinske preнове igre smo imeli nekaj pomislekov in negotovosti, saj nismo vedeli, na kakšen način in kakšne izzive sploh bi naredili, da bodo zanimivi in bodo zadostili vsem zadanim ciljem.

Nato smo povabili k sodelovanju otroke in njihove ideje so bile izvirne, raznolike ter predvsem uporabne.

Pri delu z mladostniki tudi sami opažamo pozitivne vplive takšnih iger in spremembe na bolje na različnih področjih. Le-te se kažejo predvsem pri razvijanju socialnih veščin, ko otrokom damo možnost oziroma priložnost, da se izkažejo. Mladostniki se ob tem sprostijo, uživajo, zato se lažje odprejo in so bolj suvereni. Ob vsaki dejavnosti se lahko naučijo nekaj pozitivnega in novega. Tak način učenja pusti poseben pečat. Predvsem pa takšne igre povezujejo in poglobljajo prijateljske vezi ali pa le izboljšujejo kolegialnost med mladostniki, kar je dodana vrednost življenju v skupnosti, kot je dijaška skupnost v dijaškem domu. Prijatelje si izbiramo sami, v takšnih primerih pa smo z nekom primorani sobivati, čeprav ga

drugače ne bi izbrali za prijatelja. Tako se tudi preko takšnih skupinskih dejavnosti bolje spoznamo, povežemo in ugotovimo, da nam gre posledično nekdo celo manj »na živce«. Vzgojitelju v domu je to seveda dobrodošlo, saj se lahko prejšnji konflikti, nesoglasja tudi zaradi takšnih dejavnosti zmanjšajo ali celo ne prihaja več do njih.

Viri in literatura

Horvat, M. (2001). Didaktična igra – učna metoda v prvem triletju OŠ. *Otrok in družina*, februar, 26–27.

KOROŠEC, H. (2007). Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj. *Sodobna pedagogika*, 58/1, 110–127.

Merhar, M., I., Umek, L., Jemec, J. in Repnik, P. (2013). *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve.

Tacol, A. (2011 b). 10 korakov do boljše samopodobe, *Priročnik za učitelje za preventivno delo z razredom*. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo Celje.

Žibert, S. (2011). *Vpliv samopodobe na osebnost in učno uspešnost učenca*. Nova Gorica: Založba EDUCA.

KOLIKO ČASA NAM JE ŠE OSTALO?

Povzetek

Okoljska vprašanja, kot so podnebne spremembe in onesnaževanje, so postala del vsakdana v družbenem prostoru. Gladina morja se dviguje, vreme postaja vse bolj nepredvidljivo, vročinski valovi, suše in tropske nevihte so vse pogostejši, nekateri deli sveta niso več primerni za bivanje, količina plastičnih odpadkov pa je tako velika, da jih lahko najdemo celo v naši hrani. Razumevanje podnebnih sprememb je lahko težavno, zlasti za otroke in mlade, njihova mnenja o tem pa so lahko zelo različna. Metode in tehnike gledališke pedagogike ponujajo možnost pogleda na ta vprašanja iz različnih zornih kotov. V spodnjem članku bom opisala potek delavnice, ki sem jo izvedla po metodi drama v izobraževanju. Skozi zgodbo o naravni katastrofi so mladi raziskovali, kako podnebne spremembe vplivajo na življenja ljudi. Delavnica bo kronološko opisana in podkrepljena s komentarji.

Ključne besede: podnebne spremembe, drama v izobraževanju, metoda, proces, aktivno sodelovanje

HOW MUCH TIME DO WE STILL HAVE LEFT?

Abstract

Environmental issues such as climate change and pollution have become part of everyday life in the social space. The sea level is rising, the weather is becoming more unpredictable, heat waves, droughts and tropical storms are occurring more frequently, some parts of the world are no longer habitable and the amount of plastic waste is so great that it can even be found in our food. Understanding climate change can be difficult, especially for children and young people, and their opinions on the subject can be very diverse. The methods and techniques of theater pedagogy offer the opportunity to look at those issues from different perspectives. In the article below, I will describe the process of a workshop I conducted using the drama in education method. Through a story about a natural disaster, youths explored how climate change affects people's lives. The workshop will be described chronologically and supported by comments.

Keywords: climate change, drama in education, method, process, active participation

Razlogi in problemi

Okoljska vprašanja, podnebne spremembe in onesnaževanje, so postala del vsakdanjega diskurza. Ker imajo omenjene teme velik vpliv na naše življenje je pomembno kako so posredovane. Če želimo mlade spodbuditi k razmišljanju in delovanju o okoljski problematiki moramo omenjene teme vključiti v izobraževanje. Samo informacije o omenjenih vsebinah niso dovolj, ključno je kako so bodo mladi odzvali. Šole in učitelji bi morali mladim pomagati razumeti izzive, ki jih čakajo v prihodnosti in jim dati možnosti, da ukrepajo. To bi lahko dosegli z interdisciplinarnimi in participativnimi metodami poučevanja in učenja, kamor spadajo tudi metode gledališke pedagogike. Toda, kako sploh poučevati tako pomembne vsebine, ki so lahko zelo polemične in mlade navdajajo s strahom, ter kje najti verodostojne informacije v poplavi posredovanih vsebin. Predvsem pa, kako opolnomočiti mlade, da se bodo znali spopasti s posledicami globanih sprememb in da bodo živeli bolj trajnostno.

Teoretično ozadje

Drama v izobraževanju je metoda, ki omogoča učenje in raziskovanje idej ter okoliščin skozi zgodbo. Gre za pristop, s katerim dramo uporabljamo kot medij poučevanja in učenja in se osredotoča na izkustveni proces. Vse poteka v obliki dramske igre, znotraj katere moderator/učitelj in udeženeci/učenci prevzemajo različne vloge, jih po potrebi odložijo ter spet prevzamejo. V ospredju so aktivni udeleženci, ki skozi lastno izkušnjo v varnem svetu dramske fikcije osmislijo posredovane vsebine in se do njih tudi kritično opredelijo. Omenjena metoda ustvarja prostor za udeležence, da razumejo svet, v katerem živijo. Drama v izobraževanju je primerna tudi za obravnavo čustveno kompleksnejših tem, saj omogoča popolno bližino kot tudi potrebno distanco pri opredelitvi do izbrane teme. Moderator ne izhaja iz tradicionalne pozicije moči, pač pa prenese velik del odločitev na udeležence ter jih usmerja do zastavljenih ciljev.

Implementacija

Delavnica z naslovom *Koliko časa nam je še ostalo?* po metodi drama v izobraževanju je bila izvedena na mednarodni šoli Danile Kumar v Ljubljani v sklopu projekta Trajnostna prihodnost. Udeleženci so bili učenci 4. razreda. Delavnica je trajala 2 šolski uri in je bila v celoti speljana v angleškem jeziku. Učenci so skozi zgodbo o očetu, ki bo zaradi dviga morske gladine, kmalu ostal ne le brez svojega doma, pač pa tudi brez svoje države, raziskovali socialni kontekst posledic globalnih sprememb.

Uvod

Delavnica se je začela s kratkim nagovorom in uvodom v zgodbo o očetu, ki z družino živi na otoku Kairibati in bo zaradi dviga morske gladine, ki je posledica globalnega segrevanja, kmalu ostal brez vsega.

Z vključitvijo pripovedovanja o "drugih" je mogoče raziskovati različne človeške situacije in poglede na obravnavano tematiko. Uporaba različnih tehnik drame v izobraževanju ponuja priložnost doživetih izkušenj.

Umeščanje zgodbe v čas in prostor

Z modrim lepilnim trakom na tla nalepim "obalo" tega otoka in ga geografsko umestim na območje Tihega oceana, blizu Nove Zelandije. Učence nagovorim, da razmislijo in ubesedijo kakšen je ta otok. Postavljam jim vprašanja: kakšne rastline rastejo na tem otoku, kakšna je prst, kakšen vonj ima otok, ... Njihove odgovore parafraziram.

Zgodba mora biti umeščena v čas in prostor in mora postopoma graditi dramatično napetost. Drama v izobraževanju se vedno zgodi v danem trenutku, ki je neponovljiv in ta sam po sebi sproži določeno stopnjo že omenjene dramske tenzije.

Nato jim podam še nekaj podatkov o očetu (kdo je in kako živi) in bistvene informacije o otoku, ter omenim težave s katerimi se domačini spopadajo.

Naloga – risanje predmetov/smeti

V naslednji fazi si morajo učenci zamisliti katere predmete/smeti so valovi ob zadnji nevihti prinesli na obalo otoka. Vsak nariše eno stvar na bel list papirja. Nato vsakega učenca/ko posebej povabim, da postavi svoj predmet "na obalo".

Ta faza je pomembna, saj vsi udeleženci dobijo občutek, da tudi oni prispevajo k samemu procesu. Izjemno pomembna je za tiste učence/ke, ki so pogosto v ozadju in se neradi izpostavljajo.

Nadaljevanje zgodbe in uporaba fotografij

V naslednjem koraku učencem povem, da otok zaradi posledic globalnih sprememb postaja vedno bolj nevaren za njihove prebivalce. Domačine skrbi, da jih bo ocean kmalu pogoltnil. Povprašam jih po nevarnostih, s katerimi se spopadajo domačini. Njihove odgovore parafraziram in postopoma dodajam še realna dejstva (poplave, močna neurja, onesnaženost, zastrupljena pitna voda, vse manj prostora za bivanje in obdelovanje zemlje). Potem jim pokažem resnične fotografije otoka po eni izmed poplav.

Slike dejanskega stanja dodajo zgodbi še večjo veljavo.

Zamrznjene slike

Učenci imajo v tej fazi na voljo dovolj podatkov in predstav v kakšnih situacijah so se znašli prebivalci otoka.

Ponovno jih spomnim na očeta iz začetka zgodbe in jih razdelim v skupine po štiri. Prosim jih, da oblikujejo zamrznjeno sliko družine (očeta z ženo in dvema otrokoma) v trenutku, preden so na otok udarili prvi sunki nevihte. Za nalogo imajo na voljo nekaj minut, nato povabim vse skupine, da pokažejo svoje zamrznjene slike. Učence povprašam kaj vidijo.

Zatem oblikujejo še eno zamrznjeno sliko in sicer družino v trenutku, ko se neurje umiri. Prosim jih, da najprej pokažejo prvo sliko, torej trenutek pred neurjem, nato pa preidejo v

drugo sliko in ponovno zamrznejo. Ko uspemo pogledati vse zamrznjene slike, povzamem videno.

Tehnika zamrznjene slike se nanaša na zamrznitev trenutka zgodbe. Bistveno je, da ima ta trenutek neko pomembnost. Njegova moč je v tem, da predstavlja hiter korak od govora do situacije – če na primer udeleženci poslušajo zgodbo in jih nato prosimo, naj ta tenutek ponazorijo, s tem postanejo aktivni oblikovalci zgodbe. Moderatorju daje uvid, kakšni so pogledi udeležencev, hkrati pa ponuja možnost dodatnih vprašanj, razpravlja in razvija situacijo, ki jo je izpostavila skupina.

Moderator v vlogi

Zgodbo nadaljujem tako, da preidem v vlogo očeta po omenjeni nevihti in odigram prizor. Prehod v lik očeta ustvarim s počasno namestitvijo klobuka. Oče sedi pred uničeno hišo in zre v daljavo. Nato začne pripovedovati: njegovo hišo bo kmalu popolnoma uničila gladina morja, težko dobi delo, saj je obdelovanih površin vedno manj, njegovi otroci zbolevaro, zaradi onesnaženosti vode imajo kožne bolezni, razmišlja, da bi jih poslal nekam na varno in se sprašuje kam. Poskušal je dobiti status begunca podnebnih sprememb, a je njegovo prošnjo vlada Nove Zelandije zavrnila in ga poslala nazaj na otok. Sedaj se sprašuje, kaj naj naredi in kakšne so njegove možnosti.

Vloga učitelja mora biti skrbno izbrana, saj vpliva na potek dramatičnih dogodkov in ponudi nov pogled na situacijo v zgodbi ter zagotovi podrobnejšo razlago, s čimer pritegne udeležence, da se aktivno odzovejo. Pomaga lahko tudi doseči zastavljene učne cilje.

Postavljanje vprašanj

Ponovno preidem v vlogo moderatorja. Klobuk odložim “na otok pred uničeno hišo” in stopim iz označenega polja obale. Tako ostane odigran prizor prisoten tudi takrat, ko otrokom začnem postavljati vprašanja: kaj smo ravnokar videli, kako se oče počuti ob nastali situaciji, kaj nam to pove o njem, kašne so njegove možnosti, kdaj ljudje reagirajo na

takšen način, poznate koga, ki je v podobni situaciji, kaj bi vi naredili, če bi se znašli v njegovi koži, si predstavljate, da morate zapustiti svoj dom, se nekam na novo preseliti, ...

Tudi vprašanja morajo biti zastavljena premišljeno, saj z njimi poizvedujemo in hkrati spodbujamo razmišljanje in domišljijo. Usmerjajo razvoj zgodbe ter spodbujajo kritično zavedanje. Z njimi lahko dosežemo tudi višje nivoje mišljenja.

Učenci v vlogi predstavnikov lokalne skupnosti

V naslednji fazi učenci prevzamejo vloge prebivalcev otoka. V dveh skupinah razpravljajo o tem, kako se bodo v prihodnje soočali s podobnimi neurji in skupaj iskali rešitve. Oblikovati so morali vprašanja, ki jih bodo naslovili na pomembne ljudi v vladi in razmisliti, kam se še lahko obrnejo po pomoč.

Rezultati

Učenci so imeli na začetku kar nekaj težav s sodelovanjem, saj takšnega načina dela niso vajeni. Bolj kot smo odkrivali zgodbo in gradili dramsko napetost, bolj so bili pripravljene aktivno sodelovati. V drami se udeleženci pogosto postavijo "v kožo drugih". Poskušajo se obnašati kot druga oseba, v drugi situaciji ob drugem času. Razmišljajo in ubesedijo, kaj bi ta oseba lahko rekla in si poskušajo predstavljati, kako bi se ta oseba lahko odzvala ali počutila. Proces je otrokom pomagal, da so se poistovetili s situacijo na otoku in se vživeli v vlogo prebivalcev. Znali so prepoznati učinke, ki jih ima "dogajanje na otoku" na življenje očeta, njegove družine in skupnosti. Našteli so številne čustvene reakcije, ki bi jih lahko doživeli/izkusili prebivalci otoka, navajali so tudi konstruktivne rešitve, kako bi pomagali očetu in drugim prebivalcem otoka.

Moderator v vlogi je bil vrhunec procesa. Ko sem odigrala vlogo očeta je v razredu vladala čista tišina. Zavedali so se očetove stiske in nemoči in to so tudi verbalno izrazili. Pokazali so določeno mero sočutja in naklonjenosti. "Oče je obupan in žalosten, ne vidi izhoda iz

situacije,” je bil eden od komentarjev. Drama jim je pomagala tudi bolje spoznati njihove sošolce v razredu in jim ponudila priložnosti za sodelovanje z njimi na različne načine.

Zaključek

Potopitev v namišljeni svet in v namišljeno pripoved, ki je sestavni del zgodb v metodi drama v izobraževanju, omogoča mladim, da čutijo sočutje in empatijo do ljudi, ki se spopadajo z okoljskimi vprašanji in težavami. S tem, ko jim daje kontekst za raziskovanje in jim pomaga pri načrtovanju rešitev ter predlaganju alternativ, udeležencem omogoča, da vadijo, kako se bodo odzivali na podnebne spremembe. Olajša jim razumevanje posledic podnebnih sprememb, ter jim pomaga snovati ukrepe za boj proti njim. Učitelji in vsi, ki delamo z mladimi si moramo prizadevati za krepitev vrednot, ki ne temeljijo zgolj na materialni plati njihovega obstoja, ampak tudi na skrbi za sočloveka in sploh na skrbi za druge vrste, tukaj in drugod, zdaj in v prihodnosti. To lahko v veliki meri dosežemo z metodami in tehnikami gledališke pedagogike.

Literatura

Bolton, G. (1999). *Acting in Classroom drama. A critical Analysis.* Maine: Calendar Islands Publishers.

Lešnik, I. (2018). *Drama in Education Reaching Beyond the “Art Form of Teaching Tool” Dichtomy.* European Journal of Social Science, Vol. 5. No. 3. 70 – 77.

McNaughton, M.J. (2004). *Educational drama in the teaching of education for sustainability.* Environmental Education Research, Vol. 10., No.2. 139-155.

O’Neill, C. (ed.) (2015). *Dorothy Heathcote on Education and Drama.* New York: Routledge.

Özbek, G. (2014). *Drama in education: key conceptual features.* Journal of contemporary education al studies, 46 – 61.

Pateraki, I., Licht, A. (2020). Aktivni šolski razredi: Poučevanje o podnebnih spremembah z eTwinningom Centralna svetovalna služba eTwinning – European Schoolnet, Bruselj.

Wals, A. E. (2015). Beyond unreasonable doubt: Education and learning for socio-ecological sustainability in the Anthropocene. Wageningen University.

DANES ZELENA IGRA, JUTRI ZELENA PRIHODNOST

Povzetek

Časi se spreminjajo, narava se spreminja, otroci se spreminjajo. Logična posledica je, da moramo tudi učitelji v pouk vnašati spremembe, zlasti na področju metod. Izrednega pomena je, da so otroci pri pouku aktivni, vključeni, da vzpostavljajo tvoren dialog med vrstniki in z učiteljem. Učiteljeva vloga je, da pri učencih spodbuja ustvarjalnost, inovativnost, kritično razmišljanje in sposobnost reševanja težav. Učenci, ki bodo v svet odraslih vstopili opremljeni z vsemi temi veščinami in z dodanim potrebnim znanjem, bodo lahko našli rešitve za našo zeleno prihodnost. Gledališki pristopi se izkazujejo kot učinkovita metoda poučevanja sodobnih otrok. Prispevek navaja, katere dejavnosti sem izvedla v razredu. Učenci so bili motivirani in aktivni, njihovi učni rezultati pa boljši. Poleg tega so navajali, da jim je bil tak način pouka všeč in da so se pri dejavnostih dobro počutili.

Ključne besede: miselna aktivnost, kritično razmišljanje, ustvarjalnost, iskanje rešitev, zelena prihodnost

TODAY GREEN PLAY, TOMORROW GREEN FUTURE

Abstract

Times change, nature changes and children change. The logical consequence is that teachers also need to make changes in teaching, especially when it comes to methods. It is of the utmost importance that children are active in school, establishing a constructive dialogue between peers and the teacher. The teacher's role is to encourage pupils' creativity, innovation, critical thinking and ability to solve problems. Pupils who enter the adult world equipped with all these skills and with the necessary knowledge added will be able to find solutions for our green future. Theatrical approaches are proven to be an effective method of teaching modern children. The Article indicates which activities I have performed in the class. The pupils were motivated and active, and their learning outcomes improved. In addition, they stated that they liked this way of teaching and that they felt good about the activities.

Keywords: Mental activity, critical thinking, creativity, finding solutions, green future

Uvod

Živimo v času hitrih sprememb, ki vplivajo tudi na to, da so otroci drugačni. Opažamo, da so pri pouku manj aktivni, da ne želijo izražati svojih mnenj, da so na nek način zadržani. Učiteljeva vloga je, da jih spodbuja k aktivnosti, inovativnosti, h kritičnemu razmišljanju. Le aktivni in ustvarjalni mladi bodo lahko prispevali svoj delež k boljši, trajnostni, zeleni prihodnosti družbe in planeta.

Teoretični del

Augusto Boal je v t. i. gledališču zatiranih razvil gledališko pedagogiko, ki izrazito poudarja dialog. Razume ga kot svobodno izmenjavo z drugimi ljudmi in skupinami, kot udejstvovanje v človeški družbi kot enakovrednim članom ter spoštovanje različnosti. Navaja, da njegova oblika gledališča ni zgolj sistem vaj, iger in tehnik, ampak nam ponuja način za analizo svoje preteklosti v povezavi s sedanostjo. Na podlagi tega pomaga iznajti svojo prihodnost, ne da bi nanjo čakali. (Ferlin, 2009)

Boalove smernice glede dialoga, izražanja mnenj in slišnosti podpira tudi misel Matjaža Šmalca: »Otroci dobijo svoj glas, pravico, da povedo svoje mnenje. In ta samozavest, ta izboljšana samopodoba, se vedno odraža tudi v realnem življenju.« (Gaber Korbar, 2020, str. 22)

Gledališki pristopi so zelo primerni za spodbujanje razmišljanja naših otrok o okoljskih temah, za razprave o njih, za iskanje rešitev, sprememb. Spodbujajo aktivnost in odgovornost.

Za krepitev zelenih veščin se zavzemajo tudi v sklopu raznih projektov, npr. v projektu Zelene veščine za mlade. Želijo povečati ozaveščenost o podnebnih spremembah, ekosistemih, proizvodnji in ohranjanju energije, ravnanju z odpadki in recikliranju, onesnaževanju, ogljičnem odtisu itd. Podpirajo kreativne in inovativne metode izobraževanja, med drugim uporabo izobraževalnih iger in 3D simulacij. Poudarjajo, kako

nujno je, da se prav vsi, na nivoju posameznika in skupnosti, zavedamo svojih okoljskih odgovornosti. (Projekt Zelene veščine za mlade, 2017)

Če je naš skupen cilj imeti osveščene, aktivne in inovativne posameznike, ki bodo sooblikovali skupnost v zdravem in zelenem okolju, pa se poraja vprašanje, kako to doseči. Klasični učni pristopi prinašajo slabše rezultate kot pred leti. Učenci imajo nizko motivacijo, učitelji čedalje bolj pogrešamo njihove ustvarjalne ideje in rešitve.

Gledališče kot pedagoški pripomoček omogoča bolj nazorno in otroku prijazno učenje. Olajša proces pomnjenja in hkrati razvija učenčevo samostojno mišljenje in analizo. Kreativna drama v učnem procesu se ukvarja s temo, vprašanji iz učnega načrta, ki jih učenci ustvarjalno raziščejo, si podelijo zamisli ipd. Otroci se učijo sodelovati, sprejemati odgovornost in skupinske odločitve, razvijati nove interese in poiskati nove informacije. Cilj in smisel kreativne drame je ustvariti izkušnje, v katerih učenci lažje razumejo medčloveške odnose, se vživijo v življenje drugih in uvidijo alternative za reakcije in dogodke. Srečajo se z nekim problemom ali s temo iz učnega načrta. Dialog, ki ga ustvarijo, je odvisen od okoliščin, improvizacije in njihove domišljije. (Bucik, 2011, str. 98 in 100)

Navedene vidike učenja s pomočjo gledaliških pristopov podpira tudi trditev Irine Lešnik: « Učni pristopi, metode in tehnike gledališke pedagogike so zasnovani celostno, tako da učenci o različnih pojmi, pojavih in zakonitostih ne le poslušajo in govorijo, ampak jih dobesedno utelesijo in izrazijo z mnogimi različnimi gledališkimi, tako verbalnimi kot neverbalnimi učnimi sredstvi. Na tak način usvojeno snov lažje ponotranijo, vzpostavijo do nje določen čustveni odnos in pridobljena spoznanja shranijo v dolgoročni spomin.» (Gaber Korbar, 2020, str. 13)

Morda se marsikomu poraja dilema ali naj tudi učitelj vstopi v igro z učenci, postane del nje? Ali se lahko zgodi, da zaradi tega pri učencih izgubi spoštovanje? Matjaž Šmalc pravi, da je ravno nasprotno. Učitelj pri takem pristopu učence sprejme kot sebi enake in jim na ta način izkaže posebno spoštovanje. Posledično ga otroci še bolj spoštujejo. Prav spoštovanje in enakopravnost pa sta temelja vseh gledaliških dejavnosti. (Gaber Korbar, 2020, str. 29)

Praktični del

Vsi v teoretičnem delu navedeni vidiki so me spodbudili, da sem pripravila sklop dejavnosti v katerih sem pri pouku uporabila gledališke pristope. Zanimalo me je, kakšno je usvajanje učne snovi na ta način, ali se aktivnost učencev poveča, kakšen dialog se vzpostavi med učenci in z učiteljem, ali je pomnjenje boljše, lažje, kako se učenci ob tem počutijo ipd.

Zastavila sem si tri vprašanja, izzive, dileme, ki sem jih na koncu dejavnosti ovrednotila.

- Kako lahko s pomočjo gledaliških pristopov promoviram do narave odgovorno vedenje?
- Ali lahko z gledališkimi pristopi spodbujam kritično mišljenje in krepim sposobnost reševanja težav za zeleno prihodnost?
- Trajnost na krožniku? Da, prosim.

RAZRED	5.
MEDPREDMETNO POVEZOVANJE	NIT, GOS, DRU, SLJ, LUM
UČNA TEMA	PREHRANA – poudarek na pridelavi, trajnostnih vidikih, skrbi za okolje
IZBRANI CILJI IN STANDARDI ZNANJA, NA KATERIH SO TEMELJILE DEJAVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - Učenec pozna pomen pestre in uravnotežene hrane za zdravje in rast ljudi. - Zna navesti konkretne primere, ki potrjujejo, da je odgovoren pri skrbi za svoje zdravje. - Zna napovedati posledice človekovega nenehnega posega v naravno okolje. - Utemelji pomen trajnostnega razvoja in se zaveda, da je tudi sam odgovoren zanj. - Spoštuje različnost med ljudmi in to pokaže s svojim ravnanjem.
DEJAVNOSTI	
Uvodna učna ura; motivacija	

Ob napovedi učne teme sem se pred učenci pojavila v drugačni vlogi, kot kmetica Pavla. Temu primerno sem se oblekla in s seboj imela nekaj predmetov (cajno, srp, kos kruha). Učence sem pritegnila v pogovor o kmetovanju nekoč, pred 50, 60 in več leti. Pogovarjali smo se o delu, orodjih, strojih. Izpostavili smo, kakšna je bila takrat hrana, kaj so pridelali, kaj predelali, kako so pripravljali hrano ipd. Učenci so se hitro vključili v pogovor in bili zelo aktivni. Postavljali so zanimiva vprašanja. Brez vsakršne težave so komunicirali s kmetico Pavlo, z mano v novi vlogi.

Izpeljana aktivnost je potrdila navedbo iz teoretičnega dela, da učiteljev vstop v igro ne zmanjšuje njegovega spoštovanja, ampak prav nasprotno. Učenci so večkrat vprašali, ali jih bo kmetica Pavla še kdaj obiskala. V srečanju z njo so se počutili prijetno, do mene kot učiteljice pa izkazali veliko naklonjenost.

Na tržnici; igre vlog

Glavni poudarki, cilji: spoznavanje različnih panog kmetijstva, promocija hrane, pridobljene na trajnosten in bolj zdrav način.

Učenci so dobili nalogo/izziv, da se pripravijo na igro vlog. Vlogo so izžrebali. Postali so kmetje različnih panog – poljedelec, vinogradnik, oljkar, sadjar, ovčjerejec, govedorejec, prašičjerejec, kozjerejec, piščančjerejec. Poleg tega so imeli določen kraj/pokrajino iz katerega/katere prihajajo. Pripraviti so morali svojo stojnico, na kateri so svojo kmetijo in dejavnost predstavili, in s katero naj bi čim bolj pritegnili morebitne kupce.

Najprej je bila tržnica pripravljena znotraj razreda – pol učencev je bilo prodajalcev, pol kupcev, nato so vloge zamenjali. Vsi učenci so se potrudili, nekateri pa naravnost odlično izkazali. Sledila je analiza dela. Ovrednotili so svoje delo, delo sošolcev, predlagali izboljšave. Svoja opažanja in predloge sem dodala tudi sama. Presenečena sem bila nad njihovo aktivnostjo, predlogi, medsebojnim poslušanjem, vzpostavljenimi dialogi. Na trenutke se mi je zdelo, da so pred mano drugi učenci kot sicer. Res so me navdušili in prepričali, da gledališki pristopi delujejo.

Čez en teden se je tržnica (z izboljšavami) ponovila, nanjo pa smo povabili mlajše učence naše podružnice (od 1. do 4. razreda) in učiteljice. Učenci so sproščeno komunicirali, postavljali veliko zanimivih vprašanj in bili zelo zadovoljni.

Okrogla miza ZA IN PROTI

Glavni poudarki, cilji: razvoj kritičnega mišljenja, argumentiranje, poslušanje, raziskovanje teme, strokovna priprava.

Pri tej dejavnosti so morali učenci samostojno raziskati značilnosti intenzivnega in sonaravnega kmetijstva. Na okrogli mizi so se razdelili v dve skupini in glede na določeno vlogo zagovarjali prednosti te oblike kmetijstva. Učiteljica sem bila v vlogi voditelja okrogle mize. Odpirala sem določene teme in usmerjala debato. Da je dejavnost pravilno izbrana, mi je potrdila želja učencev, da z okroglo mizo nadaljujemo naslednji dan. Vsega, kar so želeli povedati, namreč niso uspeli, saj se je učna ura

prehitro končala.

Prav skozi to dejavnost se je potrdila Boalova misel, da mora biti dialog svobodna izmenjava mnenj z drugimi. Ker so učenci želeli nadaljevanje okrogle mize, sklepam, da so se pri tem počutili svobodne.

Zeleni oglasi

Glavni poudarki, cilji: promocija do narave odgovornega vedenja, trajnostnih pristopov in rešitev.

V tej dejavnosti so učenci ob projekciji fotografij človekovih neustreznih ravnanj do narave oblikovali oglase, s katerimi so želeli spodbuditi ustrezna ravnanja: za ohranjanje čiste narave, za pridelavo kvalitetne hrane, za trajnostne pristope... V prizore/fotografije so vstopali spontano, nekateri enkrat, nekateri večkrat. Bili so ustvarjalni in aktivni. Vsi so bili vključeni, slišani, sprejeti. Noben njihov predlog ni bil napaka.

Tudi ta dejavnost z gledališkimi pristopi je pozitivno preseгла moja pričakovanja.

Ker sem želela imeti tudi merila/orodja po katerih bi ovrednotila delo in dosežke, sem se odločila za dve dejavnosti. Pred in po obravnavi tematskega sklopa o prehrani so učenci izpolnjevali vprašalnik. Po zadnji dejavnosti so zapisali razmišljanja o takem načinu učenja.

Vprašalnik je zajemal poznavanje določenih pojmov, razlago pojmov, argumentiranje izbire ipd. Stanje pred obravnavo je bilo kar zaskrbljujoče. Veliko vprašalnikov je bilo pretežno praznih ali pa so bile rešitve napačne. Vnovično izpolnjevanje vprašalnikov je potekalo pred napovedanim ocenjevanjem znanja. Želela sem primerjati prvotno stanje s stanjem po obravnavi učne snovi, pred učenjem za ocene. Vprašalniki so bili bistveno bolj izpolnjeni, več je bilo pravilnega poznavanja pojmov, več razlaganja, argumentiranja. Če bi napredek merila v odstotkih bi bil med 30 in 40%. S tem sem na neke vrste merljiv način dobila potrditev navedb iz literature, da učenje z uporabo gledaliških pristopov olajša proces pomnjenja in hkrati razvija učenčev samostojno mišljenje in analizo. V učnem procesu se učenci ukvarjajo s témo, vprašanji iz učnega načrta, ki jih ustvarjalno raziščejo in si podelijo zamisli.

Zanimivo je bilo tudi prebiranje razmišljanj o načinu učenja. Učenci so zapisali, da jim je bilo učenje z gledališkimi pristopi všeč. Da je bil pouk sproščen, zabaven, zanimiv, hkrati pa

uporaben, saj so se lahko veliko naučili. Napisali so, da si želijo še več podobnih učnih ur in da so se počutili zelo dobro.

Zaključki

Izvedene dejavnosti z uporabo gledaliških pristopov so potrdile navedbe iz teoretičnega dela. Spodbujale so aktivnost, igrivost, spontanost in ustvarjalnost učencev. Urile so jih v medsebojnem poslušanju, argumentiranju in iskanju inovativnih rešitev. Vsi udeleženci so se počutili enakovredne in vključene v aktivnosti. Proces pomnjenja je bil uspešnejši.

Na začetku zastavljena vprašanja, izzivi oziroma dileme so dobili ustrezne, pritrdilne odgovore in odzive. Poleg tega so se mi ob analizi učnih ur porajale nove ideje za pouk.

Vse navedene ugotovitve potrjujejo, da je uporaba gledaliških pristopov ustrezna metoda za učinkovito poučevanje današnjih, drugačnih otrok. Čeprav načrtovanje dejavnosti in učiteljeva priprava zahtevata več časa, pa je to poplačano z boljšimi rezultati in zadovoljstvom tako na strani učencev kot učitelja.

Literatura, viri

BUCIK, Nataša, MATIJAŠIČ POŽAR, Nada, PIRC, Vlado (ur.) (2011): Kulturno-umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 95-120.

FERLIN, Lucija (2009): Najdem se v gledališču: gledališka pedagogika Augusta Boala. Ljubljana: Socialna akademija – zavod za izobraževanje, raziskovanje in kulturo.

GABER KORBAR, Veronika (ur.) (2020): Moč (spo)razumevanja: osnove gledališke pedagogike. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka, str. 8-13, 22-29.

Projekt Zelene veščine za mlade (2017). <http://green4uproject.eu/sl/> (Citirano: 28. 12. 2022)

VODA – FILM O POMENU ČISTE VODE

Povzetek

Narava okoli nas se nenehno spreminja. Ene so neodvisne od ljudi, na druge pa imamo velik vpliv s svojim brezbržnim odnosom. Okolje smo že tako onesnažili, da imamo veliko ogroženih vrst rastlin in živali, manj pitne vode, večje klimatske spremembe itd. Skrb za okolje moramo pri otrocih ozavestiti, da jim damo v podzavest navade, s katerimi okolje ohranjajo čistejše.

Z učenci smo cilje in standarde znanja osvojili na zanimiv, a hkrati poučen način – posneli smo film z naslovom Voda. Film prikazuje neodgovorno ravnanje z odpadki, posledice onesnažene vode na živa bitja. Ob snemanju filma učenci niso osvojili zgolj ciljev in standardov, ki so zapisani v učnem načrtu za predmet spoznavanje okolja, temveč so se tudi urili v medsebojni komunikaciji, potrpežljivosti, nastopanju, ustvarjanju zgodbe, sodelovanju s sošolci in še kaj bi se našlo. Končno sporočilo filma je preprosta rešitev, s katero smo poskrbeli, da je voda zopet postala čista.

Ključne besede: film, voda, okoljska vzgoja, učenci s posebnimi potrebami, spoznavanje okolja

WATER – A FILM ABOUT THE IMPORTANCE OF CLEAN WATER

Abstract

Nature is constantly changing around us. Some of them are independent of humans, while others are greatly influenced by our indifferent attitudes. We have already polluted our environment to the point where we have many endangered species of plants and animals, less drinking water, more climate change, etc. We need to care for the environment in children by instilling in them habits that keep the environment cleaner.

We worked with students to master the objectives and knowledge standards in an interesting yet educational way - we made a film called Water. The film shows irresponsible waste management, the effects of polluted water on living creatures. By making the film, the pupils practised interpersonal communication, patience, acting, storyboarding, cooperation with classmates and you name it. The final message of the film is a simple solution to make water clean again.

Keywords: movie, water, environmental education, students with special needs, getting to know the environment

Razlogi, problem

Okoljska vzgoja je pomembna vsebina v učnem načrtu za spoznavanje okolja. Ljudje okolje nenehno spreminjamo in ga v veliki meri s svojim brezbržnim ravnanjem tudi uničujemo. Premalo se zavedamo, da delamo veliko škodo.

Učitelji v osnovni šoli imamo zelo velik vpliv na odnos učencev do okolja, narave. Pomembno je, da z ozaveščanjem primernega odnosa do okolja pričnemo že dovolj zgodaj. Že majhnega otroka vzpodbujamo, usmerjamo in z lastnim vzgledom navajamo na primeren odnos. Z vstopom v šolo pa se njegove lastne izkušnje, mnenja in odnos samo še povečuje, pogloblja.

Učenci so skozi tri leta poučevanja pridobili primeren odnos do okolja, narave. S svojim filmom so širši javnosti pokazali, kako je treba ravnati z odpadki, da bo naše okolje ostalo čisto.

Teoretično ozadje

Operativni cilji okoljske vzgoje v prvem vzgojno izobraževalnem obdobju so:

- znajo opisati, kako sami in drugi vplivajo na naravo,
- znajo pojasniti, kako sami dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živijo,
- vedo, da so spremembe v okolju včasih za živali ali rastline ugodne, včasih pa škodljive, lahko pa za nekatere ugodne in za druge škodljive,
- znajo utemeljiti, kako ljudje vplivajo na naravo,
- vedo, da ob proizvodnji in v vsakdanjem življenju nastajajo odpadki,
- zanje opisati ustrezna ravnanja z odpadki, za varovanje in vzdrževanje okolja,
- spoznajo, kako potrošništvo vpliva na okolje,

- poznajo glavne onesnaževalce in posledice onesnaževanja vode, zraka in tal (Učni načrt spoznavanje okolja, 2011).

Učiteljeva naloga je, da omenjene cilje uresniči, pri tem pa izbere načine in postopke, ki so učencu zanimivi in mu nudijo možnost, da je tudi sam vključen v načine in postopke osvajanja ciljev. Menim, da je čas frontalnega prenašanja znanja na učence preteklost. Če damo učencem možnost, da so ustvarjalni, kreativni in domiselni, učitelji pa jih samo vodimo, bodo rezultati znanja veliko boljši in kar je še pomembneje, trajni.

V prvem triletju osnovne šole učenci prehajajo od predoperativnega na operativno – konkretno mišljenje in so zato do okolja okrog sebe že naravno radovedni. V tem obdobju si o naravnih pojavih ustvarijo svoje naivne predstave, zato jih usmerjamo predvsem v raziskovanje in opazovanje domačega okolja. Okoljska vzgoja se tako opira na raziskovalno učenje, ki je usmerjeno v probleme. Njegova izhodišča so znanje učencev ter spretnosti in izkušnje, povezane z okoljem in prostorom. Okoljska vzgoja naj bi bila predvsem vzgoja o lepotah in možnostih, ki jih okolje daje, ne pa le vzgoja o težavah okolja (Marentič Požarnik, B., Zupan, A., Vovk-Korže, A. in Orel, M., 2008).

Okoljska vzgoja ni omejena samo na predmet spoznavanje okolja, temveč jo lahko medpredmetno povezujemo z vsemi učnimi predmeti, njene cilje uresničujemo na dnevnih dejavnosti, interesnih dejavnostih ...

Od 1. razreda dalje sem v pouk redno vključevala elemente gledališke pedagogike. V razredu je bil tudi gibalno oviran učenec z zmerno duševno motnjo in cerebralno paralizo. Trudila sem se, da je bil v vse procese izobraževanja enakovredno vključen, hkrati pa mu prilagajala delo njemu na prijazen, razumljiv način. Igra vlog, uporaba lutke se je izkazalo kot dobro učno sredstvo, s pomočjo katere je cilje in standarde znanja lažje dosegal. Prav to je razlog, da je bila gledališka pedagogika stalnica pri našem delu. Z uporabo le-te so tudi ostali učenci brez težav osvajali vzgojno-izobraževalne cilje.

Z redno uporabo gledališke pedagogike v razredu smo uresničili tri vidike vključevanja gledaliških elementov v vzgojno-izobraževalni proces: gledališko opismenjevanje (kulturno-umetnostna vzgoja,

vzgoja gledalca), gledališko ustvarjanje (oblikovanje gledališkega dogodka, javno nastopanje) ter učenje z gledališkimi pristopi (gledališče kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev).

GLEDALIŠKO OPISMENJEVANJE:

- kulturno-umetnostna vzgoja,
- vzgoja za gledališče,
- vzgoja gledalcev,
- razvijanje estetske občutljivosti za gledališko umetnost,
- učenje o gledališču.

UČENJE Z GLEDALIŠKIMI PRISTOPI:

- gledališče kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev,
- učni pristopi, metode in tehnike gledališke pedagogike,
- drama v izobraževanju, gledališče v izobraževanju,
- učenje z gledališčem.

GLEDALIŠKO USTVARJANJE:

- oblikovanje gledališkega dogodka,
- javno nastopanje,
- učenje gledališča.

Implementacija

Učenci tretjega razreda so bili dovolj veščji v igranju vlog, zato smo se pomena ohranjanja čiste narave lotili na poseben način – posneli smo film o pomenu čiste vode.

Ker naša šola leži na podeželju, smo to prednost izkoristili in veliko ur pouka izvedli na prostem. V bližini šole je reka, travnik, ki smo ga izkoristili za našo učilnico na prostem. Vzeli

smo blazine, tršo podlago, odšli k reki in nastala je preprosta učilnica na prostem. V tej učilnici sem izvajala vse učne predmete. Tako smo pri slovenščini brali pravljice, pri matematiki računali z naravnimi materiali, pri likovni umetnosti izdelovali slike, skulpture iz naravnih materialov, pri glasbi smo se učili pesmice, pri športu pa razgibavali. Reševali smo tudi naloge v delovnih zvezkih in učnih listih.

Učenci so s pogostimi odhodi v naravo le-to vedno bolj in bolj doživljali, spoznavali in postajali pozornejši na živali in rastline, ki jih v preteklosti še opazili niso. Ustavili smo se pri vsakem hrošču, gosenici, mravlji, si jih natančno ogledali in jo, če je bila v nevarnosti, spravili na varno.

Učenci pa niso opazili samo lepote narave, ki nas obdaja, temveč tudi neprimeren odnos ljudi do narave. Kar naprej so me opozarjali na odvržene odpadke, ki smo jih na poti do reke videli. Niso mogli razumeti, da ljudje vržejo odpadke kar na tla, zraven koša ali pa celo v reko. V tem so videli velik problem, ki pa so ga želeli rešiti. Pojavilo se je vprašanje: »Kako?« Če smo odpadke pobrali, so se kmalu pojavili novi. To je bila torej začasna rešitev, a mi smo želeli nekaj več. Odločili smo se, da posnamemo film, kako vplivajo odvrženi odpadki na vodo in na vsa živa bitja, ki jim je voda pomemben vir za življenje.

V film smo želeli vključiti žival, rastlino in človeka. Odločili smo se, da bodo filmski liki ovčka, drevo češnja, roža in fant. Nato smo pričeli ustvarjati zgodbo. Idej učencev kar ni in ni zmanjkalo. Po njihovih predlogih je nastala zgodba za film. Uporabili smo preproste kostume, ki smo jih največ našli kar v svojih omarah.

Film pripoveduje o skupini fantov, ki se odpravijo na piknik. Poiščejo primeren prostor ob reki in zaužijejo dobrote, ki so jih prinesli s seboj. Odpadke, ki pri tem nastanejo, vržejo kar v reko. Žejen fant zajame iz reke in se odžeja. Postane mu slabo, zato gredo malo naokoli. Na svojem sprehodu vidijo, da s češnjo, rožo in ovčko ni vse tako, kot bi moralo biti. Vodo očistijo čistilke vode in s čisto vodo zalijejo drevo in rožo. Svežo, čisto vodo pa ponudijo tudi ovčki. Fant spet postane žejen, tokrat mu po pitju vode iz reke ni slabo. Vidijo, da so tudi roža, drevo in ovčka ozdravele. Po tehtnem premisleku ugotovijo, da so s svojim

neodgovornim ravnanjem z odpadki vodo onesnažili. Da bi tudi druge ljudi opozorili, da se odpadkov ne meče v vodo, izdelajo tablo in jo postavijo na vidno mesto.

Rezultati

Ob snemanju filma učenci niso zgolj osvojili standardov znanja zapisanih v učnem načrtu, temveč so se urili tudi v medsebojni komunikaciji, potrpežljivosti, nastopanju, ustvarjanju zgodbe, sodelovanju s sošolci in še kaj bi se našlo.

Upoštevana so bila tudi didaktična priporočila za uresničevanje ciljev predmeta:

- učenci so razvijali svoje zamisli in odkrivali spoznanja ob konkretnih dejavnostih,
- dejavnosti so vodile od zamisli do konkretnega rezultata,
- upoštewane so bile individualne razlike in dejavnosti prilagojene sposobnostim učencev,
- okolje so spoznavali neposredno (Učni načrt spoznavanje okolja, 2011).

Menim, da primeren odnos do okolja lahko privzgojimo. Pri tem bomo uspešnejši, če bomo šli v naravo in okolje spoznavali neposredno. Na začetku je treba učence z vodenjem usmerjati, na kaj naj bodo pozorni, kasneje pa to pogosto več ni potrebno.

Pomembno vlogo pri tem ima pouk na prostem. Za takšen pouk ne potrebujemo dragih in najsodobnejših pripomočkov. Z malo domišljije, predvsem pa s preprostimi pripomočki, lahko vsak prostor v naravi postane učilnica na prostem. Učenci gredo zelo radi v naravo. To opazimo takoj, ko jim po nekaj urah pouka v razredu omenimo, da gremo ven. Učenci postanejo radoživi, veseli, sproščeni. Čeprav se bo v naravi odvijal pouk, gredo radi ven. Naraste njihova motivacija za delo. Prednost pouka na prostem je tudi ta, ko učitelj vidi, da je motivacija upadla, da učenci ne zmorejo več, da potrebujejo gibanje, jim je malce razgibavanja omogočeno kar v naravi. Po nekaj minutah za gibanje delo lažje in bolj zavzeto nadaljujejo.

Zaključek

Učenci, čeprav tretješolci, so samostojno ustvarili film, ki je poučen, in vsak, ki si ga ogleda, začne na okolje gledati drugače. S svojo preprosto zgodbo, ki jo razume vsakdo, so podali pomembno sporočilo: ljudje s svojim neodgovornim ravnanjem onesnažujemo okolje in ljudje smo tisti, ki lahko s svojim odgovornim ravnanjem naravo ohranjamo čisto.

Viri

Program osnovna šola, učni načrt spoznavanje okolja (2011), stran 17, 25, 26.

Marentič Požarnik, B., Zupan, A., Vovk-Korže, A. in Orel, M. (2008). Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj.

TAKA TUKA: <https://www.takatuka.net/gledaliska-pedagogika> (Citirano, 18. 12. 2022).

GOZDNI PALČEK SMETKO (Darinka Kozinc)

Povzetek

Namen projekta »Zelena igra« je, da otroke ozaveštim o spoznavanju gozda, reševanju gozda pred onesnaževanjem in izumiranjem, predvsem pa, da ga je treba ceniti in varovati za prihodnje generacije.

Našim otrokom sem predstavila gozd v sliki in ogledali smo si razna drevesa v knjigi in naravi. Obiskovali smo gozd, kjer smo spoznavali različna drevesa (hrast, bukev, jelša, kostanj, smreka...), plodove (želod, žir, kostanj, storž ...) in se o tem pogovarjali. Spoznavali smo onesnaženost gozdov preko pravljice, ki je bila ključnega pomena. Po vsebini pravljice »Gozdni palček Smetko« smo spoznali, kaj pomeni gozd onesnaževati in kako se po tem pravilno ravnati, da gozd ostane čist. Gozd smo spoznali kot življenjski prostor rastlinam in gozdnim živalim. Hkrati je bil gozd naša igralnica na prostem. Nabirali smo razne gozdne plodove, kot so žir, želod, kostanje, storže, različno listje ... Z nabiranjem gozdnih plodov in materiala so otroci razvijali domišljjsko igro in v igralnici v vrtcu likovno ustvarjali. Poistovetili smo se z gibanjem gozdnih živali, z njihovim domovanjem in se igrali igrice na gozdni jasi. Tako smo se lahko poistovetili s palčkom Smetkotom, ki je čistil gozd. Tudi sami smo počistili smeti in jih pravilno razvrstili v vreče za smeti. Tako smo ustvarili veliko likovnih del in si ogledali pravljico preko butaja gledališča kamišibaj. Preko vsakodnevne zaposlitve smo si ob predstavi pravljice iz butaja razvijali sposobnost o razvrščanju smeti, o pravilnem ravnanju v gozdu, o spoštovanju gozda do živali in rastlin ter z upoštevanjem gozdnih pravil, gozdnega bontona. Tako smo v naši skupini ozaveščali ohranjanje narave in

skrb za živa bitja v njem. Znanja, ki smo jih pridobili, smo uporabili v našem vsakdanjem življenju.

Ključne besede: gozdna drevesa, plodovi, onesnaževanje, palček Smetko, kamišibaj (butaj)

FOREST DWARF SMETKO

Abstract

The purpose of the project »Green game« is to make children aware of the forest study, saving the forest from the pollution and the extinction. Most of all we must cherish the forest and protect it for next generations.

I have presented the forest to our children in the pictures, we have looked at the pictures of different trees in the book but also in the nature. We have visited the forest where we got to know different trees (an oak, a beech tree, an alder, a chestnut, a spruce...), the fruits (an acorn, a beechnut, a chestnut, a cone...) and talked about it. We have got to know the forest pollution through the fairy tale which was of the key meaning. Through the context of the fairy tale » Forest dwarf Smetko« we have seen what it means to pollute the forest and what we must do to keep it clean. We have learnt that the forest is the living space for the plants and for the forest animals. I have also shown the children that the forest can also be our outside playroom. We have picked different forest fruits like acorns, beechnuts, chestnuts, cones, various leaves, ... We are picking those forest fruits and other materials children were using and developing their imaginal game and in the kindergarten playroom artistic created. We have identified ourselves in the movement of forest animals, where they live, and we have played the games in the forest clearing. In that way the children were able to identify themselves with the dwarf Smetko who was cleaning the forest. We have cleaned the rubbish and arranged them into correct litter cans. We have

formed a big part for our visit to the forest with activities in the forest and in the playroom. We have created a lot of art works and we have seen the fairy tale through kamishibai theatre. We have developed the capability of sorting the rubbish, appropriate acting in the forest, the forest respect towards the animals and plants and abiding the rules of forest manners, through the presentation of the fairy tale with butai. In that way we have, in our kindergarten group, made the children aware of preserving the nature and taking care of the beings in it. We have used the knowledge we have gain in our everyday life.

Keywords: forest trees, fruit, pollution, dwarf Smetko, kamishibai theatre – butai.

Teoretični del

Oktober sem zasledila na spletu vabilo za 10. mednarodno konferenco gledališke pedagogike z naslovom Ustvarjalni, inovativni in vključujoči v organizaciji Društva Taka Tuka, Hiše otrok in umetnosti in Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti in se prijavila na področje Zelena igra.

Z otroki smo spoznavali različne pristope gledališč, za kar smo izbrali tudi gozd. Spoznali smo butaj kamišibaj in otrokom sem predstavila pravljico Gozdni palček Smetko, avtorice Darinke Kozinc.

Kamišibaj izhaja iz različnih vrst papirnega gledališča, namenjenega otrokom in odraslim. Kamišibaj izhaja iz japonske kulture iz prve polovice dvajsetega stoletja in se naslanja na tamkajšnjo tradicijo. Beseda kamišibaj pomeni kami – papir, šibaj – igra; kamišibaj je umetnost pripovedovanja zgodb ob slikah v malem lesenem odru, imenovanem butaj. Gre za posebno umetniško obliko, ki povezuje besedno in likovno umetnost in presega meje med njima. Butaj je podoben malemu televizorju z vratci oz. lesen oder, za katerim se skriva zgodba, ki oživi med njenim predstavljanjem. Pripovedovalec pravljice za lesenim odrom z

vratci, butaj, kamišibaj, se imenuje kamišibajkar. Butaj postavi na dvignjeno mesto, navadno na mizo. Kamišibajkar stopi k odru, odpre vratca in začne pripovedovati zgodbo. Ob tem vleče slike iz butaja, tako kot teče zgodba, vse do konca, ko se vratca spet zaprejo. Na zadnji strani je butaj odprt, zato je na zadnji strani posamezne slike lahko napisano besedilo in drugi podatki za izvedbo predstave. Neposreden stik kamišibajkarja s sliko pri izvleku občinstvu ni viden, saj roko zakrivajo odprta vratca butaja. Kljub kamišibajkarjevim gibom se zdi, da slika drsi sama iz odra. Tako poteka posredovanje zgodbe pred občinstvom v butaju kamišibaj. Tudi v našem vrtcu, v skupini Bube, sem sama predstavljala butaj kamišibaj in z likovnimi izdelki deklice Kaje Prašnički predstavila zgodbo Gozdni palček Smetko.

Kaj je kamišibaj? »Kamišibaj, se šalimo, je stroj za pravljice. Napolniš ga z zgodbo in začneš... A če pogledamo še korak naprej, ni drugega kot kup skupaj zbitih deščic in sveženj porisanih listov. Vse ostalo imamo v sebi, poiščemo za to najboljše podobe in besede in jih podelimo z drugimi« (Jelena Stritar, 2018).

Naš vrtec v Cirkulanah leži na deželi, v neposredni bližini stoji gozd, njive, travniki, sadovnjaki, vinska trta, zato sem na tej konferenci izbrala »Zeleno igro«. Na deželi najdemo drevje, cvetje, veverice, zajce, ježe ... Vsaka živalska ali rastlinska vrsta ima svoje delo in ritem, s katerim ga opravlja. Ta je odvisen od letnega časa; pozimi je drugače kot poleti, ponoči je drugače kot podnevi. Zato smo z otroki odkrivali gozd v jesenskem času. Veliko smo se spraševali, zakaj listje spremeni barvo, zakaj v jeseni odpade ... Ugotovili smo, da listje spreminja barvo cel september vse do konca novembra oz. prvega snega. Spremeni barvo, od zelene barve vse do rumene, oranžne, rdeče in rjave, ko se začne drevo pripravljati na zimo. Drevo začne listje odmetavati, da bi raslo počasneje in preživelu pozimi mráz. Tako smo raziskovali z otroki, kakšna drevesa rastejo v našem gozdu, kakšne oblike je lubje debela, kakšno obliko imajo listi, kateri plodovi rastejo na posameznem drevesu. Spoznali smo hrast, bukev, jelšo, kostanj, smreko in nabirali njihove plodove, želod, žir, kostanj, storže ... Ko smo dobro spoznali drevesa in plodove, smo si jih nabrali in odnesli v vrtec. Tam smo ugotavljali razlike med barvami plodov in listjem ter likovno poustvarjali. Ker smo se pogovarjali o vsebini pravljice in onesnaževanju gozda, smo veliko prebirali knjige. V njih smo spoznali, da največji onesnaževalci gozdov niso palčki, ampak mi, ljudje. Zato smo se

poučili o gozdnem bontonu, kako se je treba obnašati v gozdu. Spoznali smo gozdna pravila, kot so: ne bodi glasen, ne kriči, saj boš prestrašil gozdno žival; ne lomi vej, saj to boli drevo; na skači iz veje na vejo, saj nisi veverica, lahko se polomiš; ne prižigaj ognja, saj lahko zagori cel gozd; ne odmetavaj smeti, saj ni gozd odpad; hodi po gozdnih poteh, ki so varne zate ...

Otrok spoznava sebe, svoje zmožnosti, usmerja pozornost na dejavnosti in skrb za svoje zdravje ter varovanje pred poškodbami. Pri uporabi čutila za tip, vid, sluh, vonj in okus otroci spoznavajo, ko jim prete kakšna nevarnost (vroče, pikanje in prasketanje ognja, vonjave dima ...). Tako otroci ozaveščajo, da ne smemo biti škodljivi gozdu, saj s tem ogrožamo tudi sebe. Vsako leto poteka projekt v državi »Očistimo Slovenijo«, udeležijo se ga tudi otroci s tem, da pobirajo smeti v bližini vrtca in gozda. Tudi letos smo se udeležili te akcije, kjer smo smeti z veseljem pobrali. Smo pa šli raziskovat naš bližnji gozd, kjer smo našli razne odpadke, ki smo jih reciklirali in dali v pravilno vrečo za smeti. Otroke s tem navajamo, da ne smemo onesnaževati naših gozdov, da moramo ločevati odpadke, da bo naša Zemlja hvaležna in še dolga leta zdrava. Naši otroci radi raziskujejo in likovno ustvarjajo, zato sem izbrala »Zeleno igro«.

Praktični del

SKUPINA	SKUPINA BUBE (3–5let)
PREDMET	NARAVA, SLOVENŠČINA, UMETNOST
ČASOVNI OBSEG	Mesec dni, skozi celo šolsko leto
UČNA TEMA	Spoznavanje gozda in onesnaževanje, pravljica
UČNA ENOTA	Pravljica z naslovom Gozdni palček Smetko (Darinka Kozinc)
UČNI CILJI	<p>Glavni cilj:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skrb za okolje in naravo, da postane del otrokovega in našega življenja <p>Operativni cilji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dograjevati naklonjen, spoštljiv in odgovoren odnos do narave

	<ul style="list-style-type: none"> • bivati in se veliko gibati na prostem, v naravi • raziskovati in spoznavati naravo v naši neposredni bližini oz. okolici • sodelovati v čistilnih akcijah urejanja okolja • nadaljevati dosledno ločevanje odpadkov • nadaljevati z akcijo zbiranja starega papirja, zamaškov ... • sodelovati v zbiranju starega papirja in ga nositi v velik kontejner, ki je stal pred šolo • posvetiti pozornost tednu zdrave prehrane, dnevu Zemlje, tednu brez avtomobilov ... • posvečali smo se zdravi prehrani v projektu Tradicionalni slovenski zajtrk
UČNE OBLIKE	<ul style="list-style-type: none"> • individualna • skupinska • skupna • v dvojicah
UČNE METODE	<ul style="list-style-type: none"> • metoda igre • metoda opazovanja • metoda pogovora • metoda pripovedovanja • metoda poslušanja • metoda raziskovanja • metoda iskanja • metoda razvrščanja • metoda gibanja • metoda praktičnega dela • metoda lastne aktivnosti • metoda likovne umetnosti • metoda glasbene umetnosti • metoda ustvarjanja
PRIPOMOČKI IN SREDSTVA	<ul style="list-style-type: none"> • gozd, drevesa, plodovi • naravni material • koši za meti, vrečke za smeti, smeti • likovni material: blok listi, voščenke, pobarvanke, lesene barvice, lepilo (mekol, uho), blago, papirnate vrečke, barvni papir, sličice iz reklam, naravni material (storži, žir, želod, žir, kostanj, listje ...), razne smeti za razvrščanje in pospravljanje v koše za smeti • pravljica: Gozdni palček Smetko • butaj lutkovno gledališče kamišibaj in poslikana pravljica po vsebini pravljice Gozdni palček Smetko

PRILAGODITVE	<ul style="list-style-type: none"> • izbira smeti, ki sem jim pripravila v igralnici in gozdu • predstava o pravljici preko butaja lutkovnega gledališča kmišibaj
--------------	---

UVODNI DEL	<p>V vrtcu Cirkulane imamo štiri oddelke, ki smo jih poimenovali po razvoju metulja (Lupinice, Gosenice, Bube in Metulji), zaradi starega naziva za ljudi v Cirkulanah, da so „Belani“, smo vzgojiteljice poimenovali vrtec „Belini“, kar pa je vrsta metulja. V oddelku in skupini Bube je 16 otrok, starih od 3 do 5 let. Od tega je 14 dečkov in 2 deklici, ki zelo lepo sodelujeta z vsemi fanti. Res da je delo dokaj naporno, saj so v večini triletniki, ki so vedno zainteresirani za novosti v skupini. Tako smo se odločili, da bomo imeli projekt o spoštovanju do gozda in kako ravnati s smetmi. S sodelavko Darinko Kolednik sva se dogovorili o dejavnostih. Jaz (Lidija Tement) sem izbrala pravljico Gozdni palček Smetko, avtorice Darinke Kozinc, ki se je obema zdela primerna za dosego zastavljenih ciljev. Iz te pravljice so izhajale vse dejavnosti in otroci so neizmerno uživali cel mesec. Predstavila bom samo dva tedna, kajti takrat so otroci spoznavali vsebino pravljice in se poistovetili s palčkom in mu z velikim veseljem pomagali čistiti gozd. Veliko smo se pogovarjali o smeteh in koših za smeti, kako je treba razvrščati, kaj se kam odloži, zakaj se morajo smeti pobrati, kaj bi se zgodilo, če smeti ne bi pobrali ...</p>
OSREDNJI DEL	<p>Dejavnosti so potekale vsakodnevno, navajam nekaj iztočnic:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poslušanje pravljice Gozdni palček Smetko • predstavila sem lutkovno gledališče kamišibaj po vsebini pravljice • slikanje po vsebini pravljice oz. barvanje pobarvanke palčka Cvetka • pogovor o vsebini pravljice in seveda o smeteh • razvrščanje smeti v prave koše za smeti (papir, plastika, biološki odpadki, steklo) • slikanje košev za smeti in lepljenje sličic ter razvrščanje pravih odpadkov na pobarvane koše • ogled in raziskovanje gozda in čiste narave, nabiranje gozdnih plodov • razgibavanje v gozdu in oponašanje gibanja gozdnih živali • iskanje smeti v gozdu in odlaganje le teh v pravo

	<p>vrečko za smeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • iskanje gozdnega palčka Smetka • izdelovanje gozdnega palčka iz naravnih materialov ter kapice z blaga • izdelovanje velikega škrata iz naravnih materialov in kartona • izdelava dekoracije za naše omarice na hodniku (drevesa – gozd iz vrečk in papirčkov) • prepevanje pesmice »Kje je palček?« in prikazovanje s prstki
SKLEPNI DEL	<p>Ta mesec, ko smo spoznavali naravo preko pravljice, so se otroci veliko naučili in zelo uživali. Smeti smo razvrščali dobrih štirinajst dni. V veliko veselje jim je bilo, saj so med seboj tekmovali, kdo zna pravilno razvrstiti smeti v pravilni zaboj. V gozdu so upoštevali gozdni bonton, ki smo ga vedno ponovili, ko smo šli na sprehod. Iskanje smeti in škratkov v gozdu je bilo za otroke pravo pustolovsko doživetje. Škrate smo si odnesli v igralnico in smo jih razstavili zraven butaja kamišibaj. Gibanje v gozdu smo popestrili tudi z gibalnim uprizarjanjem gozdnih živali. Veliko smo raziskovali različnost dreves in plodov, ki smo jih nabrali in odnesli v skupino za ustvarjanje.</p>
ALI SEM DOSEGLA ZASTAVLJENE CILJE?	<p>Zastavljene cilje smo realizirali in jih v veliki meri upoštevali in dosegli. Nekatere cilje, ki so celoletni, bomo dosegli v drugih projektih, ki se bodo vrstili skozi celo šolsko leto. Kar se pa tiče onesnaževanja gozdov in gozdnega bontona, pa smo vsekakor osvojili.</p>
KAJ BI SPREMENILA?	<p>Pri svoji dejavnosti ne bi nič spremenila. Dodala bi samo to, da bi se še otroci poskusili rokovati z butajem kamišibaj preko vsebine pravljice, ki so jo dodobra spoznali.</p>

Zaključek

Otroci v skupini Bube so pravljico Gozdni palček Smetko zelo dobro osvojili. Z velikim zanimanjem so poslušali pravljico, brez da bi videli poslikavo pravljice. Pogovarjali smo se o vsebini pravljice, ki je otroke prav navdušila. Dala sem jim na izbiro ustvarjanje palčka in barvanje pobarvanke. Zanimivo je bilo, da so želeli vsi vse izdelati. Tako sem otrokom ponujala različne dejavnosti, ki so bile v povezavi s pravljico. Vse smo uspešno izvedli in kasneje naredili razstavo v našem vrtcu, na garderobnih omaricah. Ogledali so si tudi poslikano pravljico iz butaja kamišibaj. Slike za kamišibaj je naslikala Kaja Prašnički, ki zelo rada poustvarja pravljice. Otroci so z zanimanjem poslušali mini gledališče kamišibaj in bili prijetno navdušeni nad slikami. Tudi sami so želeli rokovati s kamišibaj gledališčem, a so imeli majhne težave z izvlečenjem slik. Radi so pripovedovali pravljico, ko sem liste slik izvlekla jaz. Dobro so osvojili vsebino in nauk pravljice. Otroci vedo, kam spadajo različne vrste odpadkov in jih pravilno znajo razvrstiti v zabojnike. Zelo sem bila navdušena nad tem, kako so otroci to vzeli za stalno opozorilo, saj opomnijo vsakega, če ne odloži pravilno smeti v pravilni zabojnik. Zavedajo se, da je smeti vedno več in že zgodaj se moramo naučiti, kako je treba ravnati z njimi.

Zahvala

Zahvalila bi se gospe Veroniki Gaber Korbar, ki sem jo kontaktirala, da so me sprejeli na 10. mednarodno konferenco Gledališke pedagogike. Zahvalila bi se vodji vrtca Dušanki Kokot, da me podpira pri vsaki izbiri seminarjev in tudi tej konferenci. Potem gre zahvala moji vzgojiteljici pomočnici vzgojiteljice Darinki Kolednik, da z velikim veseljem sodeluje pri vseh mojih dejavnostih, ki jih izvajam za določene seminarje in naloge. Potem se zahvaljujem vsem otrokom skupine Bube, da vedno z veseljem izvajajo dejavnosti, ki jim jih zadam. Zahvaljujem se tudi moji prevajalki povzetka prispevka gospodični Marjani Protner, ki je univerzitetna diplomirana profesorica angleščine in nemščine in je z veseljem priskočila na

pomoč. Zahvaljujem se tudi lektorici gospodični Petri Purgaj, ki je profesorica geografije in slovenskega jezika in je pregledala moj zapis strokovnega članka.

Viri in literatura

Gozdni palček Smetko; Darinka Kozinc, Ljubljana, Alba 2000, 2017

Kurikulum za vrtce; Eva D. Bahovec, Ksenija G. Bregar in drugi, Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 1999

Priročnik za vzgojitelja, Cicibanovo okolje, Darja Skribe Dimec, Tomaž Verbič Šalamon, Ljubljana, DZS, 2004

Kamišibaj v šoli in doma, S papirnim gledališčem do ustvarjalnega izražanja in sproščenega pripovedovanja, Simona Nagode, Tatjana Rupnik Hladnik, Logatec, Osnovna šola 8 talcev, Ljubljana, Osnovna šola Poljane, 2018

Umetnost kamišibaja, Priročnik za ustvarjanje, Jelena Stritar, Igor Cvetko, Maribor, Založba Aristej, 2018.

UPORABA LUTKE KOT MOTIVACIJSKO ORODJE V PEDAGOŠKEM PROCESU

Povzetek

Prispevek opisuje primer uporabe lutke kot motivacijsko učinkovito didaktično orodje v pedagoškem procesu. Poučujem v 1. razredu prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom, ki ga obiskujejo učenci s posebnimi potrebami. Učenci so našo razredno lutko, ki ima podobo zajčka, poimenovali Matic. Zajček Matic nas velikokrat spremlja zjutraj v jutranjem krogu, ko se pozdravimo, sodeluje z nami pri različnih razrednih dejavnostih, pomaga pri podajanju snovi in izzove različne inovativne didaktične pristope pri posameznih predmetih. Predstavljenih je nekaj praktičnih primerov uporabe lutke v razredu, ob kateri sem dosegla večjo sproščenost, občutek sprejetosti, boljše zaupanje in pozitivno naravnost učencev do lutke. Hkrati se je izkazala kot pomoč pri uspešnejšem sodelovanju/komuniciranju in je kot motivacijsko orodje odlično služila pri doseganju drugih ciljev v pedagoškem procesu.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, lutka, motivacija, didaktični pripomoček

USING A PUPPET AS A MOTIVATION TOOL IN PEDAGOGICAL PRACTICE

Abstract

In my article I'm going to explain the use of a puppet as a motivation didaction tool in pedagogical practice. I'm a first grade teacher in a programme with a lower educational criteria, which children with special needs attend. The students have named our class puppet, which looks like rabbit, Matic. He often joins us in our morning circle, where we greet each other, he participates with us in various class activities, helps with the presentation of material and challenges various innovative didactic approaches in individual subjects. Some practical examples of the use of the puppet in the classroom are presented, with which I achieved greater relaxation, a feeling of acceptance, better confidence and a positive attitude of the students towards the puppet. At the same time, it proved to be an aid in more successful cooperation/communication and served as a motivational tool perfectly in achieving other goals in the pedagogical process.

Keywords: children with special needs, puppet, motivation, didaction tool

Razlogi, problem

Poučujem v 1. razredu prilagojenega izobraževalnega programa devetletne osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom. V razredu so učenci s posebnimi potrebami opredeljeni z različnimi kombinacijami, vrstami in stopnjami primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Ker so to prvošolci, ki v večini prvič prestopijo šolski prag in pridejo v povsem novo okolje, je to lahko zahtevno in stresno obdobje v življenju otroka s posebnimi potrebami.

Tako se je prvih nekaj ur pouka v tem šolskem letu dogajalo, da od učencev skoraj nisem imela odziva, težko je bilo komunicirati verbalno in neverbalno, komunikacija, ki sem jo želela vzpostaviti, je bila predvsem enosmerna. Imela sem občutek nemoči, saj se mi je zdelo, kot da govorim sama sebi in da razlaga oziroma moje besede nimajo smisla. Razmišljala sem, da če se je pojavila ta težava že pri uvodnih urah, ki so namenjene predvsem spoznavanju sošolcev, učiteljev in novih prostorov, bo razumevanje učne snovi, ki sledi, še toliko bolj zahtevno opravilo in posledično bo cilje še toliko težje doseči. Spraševala sem se: kako učencem približati in olepšati svet, ki je kar naenkrat spremenil njihov vsakdanjik? Kako poglobiti odnos, ki se je vzpostavil med nami? Po nekaj dneh intenzivnega iskanja načinov, metod in idej drugačnega pristopa do učencev, sem pomislila na lutko. Takrat, v začetku septembra, zaradi obilice drugega dela s pripravo na pedagoški proces, nisem izdelala svoje lutke, ampak sem od doma prinesla preprosto ročno lutko, ki spominja na simpatičnega zajčka. Odločila sem se, da si poskusim pomagati z njim.

Teoretično ozadje

Otroci s posebnimi potrebami

V Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk-Ornik, 2015) so opredeljeni naslednji otroci s posebnimi potrebami; otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno

bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in otroci z avtističnimi motnjami.

Vsi učenci v razredu, v katerem poučujem, so opredeljeni kot otroci z motnjami v duševnem razvoju, zato bom na kratko opisala predvsem to skupino.

Motnja v duševnem razvoju je nevrološko pogojena razvojna motnja, ki nastopi pred dopolnjenim osemnajstim letom starosti in se kaže v pomembno nižjih intelektualnih sposobnostih ter pomembnih odstopanjih prilagoditvenih spretnosti. Pri otrocih z motnjami v duševnem razvoju ugotavljamo pomembno znižano splošno intelektualno raven/funkcioniranje, vključno z znižanimi sposobnostmi učenja, sklepanja in reševanja problemskih okoliščin ter znižanimi sposobnostmi abstraktnega mišljenja in presojanja. Ugotavljamo tudi znižane prilagoditvene funkcije oziroma spretnosti, ki se pomembno odražajo na področjih govora in komunikacije, skrbi zase, samostojnosti, socialnih spretnosti, učnih in delovnih zmožnostih, funkcionalnih učnih sposobnostih, sposobnostih praktičnih znanj, skrbi za lastno varnost (Vovk-Ornik, 2015).

Motnje v duševnem razvoju se lahko pojavljajo skupaj z drugimi razvojnimi motnjami. Glede na stopnjo motnje ločimo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (prav tam).

V razredu, v katerem poučujem, je vseh šest učencev opredeljenih z lažjo ali zmerno motnjo v duševnem razvoju. Le dva učenca imata zgolj to opredelitev, vsi ostali imajo še druge posebne potrebe. Dva učenca sta opredeljena tudi kot dolgotrajno bolna otroka, dva kot otroka z govorno-jezikovnimi motnjami, še dva učenca sta prepoznana kot otroka z avtističnimi motnjami. Gre za razred zelo raznolikih učencev, kjer vsak izmed njih potrebuje individualen pristop in delo.

Lutka

Lutka je tisti magični predmet, ki mu otroci mnogo lažje zaupajo, ob katerem se bolj sproščeno pogovarjajo; pomaga jim, da lažje osvajajo prostor, saj se na neki način njihova

osebnost skriva za lutko – zlezejo vanjo, se z njo poistovetijo (Varl, 1998). Lutka, ki kot metafora že v svoji zasnovi v sebi združuje tako prvine stvarnega kot nestvarnega sveta, je v tej zvezi še posebej dragocena. S svojo subjektivnostjo vpliva na otrokovo senzibilizacijo, krepi njegove socialne veščine in ga utrjuje v empatiji (Cvetko, 2010).

Lutka je bodisi cilj pedagoškega dela – torej končni likovni izdelek – bodisi le sredstvo za doseg drugih ciljev (npr. govorne vaje z lutko, ples z lutko, spoznavanje zgodovine, kolektivne igre ...) (Varl, 1998). Lutka je priporočljivo, nepogrešljivo, široko uporabno didaktično sredstvo, razvojno orodje, model, zanimiva figura, lik za simbol človeka in v sodobni didaktiki priljubljena in priznana metoda v šoli (Maček, 2011). V vzgojno-izobraževalnem procesu je uporaba lutke nujna (Majaron, 2002), kajti skozi delo z lutko uresničujemo cilje pri različnih šolskih predmetih, učnih (vzgojnih) vsebinah, posredujemo raznolike vrednote in omogočamo celostno učenje, obenem pa ustvarjamo zabavno, prijetno vzdušje (Slavinec, 2017). Lutka pomaga razbiti najpogostejšo obliko frontalnega pouka in tradicionalnih učnih metod (Stipič, 2010).

Lutka je lahko izhodišče za doseg ciljev, terapevtsko sredstvo za reševanje težav in konfliktnih situacij ali kot dobro motivacijsko sredstvo za uvod in pripravo v dejavnosti, ko iščemo način, s katerim bi učence dobro in učinkovito motivirali (prav tam). Še tako preprosta lutka je v učinkoviti sodobni šoli ne le izbira, temveč prepotrebna učna metoda, didaktično in izrazno sredstvo, nujnost in neobhodno nujna sestavina, s katero spodbujamo učenčev celostni in vsestranski razvoj. Hkrati predstavlja vznemirljivo doživetje in svojevrsten izziv, ki s svojo podobo vedno očara, prevzame in pritegne ter učence motivira za šolsko delo, da se ob njej in ob delu z njo niti ne zavedajo, da se učijo (Klančičar, 2022).

Maska

V veliko družino različnih lutk in s tem lutkovnih tehnologij štejemo tudi maske, ki niso tipične lutke. V osnovi pa tudi maska odgovarja osnovnemu terminu: biti nekdo drug, igrati ali govoriti skozi usta druge osebe (Varl, 1997). V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (ISJFR

ZRC SAZU, 1964) je pod iztočnico maska naslednja razlaga: *predmet za zakritje obraza, glave, ki navadno nekaj predstavlja oziroma kdor ima obraz zakrit s takim predmetom ali po celotni opravi nekaj predstavlja.*

Beseda maska je zelo stara, tako kot predmet maska sama. Je skrivnosten predmet, ki ga najdemo v vseh kulturah (Varl, 1997). Je odraz človekove nenehne notranje nuje, da se skrije za nekoga drugega, da vsaj za krajši čas postane nekdo drug (Varl, 1998). Ob vsem simbolnem pa je maska v prvi vrsti likovni izdelek, s katerim se odraža kultura posameznega naroda. Svojo pravo uporabnost dobi tisti hip, ko jo človek uporablja: to pomeni, ko jo napolni s svojo energijo. Maske so bile v preteklosti iz najrazličnejših naravnih materialov, danes pa so v uporabi še papir, karton, plastične in poliuretanske maske (Varl, 1997).

Maske lahko razdelimo v tri sklope: obrazne, naglavne in maske celega telesa (preobleka). Z obrazno masko si zakrijemo obraz ali vsaj oči. Maske, ki zakrivajo ves obraz, so veliko bolj izrazne (prav tam).

Implementacija in rezultati

Pogovarjanje z lutko

Učencem sem se v jutranjem krogu (vsako jutro se zberemo, pozdravimo in poklepetamo v prijetnem, pozitivnem vzdušju v kotičku razreda, kjer je tudi mehka klop) pridružila z ročno lutko zajčka, s katero sem upravljala sama. Ob začetnih težavah s sporazumevanjem in odkritostjo učencev, je komunikacija ob lutki stekla precej lažje, bolj odkrito in odprto. Skoraj vsi učenci so se lutki predstavili, zajčku pa so predstavili tudi druge sošolce in učitelje. Njegovo ime so izbrali sami. Učence sem s tem pripomočkom prebudila (ob jutrih so običajno še zelo zaspani), lutka je pritegnila njihovo pozornost, z njo so vzpostavili očesni kontakt, jo pobožali, se je dotaknili ali se z njo celo pogovarjali. Lutka se je izkazala kot dobro motivacijsko in pohvalno sredstvo, saj so ji lahko tudi »stisnili petko«, predvsem ob pohvali po dobro opravljenem delu ali za vzpodbudo.

V vsem tem času še nismo uspeli, da bi v jutranjem krogu želel kateri izmed učencev prevzeti vlogo zajčka. Menim, da je razlog v tem, da je zajček Matic običajno v vlogi spraševalca, kar je za otroke z motnjo v duševnem razvoju pri tej starosti zelo visoka zahteva. Prav tako pa so še vedno precej plahi in se zaenkrat z zajčkom raje le pogovarjajo.

Učenje in poučevanje z lutko

Naša razredna lutka je postala tudi sredstvo za doseg drugih ciljev. Vključila sem jo pri predmetih spoznavanje okolja, glasbena umetnost, slovenščina in matematika, kjer bom naštel nekaj primerov.

Pri predmetu glasbena umetnost se poleg poslušanja glasbe pogosto učimo pesmice. Večina učencev, ki nimajo težav z govorom, rada poje. Petje v skupini je načeloma prijetnejše, če pa nam pri tem pomaga še lutka, je vse bolj privlačno. Tako so se učenci naučili pesmico Zajček dolgoušek, pri čemer jim je lutka zajčka Matica pri tem zelo koristila. Lažje si je bilo zapomniti besedilo in se ob lutki naučiti pesmico.

Pri predmetu spoznavanje okolja nam je bila lutka v pomoč predvsem v prvih dneh pouka, ko smo spoznavali imena učiteljev in sošolcev ter prostor, v katerem smo se zbirali – našo učilnico. Opazila sem, da če sem v to igro sprva pozabila vključiti zajčka, so bili učenci manj sodelovalni, več so pogledovali v tla (ali ležali na klopi), manj so mi odgovarjali. Ob uporabi lutke pa sem njihovo pozornost pritegnila precej bolj.

Razredno lutko imam namen uporabiti tudi pri temi ločevanje in ravnanje z odpadki. Tam bo eno izmed glavnih orodij za spoznavanje ekoloških vsebin tudi v domačem okolju, saj si bodo učenci lutko lahko odnesli domov. Doma bodo skupaj z lutko lahko pregledali, kako in na kakšen način ločujejo odpadke. Hkrati pa bo to tudi priložnost, da se z lutko še bolj zblížajo in jo predstavijo drugim članom družine.

Pri predmetu matematika je lutka zajčka postala nepogrešljiv didaktični pripomoček. Skrivali smo ga pred/za/v ... škatlo, ko smo spoznavali predloge, učil nas je različnih barv, geometrijskih likov ter črt. Pri tem predmetu je bila lutka zelo uporabna kot motivacijsko

orodje za spoznavanje novih pojmov. Vključili smo jo tudi v vse igre, povezane s posamezno učno vsebino.

Pri pouku slovenščine smo izdelali svoje maske in oblikovali mini gledališko predstavo na znano umetniško besedilo.

Izdelava mask in dramatizacija

Pri pouku slovenščine smo obravnavali rusko pravljico z naslovom O veliki repi. To besedilo smo ob slikah najprej večkrat prebrali, ga obnovili, sestavljali slikovni material za ustrezen vrstni red, nato pa smo želeli zgodbo še zaigrati. Učence sem vprašala, ali bi želeli postati kateri od likov iz umetniškega besedila in odziv je bil pritrdilen pri večini učencev. Nekateri učenci so si sami izbrali vloge.

Pri likovnem pouku smo izdelovali maske. Učencem sem pripravila slike vlog (v zgodbi nastopa 6 vlog, kot je učencev v razredu), ki so jih pobarvali po svojih zmožnostih. Nato je bilo treba masko obrezati: v tej skupini učencev je le eden to lahko storil popolnoma sam, ostalim je bilo potrebno pomagati. Izmerila sem jim obseg glave za obroč, na katerega smo izdelano masko prilepili. V večini so vsi učenci pri tem z veseljem in radovednostjo sodelovali. Ob pravi njivski repi pa so pokazali željo, da bi jo res izpulili iz zemlje, kar je bistvo vsebine te pravljice. Tako smo ob pomoči in vodenju uspešno izpeljali našo mini predstavo, ki je predstavljala poustvarjanje na temo umetniškega besedila.

Učenci so se zelo dobro in z užitkom vživeli v svoje vloge. Maska je dejansko postala živa tisti trenutek, ko so si jo učenci nadeli na glavo in jo napolnili s svojo energijo. Maske, ki so predstavljale živali, so se tako tudi oglašale (brez moje spodbude), kar me je zelo presenetilo. Opazila sem tudi pripravljenost pomagati sošolcu, ki se ni znal tako dobro vživeti in slediti zgodbi, kako so ga drugi učenci usmerjali in vodili.

Ob koncu uspešno izpeljane dramatizacije sem vprašala učence, če bi morebiti želeli zaigrati še enkrat v zgodbi, kjer bi pomagal repo vleči tudi zajček Matic in vsi so glasno vzkliknili: »Daa!« Vse to je tudi mene obogatilo, zadovoljilo in ves trud in delo, ki je bilo za to

potrebno, je bilo poplačano. Hkrati pa je to bil tudi dokaz, da je naša razredna lutka med učenci resnično sprejeta.

Razprava, zaključki

Napraviti lutko ali masko je ustvarjalno dejanje. Vdihniti ji življenje – takšno kot ga hočemo mi (ali jaz kot učiteljica v razredu) v nekem trenutku. Z lutko ali masko lahko počnemo marsikaj: se naučimo pesmico, skupaj z njo zaplešemo ob glasbi, z njo skušamo lepo govoriti ali se poglobiti v čisto pravo živalsko življenje, obnoviti in zaigrati pravljico, se naučiti novih pojmov pri matematiki, spoznavati ekološke vsebine in odkrivati še mnoge druge nove svetove. Zdi se, kot da ni omejitve.

Pri igri z lutkami otrok in odrasli ustvarjata. To je pri mojem delu, ko poučujem učence s posebnimi potrebami, zelo pomembno. Z načinom vpeljave ročne lutke v razred smo dosegli skupno snovanje ene prvih spoznavanj novega šolskega sveta, varno bližino in ustvarjalno sodelovanje. Nastala je igra, v kateri odrasli in otroci ustvarjamo skupaj – sodelujemo vsak po svojih zmožnostih in dan za dnem. To učitelja navdaja s pozitivno energijo. Spoznala sem, da lutka, maske in skupna igra učence poveže na drugačen način z učiteljem kot zgolj navadno podajanje učne snovi. Zato bom tudi v prihodnje pri svojem delu skušala uporabljati opisano prakso.

Seznam literature

CVETKO, Igor (2010): *Veliko malo prstno gledališče*. Radovljica: Didakta.

ISJFR ZRC SAZU (1964): *Fran/SSKJ*. <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=maska>. (Citirano: 3. 12. 2022)

KLANČIŠAR, Jasna (2022): *Vključevanje in uporaba lutke v vzgojno-izobraževalnem procesu v osnovni šoli*. https://ucilnice.arnes.si/pluginfile.php/2359140/mod_folder/

content/0/Vklju%C4%8Devanje%20in%20uporaba%20lutke%20v%20vzgojnoizobra%C5%BEevalnem%20procesu%20v%20osnovni%20%C5%A1oli_Jasna%20Klan%C4%8Di%C5%A1ar.docx?forcedownload=1. (Citirano: 4. 12. 2022)

MAČEK, Nika. (2011): *Uporaba lutke na razredni stopnji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

MAJARON, Edi (2002): Za uvod. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo* (str. 1–4). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

SLAVINEC, Petra (2017): *Lutka – moja prijateljica v stiski*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.

STIPIČ, Alenka (2010): *Uporaba lutke v drugem starostnem obdobju v vrtcu in prvem razredu osnovne šole*. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.

VARL, Breda (1997): *Maske*. Šentilj: Aristej.

VARL, Breda (1998): *Igrajmo se z lutkami*. Celovec, Dunaj, Ljubljana: Mohorjeva družba.

VOVK-ORNIK, Natalija (2015): *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. <http://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimipotrebami.pdf>. (Citirano: 2. 12. 2022)

SPROSTIMO SE SKOZI IGRO

Povzetek

Z igro otrok razvija svoje telesne sposobnosti in zadovoljuje potrebo po gibanju. Hkrati pa igra vpliva na duševne razsežnosti in spodbuja socializacijo, saj otroka postopno navaja na življenje v skupnosti.

Že nekaj let opažamo, da so učenci vse manj gibalno aktivni in motorično spretni. Učiteljeva naloga je, da zagotovi ustrezne pogoje za sprostitev in motivira učence, da poiščejo dejavnosti, ki so jim všeč. Zato na naši šoli spodbujamo aktiven življenjski slog, ki ga preko igre, večkrat dnevno, vključujemo v proces vzgoje in izobraževanja. Šolski hodnik in avlo smo opremili s talnimi igrami in improviziranimi pripomočki za igro. Talne igre pisanih barv in najrazličnejših oblik spodbujajo gibanje, spontano učenje, razvoj ravnotežja, koordinacije, vzdržljivosti, moči itd. Obenem pa spodbujajo kreativnost, domišljijo in sodelovanje. V nadaljevanju članka bom predstavila talne igre, ki smo jih v podaljšanem bivanju izdelali skupaj z učenci. Talne igre so primer dobre prakse, ki jih lahko učitelji vpeljejo v svoje delo in tako popestrijo šolski vsakdan.

Sprostitutvena dejavnost je namenjena počitku, sprostitvi in obnavljanju psihofizičnih moči učencev.

Ključne besede: sprostitutvene dejavnosti, gibanje, talne igre.

RELAXING THROUGH PLAY

Abstract

Through play, the child develops his physical abilities and satisfies the need for movement. At the same time, the game affects the mental dimensions and the promotion of social expansion, as the child is gradually accustomed to life in the community.

For several years now, we have noticed that students are less and less physically active and have motor skills. The teacher's task is to provide the appropriate conditions for relaxation and motivation for learning to find activities they like. That is why at our school we encourage an active lifestyle, which we include in the process of upbringing and education through play, several times a day. We equipped the school hallway and lobby with floor games and improvised play equipment. Floor games in colorful colors and a wide variety of shapes encourage movement, spontaneous learning, development of balance, coordination, endurance, strength, etc. At the same time, they encourage creativity, imagination and cooperation. In the rest of the article, I will present the floor games that we made together with the students during the extended stay. Floor games are an example of good practice that teachers can implement in their work and thus enrich everyday school life.

The relaxation activity is intended to rest, relax and restore the psychophysical strength of the students.

Keywords: relaxation activities, movement, floor games.

Sprostitvena dejavnost

Osnovna šola v okviru razširjenega programa organizira podaljšano bivanje. V okviru podaljšanega bivanja šole izvajajo več dejavnosti, med drugimi tudi sprostitveno, ki je za učence izrednega pomena. Po večurnem sedenju med poukom in celodnevnom upoštevanju navodil učenci potrebujejo protiutež oz. sprostitev. Učiteljeva naloga je, da jih spodbuja in zagotovi ustrezne pogoje za sprostitev, da se učenci spočijejo in si naberejo novih moči za vsakodnevne psihofizične obremenitve. Cilji, ki jih skušamo z različnimi metodami dela, doseči pri učencih v okviru sprostitvenih dejavnosti so (Blaj itd., 2005):

- Razumejo in sprejmejo sprostitev in oddih med delom kot nujni element zdravega načina življenja.
- Spoznajo in usvojijo različne dejavnosti, ki jih sproščajo.
- Zadovoljujejo svoje potrebe po počitku, gibanju, socialnih stikih in igri.
- Preko igre pridobivajo in utrjujejo znanje, intelektualne spretnosti in socialne veščine.
- V igralnih situacijah sprejemajo pravila in norme, razvijajo domišljijo, kreativnost in smisel za humor.
- Medpredmetno povezujejo znanja različnih šolskih predmetov.
- Se učijo primerne in prometno varnega odzivanja in vedenja na cesti.

Pomen gibalne igre za otroka

Igra in gibanje sta osnovni otrokovi potrebi, zato ju moramo vključiti v vse otrokove dejavnosti. Kot vsaka igra je tudi gibalna igra dejavnost, ki je svobodna, odprta in notranje motivirana. Za otroka je prijetna in mu predstavlja vir sreče, zadovoljstva in sprostitve. Predstavlja smer za srečno otroštvo, saj se otrok igra, ker se razvija, oziroma se razvija, ker se igra.

Igra ni le sprostitvena dejavnost, ampak tudi potreba vsakega otroka in pogoj, za normalen psihični in telesni razvoj. Kakšen način igranja bo otrok izbral je odvisno od njegove trenutne razvojne stopnje (gibalnih in kognitivnih sposobnosti, čustvene in socialne zrelosti). Igra omogoča, da otrok v razvoju napreduje. Pomembno vpliva tudi na naslednja področja otrokovega razvoja (Batistič-Zorčeva, 2002, v Videmšek in Pišot, 2007):

- Razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti ter spretnosti.
- Kognitivni razvoj: razvoj govora, zaznavanja, domišljije in ustvarjalnosti, reševanje problemov, spoznavanje in raziskovanje okolja.
- Čustveni razvoj: premagovanje težav in konfliktov, sproščanje in izživljanje čustev.
- Socialni in moralni razvoj: razvoj socialne kompetentnosti (upoštevanje drugih, sodelovanje), razvoj samokontrole in osvajanje družbenih pravil.
- Osebnostni razvoj: spoznavanje sebe (samopodoba) in sveta, razvoj avtonomnosti.

Glede na vse pozitivne učinke gibanja in igre je pomembno razvijati in ustvarjati učenje skozi telesno dejavnost in gibanje skozi igro.

Talne igre in primer dobre prakse

Bistvo igre je, da se učenci sprostijo in na prijeten način nekaj novega doživijo in usvojijo. Dokazano je, da je zapomnitev znanja, ki smo ga pridobili z izkušnjami, trajnejša. Zato je pomembno, da učenci preko igre, čim pogosteje ponovijo različne gibalne vzorce, saj s tem vplivamo na razvoj motoričnih sposobnosti. Če poleg gibanja povezujemo še znanja z različnih predmetnih področij (matematika, jezik, okolje itd.), je toliko bolje.

Zato na naši šoli spodbujamo aktiven življenjski slog, ki ga preko igre, večkrat dnevno, vključujemo v proces vzgoje in izobraževanja. Šolski hodnik in avlo smo opremili s talnimi igrami in improviziranimi pripomočki za igro. Talne igre pisanih barv in najrazličnejših oblik, ki so jih otroci sami oblikovali, spodbujajo gibanje, spontano učenje, razvoj ravnotežja,

koordinacije, vzdržljivosti, moči itd. Obenem pa spodbujajo kreativnost, domišljijo in sodelovanje.

Talne igre, ki se izvajajo v skupini, so za otroke bolj zabavne in stimulative kot individualne gibalne naloge. Učenci posnemajo drug drugega, starejši pomagajo mlajšim in jim dajejo zgled. Na ta način prihajajo do novih spoznanj o sebi in drugih, se potrjujejo in si ustvarjajo čustven odnos do skupine in svojih dejanj. Med seboj razvijajo prijateljski odnos, solidarnost in medsebojno pomoč. Svoje zanimanje prilagajajo ciljem skupine in se učijo spoštovati pravila iger. Naučijo se sprejemati poraz, zmago in nadzorovati svoje vedenje. Učenci, ki so bolj osamljeni in potrebujejo pomoč pri vstopanju v socialne stike, dobijo priložnost, da se pogovarjajo in družijo z vrstniki. Tisti, ki so radi v ospredju in preveč vsiljivi, pa se morajo prilagoditi oz. podrediti pravilom skupine. Učenci se običajno v igri povsem sprostijo in pozabijo na težave, stres in medsebojne konflikte (Videmšek in Pišot, 2007).

Z učenci 1. razreda smo izdelali naslednje talne igre, s katerimi smo si popestrili sprostitveno dejavnost v podaljšanem bivanju:

- **RISTANC**

Z barvnim samolepilnim trakom različnih barv, smo izdelali igro ristanc. Učenci so izrezali številke do 10 in jih nalepili v posamezne kvadrate.

Cilj igre: Pripomoček vržemo v prvi kvadrataček in skačemo po oštevilčenih kvadratih do številke 10. Nato se obrnemo in skačemo na izhodiščno mesto, vmes pa pobremo pripomoček. Kdor stopi na črto, izpade.. vrne se na prejšnjo številko. Zmaga tisti, ki prvi vrže pripomoček v vseh 10 kvadratov in ga uspešno pobere med skakanjem na izhodiščno mesto.

Pripomočki: Barvni kvadrati, kamenček, riževa vrečka, obroček, igrača itd.

Gibanje: Sonožni poskoki, poskoki po eni nogi, sonožni poskoki vzvratno, poskoki z obročkom na glavi.

- **ČLOVEK NASMEHNI SE**

Učenci so narisali in izrezali samolepilne barvne kroge. Kocko smo naredili iz odpadne pene, na katero smo narisali pike. Figure smo izdelali iz odpadnih tulcev ali plastičnih steklenic, ki smo jih napolnili z vodo.

Cilj igre: Mečemo kocko in figuro prestavimo za toliko pik, kolikor jih preštejemo na kocki. Različico igre lahko igramo v parih. Eden izmed igralcev meče kocko, drugi pa si okoli noge zaveže barvni trak in skače po polju naprej (nadomesti figure). Zmaga tisti, ki hitreje spravi vse svoje figure v cilj oz. tisti, ki prvi preskoči vsa polja.

Pripomočki: Barvni krogi, figure, kocka, barvni trak.

Gibanje: Sonožni poskoki, poskoki po eni nogi, met z obema rokama, met z eno roko.

- **LETEČI OBROČI**

Učenci so na lesene podstavke (izdelali so jih starejši učenci pri TIT) pritrdili valje iz kartona.

Cilj igre: Uporabili smo barvne obroče, ki so jih učenci metali z različne razdalje v tarčo oz. na valj. Obročem smo po barvi določili vrednosti, nato so jih učenci seštevali med seboj. Mečemo lahko z različne razdalje, zmaga tisti, ki z vsemi svojimi obroči zadane valj.

Pripomočki: Leseni podstavki, valj, veliki in mali obroči.

Gibanje: Met z levo roko, met z desno roko

- **PISANA STONOGA**

Učenci so narisali in izrezali 20 samolepilnih krogov. Nato so na njih napisali številke od 1 do 20. Na smo skupaj poiskali slike različnih gibalnih nalog in račune odštevanja in seštevanja. Nato smo jih natisnili, jih plastificirali in zložili v vrečko za žrebanje.

Cilj igre: Učenci so iz vrečke izvlekli kartice z računi.. utrjevali smo seštevanje, odštevanje, predhodnik in naslednik, saj so s poskoki ponazorili rezultat. Različica igre je, da so iz vrečke

izbrali kartice z različnimi gibalnimi nalogami in številko. Učenci so poiskali zapisano številko in naredili določeno število ponovitev gibalne naloge.

Pripomočki: Barvni krogi s številkami, kartice z računi in gibalnimi nalogami.

Gibanje: Počepi, poskoki, vrtenje, sklece itd.

Na podoben način lahko izvedemo še veliko iger: križci in krožci, štiri v vrsto, šah, labirint.. Učenci bodo radi sodelovali, ob tem pa razvijali telesne in duševne sposobnosti. Otresli se bodo vsakodnevnega stresa in lažje usvajali gibalne in miselne procese. Kajti, ko aktiviramo telo, spodbudimo tudi možgane.

ZMAJČEK REŠUJE MOJ PLANET

Povzetek

Pred tremi leti sem se z otroki našega oddelka v vrtcu Litija pridružila programu Ekošola, mednarodno uveljavljenemu programu celostne okoljske vzgoje in izobraževanja. Namen je bil otroke ozaveščati o odgovornem ravnanju z naravo ob lutki zmajček.

Temelj odgovornega odnosa do okolja ni le usvajanje in pridobivanje znanja, ki ga posredujemo otrokom v vrtcu, ampak tudi dejavno spreminjanje kulture obnašanja in ravnanja. Z gledališko vzgojo, lahko otrokom približamo posledice neodgovornega ravnanja z okoljem; če ne ločujemo odpadkov oz. ne skrbimo za naš planet. Pri otrocih razvijamo odgovoren in čustven odnos do okolja. Pomagamo jim, da znanje, ki so ga pridobili v vrtcu, uporabljajo tudi v vsakdanjem življenju, v vrtcu in zunaj njega. Dodatno motivacijsko sredstvo je bila lutka zmajčka.

Za doseganje ciljev okoljskega izobraževanja sem izbrala zanimive metode dela in otrokom tako pomagala uporabiti znanje v vsakodnevnem življenju.

Ključne besede: odpadki, varčevanje, zdravje, voda

LITTLE DRAGON IS SAVING MY PLANET

Abstract

Three years ago I and the children of our kindergarten in Litija joined the "Ekošola" (Eco-school) programme, an internationally renowned integrated environmental education programme. Its purpose was to raise children's awareness of the responsible attitude towards nature using a dragon doll.

The foundation of a responsible attitude towards the environment is not only the acquisition of knowledge and skills that we pass on to children in kindergarten, but also actively transforming their behaviour and conduct towards their general surroundings. With the help of theatrical education, we can make the children aware of concrete consequences of not separating the trash or taking care of our planet.

I chose interesting teaching methods to achieve the objectives of environmental education and to help the children apply the knowledge in their daily lives.

Keywords: waste, saving, health, water

Lutka in njen pomen za otrokov razvoj

»Lutka ni izbira, lutka je nujnost v prijetni in zato tudi učinkoviti šoli, ki ne temelji le na >imeti znanje< ampak na >biti človek<.«(Kroflič, 2002). Lutka zelo spodbudno vpliva na vsakdan. Kljub svoji edinstvenosti združuje v sebi veliko vlog, ki jih lahko menja glede na otrokove potrebe. Je motivator, iniciator, otroku nudi čustveno podporo v različnih situacijah, lahko je terapevt, prek nje pa lahko pridemo celo do sebe in odkrijemo stvari, za katere do tistega trenutka nismo vedeli, da sploh obstajajo. Lutka nas prav s svojo majhnostjo naredi večje, ustvari v nas še eno osebo, omogoči da postanemo bitje z dvema glavama in enim srcem. To je tudi izhodišče, zaradi katerega se kasneje vse zgodi.

Lutka v vrtcu

Pri igri z lutko je pomembno, da ji znamo podrediti svoj ego. To bo otrokom uspelo, če bodo imeli dober vzor v vzgojitelju, ki se bo znal zavestno podrediti lutki, kar je prvi pogoj za prepričljivo komunikacijo skozi lutko. Otrok lažje vzpostavi stik z lutko kot z vzgojiteljem ali celo s starši. Odrasli smo za otroka avtoriteta, ki si je ni izbral sam. Zato je neposredna komunikacija med otrokom in odraslim, kot pravi Majaron »iz oči v oči«, za otroka stresna. Lutka pa otroku pomaga, da manj stresno sprejema okolje, v katerem živi in sporoča svoj odnos do njega. Zato se vsekakor strinjamo z Majaronom, ki je zapisal: »...da je otrokova komunikacija skozi lutko igriva, mnogo prijetnejša, ohranja otrokovo dostojanstvo in utrjuje pozitivno samopodobo.«(Majaron, 2002, str. 60).

Kaj je ekošola

Program Ekošola je mednarodno uveljavljen program celostne okoljske vzgoje in izobraževanja, namenjen spodbujanju in krepitvi ozaveščenosti o trajnostem razvoju med otroki, učenci in dijaki skozi njihov vzgojni in izobraževalni program ter skozi aktivno udejstvovanje v lokalni skupnosti in širše. Najuspešnejšim šolam podeljujejo vsako leto

mednarodna priznanja – zelene zastave. To je tudi edino javno in mednarodno priznanje slovenskim šolam za okoljevarstveno delovanje po mednarodnih kriterijih FEE (Foundation for Environmental Education).

V program Ekošola so vključene slovenske vzgojne in izobraževalne ustanove: vrtci, osnovne in srednje šole, centri šolskih in občolskih dejavnosti ter domovi. V program se lahko vključi ustanova kot celota (vzgojitelji, učitelji, učenci, vodstvo šole, svet šole, svet staršev in predstavniki lokalnih oblasti).

Naravoslovne dejavnosti

V okviru projekta sva vzgojiteljici za otroke pripravili različne naloge in pri tem upoštevali njihove pobude. Z raziskovalnimi in odprtimi vprašanji sva jih spodbujali k natančnemu opazovanju, primerjanju in razmišljanju. Z dejavnostmi sva jih spodbujali k opisovanju videnega in sproščenemu pripovedovanju. Pri vseh naravoslovnih dejavnostih je bila navzočnost lutke zmajčka dodatna motivacija in dodana vrednost.

ODPADKI

Cilj: Otrok pridobiva izkušnje, kako sam in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja.

Dejavnosti v oddelku:

- V skupini vse leto ločujemo odpadke (- papir, embalažo) in zbiramo odpadni material (zamaški, baterije).
- Sodelujemo s Komunalnim podjetjem Litija ter s podjetjema Slopak in Dinos.
- Iz odpadnega materiala vse leto izdelujemo igrače in se z njimi igramo. Ustvarjamo tudi različne druge izdelke in dekoracijo za naš oddelek in garderobo.

- Podjetje Slopak je otrokom razdelilo vrečke za ločevanje odpadnega materiala, zato so tudi doma člane svoje družine spodbujali k ločevanju odpadkov.

Sodelovanje s podjetjem Danone: vsak otrok je dobil zmajčka, ki mu je pomagal ločevati odpadke. Lutka zmajček je tako postala motivacijsko sredstvo za nadaljnje vsebine.

VARČEVANJE Z ENERGIJO IN VODO

Cilj: Otrok na konkretnih primerih vse leto spoznava varčevanje z energijo in vodo (zapiramo radiatorje, ko je v oddelku dovolj toplo, ugašamo luči in računalnike, kadar jih ne potrebujemo, zapiramo vodo, ko je ne potrebujemo oz. je skušamo porabiti manj ipd.)

Dejavnosti v oddelku:

- Otroci lepijo » varčevalne nalepke« v igralnici in garderobi in tako tudi druge otroke seznanjajo s tem, kdaj je treba ugašati luč, zapirati vodo in radiatorje.
- Pri brisanju rok uporabimo le eno brisačko.
- Izdelujemo kartončke s konkretnimi primeri varčevanja in tako tudi doma o varčni uporabi ozaveščamo družinske člane in prijatelje.

ZDRAVJE

Cilji:

- Otrok spoznava, da na njegovo zdravje vplivata okolje in tudi on sam.
- Otrok spoznava, da mu uživanje različne zdrave hrane, telesne vaje in počitek pomagajo ohranjati zdravje.
- Otrok se praktično seznanja z umivanjem rok in zob (obisk medicinske sestre v oddelku).

Dejavnosti v oddelku:

- Vsakodnevno gibanje na svežem zraku ali v telovadnici Gimnazije Litija.

- Vse leto počitek po kosilu.
- Sami si v oddelku pripravljamo sadne dobrote.
- Igranje vlog, pri čemer se otroci seznanjajo s poklici, ki skrbijo za naše zdravje (zdravnik, medicinska sestra, farmacevt).

VODA - ČUDEŽNA TEKOČINA

Cilji:

- Otrok odkriva in spozna lastnosti vode.
- Razvijanje sposobnosti logičnega mišljenja in predvidevanja.
- Spoznavanje otrok z novo likovno tehniko: slikanje mokro na mokro.

Dejavnosti v oddelku:

- Pogovor o vodi (zakaj jo potrebujemo, pogovor z zmajčkom).
- Ogled različne strokovne literature o vodi.
- Izvajanje poizkusov z vodo (kaj plava in kaj se potopi, filtriranje vode, opazovanje vode v različnih agregatnih stanjih; kaj se zgodi z vodo, ki jo zamrznemo, izhlapevanje in izparevanje vode, merjenje nivoja vode v lončku ...).
- Ogled reke Save in potočkov, ki se zlivajo vanjo (-izlet na Zgornji Log).
- Vodni kotiček prelivanje, merjenje.
- Utrjevanje izrazov (na/-v vodi; pod vodo).
- Spoznavanje nove likovne tehnike (slikanje mokro na mokro).
- Ples Peričice (izvajalka Alenka Kolman).

Evalvacija projekta

Cilje s področja narave, ki smo si jih postavili, smo tudi dosegli.

Globalni cilji:

- Doživljanje in spoznavanje žive narave v njeni raznolikosti, povezanosti, spremljanju in estetskih razsežnostih.
- Razvijanje naklonjenega, spoštljivega in odgovornega odnosa do narave.
- Spoznavanje življenjskega cikla ter zdravega in varnega načina življenja.

Operativni cilji:

- Otrok odkriva, spoznava in primerja živo naravo.
- Otrok spoznava, kaj potrebuje sam in druga živa bitja za življenje ter ohranjanje in krepitev zdravja.
- Otrok odkriva, da živa bitja iz okolja nekaj sprejemajo in vanj nekaj oddajajo.
- Otrok pridobiva izkušnje, kako sam in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja.
- Otrok spoznava, da mu uživanje različne zdrave hrane, telesne vaje in počitek pomagajo ohraniti zdravje.

Pri tem smo uresničevali smo tudi cilje z drugih področij kurikulumuma.

Jezik: Otroci so se pogovarjali, pripovedovali, opisovali, spraševali, širili besedni zaklad z novimi besedami, zapisovali, iskali informacije v knjigah in se naučili novih deklamacij.

Gibanje: Otroci so izvajali različne oblike gibanja v telovadnici, igralnici in na svežem zraku.

Družba: Otroci so med seboj sodelovali in se spodbijali pri različnih dejavnostih, povezanih z našim projektom.

Umetnost: Pri likovni dejavnosti so ustvarjali iz odpadnega materiala in se učili novih tehnik.

Matematika: Razvrščali so predmete po velikosti, merili, izdelovali tabele in skice ter vanje zapisovali meritve.

Pri načrtovanju in izvajanju projekta sva s sodelavko upoštevali želje in interese otrok. Pri raziskovanju so sodelovali tudi starši, kar je zelo pozitivno vplivalo na otroke, pa tudi sami smo se z dodatno komunikacijo bolj povezali. Starši so z otroki pogosteje ločevali odpadke, pogosteje so posegali po knjigah o naravi in zdravem načinu življenja.

V oddelku smo dejavnosti sproti beležili in fotografirali, zapisovali smo tudi zamisli otrok. Vse to je prispevalo k temu, da so se otroci in starši več pogovarjali o tematiki, s katero smo jih sproti seznanjali. Pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti sva upoštevali predznanje in izkušnje otrok in gradili na že usvojenem znanju.

Dejavnosti so spodbujale otroke k aktivnemu učenju in raziskovanju. Vanje so se vključevali postopoma, glede na svoje predznanje in želje. Pri tem sva jih ves čas spodbujali. Tako so začutili zadovoljstvo in bili ponosni na opravljeno delo. Otroke, ki zmorejo več, sva spodbujali z dodatnimi nalogami. Vsem pa sva omogočali sodelovanje. V skupinah so izdelovali risbe o varčevanju z energijo, risali in lepili plakate ob različnih poskusih, izdelali so prehransko piramido, samoiniciativno ločevali odpadke in se ob tem spodbujali ter tekmovali, kdo bo v vrtec prinesel več zamaškov. Ves čas pa sta bili v ospredju narava in skrb zanjo.

Sklep

Projekt Ekošola nas je spodbudil k načrtovanju in evalviranju dejavnosti skupaj z otroki in k doslednejšemu dokumentiranju spoznanj in dogodkov. Dejavnosti v projektu so otroke navajale na aktivno učenje in raziskovanje. Sledili smo načrtovanim ciljem in jih dopolnjevali s spodbudami otrok. Tako so otroci pridobili veliko novega znanja, spretnosti v komunikaciji z vrstniki in odraslimi ter se učili medsebojnega sodelovanja. Znanje so začeli uporabljati v različnih situacijah in se pri tem ozaveščali o vsem, kar lahko storimo za naš planet, da bomo na njem živeli zdravo in ekološko. Lutka zmajčka pa je bila ves čas dodatna spodbuda in motivacija za pridobivanje novih znanj.

Literatura

KOROŠEC, H., MAJARON, Edi (2002): Lutka iz vrtca v šolo: Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta Ljubljana.

KROFLIČ, B. (2002). Recenzija. V Korošec, H., Majaron, E. (ur), Lutka iz vrtca v šolo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport

MARJANOVIČ UMEK, Ljubica (2001): Otrok v vrtcu: Priročnik h kurikulu za vrtce:

Maribor: Založba obzorja

DIGITALIZACIJA PRI POUKU – ZA in PROTI

Povzetek

Digitalizacija v vsakdanjem življenju nenehno oblikuje našo družbo in pomembno vpliva na mlade generacije, hkrati pa ima velik družbeni in gospodarski učinek. Uporaba digitalizacije med otroki in mladostniki strmo narašča, zato kot družbeni pojav lahko podpira ali ovira prizadevanja, potrebna za doseganje njihove socialne vključenosti. V zadnjem desetletju se je dostop do tehnologije in interneta povečal, velik del mladih do tega dostopa na podlagi različnih interesov – delo v šoli, komunikacija, iskanje informacij ali zabave. Kljub temu pa je med omenjeno populacijo mogoče ugotoviti pomembne vrzeli v smislu spretnosti, dostopnosti, enakih možnosti in vrst storitev.

Namen članka je torej osvetliti dobre strani tega pojava, po drugi strani pa opozoriti na škodljive posledice, ki jih raba tovrstne tehnologije pušča na otrocih.

Zanimala nas bosta torej vpliv (predvsem v pozitivnem smislu) in posledice rabe zaslonskih medijev in virtualnega okolja na notranji svet otrok in mladostnikov, na njihovo ustvarjalnost, odgovornost ter dojemanje sveta in interpretacijo resničnosti.

DIGITALIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS – PROS AND CONS

Abstract

Digitalization in everyday life is constantly shaping our society and has a significant impact on young generations, and at the same time has a large social and economic impact. The use of digitization among children and minors is growing rapidly, and as a social phenomenon it can support or hinder the efforts needed to achieve their social inclusion. In the last decade, access to technology and the Internet has increased, and a large part of young people access it based on various purposes - work at school, communication, searching for information or entertainment. Nevertheless, significant gaps in terms of skills, accessibility, equal opportunities and types of services can be identified among the mentioned population.

The purpose of the article is therefore to shed light on the good sides of this phenomenon, and on the other hand to draw attention to the harmful consequences that the use of this type of technology has on children.

We will therefore be interested in the impact (mainly in a positive sense) and consequences of the use of screen media and the virtual environment on the inner world of children and adolescents, on their creativity, responsibility and perception of the world and interpretation of reality.

Uvod

Nikakor ne moremo zanikati, da v svetu, v katerem živimo, tehnologija prevzema vodilno vlogo. Prav tako ne smemo zanemariti dejstva, da človek z njeno pomočjo soustvarja boljši svet. Še nikoli prej v zgodovini nismo imeli toliko možnosti uporabe različnih metod in pristopov učenja, izobražujemo se lahko tako rekoč kar naprej. Digitalizacija nam omogoča vsakodnevno pridobivanje novih izkušenj, hkrati pa nas povezuje.

Široka uporaba IKT in digitalnih medijev med mladimi je ustvarila paradigmo "digitalnega domorodca". Ta paradigma predpostavlja, da mladi ljudje, ki odraščajo obkroženi z digitalnimi tehnologijami, intuitivno vedo, kako to storiti, jih uporabljati in kako se izogniti tveganjem preživljanja časa na spletu. Pa zares vedo?

Izraz digitalni domorodec je skoval Marc Prensky (2001) in ga prvič uporabil v članku »Digitalni domorodci, digitalni priseljenci«, v katerem je skušal pojasniti, zakaj se učitelji soočajo s stalnimi težavami pri poučevanju učencev. Digitalni domorodci so »prvi iz generacije, ki bodo odraščali s to novo tehnologijo. Celotno življenje že namreč živijo obkroženi z računalniki, video igricami, predvajalniki digitalne glasbe, video kamerami, z mobilnimi telefoni in vsemi ostalimi igračami in orodji digitalne dobe". "Digitalni priseljenci", na drugi strani, pa so tisti, ki so bili rojeni pred letom 1980, ki »niso bili rojeni v digitalnem svetu, vendar so se na neki poznejši točki v življenju navdušili (in posvojili) nad novo tehnologijo« (Prensky 2001).

V katero koli kategorijo že spadamo, se moramo zavedati, da na mladih svet stoji. Noben razvoj ne more potekati brez sodelovanja mladih. In če so oni prisotni na spletu, potem se morajo orodja in instrumenti preseliti na splet. Velik korak je bil narejen v začetku leta 2020, ko so omejitve zaradi pandemije kovida "prisilile" številne delavce in učitelje, da svoje dejavnosti prenesejo na splet.

Pa si pogledajmo nekaj prednosti in slabosti.

Prednosti

a) Tehnologija kot vir izobraževalnih vsebin in zabave za mlade

Dejstvo, ki ga ne smemo zanemariti, je, da splet ponuja ogromno izobraževalnih vsebin, portalov, spletnih orodij za izdelavo različnih projektov, izvedbo delavnic. Aplikacije so prilačne, drugačne, interaktivne, mladi lahko preko njih sodelujejo, se povezujejo. Učijo se lahko kjer koli, kadar koli. Spletni bralniki omogočajo izposajo knjig (Biblos), med čakanjem na avtobus se lahko učijo tujih jezikov (Duolingo). Obstajajo spletne aplikacije za učenje instrumentov, plesa, slikanja ... Možnosti so neomejene, ob tem pa je potrebno omeniti še relativno nizke stroške.

b) Mladi imajo dostop do več informacij

Generacije včasih niso imele dostopa do informacij oz. so le-te bile odvisne od založenosti domače knjižnice in prepuščene iznajdljivosti vsakega posameznika. Danes seveda lahko do informacij dostopamo kadar koli in kjer koli.

c) Zaradi uporabe spleta in tehnologije imajo mladi boljše razvite jezikovne sposobnosti

Kot že omenjeno, mladi niso omejeni samo na jezikovni bazen maternega jezika, ampak lahko v vsakem trenutku komunicirajo s komer koli na planetu. Prijateljstva širom po svetu so postala nekaj običajnega, prav tako sklepanje različnih relacij in zvez. Včasih si moral na povratno pošto čakati nekaj dni, celo tednov ali mesecev, danes dobiš odgovor v eni sekundi.

d) Samopodoba

Uporaba digitalnih orodij in družbenih medijev lahko pomembno vpliva k dobremu počutju mladih, ko gre za gradno samozaupanja in spoštovanja; digitalna tehnologija lahko v smislu varnega okolja zagotovi destigmatizirane prostore, ki spodbujajo

sposobnost za deljenje osebne zgodbe, omogoča izražanje sposobnosti, pridobivanje informacij, ki so jim v realnem svetu onemogočene; morebiti zaradi tega, ker jih je sram vprašati, ker nikogar nimajo, da bi ga vprašali ... Informacije in izkušnje lahko delijo z vrstniki širom po svetu. Tehnologija pomaga tudi mladim, ki so invalidi, na primer v obliki aplikacij za izboljšanje govora ipd.

Slabosti

- a) Vpliv novodobnih tehnologij na telesni, kognitivni in duševni razvoj otrok in mladostnikov

Strokovnjaki opozarjajo, da duševno zdravje otrok in mladostnikov drastično pada. Dr. Sebastijan Kristovič je opozoril, da mladi na dan približno pet ur preživijo pred zasloni, kar preračunano pomeni, da v bo taisti otrok v dobi 70 let kar 14 let preživel pred ekranom.

Kot je bilo izpostavljeno na eni izmed konferenc, poročila iz zadnjih let razkrivajo, da je samomorilno vedenje drugi največji vzrok smrti med 15. in 29. letom starosti. Od leta 2008 do leta 2015 se je število obravnav otrok in mladostnikov zaradi duševnih in vedenjskih motenj povečalo za 71 odstotkov. Vsako leto je hospitaliziranih več kot 500 otrok in mladostnikov zaradi duševnih stisk. Različne raziskave v Evropi ugotavljajo, da se je v zadnjih 25 letih porast duševnih bolezni zvišala za 64 odstotkov (do 18 leta starosti).

Poraba zdravil za zdravljenje duševnih in vedenjskih motenj pri osebah, mlajših od 20 let, se je v obdobju od leta 2008 do leta 2015 povečala za 48 odstotkov. Najbolj se je povečala med mladostniki med 15. in 19. letom starosti, saj je bila leta 2015 za 73 odstotkov večja kot leta 2008. V tem starostnem obdobju je bila (med 15. in 19. letom) je bila največja poraba antidepressivov. Ti so pri dekletih predstavljali kar 85 odstotkov porabe vseh zdravil, namenjenih zdravljenju duševnih in vedenjskih motenj (povzeto po Kristovič in drugi, 2020).

Prav tako tehnologija povzroča poslabšanje vida pri mladih.

b) Porast telesne teže

Učitelji športne vzgoje povsod opozarjajo na epidemijo predebelih otrok, po nekaterih podatkih naj bi se pri določenih otrocih in mladostnikih njihova teža celo potrojila. Tehnologija sicer omogoča več različnih možnosti za učenje, vendar po drugi strani povzroča, da se mladi sploh ne gibajo več, posledično pa pridobivajo na teži.

c) Tehnologija povzroča socialno izolacijo

Vzpostavljanje realcij in odnosov iz varnega domačega okolja prek spleta je relativno enostavno, večji izziv predstavlja mladim korak, ko morajo podobne odnose vzpostaviti v realnem svetu. Problematiko je v zgodbi Nevihta zelo dobro zajel slovenski mladinski pisatelj Lenart Zajc, ko odločilno vlogo v življenju digitalnega domorodca odigra njegova sestra priseljenka, ko fanta in njegovo dekle vendarle varno potegne iz virtualnega okolja v resnični svet, kjer po dolgem času ponovno v živo občutita dežne kaplje.

č) Uporaba tehnologije negativno vpliva na domišljijo

Literatura spodbuja otrokovo igrivost, prebuja radovednost in ustvarjalnost. Ob branju in poslušanju si človek ustvarja lasten notranji svet domišljije in junakov, česar pa ob digitalnih in vnaprej vsiljenih, že narejenih instant animacijah, ne moremo trditi.

d) Varnost otrok in mladih

Veliko strašev dovoli svojim otrokom neomejeno rabo spleta in tehnologij, brez nadzora oz. omejitev. Po raziskavah veliko število otrok ne navede svoje prave starosti, zato imajo dostop do različnih vsebin, namenjenih starejšim, kot so socialna omrežja, spletne igre, forumi. Posledično so mladi lahko žrtve spletnih predatorjev, prestopnikov, preprodajalcev ipd. Veliko otrok je povedalo, da so si na spletu ogledovali neprimerne fotografije drugih,

prav tako so v splet pošiljali lastne, včasih tudi neprimerne fotografije. Na ta način je mladim in tudi otrokom omogočen dostop do spletne pornografije.

Obstaja tudi nevarnost spletnega nadlegovanja, žaljenja, groženj, izsiljevanja, kraje identitete, spletnega zasledovanja ...

Zaključek

Tehnologiji ne bomo mogli uiti, potrebno se je prilagoditi in vzeti tisto, kar je najboljše. Glede negativnih učinkov menim, da je rešitev v komunikaciji, v ozaveščanju mladih o pasteh spleta in tehnologije. Glede na to, da starejše generacije poznamo življenje brez spleta, mobilnih telefonov, tehnologije, je na nas, da naučimo mlade, da je/da obstaja življenje tudi zunaj virtualnega sveta, ne nazadnje pa velja rek: "Naj vas ne skrbi, da vas mladi ne poslušajo, naj vas skrbi, da vas opazujejo".

Viri

<https://siol.net/novice/slovenija/kristovic-sola-in-vrtec-izgubili-strokovno-funkcionalno-avtonomijo-in-integriteto-541602>

<https://connectusfund.org/16-pros-and-cons-of-children-using-technology>

[\[eu.coe.int/documents/42128013/47261953/053120+Study+on+SID+Web.pdf/0057379c-2180-dd3e-7537-71c468f3cf9d\]\(https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/053120+Study+on+SID+Web.pdf/0057379c-2180-dd3e-7537-71c468f3cf9d\)](https://pjp-</p></div><div data-bbox=)

<https://press.almamater.si/index.php/amp/catalog/download/32/39/104-1?inline=1>

SNEMANJE RADIJSKE IGRE PRI POUKU NA DALJAVO

Povzetek

Pri pouku na daljavo so učenci dramatizacijo, ki se je učimo pisati in na podlagi te snemati tudi radijsko igro, posneli po vlogah s svojimi telefoni in pri končni podobi radijske igre sodelovali še z iskanjem zvočnih učinkov na spletu. Dramatizirali so odlomek proznega besedila Groznovilca v Hudi hosti. Učenci so se posneli posamično po vlogah, ki so jim bile dodeljene, potem pa sem te posnetke skupaj z zvočnimi učinki, ki so jih ob odlomku proznega besedila Groznovilca v Hudi hosti našli, zmontirala v radijsko igro. Učenci so se ob tem učili snemanja svojega govora na telefonu, pošiljanja posnetka in zvočnih učinkov v programu Teams. Zmontirano radijsko so poslušali in se medsebojno vrednotili z merili za uspešno igro vlog pri radijski igri - doživetost, intonacija, hitrost. Če kdaj, pri tem vsebina zaradi pouka na daljavo ni trpela.

Ključne besede: radijska igra, dramatizacija, snemanje, pouk na daljavo, medvrstniška povratna informacija

RECORDING AUDIO DRAMA DURING DISTANCE

Abstract

In class we learn how to write dramatisation of part of novel and after it we record audio drama. But when we had distance learning, we couldn't make like that. So students made this with their phones, they recorded their role, sent it me on Teams program and I edited these recordings together. It was part from novel Groznovilca v Hudi hosti. They also found some sound effects on web, which are in audio drama very important. Like this they learned, how to record voice with their phone, how to send and also, where to find quality sound effects. Complete audio drama they listen and evaluate with standards for successful audio drama – vividness, intonation, pace. If ever, at this time content because of distance learning weren't worse-off.

Keywords: audio drama, dramatisation, recording, distance learning, peer feedback

Teoretični del

RADIJSKA IGRA

Radijska igra je umetniška zvrst, ki kombinira književnost, gledališče in zvok. (Jan, 2018) Prva radijska igra na svetu sega v leto 1924, in sicer je to Nevarnost (Danger) Richarda Hughesa, Slovenci pa smo svojo izvirno radijsko igro dobili leta 1949. Napisal jo je Frane Milčinski, njen naslov je Strme stopnice. A začetki radijske igre segajo tudi na Slovenskem dlje nazaj, saj so slovenski gledališčniki že leta 1928 začeli igrati na radiu, kot da bi bili v gledališču za slepe. Slušne igre, kot si jih takrat imenovali, so bile večinoma zvočne interpretacije slovenskih in svetovnih klasičnih dramskih besedil ter priredbe proznih in dramskih besedil takratnih sodobnikov in klasikov. Kmalu zatem so se pojavili prvi poskusi prav za radio pisanih dramskih besedil, zanimivo pa je to, da so bila sprva namenjena mladini. (Jan, 1995)

Rosanda Sajko določi tri oblike radijske igre za otroke, ki so po njenem mnenju najbolj uspešne in pri otrocih najbolj priljubljene. To so radijske igre, kjer je v osredju dialog in skozi katerega se da razbrati zaokroženo zgodbo, kar je za otroke seveda zelo pomembno. Na drugo mesto postavlja radijske igre, ki največji poudarek dajejo zvokom in zvočnim strukturam. Teh je zelo malo. Na tretje mesto pa postavlja radijske igre, ki v središču postavljajo glasbo, petje in jih kot take lahko imenujemo tudi radijsko-igrski mjuzikl ali spevoigra ali opereta ali celo opera za otroke. (Sajko, 2009)

Da ima radijska igra v slovenskem prostoru tradicijo in tudi podporo javnega radia, je razvidno že iz tega, da je v arhivu Prvega programa trenutno kar 390 radijskih iger za otroke in 19 radijskih iger za odrasle ter 8 epizod kratke radijske igre. Sploh za otroke je ta podpora izjemna, in kot piše na spletni strani Živ žav RTV Slovenija ob tem je *»radijska igra za otroke /.../ žanrsko raznolika. Giba se od personifikacij do umetniške pripovedi. Ta radiofonska zvrst je nadgradnja pripovedovanja pravljic, torej kompleksnejša zvočna oblika, ki pri najmlajšem poslušalstvu krepi slušno senzibilnost, abstraktno mišljenje in nagovarja njegove notranje svetove. Po večini je namenjena starostni skupini 3+ do zaključka druge triade OŠ oziroma dopolnjenega 11. leta starosti.«*

RADIJSKA IGRA V UČNEM NAČRTU

Z radijsko igro se učenci pri pouku književnosti srečujejo vse od 1. razreda, razumevanje in uporaba strokovnega izraza radijska igra pa je cilj književnosti v 6. razredu. V učnem načrtu je za 2. triletje zapisano, da zmožnost sprejemanja in tvorjenja dramskih besedil razvijajo tako, da pišejo dramske prizore, dramatizirajo krajše prozno besedilo in ustvarjajo radijsko igro. Po poslušanju si po zvočnih informacijah oblikujejo domišljjsko predstavo književnih oseb (npr. njihove zunanosti, njihovih osebnostnih lastnosti, motivov za njihovo ravnanje), dogajalnega prostora in časa ter drugih okoliščin dogajanja; svoje ugotovitve predstavijo in primerjajo; vrednotijo radijsko igro – nazornost glasovne predstavitve književnih oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.

POUK NA DALJAVO

V šolskih letih 2019/20 in 2020/21 smo morali zaradi epidemije virusa Covid-19 pouk deloma organizirati na daljavo. S tem so se pojavili strahovi, vprašanja, a hkrati priložnosti in izzivi, kako snov učencem predati in jih čimbolj aktivno vključiti v pouk. Na šoli smo sodelovanje z učenci vzpostavili prek programa Teams, kamor smo učitelji nalagali navodila za delo in gradiva, ter zvezka OneNote, kamor so učenci nalagali svoje naloge in dokaze o delu. Pomembno je bilo, da ne izgubimo stika z učenci in da zanje pripravljamo ure, ki jih bodo pritegnile in vključile tudi njihova znanja o uporabi digitalnih tehnologij. Pri tem obstajajo med učenci velike razlike. Eni imajo telefone, drugi ne, eni imajo kvalitetno računalniško opremo, drugi ne, eni so z njimi spretni, drugi ne. Pri pouku na daljavo se je izkazalo, da imeti dobro tehnologijo še ne pomeni znanje o uporabi in da je treba učence naučiti, kako pametno tehnologijo tudi uporabljati. Treba jim je bilo torej ponuditi dejavnosti, ki so ta znanja vzpodbujala.

Praktični del

Poslušanje radijske igre

Radijska igra v učnem načrtu torej prostor ima, kolikokrat pa pride pri pouku književnosti dlje od obravnave v berilu predlagane radijske igre oz. njenega poslušanja, pa je že drugo vprašanje. Niti vsa berila radijske igre ne vključujejo. A sama sem si že pred nekaj leti zadala, da poleg obravnave radijske igre nekaj ur namenim tudi snemanju radijske igre. Tako najprej z učenci poslušamo eno izmed radijskih iger za otroke, ki jo izberem iz kakovostnega nabora radijskih iger za otroke na spletnem portalu Živ žav RTV Slovenija ali pa na spletni strani Prvega programa RTV Slovenija. Učenci pridobijo izkušnjo poslušanja radijske igre in tudi sami pridejo do spoznanja, da radijska igra ne gradi le na besedi, ampak tudi oz. predvsem na zvoku.

Groznovilca v hudi hosti

V 6. razredu beremo odlomek iz knjige Groznovilca v hudi hosti. To je besedilo, ki govori, kako mora Groznovilca, ker je babici razbila skodelico, za kazen od doma. Tako Groznovilca pristane v Hudi hosti, kjer pa na začetku s svojo drugačnostjo, odločnostjo, neposrednostjo naleti na odpor, potem pa se ravno zaradi teh lastnosti med njo in ostalimi prebivalci začnejo tkati tople vezi. Pomembno k temu prispeva tudi Groznovilčino soočanje z Divjalom, ki med gozdne prebivalce s svojo glasnostjo, prinese veliko strahu, a Groznovilca je odločena, da se s tem strahom spopade. To je tudi odlomek, ki ga beremo v 6. razredu. Odlomek je poln dialogov in kot tak odličen za dramatizacijo, vsebuje pa tudi veliko zvokov in kot tak zelo primeren tudi za snemanje radijske igre.

Radijsko igro na podlagi tega odlomka Groznovilca in Divjalo smo pred nekaj leti z gledališko nadarjeno generacijo posneli v razredu, a se je to izkazalo za zelo zahtevno, snemali smo namreč tako, da so bili vsi učenci v razredu, prav tako učenec, ki je bil zadolžen za spuščanje zvokov iz računalnika in snemanje. In smo morali biti vsi zelo skoncentrirani, da je branje steklo in da snemanja ni bilo treba prevečkrat prekinjati. Bilo je, kot da smo v

studiju in učenci so besedilo po vlogah z zvočnimi učinki ter glasbeno spremljavo pripeljali od začetka do konca.

V šolskem letu 2020/21 pa smo bili dolgo časa na daljavo in tako je »razredni studio« za snemanje Groznovilce odpadel, sem pa učence spodbudila, da smo igro vseeno posneli. Najprej so učenci odlomek prebrali, na srečanju v živo prek videokonference pa sem preverila njihovo razumevanje in jih že med samo analizo besedila usmerjala k zvočnosti besedila, seveda pa tudi določanju značajev književnih oseb. V učnem načrtu je namreč zapisano, da si učenci po zvočnih informacijah oblikujejo domišljjsko predstavo književnih oseb (njihova zunanost, osebnostne lastnosti, motivi za ravnanje) in dogajalnega prostora in časa.

Dramatizacija odlomka iz groznovilce

Nato sem učence seznanila, da se bodo naučili pisati dramatizacijo proznega besedila. Kaj to pomeni? Besedilo spremenimo v dialoško. Pri tem naj omenim, da sem pomišljala, ali pripovedovalca ohraniti ali tudi njegovo besedilo spremeniti v dialoško. Kolikor sem preposlušala radijske igre v arhivu RTV Slovenija, sem ugotovila, da jih je večina brez pripovedovalca in se začnejo kar z dialogi. A pri dramatizaciji je lažje, da pripovedovalca ohranimo, saj se potem osnovno besedilo ne spremeni pretirano. Lahko pa bi bila dramatizacija brez pripovedovalca, s tem bi morali ustvariti nove dialoge, kar bi bilo pa zahtevnejše. Tako smo se odločili, da pripovedovalca pustimo v pripovedovanju, dialoge pa pretvorimo v besedilo po vlogah, ob tem pa vključimo čim več navodil za igro ter zvočnih učinkov.

Besedilo sem razdelila na odlomke in učenci so dramatizirali le posamezne odlomke. Ko so dramatizacije naložili v zvezke v programu OneNote, pa so še dopisali, v kateri vlogi bi radi nastopili. Vloge so se kar porazdelile, njihove dramatizacije pa sem združila v eno besedilo, v katerem so si morali označiti, kje so njihove vloge in to posneti. Pred snemanjem so učenci v e-zvezek napisali tudi, kakšna je njihova književna oseba in kakšen govor bi bil zanjo

primeren. Skupaj smo ugotavljali, da bo zelo pomembno vse narediti z glasom, saj drugih gledaliških elementov radijska igra v svoji specifičnosti slušnega prenosnika ne podpira.

Snemanje in pošiljanje posnetkov

Učenci so svoje vloge posneli. Eni so se znašli tako, da so med posameznimi replikami stisnili le pavzo in besedilo poslali kot en posnetek, drugi pa so poslali toliko posnetkov, kolikor je bilo replik njihove književne osebe. Posnetke so poslali prek klepeta v Teamsih, dovolila pa sem ji tudi, da posnetek pošljejo po e-pošti. Izkazalo se je, da učenci s snemanjem in pošiljanjem nimajo težav.

Glasbena in zvočna oprema igre ter montaža

Učenci so že pri analizi proznega besedila ugotavljali, da je besedilo polno zvokov, te so potem vključili v dramatizacije in jih seveda na spletu tudi poiskali. V besedilu se pojavijo naslednji zvoki: šumenje, pokanje, vihar, hoja, cviljenje, razbijanje, odpiranje in zaklepanje vrat, drsenje omare. Zvoke so iskali na spletnih straneh, ki sem jih predlagala jaz (bensound, epidemicsound, freesound), nekatere pa so našli tudi na drugih.

Sledil je še dosti zahteven del, saj je bilo treba vse posnetke in zvočne učinke zmontirati v radijsko igro, kar je bilo tokrat delo zame, če pa bi bili v živo, bi k montaži vzpodbudila nadarjene učence, ki bi jim najprej program za montažo filmčkov predstavila, potem pa bi se montaže lotili sami.

Medvrstniška povratna informacija

Da so lahko bili vključeni vsi učenci, sta nastali dve različici radijske igre z delovnim naslovom Groznovilca in Divjalo. Učenci so ju poslušali, ovrednotili pa drug drugega v

intrepretaciji vloge. Njihove odziva ob poslušanju zaradi pouka na daljavo nisem mogla spremljati, je bilo pa dragoceno branje njihovih povratnih informacij.

Učenci so tako najprej vrednotili, ali je bilo branje tekoče, razločno potem pa so ocenili tudi interpretacijo oz. ustreznost glasovne predstavitve književnih oseb – torej višina, melodija glasu, hitrost, premori.

Primeri medvrstniške povratne informacije:

- A. je tvoril stavke dovolj glasno in doživeto. Ni hitel in ni se mu zatikalo. Najbolj mi je bilo všeč, da besedila ni le bral, ampak se je vanj vživel in ga igralsko predstavil.
- B., govoril si doživeto, na trenutke pa se ti je zapletlo in niso govoril tekoče. Mislim, da bi moral celotno besedilo govoriti tako doživeto in tekoče kot na začetku.

Sklepni del

Nove okoliščine poučevanja so pred nas postavile številne izzive, in če smo želeli učence obdržati v stiku z nami in snovjo, smo bili primorani v pouk vnašati drugačne oblike dela, ki so vsebovale tudi pametno uporabo pametnih tehnologij. Če kje, smo lahko pametne telefone uporabili pri snemanju radijske igre, si posnetke izmenjali prek kanalov, ki smo jih uporabljali za komuniciranje pri pouku na daljavo, radijsko igro pa zmontirali v končno podobo, ki so jo učenci poslušali sami, v intimi, a hkrati obdani z glasovi svojih sošolcev, kar je to samoto delalo manj samo.

Rosanda Sajko pravi, da je radijska igra intimni medij in da si je težko predstavljati, da bi se jo poslušalo v nekem ogromnem prostoru, saj bi se zvočne nianse izgubile. (Sajko, 2009) Učenci so bili pri pouku na daljavo »obsojeni« na samoto, kjer so imeli odlično možnost, da zaznavajo radijsko igro v vsej njeni zvočni niansiranosti, najprej tisto, ki sem jo izbrala za analizo, potem pa tudi lastno. Če so bili pri tem toliko uspešni, kot Sajkova piše v svojem prispevku, češ da je »poslušanje uspešno takrat, kadar poslušalec lahko dojame in »posvoji« vse zvočne nianse slušnega gradiva: zvone posameznih fonemov, vokalov in konzonantov, zvonkost, zvočnost besed, ritem besednih konfiguracij, zaznavanje

kombinacije besed z glasbo in šumi in nenazadnje, kadar doume kompleksno zgodbo tako, da ga spodbudi ustvariti iz vseh teh zvočnih senzacij, podob, ki jih sliši, svoj lasten domišljijski svet« (Sajko, 2009, str. 91), ne vemo, a če so uspeli zaznati vsaj delček tega, smo lahko z opravljenim delom zadovoljni.

Viri in literatura

Arhiv radijskih iger za otroke na spletnih naslovih <https://prvi.rtv slo.si/podkast/rio-radijska-igra-za-otroke/173250372> in <https://ziv-zav.rtv slo.si/radijska-igra-za-otroke>.

Digitalizirani učni načrt. Slovenščina (2018). Pridobljeno 29. 11. 2022, s <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>.

JAN, Aleš (1995). Sodobna slovenska radijska igra. Ljubljana: Radio Slovenija.

JAN, Aleš (2018). Slišati sliko, videti zvok. Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut.

SAJKO, Rosanda (2009). Kaj je pravzaprav radijska igra? V *Otrok in knjiga* 33/67 (91-93). Ljubljana

UPORABA DIGITALNEGA KOLESA PRI POUKU MATEMATIKE

Povzetek

V prispevku predstavimo prilagojen izobraževalni program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom ter opredelimo lažjo motnjo v duševnem razvoju in učno motivacijo. Predstavimo izsledke tujih raziskav uporabe digitalne tehnologije pri pouku in njen vpliv na motivacijo in pozornost učencev ter digitalno igro »Kolo«. V drugem delu predstavimo prenos digitalne igre »Kolo« v pouk matematike in ovrednotimo njen prispevek predvsem na motivacijo učencev za delo in zapomnitev učne snovi.

Ključne besede: lažja motnja v duševnem razvoju, učna motivacija, digitalna tehnologija, digitalna igra Kolo, matematika

USE OF DIGITAL WHEEL IN MATH CLASS

Abstract

In this article we present the adapted education programme with lower educational standard, and we define mild intellectual disability and learning motivation. We present the results of the research carried out abroad regarding the use of digital technology in the classroom and its effect on students' motivation and attention and we present the digital game Wheel. In the second part we present the transfer of the digital game Wheel in the Maths class, and we evaluate its contribution, especially from the viewpoint of pupils' motivation for work and memorization of the subject matter.

Keywords: mild intellectual disability, learning motivation, digital technology, digital game Wheel, mathematics

V šolskem letu 2022/2023 se pri poučevanju v oddelku prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom srečujemo z različnimi izzivi. Po začetnem opazovanju funkcioniranja učencev pri pouku smo kmalu ugotovili, da je med poukom za učence zelo zahtevno vzdrževanje pozornosti ter motivacije. Ugotovili smo tudi, da jih motivira pridobivanje ali utrjevanje znanja, ki poteka preko igre ter da pri pouku radi uporabljajo računalniško tehnologijo. S tem namenom smo se odločili za izdelavo preproste digitalne igre »kolo«, ki jo predstavimo v nadaljevanju.

Prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom

Prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom je vsebinsko in količinsko manj zahteven od programov z enakovrednim izobrazbenim standardom. Poleg prilagojenega predmetnika sta do vključno 6. razreda obveznemu delu dodani še specialno pedagoški dejavnosti (računalniško opismenjevanje in socialno učenje). Izobraževanje traja 9 let in je razdeljeno na tri vzgojno-izobraževalna obdobja (Prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom, b. d.). V prilagojeni program z nižjim izobrazbenim standardom se usmerjajo otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju in otroci z avtističnimi motnjami (Marinč idr., 2015).

Lažja motnja v duševnem razvoju

Motnja v duševnem razvoju (v nadaljevanju MDR) je nevrološko pogojena razvojna motnja (Marinč idr., 2015) in nastopi pred posameznikovim 22. letom starosti. Ameriško združenje za intelektualne in razvojne motnje (American Association on Intellectual and Developmental Disorders - AAIDD) MDR opredeljuje kot pomembno znižane intelektualne sposobnosti in prilagoditvene spretnosti (Schalock idr., 2021).

Intelektualne sposobnosti se nanašajo na splošne intelektualne kapacitete, kot so sposobnost učenja, sklepanja in reševanja problemov ter znižane sposobnosti abstraktnega

mišljenja in presojanja. Prilagoditvene spretnosti pa predstavljajo veščine, ki so pomembne za uspešno prilagajanje na vsakodnevne zahteve okolja. Zajemajo naslednja področja: konceptualno, socialno in praktično. Primanjkljaji se lahko pojavijo na enem ali več področjih in so starostno in situacijsko pogojeni. Odražajo se na področjih govora in komunikacije, skrbi zase, samostojnosti, socialnih spretnostih, učnih in delovnih zmožnostih, funkcionalnih učnih sposobnosti, sposobnosti praktičnih znanj, skrbi za lastno varnost (Marinč idr., 2015).

Glede na stopnjo motnje ločimo osebe z lažjo, zmerno, težjo in težko MDR.

Za otroke z lažjo MDR je značilno, da imajo znižane sposobnosti za učenje in usvajanje splošnih znanj. Težave se pojavljajo pri načrtovanju, organizaciji, odločanju in izvedbi dejavnosti. Njihovi miselni procesi potekajo bolj na konkretni kot abstraktni ravni. Uporabljajo preprostejši jezik, v socialnih okoliščinah pa se pogosteje nezrelo odzovejo. Usposobijo se za manj zahtevno poklicno delo in samostojno socialno življenje (Marinč idr., 2015).

MDR se lahko pojavijo skupaj z drugimi motnjami (Marinč idr., 2015).

Učna motivacija

Motivacija je pomemben element v učnem procesu. Kot motivacijo opredeljujemo vse, kar premika, potiska oz. pritegne osebo k dejanjem. Poznamo zunanjo (npr. kazni, strahovi) in notranjo motivacijo (npr. nagoni, želje). Bolj zaželjena je notranja motivacija (Manginas in Nikolantonakis, 2018).

Učna motivacija je odraz vplivov interakcije med učencem in učnim kontekstom in ni stabilna entiteta. Učni kontekst predstavlja šola, ki ima pomembno vlogo pri oblikovanju učne motivacije učencev v zaviralnem ali spodbujevalnem smislu (Turner, 2011, v Juriševič, 2005). Učitelj posredno ali neposredno vpliva na učno motivacijo učencev z uporabljenimi metodami poučevanja, s svojim vedenjem, prepričanji in stališči, načinom preverjanja in ocenjevanja znanja, z vsebinami in postopki. Številne raziskave (Eccles, Wigfield, Harold in

Blumenfeld, 1993; Harter, 1981, v Juriševič, 2006) potrjujejo, da je zelo pomembno učiteljevo prepoznavanje in upoštevanje motivacijskih značilnosti učencev za učinkovito poučevanje v šoli, ki vodi h kvalitetnemu učenju in znanju.

Pri učencih s posebnimi potrebami se pogosto pojavlja občutek nekompetentnosti in neuspeha, zato se pogosteje pojavi možnost napak in posledično tudi nižja učna motivacija (Clifford, 1991, v Jereb, 2011).

Uporaba digitalne tehnologije pri pouku

Tehnologija je nedavno doživela široko integracijo v vsakdanje življenje. Današnje generacije učencev pa so z njo zrastle, zato naj bi sodobni učitelj upošteval učenčevo motivacijo za učenje in učinke tehnologije na njo (Francis, 2017).

Rezultati tuje raziskave (Francis, 2017) so pokazali, da so učenci ob uporabi računalniške tehnologije pri pouku bolj motivirani za delo, o čemer so poročali tudi učenci sami. Prav tako so rezultati raziskave (Bester in Brand, 2013) pokazali, da uporaba tehnologije ustvari bolj interaktivno učno okolje in s tem pomaga pri izboljšanju pozornosti in vzdrževanju koncentracije učencev, kar vpliva na njihovo motivacijo za učenje in posledično poveča možnost za boljše dosežke.

Načinov uporabe najrazličnejše tehnologije je zelo veliko. Pri tem pa ne smemo pozabiti na to, da pri izbiri in vpeljavi le-te v pouk upoštevamo učence, njihovo znanje oz. predznanje ter tudi znanje učitelja.

DIGITALNA IGRA »KOLO«

Društvo ustvarjalcev Taka Tuka v sklopu projekta The Art of Teaching razvija digitalno igro »Kolo«. Igra je zelo preprosto za izdelavo in uporabo ter nam omogoča široke možnosti vpeljave v pouk (razlaga, usvajanje znanja, utrjevanje znanja ...). Igro lahko izdelamo za poljubno temo in vanjo vstavimo tudi fotografije in posnetke.

Praktični del

OPIS RAZREDA

V kombiniranem oddelku 6. in 7. razredna prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom so štirje učenci, ki imajo diagnosticirano lažjo motnjo v duševnem razvoju. Poleg tega trije učenci uporabljajo slušne aparate (od teh treh le eden z njihovo uporabo dobro sliši in za komunikacijo ne uporablja slovenskega znakovnega jezika), eden izmed učencev pa je slišič. Pri pouku je ves čas prisoten tolmač, ki daje učencem podporo pri komunikaciji v slovenskem znakovnem jeziku. S tem namenom smo v igro vključili tudi utrjevanje kretenj v slovenskem znakovnem jeziku.

UPORABA DIGITALNEGA KOLESA PRI POUKU MATEMATIKE

Digitalno kolo smo pri pouku uporabljali tako, da smo igro projicirali na tablo, učenci pa so s klikom na gumb »zavrti« zavrteli kolo ter rešili nalogo, na kateri se je kolo ustavilo.

KOLO 1: MERSKE ENOTE ZA MERJENJE DOLŽINE

PREDHODNE DEJAVNOSTI PRI USVAJANJU ZNANJA

Predhodne dejavnosti pri pouku matematike v sklopu dolžinskih merskih enot so vključevale spoznavanje merskih pripomočkov, spoznavanje dolžinskih merskih enot (milimeter, centimeter, decimeter, meter, kilometer), iskanje predmetov podobne dolžine v učilnici, označevanje dolžinskih merskih enot, rezanje različnih dolžinskih merskih enot, merjenje predmetov v učilnici in izven nje ter doma, pretvarjanje dolžine, učenje kretenj merskih enot idr.

Po obravnavani učni snovi je sledilo utrjevanje znanja. Znanje učencev še ni bilo zadovoljivo, njihova motivacija za delo pa je zopet upadla.

UČNI CILJI:

Učenci:

- utrjujejo kretnje v SZJ,
- razvijajo prostorske predstave,
- merijo in pri tem uporabljajo različne dolžinske merske enote,
- utrjujejo pojme: dolžina, širina, višina,
- utrjujejo pojme: milimeter, centimeter, decimeter, meter, kilometer.

Pripomočki: predmeti v učilnici, meter, ravnilo, računalnik.

UPORABA DIGITALNEGA KOLESA »MERSKE ENOTE ZA MERJENJE DOLŽINE«

Digitalno orodje »Kolo« smo izdelali tako, da smo na osnovna polja (ki so vidna) napisali vse obravnavane dolžinske merske enote ter podali splošno navodilo, da učenci najprej pokažejo kretnjo v slovenskem znakovnem jeziku za določeno mersko enoto. Pod vsako mersko enoto smo dodali dve nalogi (eno lažjo in eno nekoliko zahtevnejšo, zahtevnejša je bila zapisana v polju, ki je sicer namenjeno rešitvam):

Milimeter:

- Katere merske enote so večje od milimetra?
- Nariši črto dolgo 5 milimetrov.

Centimeter:

- V učilnici poišči predmete, ki so veliki približno 1 centimeter.
- Izmeri dolžino zvezka.

Decimeter:

- S pestjo pokaži decimeter.
- Premakni se za 6 decimetrov desno od sošolca.

Meter:

- Koliko centimetrov ima 1 meter?
- Izmeri širino učilnice.

Kilometer:

- Katera merska enota je manjša od kilometra?
- Na internetu poišči podatek, koliko kilometrov je od Ljubljane do Novega mesta.

KOLO 2: GEOMETRIJSKI LIKI

UPORABA DIGITALNEGA KOLESA »GEOMETRIJSKI LIKI«

Uporaba drugega digitalnega kolesa »Geometrijski liki« pri matematiki je bila namenjena prvi uri novega sklopa oz. preverjanju predznanja o likih in utrjevanju znanja. Na osnovna polja smo tokrat zapisali le LIK 1, LIK 2, LIK 3 in LIK 4 ter vstavili slike likov, ki so se prikazale, ko se je kolo ustavilo. Naloga učencev je bila, da like poimenujejo (in pokažejo krettno v slovenskem znakovnem jeziku). Prvo uro obravnave smo like ustrezno označili (oglišča in stranice) – učitelj na tabli, učenci pa na slike v zvezku, ki so jih predhodno dobili – in prešteli število oglišč ter stranic.

Pri uri utrjevanja znanja so učenci reševali tudi naloge, ki so bile zapisane v poljih, ki so sicer namenjene rešitvam.

UČNI CILJI (UTRJEVANJE ZNANJA):

Učenci:

- opišejo lastnosti geometrijskih likov z navajanjem števila stranic in oglišč,
- pri likih označijo stranico lika (npr. a) in oglišče (npr. A),
- naštejejo razlike in podobnosti med kvadratom in pravokotnikom,
- opazujejo odnos med sosednjima in nasprotnima stranicama v pravokotniku in kvadratu (vzporednost, pravokotnost).

Pripomočki: list papirja z narisanim trikotnikom, svinčnik.

LIK 1 (kvadrat):

- Našteje razlike in podobnosti med kvadratom in pravokotnikom.

LIK 2 (krog):

- Poišči in poimenuj predmete v učilnici, ki imajo obliko kroga.

LIK 3 (trikotnik):

- Trikotniku na listu označi stranice in oglišča.

LIK 4 (pravokotnik):

- Kakšni sta nasprotni stranici pravokotnika? Kakšni sta sosednji stranici pravokotnika?

Rezultati

Med uporabo digitalne igre »Kolo« pri matematiki, smo ugotovili, da je motivacija učencev za delo veliko višja kot sicer. Med aktivnostmi so se zabavali in jih opravljali brez spodbud, ki jih sicer pri pouku potrebujejo zelo veliko. Prav tako so vzdrževali pozornost veliko dlje časa kot sicer. Igra »Kolo« je z vrtenjem ustvarjala napetost in pričakovanje, kar je na učence delovalo motivacijsko. Kljub temu, da je bilo za boljše pomnjenje učne snovi vseeno potrebno več utrjevanja na različne načine, smo z igro učence motivirali in pripravili do tega, da so bili dalj časa pripravljeni delati.

Razprava, zaključki

Pri vnašanju različne tehnologije v pouk se nam dostikrat poraja vprašanje, koliko in na kakšen način ter kje jo je smiselno pri pouku uporabiti. Zavedamo se nujnosti in neizogibnosti uporabe v vsakdanjem življenju in pri delu ter tudi prenasičenosti uporabe digitalne tehnologije otrok v popoldanskem času. Ravno zato, se nam je zdela uporaba igre »Kolo« dobra izbira, saj ni zajemala velike količine uporabe računalnika (le nekaj klikov), vseeno pa je delovala motivacijsko. Poleg tega je zelo preprosta in hitra za izdelavo in uporabo. Digitalno igro »Kolo« smo uporabili tudi pri predmetu družboslovje (glavne in stranske strani neba) in ga bomo v pouk vsake toliko časa vnašali tudi v prihodnje.

Literatura

Bester, G., Brand, L. (2013). The effect of technology on learner attention and achievement in the classroom. *South African Journal of Education*, 33 (2), 1-15. 10.15700/saje.v33n2a405

Francis, J. (2017). *The Effects Of Technology On Student Motivation And Engagement In Classroom-Based Learning* [Doktorska disertacija, University of New England, College of Graduate and Professional Studies]. <https://dune.une.edu/theses/121>

Jereb A. (2011). Partnersko sodelovanje med učitelji in starši kot dejavnik pomoči učencem z učnimi težavami. V S. Pulec Lah in M. Velikonja (ur.), *Učenci z učnimi težavami. Izbrane teme* (str. 110-125). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. http://www.ucne-tezave.si/files/2016/10/1_-Izbrane-teme.pdf

Juriševič, M. (2005). *Učna motivacija v odnosu do učenja in učne uspešnosti učencev*. [Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, oddelek za Psihologijo] <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CFT9G29K/da18a82c-f640-4fe7-9d0b-9d79f9f89452/PDF>

Juriševič, M. (2006). *Učna motivacija in razlike med učenci*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Manginas, G., Nikolantonakis, C. (2018). The contribution of mathematics online games to qualitative differentiation and intrinsic motivation of students with mild intellectual disabilities. *European Journal of Special Education Research*, 3 (1). <https://doi.org/10.5281/zenodo.1161574>

Marinč, D., Burnik, F., Vališer, A., Barborič, K., Potočnik Dajčman, N., Dretnik, F. (2015). Otroci z motnjami v duševnem razvoju. V N. Vovk-Ornik (ur.), *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (str. 6-7). Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/PP_z_NIS.pdf

Prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom, b. d. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/PP_z_NIS.pdf

Schalock, R. L., Luckasson, R., Tassé, M. J. (2021). Twenty questions and answers regarding the 12th edition of the AAIDD manual: Intellectual disability: definition, diagnosis, classification, and systems of supports. American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. <file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/12th-ed-twenty-questions-faq.pdf>

UPORABA »DIGITALNEGA KOLESA« IN »KAMIŠIBAJA« PRI UČNEM PREDMETU KOMUNIKACIJA

Povzetek

V prispevku opredelimo področje govorno-jezikovnih motenj, odstopanja na področju komunikacije in razloge za pojav govorno-jezikovnih motenj ter specialno pedagoško dejavnost komunikacija v prilagojenem programu enakovrednega izobrazbenega standarda za otroke z govorno-jezikovno motnjo. Predstavljena je uporaba pristopov gledališke pedagogike v vzgojno-izobraževalnem procesu in gledaliških pristopov pri učencih z omenjeno motnjo. V drugem delu predstavimo prenos »kamišibaja« in »digitalnega kolesa« v učni proces.

V zaključku ovrednotimo prispevek uporabljenih metod za krepitev komunikacijskih veščin otrok z govorno-jezikovno motnjo.

Ključne besede: govorno-jezikovne motnje, gledališki pristopi, komunikacijske veščine otrok z govorno-jezikovno motnjo, digitalno kolo, kamišibaj.

Abstract

In this paper, we define the area of speech and language disorders, deviations in the ability to communicate, reasons for the occurrence of speech and language disorders, and the special educational activity of teaching communication skills within an adapted basic school programme of an equal educational standard for children with speech and language disorders. The use of the approaches of theatre pedagogy in the educational process and theatre approaches for students with the disorder mentioned above is presented. In the second part, we present the transmission of techniques »kamishibai« and »digital wheel« to the learning process.

In conclusion, we evaluate the contribution of the methods used to strengthen the communication skills of children with speech and language disorders.

Keywords: speech and language disorders, theatre approaches, communication skills of children with speech and language disorders, digital wheel, kamishibai

Značilnosti otrok z govorno-jezikovnimi motnjami

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami so skupina otrok, ki imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Odstopanja na omenjenih področjih pomembno vplivajo na otrokovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje. Motnje se pojavljajo na kontinuumu od lažje do težke motnje na enem ali več področjih: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora (Skamlič idr., 2015).

Razlogi za primanjkljaje na govorno-jezikovnem področju so različni. Pri nekaterih so se pojavili kot posledica zdravstvene težave (okvara sluha, senzomotorne okvare govornega aparata ali šibkosti in prizadetosti kognitivnih funkcij) ali zakasnelega govornega razvoja,

pri drugih pa je vzrok lahko tudi dednost. M. Grobler (2002: 122) navaja, da so vzroki lahko tudi dejavniki okolja, kot je sociokulturna prikrajšanost.

Prilagojeni program enakovrednega izobrazbenega standarda za otroke z govorno-jezikovnimi motnjami ohranja temeljne značilnosti programa in organizacije osnovne šole. Obveznemu programu je zaradi specifičnih značilnosti otrok v skupini in prilagojenemu načinu poučevanja dodana specialno pedagoška dejavnost – komunikacija.

Komunikacija

Razvoj komunikacije, govora in jezika je kompleksen, zapleten in hkrati dinamičen proces. Ljudje imamo različno razvite sposobnosti komuniciranja, ki predstavljajo srce socialne interakcije in le-te se udejanjajo prek štirih komunikacijskih dejavnosti: govorjenje, poslušanje, pisanje in branje, kjer se po navadi tudi pokažejo različna odstopanja oz. potrebe (Kogovšek, 2018).

Področje komunikacije kot učnega predmeta zajema učenje strategij, naučenih v individualni situaciji ali skupinski dejavnosti, ki jih učenec čim bolj učinkovito in uspešno prenese v vsakdanje življenje ter s tem izboljša svoje komunikacijske zmožnosti, samopodobo, učno uspešnost in posledično celostno funkcioniranje. Prenos strategij je lahko uspešen le če vsi, ki z otrokom delajo in živijo, strategije poznajo in jih aktivno uporabljajo v vsakodnevnih aktivnostih ter s tem pripomorejo, da novo naučeno znanje postane del otrokove vsakdanje rutine v različnih življenjskih situacijah (Dular Kolar, 2018).

Funkcioniranje učencev z govorno-jezikovnimi motnjami v skupini 6–7 let

V skupini so štirje otroci, stari šest ali sedem let, ki obiskujejo prilagojeni izobraževalni program devetletne osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z govorno-jezikovnimi motnjami (lažjo oz. zmerno govorno-jezikovno motnjo), pri enem izmed njih pa je prisotna tudi gibalna oviranost.

Sposobnosti otrok so izredno neharmonične, saj se poleg težav v komunikaciji kažejo težave tudi na ostalih področjih, kot so motorično, socialno in čustveno področje. Najpogostejše so slabše procesiranje slušnih signalov verbalnega jezikovnega tipa, slabši verbalni, slušni in delovni spomin, priklic besed ali zaporedij dejavnosti, slabša motorika artikulacijskih organov, posledično izrazite težave na področju fonacije, tekočnosti in artikulacije, okolici manj ali celo popolnoma nerazumljiv govor, okrnjeno besedišče, zelo kratka, odkrenljiva pozornost, neustrezno strukturirane povedi, težave pri motoričnem načrtovanju, orientaciji v prostoru, na telesu in listu, vidnem sledenju in nizka samopodoba.

Otroka, ki ima kognitivne sposobnosti normalno razvite in se zaveda svojih težav, vse to prizadene, zato se lahko pojavijo čustvene težave in težave na področju socializacije (je zadržan, lahko agresiven, se umika, sramuje, ne sodeluje).

Tako otroci z omenjenimi primanjkljaji veliko bolje funkcionirajo v manjših skupinah z možnostjo individualnega pristopa, ki jim omogoča bolj sproščeno in varno okolje.

Njihova samopodoba je pogosto šibka, zato se izogibajo situacijam, ki bi jih najbolj potrebovali – jasna izmenjava informacij, izrekanje prošnje, izražanje počutja, zahtev, želja in zavrnitve. Zelo pomembno je, da jim z dobrim govornim modelom, zgledom, vodenjem, upoštevanjem njihovega čustvenega doživljanja pri tem ter specifičnih značilnosti postopoma omogočamo situacije, v katerih so lahko uspešni in dosledno upoštevamo prilagoditve. Motivacija in pozitivna izkušnja sta pogoj ne le za učni napredek, pač pa tudi za boljšo samopodobo in s tem hitrejši napredek na več področjih.

Razlog za izbrano temo, nabor dejavnosti in tehnik je bila krepitev spretnosti otrok na več področjih – čustvenem, socialnem, na področju govora in jezika ter specifičnih področjih, kot so spomin, domišljajska igra, izražanje vtisov ob književnem delu, poustvarjanje s pomočjo gledaliških prvin, ki delujejo povezovalno, hkrati pa posamezniku omogočajo lasten način izražanja brez neodobravanja in iskanja napak.

Gledališka pedagogika, uporaba t. i. digitalnega kolesa in kamišibaja

Gledališka pedagogika zajema tri področja gledaliških elementov v vzgojno-izobraževalnem procesu – gledališko opismenjevanje, gledališko ustvarjanje in učenje z gledališkimi pristopi. Ponuja številne tehnike, metode in pristope, s katerimi lahko opolnomočimo vse udeležence procesa, posredujemo vrednote in izhodišča za razmišljanje o vsakodnevnih situacijah v realnem življenju in krepimo samozavest.

Med drugim omenjeni pristopi v učnem procesu veliko boljše utrdijo obravnavo ali utrjevanje učne snovi pri katerem koli učnem predmetu. Mentor oz. učitelj mora poskrbeti za varno in zaupljivo okolje, saj morajo udeleženci čutiti, da se lahko izražajo brez strahu pred obsodbo ali nesprejetostjo (Gaber Korbar idr., 2020).

Digitalno kolo lahko uporabimo tako za obravnavo nove učne snovi, za osrednji del učnega procesa kot tudi za motivacijo, utrjevanje učne snovi ali celo strategijo nagrajevanja. Omogoča trenutek presenečenja ter s tem učence motivira za sodelovanje.

Pri omenjeni tehniki učenec s klikom zavrti kolo. Ta se ustavi na obarvanem polju, kjer so podana navodila za izvedbo naloge določenega učnega/socialnega področja in po potrebi priložene slike (odvisno od specifičnih značilnosti učencev, starosti in cilja, ki ga želimo s doseči).

Kamišibaj je edinstvena oblika pripovedovanja zgodb ob slikah. Slike (ilustracije) so vložene v lesen oder, imenovan butaj. Pripovedovalec (t. i. kamišibajkar) ob pripovedovanju menja slike, ki prikazujejo dogajanje v zgodbi. Lahko je učinkovito didaktično sredstvo, umetniki pa v njem najdejo izjemne umetniške izzive.

Obe metodi omogočata doseganje zastavljenih ciljev na varen način, saj oblikovanje lastnega zaključka zgodbe ne ponuja možnosti napak oz. neustreznih odgovorov, pač pa omogoča samostojno reševanje težav, izražanje želja oz. čustev preko svoje vloge, razvijanje empatije, sprejemanje razlik v skupini ter drugačnih zamisli.

V nadaljevanju predstavimo uporabo digitalnega kolesa kot uvodno motivacijo in kamišibaja ter konkreten primer uporabe pri učnem predmetu komunikacije.

Praktični del

Za uporabo digitalnega kolesa kot uvodno motivacijo sem se odločila, ker navodila igre zahtevajo otrokovo usmerjeno opazovanje, pozornost, poslušanje in jasno izražanje – področja, ki pri delu z otroki z govorno-jezikovno motnjo zahtevajo posebno pozornost. Poleg tega tehniki omogočata smiselno in učinkovito medpredmetno povezovanje likovnega, glasbenega, socialnega in govorno-jezikovnega področja.

Dejavnosti so sledile naslednjim ciljem:

- učenci se vživijo v vlogo živali, se gibalno, verbalno in neverbalno izražajo,
- razvijajo zmožnost sprejemanja drugačnih zamisli,
- pozorno opazujejo, opisujejo, širijo besedišče,
- zgodbo domišljjsko nadgradijo.

S pomočjo digitalnega kolesa je vsak učenec s pomočjo slikovnega materiala in usmerjenih vprašanj opisal žival, ki nastopa v pravljici o Mojci Pokrajculji, ostali so skušali ugotoviti, za katero žival gre.

Po branju pravljice in pogovoru o značajskih lastnostih živali v zgodbi so učenci iz kartona izdelali piskrček, ga okrasili in se dogovorili, kaj bo v njem. Razdelili so si vloge živali ter naglavne maske.

Po gibalni obnovi besedila so dobili nalogo, naj v slikah narišejo, kaj je posamezna žival sanjala prvo noč. Na risalni list so v treh ali štirih slikah narisali namišljena doživetja/sanje oz. večina že kar konec zgodbe po domišljiji. Razvrstili so jih po poljubnem časovnem zaporedju. Pri pripovedovanju so potrebovali pomoč pri ustrezni jezikovni strukturi tvorjenja pripovedi in besedišču, vsebinsko in oblikovno pa so bili popolnoma samostojni.

Sledila je predstavitev zgodb/sanj živali s kamišibajem. Po večkratnih poskusih, individualnem vodenju z gibalno podporo kot pomoč pri pripovedi in boljši zapomnitvi tudi s pomočjo izbire ustreznega besedišča, so se učenci počutili pripravljene nastopiti tudi pred drugimi delavci šole.

Učenec, katerega govor je okolici večinoma popolnoma nerazumljiv, je ob predstavitvi nadaljevanja pripovedi samozavestno, glasno in, kolikor mu dopuščajo artikulacijske zmožnosti, pripovedoval ob slikah. Sošolcem, ki njegovega govora niso povsem razumeli, to ni bilo pomembno. Opazili so njegov trud, spremembo, da ob pripovedi ni obupal in zajokal.

Sklepni del

Otroci z govorno-jezikovnimi težavami potrebujejo podporo in krepitev spretnosti na čustvenem in socialnem področju ter specifičnih učnih področjih.

Uporaba gledaliških pristopov jim ponuja priložnost, da so kljub primanjkljajem slišani, videni in enakovredni. Ne le sam proces, pomembna je tudi ustreznost izbira gledaliških tehnik glede na specifične značilnosti otrok in ciljev, ki jih želimo doseči. Učenje s pomočjo gledaliških pristopov je učinkovita metoda tako za začetno obravnavanje učne snovi ali komunikacijskih spretnosti kot utrjevanje. Je odlično motivacijsko sredstvo, pozornost in pomnjenje otrok sta bistveno daljši, saj so dejavnosti podkrepljene tudi preko drugih kanalov, ne le preko jezikovnih. Učinek izbranih tehnik je vplival tudi na medosebne odnose v skupini, saj je deloval povezovalno, otroci so se spodbujali, pokazali empatijo in se veselili skupnega uspeha – dramatizacija književnega dela, ustvarjen izdelek po domišljiji in samostojna pripoved.

Kljub začetnim težavam (odklanjanje samostojnega pripovedovanja zaradi nerazumljivega govora, odklanjanje risanja in predstavitve izdelka, vživljanje v govor živali, težave pri oblikovanju povedi itn.) je bilo najpomembnejše njihovo navdušenje po dejavnostih in spoznanje, da zmorejo biti govorniki, da so navdušili vrstnike in bili enakovredni del procesa.

Zato bi bilo, predvsem za otroke z govorno-jezikovno motnjo, potrebno:

- posvetiti veliko več časa jezikovnim dejavnostim tako doma v družini kot v vrtcu/šoli v obliki iger zlogovanja, iskanja rim, poslušanja izštevank, prstnih iger, ritmiziranja, branja, petja in pripovedovanja otrokom;
- multisenzorno učenje, več vidnih in motoričnih, kinestetičnih informacij, manj slušno-verbalno-oralnih (Likar, Grobler, Jelenc, 2003);
- pri otrocih razvijati radovednost ter zavedanje jezika;
- otrokom zagotoviti dostop do informacij za znanje preko drugih kanalov, ne le preko jezikovnih (Ozbič, 2018);
- da otroci z govorno-jezikovnimi motnjami in drugimi omenjenimi težavami za optimalen napredek potrebujejo pogosto, kontinuirano strokovno logopedsko pomoč ter sodelovanje vseh strokovnjakov, ki z otrokom delajo;
- da igra postane temeljna dejavnost usvajanja vsebin različnih področij.

Viri in literatura

Dular Kolar, U. (2018). Govorno-jezikovne motnje – pogled iz prakse. V *mednarodna konferenca »Govorno-jezikovne motnje v vrtcu in šoli«: zbornik prispevkov* (str. 5-6). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Gaber Korbar, V., Jenko, S., Korbar, V., Picelj, K., Suhadolnik, G., Šmalc M., Štampek, M. (2020). *Moč (spo)razumevanja. Osnove gledališke pedagogike*. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka.

Grobler, M. (2002). Otroci s specifično govorno-jezikovno motnjo. V N. Končnik Goršič, in M. Kavkler (ur.). *Specifične učne težave otrok in mladostnikov* (str. 122). Svetovalni center za otroke, mladino in starše.

Kogovšek, D. (2018). Podpora otrokom z govornimi, jezikovnimi in komunikacijskimi potrebami. V *mednarodna konferenca »Govorno-jezikovne motnje v vrtcu in šoli«: zbornik prispevkov* (str. 4). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Kaj je kamišibaj (b. d.) <https://slikovedke.com/kaj-je-kamisibaj/>

Likar, L., Grobler, M., Jelenc, D. (2003). Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami. V *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo* (str. 22 – 24).

[https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-
posebnimi-potrebami/OS/Navodila_9-letna_OS.pdf](https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Navodila_9-letna_OS.pdf)

Ozbič, M. (2018). Od recepcije preko percepcije do razumevanja in uporabe jezika. V *mednarodna konferenca »Govorno-jezikovne motnje v vrtcu in šoli«: zbornik prispevkov* (str. 7). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Skamlič, N., Dular Kolar, U., Korošec, B., Ocepek, N., Kovač, B. (2015). Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami. V N. Vovk-Ornik (ur.), *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (str. 15-16). Zavod republike Slovenije za šolstvo. <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/kriteriji.pdf>

VRAČANJE K NARAVI; KO VRVICA OŽIVI

Povzetek

Prstne igre z vrvico so čudovita priložnost za današnje otroke, da vadijo smiselna gibanja, raziskovanje prostora, druženje z drugimi in uresničujejo svoje ustvarjalne ideje. Igralci med igro lahko pripovedujejo tudi zgodbe in pojejo pesmi. Prstne igre z vrvico so lahko še posebej koristne pri učenju koncepta kot so, "levi in desni«, "gor in dol". Predstava »Vrvica, ki je rešila svet« z različnih vidikov obravnava naš planet in ga postavlja v razmerje s človekom. Spregovori o veličastni in razgibani naravi, ki je vse bolj degradirana in ne more več kljubovati okoljskim spremembam. Prek zgodbe gledalce osveščamo o posledicah uničevanja okolja in jih spodbujamo k razmisleku o tem, kaj lahko mi sami kot posamezniki in kot družbena bitja naredimo za okolje. S tem predstava prispeva k razvoju kritičnega mišljenja že pri najmlajših gledalcih, pa tudi k razvoju občutka za okoljsko osveščenost in družbeno odgovornost.

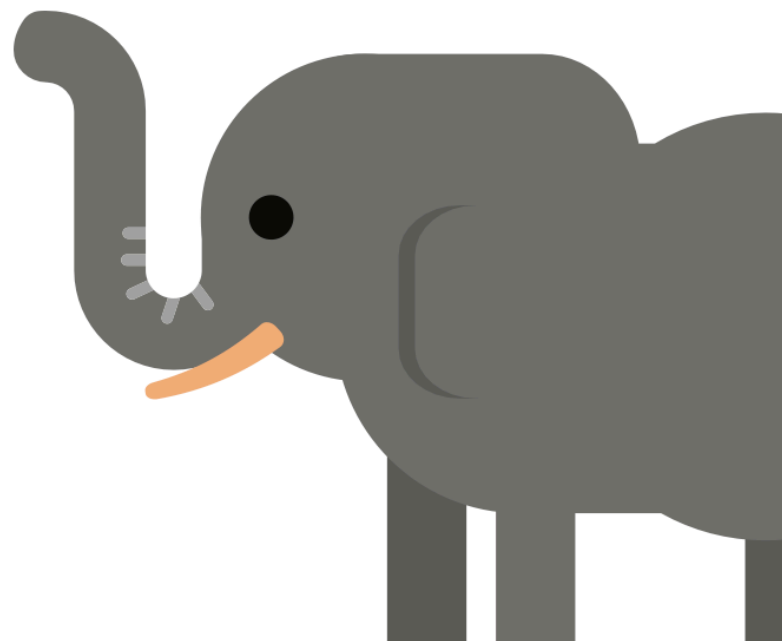
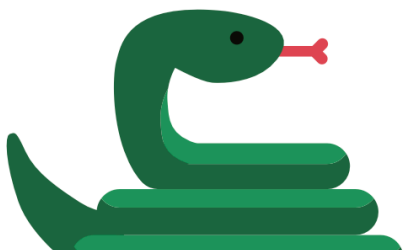
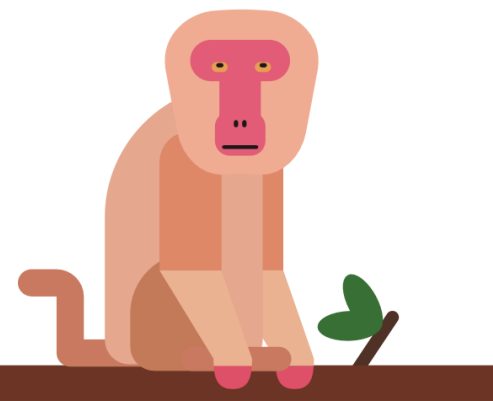
Ključne besede: prstne igre z vrvico, okoljska osveščenost, razvoj kritičnega mišljenja

RETURNING TO NATURE; WHEN THE STRING COMES TO LIFE

Abstract

String finger games are a wonderful opportunity for today's children to practice meaningful movements, explore space, socialize with others and realize their creative ideas. Players can also tell stories and sing songs during the game. String finger games can be especially helpful in learning concepts such as "left and right," "up and down." From different perspectives, the play "Lanyard that saved the world" describes our planet and puts it in relationship with man. It speaks of a majestic and vibrant nature that is increasingly degraded and can no longer withstand environmental change. Through the story, we make viewers aware of the consequences of environmental destruction and encourage them to think about what we, as individuals and as social beings, can do for the environment. In this way, the play contributes thinking among the youngest viewers, as well as to the development of a sense of environmental awareness, critical thinking and social responsibility.

Keywords: finger games with string, environmental awareness, development of critical thinking

Uvod

Čar otroške igre

Prstna igra z vrvico je bila ena najpopularnejših v naši mladosti. Potreboval si le volneno vrvico in prijatelja ter zabava je bila zagotovljena. Nekateri so tej igri rekli zibelka, moral pa si vrvico prevzeti od prijatelja tako, da vzorec ni razpadel in da si sestavil novega. Vam je uspelo narediti več kot tri poteze? Jo vaši otroci poznajo?

Za staro igrico z vrvico – mačja zibka – potrebujemo meter dolgo mehko in prožno vrvico iz bombaža, volne ali konoplje, katere konca zavozlamo, da dobimo sklenjen krog.

Predstavite svojim otrokom staro prstno igro z vrvico. Če slučajno niste vedeli, je to odlična igra za otroke, ki se v šoli težko osredotočijo na snov, in tiste, ki imajo disleksijo.

Igra z vrvico spada med igre potrpežljivosti. Poznajo jo ljudje iz vseh kulturnih okolij. Igralci z vrvico lahko preproste like tekoče spreminjajo v cela zaporedja zapletenih figur (stolp, padalo, skodelica, mreža...), pri čemer si pomagajo ne le z rokami, temveč tudi z zobmi, komolcem... ali pa jim lahko lik sname nekdo drug in jim ga spet natakne na prste.

(Grunfeld, 1993).

Prstne igre z vrvico so čudovita priložnost za današnje otroke, da vadijo smiselna gibanja, raziskovanje prostora, druženje z drugimi in uresničujejo svoje ustvarjalne ideje. Igralci med igro lahko pripovedujejo tudi zgodbe in pesmi. Prstne igre z vrvico so lahko še posebej koristne pri učenju koncepta kot so "levi in desni«, "gor in dol". Pozitivne lastnosti te igre z vrvico so krepitev zapestja in loka dlani ter krepitev prstov. Igra je zares prastara in naj bi jo uporabljali že neolitski ljudje. Vzorec, ki nastane ob prepletanju vrvice, naj bi imel posebno moč, energijo, ki se jo da s točno določenim namenom celo uporabiti v različnih ritualih. (Cvetko, 1996).

Glavni del

Vrvica, ki je rešila svet

Predstava Vrvica, ki je rešila svet obuja tradicionalni način pripovedovanja zgodb z vrvico. Pripoved izhaja iz bogate inuitske mitologije in otroke popelje od nastanka sveta pa do danes. Kot mnoga druga, so tudi inuitska in nekatera druga avtohtona severnoameriška ljudstva poznala tradicijo pripovedovanja zgodb, mitov in legend. Njihova posebnost pa je, da so pripoved spremljali s podobami iz vrvic. S pomočjo teh podob oz. figur so ilustrirali določene elemente ali izpostavljali pomembna mesta ali krasili pripoved in ji dodajali poseben vizualni in doživljajski element, saj so lahko tudi poslušalci spremljali zgodbo z lastnimi figurami iz vrvic. Igralec pri vsaki konkretni figuri, ki jo izoblikuje z vrvico, pove zgodbo. Tako se legende Inuitov nespremenjene prenašajo iz roda v rod: različni liki iz vrvic so pri tem spominska opora..

Za izhodišče predstava uporablja inuitski mit o bitju Kalupalika. Kalupalike so bile neke vrste morskih deklic, ženske pošasti z zeleno kožo in dolgimi kremplji, ki so odnašale neubogljive otroke. Če otrok ni ubogal staršev, naj se drži pri naselju in je zašel preblizu morske obale ali navrtanih lukenj v ledu, skozi katere so Inuiti lovili ribe, je iz morja prišla Kalupalika in jih odnesla s seboj pod vodo. Po legendi so se Kalupalike hranile z mladostjo svojih žrtev, da so se tako ohranjale mlade. Kalupalike so seveda utelešenje strahu pred neznanim, pred nevarnostmi, ki prežijo onkraj znanega, domačnega sveta. A če jih navežemo na današnji čas, ko se zaradi segrevanja večni led na severu topi, poka in kruši, s tem pa Kalupalikam daje vse širši manevrski prostor, v tem pogledu postanejo metaforo za najedanje in uničevanje zemlje, ki vse bolj ogroža nas same.

V različici legende o Kalupaliki, ki je uporabljena v predstavi ta bitja poosebljajo slabo stran napredka in globalizacije, ki povzroča razpad tradicionalnih človeških skupnosti in grozečo okoljsko katastrofo. Prek zgodbe ustvarjalci mlade gledalce osveščajo o posledicah uničevanja okolja in jih spodbujajo k razmisleku o tem, kaj lahko mi sami kot posamezniki in kot družbena bitja naredimo za okolje.

S tem predstava prispeva k razvoju kritičnega mišljenja že pri najmlajših gledalcih, pa tudi k razvoju občutka za okoljsko osveščenost in družbeno odgovornost. Eno najpomembnejših sporočil Vrvice, ki je rešila svet, je, da smo v današnjem globaliziranem svetu vsi povezani kot z (nevidno) vrvico, zato ima vse, kar naredimo, posledice za ves svet in vse ljudi na njem. Zato moramo dobro premisliti, kako bomo živeli svoja življenja, da bodo tudi naši zanamci lahko.

Inovativna raba vrvic kot povezovalni element vsebine zgodbe, v povezavi z animacijo, senčnim gledališčem, igro in interakcijo doseže svoj namen, ko vrvica postane rekvizit, lutka in scenski element. Po predstavi smo z učenci trenirali prstke na ustvarjalni delavnici, v kateri se povezujeta umetniški področji gledališča in likovne umetnosti. Delavnica mačja zibka in druge figurice iz vrvic spodbujata podoživljanje vidnega skozi igro in ročne spretnosti.

Zaključek

Učenje skozi igro

Figure iz vrvic so ene najstarejših in najbolj razširjenih človeških iger. Iz roda v rod se prenašajo v vseh avtohtonih kulturah na svetu. Uporabljali so jih kot zabavno družabno igro, za pripovedovanje zgodb, pa tudi za prerokovanje in napovedovanje prihodnosti. Igrače in igre, s katerimi so se igrali naše prababice in pradedki ter babice in dedki, so bile predvsem iz naravnih materialov in so omogočale bogatejšo domišljisko in socialno igro.

Zdi se, da so skupne in skupinske igre, ki se jih otroci igrajo zunaj, ob druženju s sovrstniki v naravi, skoraj pozabljene. Posledica hitrega načina življenja, novih informacijskih tehnologij in tehnoloških pripomočkov je privedla do tega, da izginjajo igre, ki so se jih igrali otroci še pred nekaj desetletji.

Otrok, ki se igra, je otrok z domišljijo, brez domišljije ni sposoben razumeti abstraktnih simbolov in konceptov, ki so nujno potrebni za kognitivni razvoj. Otroška igra daje svojstven pečat vsakemu otroštvu in obogati življenje vsakega posameznika. Otroci, ki se nikoli niso

igrali, imajo veliko manjše možnosti za razvoj socialnih in čustvenih veščin. Preproste vsebine in oblike, ki so potrebne, da igre živijo in obstanejo, pa skrivajo v sebi neizčrpno bogastvo možnosti, saj je sleherna igra, čeprav igrana po istih pravilih, vselej drugačna.

Drobni delci kulture, nekateri med njimi stari kot svet, so spomin naroda in pomenijo pot do naše kulturne identitete, njihova arhetipska narava pa nas vodi do skritih sporočil, ki so jih v igre vgradili tisti pred nami. Čar igre je tudi v tem, da v njej ne iščemo pravilnosti ali dokončnosti. Svoboda, širina, ustvarjalnost in domišljija naj v otroškem svetu živijo naprej.

Literatura

Cvetko I. (1996). Slovenske otroške prstne igre. Ljubljana: Didakta.

Grunfeld F.V. (1993). Igre sveta. Ljubljana: DZS.